

Garda Dezső

A falutörvénytől a közbirtokosságig

Gyergyóújfalu monográfiája

STATUS Kiadó

Garda Dezső

A FALUTÖRVÉNYTŐL A KÖZBIRTOKOSSÁGIG

- Gyergyóújfalu monográfiája -

STÁTUS Könyvkiadó
Csíkszereda, 1998

A szerző munkatársai:

Páll Vilmos
Szilágyi Miklós
Szilágyi Rozália
Minierné, Bulyáki Márta

Szerkesztette: Birtók József

A címlapot Nagy P. Zoltán fotójának felhasználásával
Birtók Csongor készítette

A kötet megjelenetésének anyagi támogatói:

Minier Gábor
Garda Dezső
Bajkó Rozália
Kovács Éva

COMLEMN TISZÁS Kft. – Gyergyóújfalu
FORCOM-GAZDI Kft. – Gyergyóújfalu
LEGAL PROD-LEMN Kft. – Gyergyóújfalu
LIBÁN Exp.-Imp. Kft. – Gyergyóújfalu
NAMOBI Kft. – Gyergyóújfalu
ROLLING IMPEX Kft. – Gyergyóújfalu
SIMACOM Kft. – Gyergyóújfalu
TID Kft. – Gyergyóújfalu
USA-COMP Kft. – Gyergyóújfalu
WILLEX Kft. – Gyergyóújfalu
AGLECON Kft. – Gyergyóújfalu
BRAD LEMN Kft. – Gyergyóújfalu
Gyergyóújfaluért Alapítvány

ISBN 973-97445-8-3

© STÁTUS Könyvkiadó, 1998

ELŐSZÓ

A gyergyóújfalviak 1981-ben ünnepelték az őseik által megfogalmazott első székely falutörvény 400 esztendő évfordulóját. Az erdélyi magyarság megszüntetését célzó Ceaușescu-féle ideológiai terror korszakában, egy olyan időpontban, amikor történelmünk, hagyományaink ismerete tiltva volt számunkra, a Maros menti település lakói, Kovács Imre polgármesterrel az élen, felvállalták az országos szintű megemlékezést. Országos fontosságú tudományos ülészeket szerveztek, ahol a kolozsvári tudományos élet képviselői a helyi kutatókkal együtt a zsúfolásig telt művelődési ház épületében megismertették a gyergyóújfalviakat a székelység és szűkebb páttriájuk történetével.

1995-ben Gyergyóújfalu akkori polgármestere, Elekes Józsa Márton, Páll Vilmos tanár úrral (Gyergyószentmiklós díszpolgára) együtt, felkért Gyergyóújfalu történetének megírására. Bár nagyon elfoglalt voltam, úgy éreztem, ilyen hagyományszerető közösséget nem illik visszautasítani. A levéltári kutatómunka több mint két esztendőt vett igénybe. Időközben a gyergyóújfalviak új polgármestert választottak, aki nem más mint a nyolcvanas évek községi bírója, Kovács Imre. Kezdetben aggódtam Gyergyóújfalu monográfiájának a megjelentetéséért, hiszen engem az előző előjáró kért fel a munkára, a „rég-új” polgármester azonban megnyugtatót: a község új vezetősége vállalja a munka megjelentetésével járó terheket.

Végülis nagy közösségi összefogással és a Megyei Tanács jószándékú támogatásával sikerült megteremteni a könyv megjelentetésének anyagi feltételeit. A szerző köszöni gyergyóújfalvi munkatársai: Páll Vilmos, Szilágyi Miklós, Szilágyi Rozália és Minierné, Bulyáki Márta segítségét, akiknek lelkiismeretes munkája nélkül ez a monográfia szegényebb lett volna.

Gyergyóújfalu története magán hordozza a szabad székely közösség sajátosságait. Az 1848-as forradalmat megelőző időszakban a katonai életmód kiegészítette a hagyományos földműves-állattenyésztő-tutajos életkeretet. 1849-1918 között a kapitalista gondolkodásmód, a szabadpiac megjelenése, ugyan megbontotta a hagyományos faluközösséget és tovább szélesítette az iparos kereskedő réteget, a lakosság döntő többsége azonban továbbra is földműveléssel és állattenyésztéssel foglalkozott. A két világháború közötti időszakban a földreform és a közbirtokosság története jelentős módon befolyásolta a gyergyóújfalviak életkeretét.

Úgy érezzük, hogy ez a könyv nem csak a Maros menti község lakóinak munka- és szülőföld szeretetét illetve magyarságtudatát bizonyítja, hanem egyben a székelység történetét is oly elemekkel gazdagítja, melyek egyediek népünk historiájában. Gyergyóújfalu lakói ugyanis olyan múlttal rendelkeznek, amelyre a világ bármely pontján büszkék lehetnének.

Garda Dezső

Gyergyóújfalu földrajzi környezete

Gyergyóújfalu a 46° 38' északi szélességi kör és a 25° 36' keleti hosszúsági kör (meridián) találkozási helyén van, a Gyergyói-medence délkeleti csücskében. A község a Visszafolyó patak mentén, észak-kelet – dél-nyugat irányban, középső része nyugat-kelet irányban, majd a déli része két ágban (a két Maros tízes), észak-dél irányban helyezkedik el. Ezeket az utóbbi részeket átszeli a Maros. Itt a település 748 m, míg a központi rész 756 m tengerszint fölötti magasságban van. A község területe majdnem sík, kis lejtése van észak-dél, illetve kelet-nyugat irányban. A községet körülvevő szántóföldek is sima felületűek, nincsenek olyan meredek oldalon levő szántóföldek mint Tekerőpatak, Gyergyószentmiklós, Szárhegy és Ditró határában. A községtől délre levő szántóföldek magassága enyhe emelkedést mutat a Vész nevezetű dűlőben a Város nevezetű erdei dűlő irányába.

Újfalu szomszéd községei a medencében Csomafalva, Kilyénfalva és Vasláb. A község mezei és erdei területei határosak Karcfalva, Dánfalva, Zetelaka és Varság községek területeivel (lásd térkép). A község felszíni viszonyai változatosak. A község környéki sima területek (fennsík) mellett 8-900 m magas előhegyek találhatók déli irányban, majd 1200-1600 m magas vulkánikus eredetű hegyek, melyeknek legkiemelkedőbb csúcsai az Ostoros (1386 m), Csudálókő (1523 m), Barátossarka (1464 m), Újfalvi Somlyó (1563 m). A felszíni formák váltakozása vonzó tájképi formákat hoz létre. A Maros mente színes réti világa, a Nagykert, a Nagyeger virágos kaszálói igazi szemet-lelket gyönyörködtető részei a tájnak. Már az utászháztól, amely a Nyírtartomány déli részén van, vagy a Városnak nevezett kiemelkedésről a medence látványa a Marossal, a községek ködbevesző körvonalaival igazi szórakozást nyújtanak annak, aki szereti a természetet. Ha nem sajnáljuk a fáradságot és a magasabb részeket is felkeressük, a Délhegy oldalairól, vagy a csomafalvi Délhegy csúcsról (1695 m) – Gyergyó legmagasabb kiemelkedése – láthatjuk a teljes Gyergyói-medencét az összes községekkel: Újfalu, Csomafalva, Alfalu, Szárhegy, Ditró, Remete, Szentmiklós, Tekerőpatak, Kilyénfalva és Vasláb, valamint Marosfő. Megpillanthatjuk a Gyergyói havasok vonulatait, az 1545 m magas Piricskét és a Kelemen havasokat, amelyeket még júliusban is csillogó hó borít.

Kellemesek a túrák az Újfalvi hegyekben, ugyanis a Görgényi havasok lejtői nem olyan meredek mint a medence keleti oldalán lévő Gyergyói havasok. Az országút is, mely Gyergyót Udvarhellyel köti össze, alig emelkedik és máris 1018 m magasságban a Libán tetőn eléri a hágó legmagasabb pontját. Érdeemes körülnézni. A Maros vízgyűjtő területét a

Küküllők vízgyűjtő területétől elválasztó vonal egyúttal a Görgényi havasokat különíti el a Hargitától. Jobbról (nyugatra) a Görgényi hegyek fenyőkkel borított sűrűi láthatók, míg balra, keletre az Ostoros, a Csicsalj kősziklája és a Bogáros tartománya jelzik, hogy nincs messze a Hargita legmagasabb csúcsa, az 1801 m magas Madarasi Hargita.

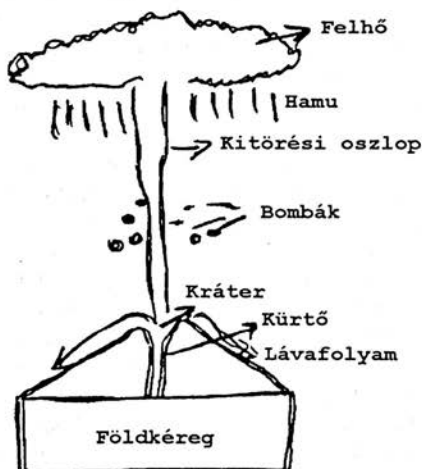
Újfalú felszíni viszonyait tárgyalva már itt említést tehetünk ennek turisztikai jelentőségéről. A felszín vonzó formái, a vulkanikus maradványok, az ózondús, ma még tiszta, egészséges levegő, bizonyára a pihenni és erőt gyűjteni akarókat idecsalogatja, és a mostani kaszálókat üdülőházak százai fogják tarkítani.

Földtani viszonyok

A felszín vizsgálata után a földtan (geológia) tudósainak segítségével próbáljunk behatolni az alattunk lévő világba, a talaj alatti részekbe. A kérdéssel a múltban és a jelenben a tudósok sokasága foglalkozott és foglalkozik. Kötetekre menő tanulmányokat írtak – igaz viszont, hogy az úgynevezett nagyközösség keveset tud róla, és nem is nagyon érti ezt a szép tudományt. Ebben az írásunkban mi is csak vázlatosan foglalkozunk a kérdéssel.

Gyergyó és környékének földtani arculata a különböző geológiai korokban, évmilliók leforgása alatt alakult ki. Már a geológiai ókorban (360-540 millió évvel ezelőtt) megkezdődött. Ekkor alakultak a Gyergyói havasok kristályos kőzetei. Ugyancsak nagyon régiek a geológiai középkorból (mezozoikus – szekundér) származó kőzetek (130 millió évvel ezelőtt) a Nagyhagymás, a szárhegyi mészkővonulat kőzetei, a Gyilkos-tó mészkövei és vöröses dolomitjai, a Békási-szoros krétabeli mészkövei stb... A Gyergyói-medence ekkor a Pannónia tenger öble volt. Az erdélyi medence megsüllyedése következtében a repedéseken megkezdődött a vulkáni tevékenység. Hatalmas mennyiségű láva ömlött a felszínre. Millió és millió tonna anyag gyűlt itt össze – hatalmas vulkáni hegysorozat jött létre: Avas, Gutin, Cibes, Kelemen, Hargita és az Újfalú határában lévő Görgényi-havasok. Mintegy 60 millió évvel ezelőtt a geológiai újkorban (neogén) kezdődött ez a tevékenység és évmilliókig tartott. Az ősember már láthatta a tevékenység végét. Kúpalakú formák jöttek létre. Képzeljük el, hogy ezek a működő vulkánok a mostani Mezőhavas, Dél-hegy, Csudálókő, Ostoros, állandóan fűtöttek, ontották a gőzt, a hamut, az apró köveket és tonnányi bombákat (lapilik és bombák). Kísérteties fény árasztotta el az eget és földet, zúgott, morajlott minden, a forró láva elöntötte Libánt, Sikasztót, a Fűrészlakát, s a vulkáni hordalék Újfalú egész határát betakarta. A vulkáni működés rég megszűnt, nem kell tartani ilyenszerű kitörésektől. A történelmi időszakban (tehát amióta írá-

sos feljegyzések vannak) a mai Románia területén nem volt vulkáni működés. A kúpalakú formák, a kráterek helyei, a vulkáni utóműködések viszont léteznek. A láva megszilárdult, kőzetté alakult.

A fenti ábra egy vulkáni működést mutat be. Egy-egy hatalmas katalanban több vulkán is működött. Környékünkön három nagy katalan volt: a somlyói, csomafalvi és az ostorosi.

A leggyakrabban előforduló vulkáni kőzet az andezit (sötét szürke színű), igen kemény, útburkolásra, építkezésre alkalmas – csiszolható. Vegyi összetétele:

SiO ₂ - 60,20 %	MgO
Al ₂ O ₃ - 20,40 %	CaO
Fe - F ₂	Na ₂ O stb.

Az andezit bányászata (Újfalva, Kilyénfalva) már a 30-as évek végén megkezdődött. Az andezit mellett a Görgényi havasokban található kaolin (Csudálókő), limonit, pirit, kalkopirit, barit, kristályos kvarc és a telérekben nemesfém ércek. A Délhegy oldalában, Aranyász nevezetű

dűlőkben találtak is ilyen érceket, de kitermelése nem volt jövedelmező az alacsony aranytartalom miatt.

A vulkáni utóműködés legjellegzetesebb formái: az ásványvíz-források (borvizek) és mofetták (szénsavkiömlések) természetesen mindenhol jelen vannak a Görgényi-havasok mentén, tehát Újfalu, Csomafalva és Remete határában. Újfalu határában (Marosfalván) 2-300 m szélességben, a Maros jobb oldalán mindenhol szénsavas vizek törhetnek fel. A víz bikarbonátot, kalciumot és magnéziumot tartalmaz. A Marosban mindenhol bugyborékolás észlelhető, ami a szénsav feltörését jelzi. A Maros hidak alatt, a Nagykert területén, Alszegben mindenhol található ásványvíz. Az ásvány-előfordulás az ásványvízben 0,41 - 0,8 g/l. A Gyergyó-újfalvi borvíz - mely napjainkban is a Gyergyói-medence egyik legkeresettebb ivóvize - a XX. század elején gyógyhatásairól volt ismert. A korabeli sajtóban igen érdekes adatokkal találkozunk a helyi borvíznek gyógyfürdőként való felhasználásával kapcsolatban. *„Az újfalvi borvízfürdő az idén újból bérletbe lett adva - olvashatjuk a Gyergyó című lap 1902. augusztus 10-i számában - s igen gondosan van kezelve. Akinek ideje vagy anyagi helyzete nem engedi meg, hogy a nyarat egy nagyobb ásványvíz fürdőn tölthesse, s üdülésre mégis szüksége van, helyesen teszi, ha az alig 3/4 órára fekvő (Gyergyószentmiklóstól), igen jó hatású fürdőt látogatja meg, ahol a viszonyoknak teljesen megfelelő ellátást kaphat. Az újfalvi borvíznek kitűnő hatása ismeretes, s a mostani meleg nyári napokban valódi élvezet üdítő vizében fürdeni.”¹*

Az idősebb nemzedék tagjai virágzó és igen látogatott borvízfürdőre emlékeznek, mely a két világháború közötti időszakban is igen ismert volt.

Az újfalvi ásványvíz használatát ma egészségügyileg megfelelőbb keretek közé kell tenni. Ipari és kereskedelmi felhasználása megkezdődött (Hajnal vállalat).

A geológiai negyedkorban a medencét kavicstakaró borította.

A medence kialakulása, átjárók

A geológiai újkorban (negyedkor) a medence vizét levezette a Maros, a mellékpatakok elegyítették a felszínt. Ennek maradványa az a kavicstakaró, amely beborítja az újfalvi határ mezei részeit (Barátos, Körösfenyő, Agyagásó, Kurtaeger, Nyáras, Völgydombja, Sárospatak stb.). Az idők folyamán kialakult a termőtalaj, alkalmas a földművelésre, az emberi települések kialakulására. Ebben a földtani és földrajzi környezetben alakult ki Újfalu is, amelyről a következőkben szólnunk.

¹ Gyergyó, 1902. augusztus 10.

Újfalu a gyergyói medence jelentős községe, sok vonatkozásban magán viseli a medence többi községeinek jellegzetességeit. Földrajzilag elszigeteltnek mondható. Mégis a medence jó átjárói lehetővé tették, hogy mindig kapcsolatban, eleven gazdasági és művelődési viszonyban legyen a szomszédos tájakkal. Déli irányban a Libán tető nem magas hágója (1018 m) kapcsolta Udvarhely vidékével. A Gréces tetőn (1123 m) ősidők óta összeköttetésben volt a csiki székely falvakkal. Régebben a Piricske hegy lábainál, újabban a Pongrác tetőn át (1257 m) Békással, a moldvai tájakkal alakult ki gyümölcsöző kapcsolat a gyergyói székelyek és a moldvai románok között. Északi irányban a Tatárhavas hágón nyílt meg az út Tölgyes felé, de különös jelentőséggel bírt a Maros áttörésének útja, Maroshévíz, Marosvásárhely felé vízi úton (tutajozás), országúton és vasúton. Nyugat felé a Bucsin hágón (1287 m), vagy a környékén a sóút élénk kapcsolatokat jelentett. Íme egy bizonyíték, hogy az ember sokszor felül tud kerekedni a mostoha természeti viszonyokon, és azokat szenvedése, munkája által elviselhetővé tudja tenni, sőt javára fordítani. Ez vonatkozik az elkövetkezendőkben tárgyalt más földrajzi jelenségekre is.

Éghajlat

Újfalu éghajlatát a tengerszint feletti magassága (756 m) és a zárt jellege határozza meg (hegyektől van körülvéve). Általában a zord, hideg jelzők találunk éghajlatának jellemzésére. Talál a gyergyói mondás: Gyergyóban 9 hónapig hideg van és 3 hónapig nincs meleg, vagy: a tél 9 hónap, a többi se nyár. Ez mindjárt kiderül, ha elemezzük az éghajlat három tényezőjét: a hőmérsékletet, a széljárást, és a csapadékot.

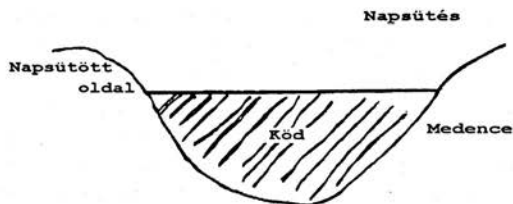
Tekintettel arra, hogy Újfalunak nem volt meteorológiai állomása, a szentmihályi és alfalvi adatokra támaszkodunk, amelyek kis mértékben térnek el az újfalviaktól. Az éghajlati jelenségek, amelyeket felsoroltunk a tapasztalatok alapján helytállóak. A sokévi átlag alapján a hőmérséklet évi értéke 5,9° (az alfalvi adat alapján 5,5°). Hogy milyen sokat számít a tengerszint feletti magasság, láthatjuk, hogy majdnem azonos földrajzi szélességen fekvő Szászrégen hőmérséklete 8,8°, Marosvásárhely pedig 10°. Marosvásárhelyt március első heteiben már tavaszi meleg van, kezdődik a szántás, vetés, veteményezés, Újfaluban pedig még május első heteiben is gyakran havazik. A hőmérséklet havi átlagai a következők:

Évi	jan.	febr.	márc.	ápr.	máj.	jún.	júl.	aug.	szept.	okt.	nov.	dec.	
	5,9°	-8,1°	-5,8°	-0,2°	6,8°	12°	15,6°	17,7°	17,2°	13,3°	7,9°	9,4°	5,2°

A legmelegebb hónap a július, a leghidegebb a január, az október melegebb mint az április. A tavasz nehezen bontakozik ki, az ősök vi-

szont, mint általában Erdélyben, kellemesek. A telek hidegek, sokszor kifagy a rozs. Nem terem meg a kukorica, szőlő és a hőmérséklet alacsony volta a gyümölcsnek nem kedvez, (alma, körte, szilva). Gyakoriak a májusi fagyok, a szeptemberi hóharmatok. A tél néha korán beáll. Októberben már a Délhegyen megjelenik a hó. Januárban mértek -25° és -35° -ot is (1929. II. 11.). A Maros mentét a tél folyamán gyakran megüli a vastag, hideg köd, amely még csökkenti az amúgyis alacsony hőmérsékletet. Nyáron a hőmérséklet elérheti a $30-33$ fokot, ami azt jelenti, hogy a hőmérsékleti ingadozás, vagyis a legalacsonyabb és a legmagasabb hőmérséklet közötti különbség, elég nagy ($65^{\circ}-68^{\circ}$). Igaz viszont, hogy a nyár esetenként nagyon rövid és egy hűvös nyár után az újfalvi ember megkérdezi – hát ez nyár volt?

Van a gyergyói télnek viszont egy kellemesebb vonatkozása. Néha a medencét hideg köd üli meg. A medence oldalait, a Nyírt, Városalját, a Dormát, Ballaorotását (ahol tiszta ködmentes idő van) felmelegítik a Nap sugarai. Ott kellemes meleg van, míg Marosfalván, Alszegben dideregnek az emberek. Ezt a fordított helyzetet nevezik inverzióknak. A sportolók, a szők felhasználják ezt a földrajzi jelenséget kellemes üdülésre.

Az éghajlat másik fontos eleme a csapadék (eső, hó). Gyergyó viszonylag csapadékszegény, mert a nyugatról jövő paradús légtömegek a Kárpátok lejtőin kicsapódnak, a Gyergyói medence elérése előtt leadják csapadékukat. Gyergyószentmiklós évi csapadékmennyisége $572,6$ mm – néha meghaladja a 600 -at is. Újfalu ennél kevesebb csapadékot kap.

Havi értékek liter/négyzetméterben

Évi	jan.	febr.	márc.	ápr.	máj.	jún.	júl.	aug.	szept.	okt.	nov.	dec.
572,6	15,5	18,7	34,6	33,3	81,9	105,7	86,4	64,6	41,0	37,7	28,2	25,0

Évi	Évszaki értékek alakulása			
	tél	tavas	nyár	ősz
572,6	59,2	149,8	256,7	106,9

Tehát a több csapadék júniusban, a legkevesebb januárban van – az évszakok közül a nyár a leggazdagabb csapadékban. A tavasz csapadékosabb mint az ősz. A havas napok száma átlag 47 (39-55 között változik). Csak három hónap van hó nélkül: június, július, augusztus. A zivatarok áprilistól-októberig vannak 17-35 nap, viharos napok száma 19-40. A korai hősés veszélyezteti a betakarítást, a tavaszi hó akadályozza a vetést. Az állatokat május első felében hajtják ki a legelőre, de sokszor még május közepén is hó van. Ha kevés a csapadék, a növényzet nem fejlődik, aszály van, a termés gyenge (1946).

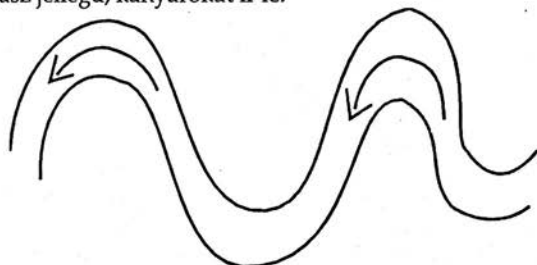
Az éghajlat harmadik eleme a széljárás. Gyergyóban az uralkodó légmozgás a nyugati. Ez hozza a nyári esőket és a téli havazásokat. 1827-ben, 1828-ban és 1975-ben a nyugati szelek igen nagy pusztításokat okoztak a Gyergyói medencében. A keleti szelek szárazak és télen hideget hoznak. A Gyergyói havasokon átjövő úgynevezett Békényloki szél szerencsére elkerüli Újfalut, inkább Szentmiklóst és Alfalut részesíti előnyben. A hegyekben a mérsékelt égövi ciklonok, néha igen heves forgószelek – tornádók – okoznak nagy pusztításokat az erdőkben, az úgynevezett széltöréseket. Ilyenkor sok ezer köbméter fát döntenek ki. Nagyon veszélyes volt az elmúlt években a Balánbánya környéki tornádó, amely kb. 1,5 millió m³ fát döntött ki.

Gyergyóújfalu éghajlatát (az időjárás átlagát) vizsgálva megállapíthatjuk, hogy földrajzi helyzeténél fogva a szomszédos és főképpen az alacsonyabb területekhez viszonyítva hidegebb, ridegebb, mostohább. Ez bizonyos értelemben meghatározza növényzetét, gazdaságát, a lakosság életviszonyait. Nem kedvez a növénytermesztésnek, de megfelel az állattenyésztésnek és kitűnően alkalmas a tűlevelű erdőségek kialakulására és azoknak jó feltételek melletti növekedésére. Az újfalvi ember is, mint más természetben élő ember, figyeli az időjárási viszonyokat. Megfigyelései, tapasztalatai sok esetben megegyeznek a tudományos megfigyelésekkel (Medárdus napi eső, fagyosszentek stb.), de vannak olyan hiedelmek, amelyek nem állják a helyüket és inkább a babonák világához tartoznak. A régi újfalvi gazdák olyan tapasztalatokra tettek szert, hogy előre tudták jelezni az időjárást egy-két napra. Azóta viszont az időjárásban is bizonyos változások álltak be a szennyeződés, az ózontéreg változásai miatt és addig nem észlelt jelenségek fordulnak elő (például Norvégiában meleg van s a Közel-Keleten havazik). A meteorológusok mind jobb és tökéletesebb műszerekkel figyelik az atmoszférát

(levegőréteget) és mind jobb és pontosabb prognózisokat (előrejelzéseket) tudnak készíteni.

Vízrajz

Újfalú vízrajzi viszonyait a felszín és a csapadék határozza meg. Legfontosabb vize a Maros, amelynek forrása a Gyergyói havasok és a Hargita érintkezési vonalánál van. Átfolyik a Bóták, Tinkák, Vasláb települések határán, a kilyénfalvi réteken és dél-kelet - észak-nyugat irányban átszeli Marosfalva és Alsó-Marosfalvi részeket (Újfalú). Itt a Maros középszakasz jellegű, kanyarokat ír le.

Esetenként a víz átvágja a kanyarok közötti részeket és a régi meder-részek (morotvák) elmocсарasodnak. Ilyenek találhatók az úgynevezett Selymék részen és a Holt Marosnak nevezik. Régebb a Maros mentén malmok voltak. A malomhoz vezető árkok és gátak (dugások) nyoma ma is látható Marosfalván, Alszegben (Gergely Józsi dugása, Molnár Antal dugása, Ödön dugása, Tódor dugása stb.)

A legfontosabb Újfalú számára a Maros jobboldali mellékpatakja, a Visszafolyó. Nevét onnan kapta, hogy a Szentmiklós határában eredő patak nem természetes útját (a Békénybe folyást) követi, hanem visszafelé kanyarodik és Tekerőpatak, Kilyénfalván át Újfalun keresztül a Marosba ömlik.

Újfalú számára életkérdés ez a patak. Itt keletkezett a község legrégebb magva is. A gazdaság ellátása szempontjából nélkülözhetetlen. Régebb egy kis fűrészüzem működött a patak mentén.

A baloldalon a Maros a Gáborútja patakát, a Fehérpatakot, a Fűrészpatakot (ez két ágra bomlik) és a Mihálypatakát veszi fel. Így már a Maros elég vízmennyiséggel rendelkezett, hogy elbírja a tutajokat. Újfalú volt a tutajozás legfelsőbb állomása. Sokkal jelentősebbek voltak ilyen szempontból Csomafalva, Alfalu és különösen Remete. Innen indultak a tutajok a mezőség felé, egészen Aradig s a Maros torkolatáig.

A vízválasztón túl, a hegyek déli lejtőjére hullott csapadék már a Nagyküküllő vízgyűjtő területére esik és onnan a Sikaszó viszi tovább. Ennek mellékvízei a Ságó, a Szobásza, a Botpataka és a Pisztrángos.

Talaj, növény- és állatvilág

Újfalu határának talajviszonyait a vulkáni tevékenység és a későbbi földtani mozgások határozzák meg. A mezei és réti (kaszálós) területeken a vulkáni hamu, tufa valamint a folyóvizek által lerakott homok-, iszap- és kavicstakaróból alakult savas jellegű talaj van. Az erdei részeken, szintén a vulkáni anyagok és az erdei növényzet lerakódása által, úgynevezett podzol talaj jött létre.

A szántóföldek talaja nem sok humuszt tartalmaz, termőképessége közepes. Az erdei kaszálók talaja is közepes minőségű, sokkal gyengébb, mint a Gyergyói havasok kristályos palájából és mészkövéből készült podzol talajok. Az újfalvi erdei kaszálók állandó talajjavításra (trágyázásra) szorulnak.

A növényvilág természetesen az éghajlati-, talaj- és felszíni viszonyok függvénye. A sík területek rétjein és kaszálóin számtalan fűfélése nő. Ezer illatos, sokszínű virággal tarkállnak a rétek, csodálatos virág-szőnyeg díszíti a tájat a nyár elején (június, július hónapokban). Megtalálható a tárnics (*Gentiana asclepiadia*), madársóska (*Oscalis acetasella*), kékibolya (*Scilla bifolia*), kökörcsin (*Anemone*), villás boglárka (*Ranunculus carpathicus*), nefelejcs (*Myozotis palustris*), mezei fű (*Agroszisz tenuis*), vadhere (*Trifolium compestre*), moha (*Sphaynum*) stb...

A hegyek lábánál, az alacsonyabb oldalakon, a Nyírben, Homlok-bükk, Gáborútja, Pajtákdombja, Város területén a lombhullató fák övezete van. Itt nő a mogyoróbokor (*Corylusave*), a nyír (*Betula alba*), a szil (*Ulmus subensa*), a szádok (*Tilia parvifolia*), a kőrís (*Frasinus excelsior*), a juhar (*Acer campestre*) stb.

A hegyek déli oldalán: Mótra, Libán, Limbus, Veresbükk területén, a 800 m-nél alacsonyabb részeken a bükkfa a honos (*Fagus silvatica*). A sokszor elátkozott kollektivizálás előtt a bükkfa az újfalvi ember egyik fő kenyérkereseti forrása volt. Újfalu látta el jó minőségű tűzifával a szentmihályi lakosságot, intézményeket.

A 770-800 m magasságon felül 1500-1600 m-ig a tülevelűek uralkodnak. Leggyakoribb a lucfenyő (*Picea Excelsa*), népiesen nagyon találóan vörös fenyőnek nevezik, utána következik a jegenyefenyő (*Abies alba*), népiesen fehér fenyő. Nagyobb mennyiségben fordul elő a Délhegy keleti oldalán – Fehérfenyés dűlőben. A tiszafa (*Taxus bacata*) még a múlt század végén Újfalú és Remete határában létezett. Ma már alig 50-60 példány van a Gyilkostó környékén, a békási szoros szikláin.

Az újfalvi erdők területe az idők folyamán alaposan összezsugorodott. Szükség volt kaszálókra, irtották az erdőt, de létezett egy ésszerűtlen rablógazdálkodás is, amely pusztította az erdőt, gazdagította az ügy-

nevezett erdőgondnokságok mérnökeit, tisztviselőit, no meg a magas kormánysszerveket, a jól mozgó üzletembereket.

Az újfalvi erdőkben volt magántulajdon, közbirtokossági, községi, egyházi, csoporttulajdonú erdő - és ezek mindenképpen a lakosság érdekeit szolgálták. Az újfalvi gazda sok munkával nehezen élt és ezért az erdő sokszor kisegítette a bajából keresztelőkör, lakodalom, bérmálás, halálozás esetén. Tehát az erdő jótékony kísérője volt a bölcstől a koporsóig.

Meg kell említeni egy sajátos újfalvi szokást, amely az erdővel kapcsolatban alakult ki. Az erdei kaszálók messze voltak a falutól (10-20 km-re is), ezért ott tanyákat létesítettek (kicsi ház, pajta) és nyáron kaszálás idején kiköltöztek 2-4 hétre, míg betakarították a szénát. Mindenki az erdőn volt, hangos volt a táj, nappal a munkától, este a daltól. Vasárnap istentisztelet volt Libánban, délután mulatság. Az újfalvi ember jól érezte magát, nehéz munka közben méltósággal tudott szórakozni. Erről érdemes még bővebben is szólni.

- Az erdő lenyúlt egészen a sík területekig. Egyes dűlőnevek őrzik az erdőkről a tanúságtételt: Nyáras, Körösfenyő, Fenyésutca, Kurtaeger, Nagyeger stb.

Az erdei növényvilággal kapcsolatban meg kell említenünk a gombafélék előfordulását, amely az utóbbi időben mind fontosabb szerepet tölt be az étellemezésben és a pénzszerzésben: nagy őzlábgomba (*Lepiota procera*), Király vargánya vagy hirip (*Boletus regius*), erdei csiperke (*Agaricus silvatica*), galambgombák (*Rusulla* fajok), rizike vagy fenyőalja (*Lactarius deliciosus*), róka-gomba (*Cantharellus cibarius*) stb.

Ugyanilyen jelentőséggel bír a különböző erdei gyümölcs-cserjék előfordulása: egres, málna, szeder, fekete áfonya, piros áfonya stb.

A Görgényi-havasok, amelyeknek déli nyúlványa Újfalú területén van, Románia s talán Európa vadban leggazdagabb területei közé tartozik. Igaz, hogy a diluvium (geológiai újkor egy része) végén kipusztult az ősmedve és az ősszarvas és 1790 körül elesett az utolsó bölény, de a Görgényi hegyek ma is a medve, az úgynevezett barna medve (*Ursus arctos*) kedves hazája. Itt él a kárpáti szarvas (*Cervus elaphus carpathicus*), az őz (*Capreolus*), a farkas (*Canis lupus*), a vaddisznó (*Sus cropha*), a vadmacska (*Felis silvestris*), a hiúz (*Lynx lynx*), a mókus (*Sciurus vulgaris*), számos madárfajta: a süketfajd (*Tetros urogallos*), a feketetergő (*Turdus merula*) stb. Kevés a pisztráng (*Salmo trutta*) az újfalvi vizekben. A középkorban itt tenyésztették az erdei fejedelmek vadászsólymait. Bethlen Gábor nemességgel jutalmazta hű embereit. Utódaik a mai újfalvi Sólyom családok. Derék, munkaszerető emberek, Orbán Balázs az Elekes családdal említi mint nemesi családokat.

Gyergyóújfalu története a megalakulástól 1703-ig

A hagyománytól eltérően az Újfalu határában fekvő Katorzsát tekinthetjük a Gyergyói-medence egyik legrégebbi településének. Feltételezésünk Orbán Balázs leírására alapozzuk, mely szerint „*Újfalu határában Katorzsa nevű helyen, mondják, ily falucska állott, melyet a tatárok dúltak fel akkor, midőn a Délhegy alján Város nevű helyen török város feküdt. Az állítólagos város egy szép hegy lonka (hegyterasz) Újfalutól egyórányira; de ott épületnek semmi nyoma. Feltehetőleg e szép magaslaton, honnan egész Gyergyó tere feltűnik, a törökök valamely beütésük alkalmával táborhelyet ütöttek, s mivel ilyen alkalommal ők sátrak alatt tanyáztak, vászonházaik nem is hagyhattak nyomot magok után.*”¹ Orbán Balázs tulajdonképpen a hagyomány ferdítéseit rögzítette. Az a megállapítása, hogy ezt a várost törökök alapították volna, megkérdőjelezhető. A XI-XII. században még számos magyar településen használták a sátrort. Ez a gyergyói székelyek esetében sem lehetett másképp, hiszen a nemzeti szervezet késői fennmaradása szintén a sátrai települések létere utalhat.² A Székelyföld leírójának idézett mondatai más szempontból is jelképesek lehetnek számunkra: igazolják a lakosság nagy részének helyváltoztatását a magasabb területekről a földművelésre alkalmasabb térségekre.³ A népesség ilyen irányú mozgásából a pásztorkodás háttérbe szorulására és a földművelés általánosodására következtethetünk. A magasabb térségekről a síkabb területekre irányuló mozgás törvényszerűségeként érzékelhető a székelység korai településtörténetében.⁴ A településváltogatás a kettős szállásrendszerrel való áttéréssel is magyarázható. A XII-XIV. századokban a rideg állattartás jelentőségének a csökkenésével és a növénytermesztés túlsúlyba kerülésével e vidék közösségeinek többsége a Visszafolyó patak és a Maros folyó találkozásánál építette ki településhálózatát, gazdasági környezetét.

¹ Orbán Balázs: A Székelyföld leírása történelmi, természetrajzi és népismereti szempontból. Pest. II.k. 1869, 147.

² Garda Dezső: Gyergyó a történelmi idő vonzásában. Székelyudvarhely, 1992. 7-9.

³ Szabó István: A falurendszer kialakulása Magyarországon. Bp. 1964. 31-35.

⁴ Gyergyószentmiklós ősi települése a jelenlegi 5. km mentén feküdt, de a Csíki medence falvainál is felismerhető a népességnek a magasabb helyekről a síkabb területekre való átköltözése.

Újfaluban még napjainkban is fellelhető a téli-nyári szállás hagyománya, hiszen a lakosság egy része még a XX. század végén is, nyári időszakban, a falumagtól 10-15 km-re fekvő magasabb térségen legelteti állatait, kaszálja havasi fűállományát.

Az Újfalu megnevezéssel, akárcsak a többi gyergyói falu nevével, csupán 1567-ben találkozunk, amikor is feljegyezték a 25 dénáros adót fizetők számát. Ekkor ugyanis 32 ilyenszerű kötelezettséggel tartozó kaput jegyeztek fel a helységben.⁵ Az 1569. évi összeírásban már név szerint vannak jelezve Újfalu egyes lakosai, akik közül megemlítjük Nagy Ambros, Kerestély Mihály, Péter György és Péter Tamás nemeseket, valamint Albert Mihály, Biró Mihály, Biró Imre és Elekes János lóföket.⁶

1576-ban újabb összeírással találkozunk, amikor feljegyzik az 50 dénáros adót fizető széki főemberek és a fejedelem jobbágyait. Ekkor Újfaluban 16 személyt írtak össze, akik közül tizenötön voltak a fejedelem közvetlen szolgálatában, egy személy pedig Lázár István királybírónak volt alárendelve.⁷

Az általunk közölt adatok csak úgy érthetők meg, ha Újfalu történetét beépítjük Gyergyó általános históriájába. A törzsi-nemzetségi szervezet felbomlása és a falurendszer kialakulása után a XIV. századtól kezdve fokozatosan kialakult a sajátos rendi-katonai társadalom, amelynek alap-elemeit a gyalog katonák, lófők és főnépek alkották. Az erőszakos foglalások és a katonai terhek növekedése következtében Gyergyóban is erőteljes társadalmi tagozódás vehető észre, ami elvezetett az 1519-1521-es évi felkelésekben való részvételhez.⁸ A fejenkénti hadkötelezettség bevezetése és a székelyek megadóztatása valóságos szikrát szolgáltatott az 1562. évi felkelés kitöréséhez. A gyergyóiak Lázár István vezetése alatt harcoltak. A lázadás leverése után négy évvel János Zsigmond fejedelem a székelyek százait juttatta szabadosi- illetve jobbágsorsba. A székelység nem nyugodott bele helyzetébe. 1571-ben, majd 1575-ben újra fellázadnak, s Báthori István fejedelemnek csupán nagy erőfeszítéssel sikerül legyőznie a székely sereget.⁹ Az 1596-os székely felkelés gyergyói ütközetére Újfaluban került sor, ahol a gyergyói felkelők Apafi Miklós és Lázár András fejedelmi vezérek elől el akarták zárni a hegyi utat. Az 1595 októberében a törökök ellen oly bátran harcoló gyergyói had már az üt-

⁵ Székely Oklevéltár - II. k. 221.

⁶ Székely Oklevéltár - II. k. 269.

⁷ Székely Oklevéltár - IV. k. 43.

⁸ Demény Lajos: Székely felkelések a XVI. sz. második felében. Bukarest, 1976. 13-16.

⁹ Demény i.m. 71-72. és Szádeczky Kardoss Lajos: A székelyek története és alkotmánya. Bp. 1927. 126.

közvet előtt elbizta magát és dorbézolással várta a fejedelmi sereg megérkezését. Apafi Miklós és Lázár András seregeit a lázadók álmatlanul, részeg fővel várták, s így sorsuk nem lehetett más, mint a vereség. A felkelés leverése után vezérüket, Gál Jánost is kivégezték.¹⁰ Ilyen körülmények között nem csodálkozhatunk azon, ha 1599-ben a sellemberki csatában a gyergyói székelyek a Báthoriak ellen harcoltak, Mihály vajda oldalán.¹¹

1601-1604 között Basta osztrák generális pusztításai, majd az ezt követő pestisjárvány megtizedelte Csík-, Gyergyó- és Kászonszék lakosságát is. Az 1602-es összeírás hozzásegít a térség, köztük Gyergyóújfalu társadalmának és lakosainak jobb megismeréséhez.

Lófők: Biró János, Biró Mátyás, Elekes István, Nagy Ferenc, Simon Balázs, Tamás Pál, Tamás János, Solyom Dávid, Kerestély István.

Szabadosok: Elekes Péter, Bodó János, Dénes András, Kastal Mihály, Elekes Miklós, Fazakas Pál, Benkő István, Elekes Ferenc, Egyed Miklós, Csiki Péter, Kastal István, Biró Bálint, Adorján András, Pál György, Kastal Mihály, Kastal János, György István, Hegedűs Tamás, Bálint János, Jakab Antal, Ferencz György, Máté András, Kovács Ferenc, Imre János, Pál János, Fodor Mihály, Postál Gergely, Varga Albert, Barta János, Kastal Ferenc, Kastal György és Barta Péter.

Nem ismerjük társadalmi hovatartozását Kézdi Balázsnak, Nagy Istvánnak, Varga Jánosnak, Elekes Domokosnak, Laczkó Mihálynak, Gál Péternek és Ferencz Tamásnak.¹²

Az 1602-es esztendőben tehát 9 lófő-, 32 szabados- és 7 ismeretlen társadalmi-jogi helyzetű családot írtak össze Gyergyóújfaluban.

A falu társadalomszerkezetéről viszonylag átfogó képet nyújt az 1614. esztendei Bethlen lustra.¹³ Ekkor Újfaluban 15 lófő-, 16 gyalog- és 29 szabados családot írtak össze, ami összesen 60 szabad státusú közönséget jelent. Sokkal jelentéktelenebb a függő viszonyban élő csoportok aránya. Ekkor ugyanis Gyergyóújfaluban 5 jobbágy-, 4 zsellércsalád és 7 külső szolga létezett. Összeírtak még egy solymár családot is, akik valószínűleg a későbbi Solyom család ősei voltak.

A Bethlen lustrában egy adott helyzetet jegyeztek fel. Nem számítottak arra, hogy a gyergyói székelyek eltitkolják előlük a családok egy részét. Bethlen Gábor erdélyi fejedelem, aki Gyergyószárhegyen nevelkedett és a székely katonaelem számbeli növelésére törekedett, felismerte a

¹⁰ Szádeczky Kardoss L., i.m. 128-129., Lázár Miklós: A gróf Lázár család. Kolozsvár, 1858. 128-129., és Garda D., i.m. 15.

¹¹ Demény Lajos: Mihály vajd

valós adatok elrejtésének tényét. Valószínűleg ezért íratta újra össze 1614 után 1616-ban Gyergyó-szék lakosságát. A fejedelem ilyen irányú törekvését igazolják az 1614-es, illetve az 1619-es diéták határozatai a székely jobbágyság megszűntetésére vonatkozóan.¹⁴

A két összeírás közelsége révén a gyergyóújfalvi családok életében végbement változásokról, az esetleges költözködésekéről is fogalmat alkothatunk. Íme a két lustrában szereplő családfők név szerint:

Lófők, vagy primipilusok

1614. évi Bethlen lustra¹⁵

1. Symo Balás béna
2. Nagj Tamás
3. Kastaly Mihály
4. Mihály Deák
5. Elekes Miklós
6. Elekes Márton
7. Elekes István
8. Thamahas Pál
9. Benedek István
10. Symo Mihály
11. Tahamas Benedek
12. Byto István ar
13. Gyulaj Georgj
14. Byro Mátyás
15. Kastaly Ferenc

Gyergyószék 1616-os lustrája¹⁶

1. Simo Balázs
2. Nagi Tamás
3. Kastali Mihály
4. Mihály Deák
5. Elekes Miklós
6. Elekes Márton
7. Elekes István
8. Thamás Pál
9. Benedek István
10. Simo Mihály

11. Thamás János
12. Biró Péter
13. Biró Pál
14. Kastaly István
15. Solyom Dávid
16. Bálint Antal

A primipilusok esetében 10 családfő azonosságát tapasztaljuk. Tamás János, Biró Péter és Pál, valamint Kastaly István valószínűleg gyermekei vagy testvérei Tamás Benedeknek, Biró Mátyásnak és Kastaly

¹⁴ Demény, i.m. 132-133.

¹⁵ Kolozsvár. Állami Levéltár. Székely Láda 56. VIII. k. sz.1., 473-487.

¹⁶Kelemen Lajos: Gyergyószék lustrája 1616-ból. Genealógiai füzetek. Kolozsvár, 1907. V. évf. 82.

Ferencnek. Ha az összeírás pontos, Byto István és Gyulai György 1616-ig elhagyták a települést. Solyom Dávidot az 1614. évi lustrában mint külső szolgát tartó egyént említették, Bálint Antal pedig 1616-ban új családfő a lófők között.

Pedes pixidari vagy puskás gyalogosok

1614. évi Bethlen lustra

Gyergyószék 1616-os lustrája

1. Kyzdi Georgj
2. Antal Ferencz
3. Egri János
4. Thamás János
5. Varga János ar
6. Egyed Miklós
7. Kastaly János
8. Czirják Benedek
9. Elekes Pál
10. Laczko János
11. Kastaly István
12. Kastaly Ferencz
13. Kyraly Péter
14. Gal Mihály
15. Imreh Kovaczj
16. Ferenczy István

1. Kézdi György
2. Antal Ferencz
3. Eghry János
4. Thamás János
5. Varga Jánosné
6. Egied Miklós
7. Kastalj János
8. Czerják Benedek
9. Elekes Mihály
10. Laczkó Miklós

11. Barla Ferencz
12. Gerepeczi Mihály
13. Nagi András

A két összeírásban 7 helyen azonosak a családfők nevei, egy esetben az özvegy követte a férjét. A folytonosság az Elekes és a Laczkó családok esetében is kimutatható. A többi kisközösségnél kihalt, eltávozott és újonnan összeírt nevekkal találkozunk.

Libertinii vagy szabadosok

1614. évi Bethlen lustra

Gyergyószék 1616-os lustrája

1. Mate Georgj
2. Imreh János
3. Czykj Péter
4. Fodor Mihály

1. Máthé György
2. Imreh János
3. Czyky Péter
4. Fodor Mihály

5. Dyenes János
6. Barla János pauper
7. Elekes Domokos benna
8. Janos Deák
9. Kyraly Jstván
10. Jakab Gergely
11. Jakab Antal
12. Adorján András
13. Czyky Jstván debilis
14. Laczko Antal debilis
15. Benkeo Jstván benna
16. Raduly János
17. Bodo János
18. Fabyan Deak
19. Kovaczj András
20. Mikola Bartalis
21. Barla Jstvan
22. Hyze Bartalis
23. Kastaly Ferencz
24. Elekes Mihály
25. Kyraly Jstvan deb.
26. Pal Georgj
27. Kastaly Miklós
28. Kerestaly Péter
29. Nagy András solymár
30. Egyed Jstvan
31. Kys Péter Antal ar.

5. Dyenes János
6. Barla János
7. Elekes Domokos
8. János Deák
9. Kyrály István
10. Jakab Gergely
11. Jakab Antal
12. Adorján András
13. Czyky István
14. Laczkó Antal
15. Benkeo István
16. Ráduli János
17. Bodo János
18. Fabian Deák
19. Kovacz András
20. Mikola Péterné

21. András Mihály
22. Joannis Imreh
23. Kirali Péter
24. Kastaly Gergelyné
25. Dyenes András
26. Koczis Ilona
27. Dobra Angelit
28. Zilahy Margit

A libertinusok esetében 20 családnál mutatható ki azonosság. E társadalmi közösség többi tagjainál földrajzi vagy társadalmi mobilitásra következtethetünk.

Jobbágyok

1614. évi Bethlen lustra

Gyergyószék 1616-os lustrája

Jobbagiones antiqui vagy ősjobbágyok

1. Ádám János	1. Ádám János
2. Hegedws Balás	2. Hegedús Balás
3. Hegedws János	3. Hegedús János
4. Gothár Péter	4. Gothár Péter

Feye keoteott (jobbágyok)

5. Sar János	5. Zaz Simon
	6. Elekes Pál
	7. Moré Ferencz
	8. Varga Sára
	9. Egyed István pix.
	10. Ferenczi György
	11. Ferenczi István
	12. Simo István
	13. Mikola Bartalis
	14. Czorba Kelemen
	15. Gál Mihály
	16. Imreh Kowác
	17. Oláh Máté
	18. Füsteös Margit
	19. Molnár András
	20. Varga Kati
	21. Czorba Opra
	22. Pálffy János
	23. Keresteli Péter
	24. Biró Tamás
	25. Kastali Miklós
	26. Kowác András
	27. Bálint István
	28. Pál György
	29. Hajdu János
	30. Fodor Ferencz pap

1614 és 1616, tehát két esztendő leforgása alatt a jobbágyok száma ötről harmincra emelkedett. Négy család esetében kimutatható a job-

bágysors folytonossága, sőt Sar (Szár, elírás esetében pedig Szász János családját is feltételezéssel azonosíthatjuk Zaz (Szász) Simon rokonságával. Nyolc esetben – négy gyalog (Gál Mihály, Imreh Kowác, Ferenczi István, Egyed István) és négy szabados családnál (Mikola Bartalis, Pál György, Kastali Miklós és Kerestély Péter) – érzékelhető a jobbágysorsba való süllyedés. Tizenhét esetben azonban új nevekkel találkozunk, ami részben bevándorlásra, másrészt pedig a Bethlen lustrában elhallgatott közösségekre enged következtetni.

Zsellérek – Inquilini

<u>1614</u>	<u>1616</u>
1. Elekes István	1. Elekes István
2. Kys András	
3. Janos Varga	
4. Jakab János	
	2. Nagi András
	3. Dajka Tamás

A zsellérek esetében csupán Elekes István családjánál mutatható ki a folytonosság.

Külső szolgák – Servi extranei

<u>1614</u>	<u>1616</u>
1. Maylád István	-
2. Mattyas	-
3. János	-
4. Zaz Bartalis	-
5. Symo	-
6. N. (Nicolai?)	-
7. Márton	-

A XVI. század végi, az 1602. évi Basta féle összeírásban, főleg pedig az 1614-es Bethlen lustrában, illetve Gyergyó szék 1616-os összeírásában megmutatkozó gyergyóújfalvi társadalomképben felismerhető a korabeli székely társadalom keresztmetszete. Az 1569-es összeírásban a nemesek és a lófők létét jelezték a „conscriptorok”, 1576-ban pedig a jobbágyokét. 1581-ben a gyergyóújfalviak a következőképpen fogalmaztak településük társadalmáról: *„Mű kik vagyunk Gyergyószékben Újfaluban lakozandók, nemesek, darabontok és vajda urunk ónagysága jobbágyi közönséggel*

*mind, a teljes falu ...*¹⁷ Az 1602. esztendei összeírásban csupán lófőket és szabadosokat írtak össze, míg 1614-ben és 1616-ban lófőket, puskás gyalogokat, szabadosokat, jobbágyokat, zselléreket, 1614-ben pedig még külső szolgálát is feljegyeztek. A XVI. század végén és a XVII. század elején a feudalizmusra jellemző társadalmi rétegek megjelenésével tehát összetettebbé vált Székelyföld s ezen belül az általunk tanulmányozott helység társadalma. Az összeírásokból a következő társadalmi csoportokat érzékelhetjük:

A főnépek vagy nemesek alkották a székely társadalom vezető csoportját. Földesúri hatalmuk a közsékelység ellenállása következtében háttérbe szorult katonai feladatkörükkel, illetve a székely közigazgatásban érvényesülő hatalmakkal szemben. Mivel a székely mustrákon vagy hadban három vagy öt lovas-páncélos harcossal voltak kötelesek megjeleni, a falu földjeinek újrafelosztásakor három vagy öt nyíl földet kaptak e területekből. Vagyoni helyzetük igen különböző volt. A XVI. század végén jelzett gyergyóújfalvi nemesek anyagi és hatalmi lehetőségei messze elmaradtak a szárhegyi Lázár család lehetőségeitől, akiknek hatalma Újfaluban is érződött. A XVII. század eleji összeírásokban leszármazottjaikat a lófők, puskás gyalogok és a szabadosok között találjuk meg.

A lófők az erdélyi hadban könnyűlovas harcosként fejenkénti hadszolgálatra kényszerültek. Katonai kötelezettségeikért a falvak közföldjeinek újrafelosztása alkalmával két, esetleg három nyíl földben részesültek. Az állandó katonáskodás terhei a XVI. század első felében e csoport tagjait válságba juttatták. 1566 után társadalmi-politikai pozícióik megerősödtek és gyakran a nemesekkel együtt említették őket.

A székely társadalom legnépesebb csoportját a gyalogok alkották. A XVI. században könnyűfegyverzetű gyalogoként egyre esélytelenebbé váltak a tűzfegyverek használatára képzett Habsburg zsoldosokkal, vagy török janicsárokkal szemben. Ezért János Zsigmond, majd Báthori István fejedelmek lemondtak a székely gyalogkatonák hadszolgálatáról és így a székelység tömegeit szabadosi- és jobbágyosorba kényszerítették, megfosztva őket közösségi szabadságjogaiktól, melyeket a közsékelyek „székely szabadságnak” neveztek. Kollektív jogaik megszüntetése, a vármege és a székely nemesek jogtiprásai, a jobbágy- vagy libertinusi sors igencsak megnehezítették e társadalmi csoport mindennapjait. A székelység nem nyugodott bele társadalmi-jogi helyzetébe és két úton próbált sorsán javítani: egyrészt az 1562-es, 1571-es, 1575-ös és az 1596-os évi felkelésekkel harcolt a székely szabadság visszaállításáért, másrészt azonban a tűzfegyverekhez való alkalmazkodás révén próbált megfelelni

¹⁷ Székely Oklevéltár - V. k. 124-128.

a XVI. századvég hadművészeti követelményeinek. Küzdelmük nem volt eredménytelen: 1599-ben Mihály vajda, 1601-ben Báthori Zsigmond, 1605-ben Bocskai István, majd ezt követően az összes erdélyi fejedelmek törvényesítették a székelység közösségi jogait és visszahelyezték őket korábbi katonai állapotukba. A tűzfegyverek használatában való jártasságuk miatt az 1614-es, illetve az 1616-os évi összeírásokban a konskriptorok „puskás gyalogok” (pedites pixidarii) néven jelzik jelenlétüket.

A XVII. század elején a szabadosok említése még jelzi, hogy nem minden libertinus került a puskás gyalogok sorába. Társadalmi felemelkedésük a következő időszakban fog megvalósulni. Az 1643. esztendei Rákóczi-féle lustrában már nem történik említés a szabadosokról.

A konskripciókban a függő viszonyban élő rétegekkel is megismerkedhetünk. A székely jobbágynak három csoportját jegyezték. Az ősjobbágok, a Mihály vajda uralma előtt jobbágyságra jutott székely családok voltak. Újfaluban 1614-ben négy ősjobbág kisközösséget említettek.

A székely jobbágycsaládok másik csoportját a konfiskáltak alkották. E székely jobbágyréteg eredetére az 1608. évi diéta határozatából következtethetünk: „...a székelység közül sokan az ország szolgálatjából megvonván magokat, jobbágygá lettek, ki miatt a közönséges szolgálatban fogatkozás esik.”¹⁸ Valószínűleg az 1616-ban jelzett gyergyóújfalvi jobbágycsoportok egy része is konfiskált volt.

A székely jobbágycsoportja fejekötöttek néven volt ismert. Imreh István, a székely társadalom kiváló kutatója a fejekötés okait a következőkben összegezte: „önként, erőszak következtében, hadba menés elől, szegénység, éhség, betegség, tartozás, zálogterhek, tűzkár miatt, vétség (pervesztés, emberölés, lopás, paráznság) miatt.”¹⁹ 1614-ben – mint láttuk – Gyergyóújfaluban egy fejekötött jobbágycsaládot említettek.

A zsellérek (inquilinusok) a székely katonacsaládok vagy a szabadosok földjén lakó és ezektől függő családok voltak. Gyergyóújfaluban 1614-ben négy, 1616-ban pedig három zsellércsaládot említettek.

A külső szolgák – mint megnevezésük is jelzi – többségükben más vidékről származtak. Társadalmi megbecsülésük hiányát bizonyítja az a tény, hogy csupán keresztneveik ismertek.

A solymárok sajátos jogi-katonai csoportot alkottak, akik főleg a vadászatok alkalmával szolgálták a fejedelmet vagy annak környezetét.

¹⁸ Erdélyi Országgyűlési Emlékek. VI. k. 113.

¹⁹ Imreh István – Pataki József: A székely falu gazdasági-társadalmi szerkezete a XVI. sz. végén és a XVII. sz. elején. In: Székely felkelés 1595-1596. Buk. 1979. 173.

Az 1614-es és az 1616-os évi összeírásokban érzékelhető társadalomkép igen hullámvázban tűnik. A két konskripcióban jelzett gyergyóújfalvi családok egy része állandó mozgásban volt, mely folyamat a jogi-társadalmi felemelkedés irányába mutatott. Legalábbis ezt jelzi az 1643-as évi összeírás társadalomképe. I. Rákóczi György erdélyi fejedelem tovább folytatta Bethlen Gábor politikáját, mely a székelységet, katonai potenciáljának hatékonyabb felhasználása érdekében alacsonyabb „status”-ból magasabb jogi helyzetbe emelte. E politikai felfogás érvényesülése főleg a harmincéves háborúban való részvételt előkészítő 1643-as esztendőben érvényesült. A lustra által kimutatható gyergyóújfalvi közösségekben újra érzékelhetők a nemesek. A hagyományos székely lófők csoportját kiegészítette az új lófők, vagy a lófősséggel nem rendelkező csoportok rétege. A puskás gyalogokat – bár kisebb mértékben – szintén gyarapították az új gyalogkatonák. Az összeírásból hiányoznak azonban a függő viszonyban élő parasztok csoportjai. A „conscriptorok” különválasztották a hadköteles családokat a harcképtelenektől. Mentalitásváltással van tehát dolgunk; míg az 1614-es és 1616-os lustrákban sok szabad székely család a kötelező hadszolgálatból való mentesülés érdekében a jobbágy-sorsot választotta, addig 1643-ban, megfelelő indoklással, lehetővé vált a harcképtelenség vállalása a szabad székely státus elvesztése nélkül.

Az összeírás konkrét adatai a következők:²⁰

Harckötelesek		Harcképtelenek	
Társadalmi csoport	családok	Társadalmi csoport	családok
1. Nemesek	4		
2. Lófők	28	Lófők	21
3. Új lófők	4		
4. Lófősséggel nem rendelkező lovasok	8		
5. Puskás gyalogok	36	Gyalogok	26
6. Új gyalogok	3		
Összesen	83	Összesen:	47

A harcképes és harcképtelen családok összesítése révén az 1643. évi lustra alapján Gyergyóújfaluban a társadalmi struktúra a következő képet mutatta:

²⁰ Budapest, Országos Levéltár. 1643. évi összeírás. Székely Lustra jegyzékek. F. 136, I. k. 1-162.

Társadalmi csoport	Családok száma
Nemesek	4
Lófők	53
Lófősséggel nem rendelkező lovasok	8
Gyalogok	65
Összesen	130

A harc képes gyergyóújfalvi katonák részt vettek I. Rákóczi György erdélyi fejedelem Habsburg-ellenes magyarországi hadjáratában, melyet – az erdélyi had katonai sikerei ellenére is – a török tiltás miatt félbe kellett szakítani.²¹

A harcöteles társadalmi csoportok társadalmi felemelkedése 1655-ig folytatódott. 1652-ben Oláh Jánost és Mihályt lófősítették katonai érdemeikért.²² Az 1654. évi, II. Rákóczi György nevéhez kötődő összeírásban, Gyergyóújfaluban már 25 nemes és csak 15 puskás gyalogot – akik közül kettő solymár – illetve 4 darabontot említettek.²³ A lustrában szereplő 44 családból egyrészt a konskripció hiányos voltára is következtethetünk, de ugyanakkor figyelemmel kell lennünk az 1646. évi pestisjárvány pusztításaira is, mely igencsak megtizedelte Gyergyó-szék lakosságát.²⁴ 1655. június 28-án a ploiești-i táborban 27 gyergyóújfalvi katonát lófősítették a havasalföldi harcokban szerzett érdemeikért.²⁵ (Barla György, Barla Mihály, Czirják András, Elekes György, Elekes Lázár, Fábíán János, Ferencz Barta, Ferencz Balázs, Gergely András, Gergely István, Gergely Mihály, János Ferencz, Kerestély János, Kerestély Péter, Király György, Kispéter György, Kispéter István, Kispéter Mihály, Kristóf Péter, Máté Benedek, Mihály Márton, Mihály Tamás, Nagy Ferencz, Pál János, Pál Mihály, Simó István, Tóth János)

1657-től kezdődően az erdélyi fejedelmek székely politikája válságba került. II. Rákóczi György sikertelen lengyelországi hadjárata, majd az ezt követő tatár rabság, főleg pedig az 1658-1661 közötti török- és tatár-ellenes harcok II. Rákóczi György, majd Kemény János oldalán, illetve a harcokkal járó pusztítások hátrányosan befolyásolták a székelység anyagi- és társadalmi helyzetét. Apafi Mihálynak több mint két évtizedes

²¹ Nagy László: A „bibliás őrálló” fejedelem. Bp. 1984.177-183.

²² Dr. Vass Miklós: A királyi könyvek székely oklevelei. In: Erdélyi Múzeum, 1900.

²³ U.o.

²⁴ Bp. Országos Levéltár. Gyergyószéki vitézlo rendek. E. 136. 1681-es évi összeírás. 927 és 987-1006.

²⁵ Vass M., i.m.

békés fejedelemsége sem biztosított anyagi biztonságot, vagy társadalmi felemelkedést.

1681-ben már érződött a török-Habsburg háborúra való készülődés. A székelységet ismét összeírták. Gyergyóújfaluból Elekes Péter Uram százában 55 nemes és lófő katonacsaládfő volt összeírva, Bot Mihály Uram százában 27 ármalista és primipilus, míg Illyés György Uram százában csak 14 gyalogkatonacsaládfőt jegyeztek fel.²⁶ A Bécs ostromát követő 1685-ös esztendei lustrában a nemesek és a lófők között, Elekes Péter Mihály Uram százában 58 családfőt, Bot Mihály Uram százában pedig 27 katonaköteles kisközösséget tartottak számon.²⁷ A Várdotfalván összeírt puskásgyalogok esetében csak 2 családot „conscribáltak”. Ezek közül azonban Bálint István a „lovások közi állott”, Elekes Péter pedig „absens”-nek volt nyilváníva.²⁸

Az 1686-1690 közötti időszakban fokozatosan állandósult Erdélyben a Habsburg uralom. Az osztrákok – bár az 1690-es évi harcokban igénybe vették a székelység hadszolgálatát – bizalmatlanok voltak a székely haderővel szemben. Igaz, az Erdély keleti térségében élő katonacsaládok is idegenkedtek a Habsburgok hódító háborúiban való részvételtől, főleg pedig az állandó hadkötelezettség anyagi terheitől. 1690. augusztus 21-én, a zernesti csatában Heisler tábornok nem engedte érvényesülni a székely katonai tapasztalatot; Thököly hadai ellenében a németek háttérbe szorították, nem engedték kibontakozni a székelységet. Augusztus végétől október 24-ig a székelyek Thököly fejedelemségét támogatták, sőt, később sokan elkísérték a kuruc vezért az Al-duna vidékére is.²⁹

Bármilyen bizalmatlanok is voltak a Habsburgok a székelyekkel szemben az 1691. december 4-én kibocsátott Lipót-féle diplomában mégiscsak törvényesítették e népcsoport adómentességét; *„A székelyek – olvashatjuk a Diploma 14. pontjában – eme legharciasabb néptörzs, mint eddig voltak, úgy ezután is mentesek legyenek minden adófizetéstől, minden téli és nyári katonai elszállásolás terhétől s birtokaik után, melyeket a hadfőlkelés kötelezettsége mellett bírnak, tizedfizetéstől és egyéb szolgálmányoktól. Ennek ellenében azonban a haza védelmére saját költségükön katonáskodni tartoznak ezután is. A székely parasztok vagyis jobbágyok nem értettek ez alá.”*³⁰

²⁶ Bp., Magyar Országos Levéltár. Gyergyó széki vitélő rendek. F. 136. 1681-es évi összeírás. 927 és 987-1006.

²⁷ Bp. M. Orsz. Lvt. Székely Lustra jegyzékek. F. 136. 163-180 és 602-610.

²⁸ Bp. M. Orsz. Lvt. Székely Lustra jegyzékek F. 136. I. k. 181-198.

²⁹ Szádeczky Kardoss Lajos, i.m. 295-296.

³⁰ Szádeczky, i.m. 297.

A szöveg tulajdonképpen a „székely szabadság” bizonyos elemeinek a biztosítását érzékeltette. Valójában azonban a Habsburg császári udvar sohasem tartotta be törvénybe foglalt ígéreteit. A székelyek adója, bár elenyésző volt más vidékek kötelezettségeihez képest, a természeti-gazdasági feltételekhez viszonyítva mégis jelentősnek tűnt és a következőképpen alakult: 1692-ben – 22000 frt.; 1693-ban – 35000 frt.; 1694-ben – 42000 frt.; 1696-ban – 66000 frt.; 1699-ben – 90000 frt.; 1700-ban – 75000 frt.; 1702-ben és 1703-ban külön-külön – 93750 frt. ...³¹

A gyergyóújfalviak számára is pontosan meg volt határozva a különböző kötelezettségek és szolgáltatások mértéke. Így például az 1701-1702-es esztendőkből 34 gyergyóújfalvi munkás vett részt a csiki Kabala hágó alatt lévő új vár építésénél, a 243 gyergyói építő közül.³² A terményszolgáltatások és a pénzbeli kötelezettségek alól sem mentesültek a Gyergyói-medence lakói.³³

Faló neve	búza	zab	széna	pénz
	köbölben	köbölben	szekérben	krajcár
Újfalu	7	30	12	19
Remete	3	18	5	22
Ditró	6	30	12	20
Szárhegy	7	36	12	23
Szentmiklós	10	54	22	29
Tekerőpatak	3	16	5	7
Kilyénfalva	2	9	3	5
Csomafalva	4	26	9	13
Alfalu	7	37	16	20
Gyergyói-medence	49	256	96	158

Valószínűleg katonaelszállásokkal is megterhelték Gyergyóújfalu lakóit. Ilyenszerű adataink csupán Alfalura, Csomafalvára, Szentmiklósról, Szárhegyre, Ditróra és Remetére vonatkoznak. Erre vonatkozó okleveles forrásunk Újfaluhoz érve megszakad és az okirat következő lapja is hiányzik.³⁴

Adókiivetés céljából készült az 1703-as évi összeírás is, mely hozzásegít minket Székelyföld települései és köztük Gyergyóújfalu társadalmának pontosabb megismeréséhez a XVII. század végén és a XVIII. század

³¹ Szádeczky, i.m. 298.

³² Székely Oklevéltár VII. k. 93-94.

³³ Székely Oklevéltár VII. k. 94.

³⁴ Székely Oklevéltár VII. k. 95.

első éveiben. Az összeírás által érzékeltethető társadalmi-vagyoni kép a következő:³⁵

Társadalmi csoportok	Családok száma	Szántó		Őszi vetés		Tavaszi vetés		Széna - szekér nagyságban		
		Köböl	Véka	Köböl	Véka	Köböl	Véka			
Ármálisták	6	192	6	27	-	71	-		76	
Lófők és puskás gyalogok	99	2734	3	303	2	1134	3		767	
Jobbágyok	5	87	2	6	1	34	2		45	
Telkes zsellérek	1	-	-	3	-	8	-		-	
Telek nélküli zsellérek	10	-	-	-	3	9	3		7	
Összesen	121	3014	3	340	2	1258	-		895	
Társadalmi csoportok		16		ökör		tehén		juh	disznó	méhkas
Ármálisták		6		16		17		66	18	-
Lófők és puskás gyalogok		127		221		309		1093	367	38
Jobbágyok		5		6		12		48	5	-
Telkes zsellérek		1		2		4		12	5	-
Telek nélküli zsellérek		2		6		12		45	-	-
Összesen		141		251		354		1264	395	38

A rendelkezésünkre álló összeírásokból Gyergyóújfalu népességi növekedésére is következtethetünk. A „conscriptiók”, „lustrák” által kialakított demográfiai kép igen változatos emelkedési-, illetve csökkenési tendenciákat mutat:

Év	1567	1569	1576	1602	1614	1616	1643	1654	1681	1685	1703
Családok száma	32	8	16	48	78	90	130	40	96	85	121

A datainkat bármennyire is hitelesnek tekintjük, esetlegességük, főleg pedig az a tény, hogy egyesek közülük a teljesség igénye nélkül készültek, lehetetlenné teszik a hiteles demográfiai kép érzékeltetését. Gyergyóújfalu összlakossága számbeli növekedésének a kutatására csupán az 1614-es, az 1616-os, az 1643-as, illetve az 1703-as esztendei összeírásokat használhatjuk fel:

Év	1614	1616	1643	1703	Népességnövekedés 1614-1703 között
Családok száma	78	90	130	121	-
Számbeli növekedés vagy csökkenés	-	+12	+40	-9	43 család
Százalékbeli növekedés vagy csökkenés	-	+15,38	+44,44	-10,74	+55,12

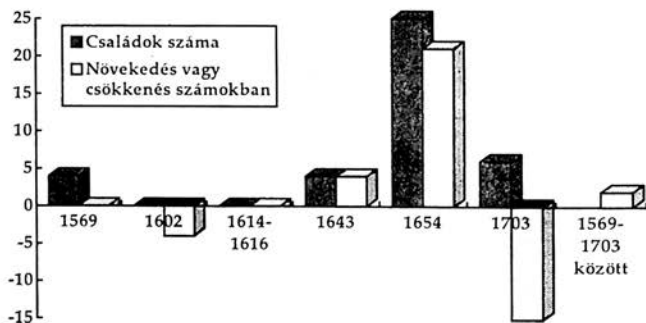
³⁵ Domokos Pál Péter: Háromszék és Csíkszék adóügyi összeírása 1703. Agrártörténeti szemle 1978. és Csíkszeredai Állami Levéltár F.26. sz. 1006.

Gyergyóújfalu lakossága 89 esztendő alatt 43 családdal gyarapodott, tehát a népességnövekedés három emberöltő alatt 55,12 százalék volt.

A demográfiai változásokat a társadalmi csoportok szintjén is érzelhetjük:

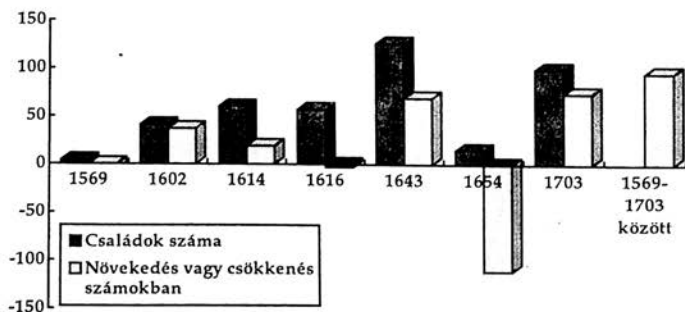
Nemesek (ármálisták)

Év	1569	1602	1614-1616	1643	1654	1703	1569-1703 között
Családok száma	4	-	-	4	25	6	4-től - 6-ig
Növekedés vagy csökkenés számokban	-	-4	-	+4	+21	-15	+2

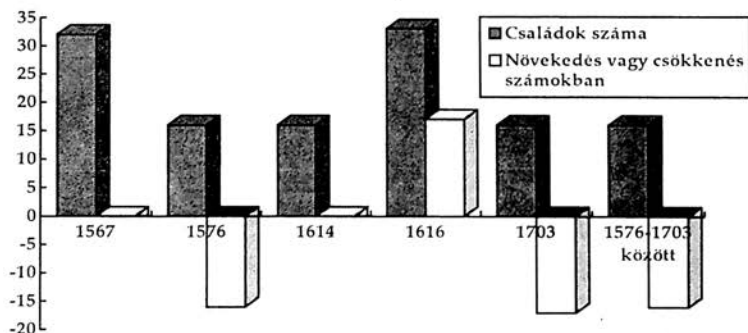
Lófők, gyalog katonák, darabontok, szabadosok, solymárok

Év	1569	1602	1614	1616	1643	1654	1703	1569-1703 között
Családok száma	4	41	60	57	126	15	99	4-től - 99-ig
Növekedés vagy csökkenés számokban	-	+37	+19	-3	+69	-111	+84	+95

Jobbágyok, zsellérek, szolgák

Év	1567	1576	1614	1616	1703	1576-1703 között
Családok száma	32(?)	16	16	33	16	16
Növekedés vagy csökkenés számokban	0	-16	0	+17	-17	-16

A gyergyóújfalviak – akárcsak Székelyföld más térségeinek lakói – sajátos agrárcivilizációt hoztak létre, melynek funkcionalitására a falutörvényekből következtethetünk. Az 1581-es évi gyergyóújfalvi „statutumot”, az utókor számára fennmaradt legrégebbi falutörvénynek tekinthetjük.

A lakosság fő foglalkozása a növénytermesztés volt. Gyergyóújfaluban a művelés alatt álló területek határvonalán határkerteket állítottak fel, de ugyancsak kerttel különítették el a vetés-, illetve a nyomás alatt álló földrészeket is. A vetéskertet tehát a termés védelme céljából készítették és ennek megrongálóját igen szigorúan büntették; „*Káros kert bírsága den 25* – olvashatjuk az 1581-es esztendei falutörvény „második articulusában” – *ha valami barom megyen bé rajta és kárt tészten, a kárt a hajtópénzzel együtt a kertés ember megfizesse, ha pedig valami gonosz szokásos marhát mutathat ki, törvény szerint minden fizetés arra száll.*”³⁶

A határkerteket a fontosabb útvonalak mentén a vetéskapuk szakították meg. Ezek rendeltetése az volt, hogy megakadályozzák az állatoknak a bejutását a vetés alatt lévő területekre. Ezzel kapcsolatban az említett falutörvény egyes számú cikkelyében a következőket olvashatjuk: „*Az kapu-bírság dénár 50, ha valami barom megyen bé rajta, arról valami kár léssen, az kapus ember megfizesse a kárt hajtó pénzzel együtt.*”³⁷

³⁶ Székely Oklevéltár V. k. 124-128.

³⁷ Uo.

A faluközösség a büntetések végrehajtásáról is gondoskodott, még abban az esetben is, ha a kárt okozó gazda hosszabb ideig az otthontól távol tartózkodott. A 20-as cikkely szerint „*Ha valamely ember birságon esik, avagy káros kerti vagyon, kiről mind a teljes falu végezett, mind-ezekben a birák igazítani mennek az ő tisztek szerint, ha ez az ember házánál hon nem lenne, azért az birák a birságot ugyan megvehessék törvény szerint, a mivel tartozik, háza népétől, törvénynek kérhessék a házat és zállagot vehessenek.*”³⁸ Az „articulus” megfogalmazói azonban a kártevővel szembeni erőszakot sem helyeslik: „*...de hatalommal marhát ne vegyenek; ha törvénynek nem adja marháját, az az ember 3 girán maradgyon, a mint feljebb megirattatott; ha pedig az igaztételről a birákat eltiltja, és a tilalomnak okát nem adhatja, az ok nélkül való tilalom is megmaradgyon, egy tilalom ellen három girán, három tilalom ellen 9 girán.*”³⁹

A XVI. századi földművelésre a kettős fordulórendszer alkalmazása volt jellemző; míg az egyik fordulót bevetették, addig a másikat pihentették és az állatok legeltetésére használták. A növénytermesztésre alkalmas területeket tilalmasnak nevezték, melynek védelméről több cikkelyben is gondoskodtak. A falutörvény 4., 5., 11. és 13. pontjában a következőképpen fogalmaztak:

„*Az tilalmasban ha valami barmot találnak, ha pásztoros leszen is, behajtsák, ha káron találják, az kárt fizesse meg az barmos ember hajtópénzzel edgyütt, annak a hajtópénze minden baromtól egy pénz, és aprótól kettőtől egy pénz. Ha valaki az hajtóembertől az marhát elveszi, három girán maradjon érette; ha disznót találnak a tilalmasban és kárt téssen, megfizesse disznós ember a hajtópénzzel edgyütt; annak a hajtópénze, két öregtől egy pénz, aprótól négytől egy pénz.*”

„*Minden ember ki lovát az tilalmasban tartja, ennek előtte való törvényünk szerint nyűgben s kötélén jó módon tartotta, a kárt megfizesse, de birságot ne fizessen; de ha meg nem esküszik, annak birsága den. 12; éjjel pedig, ha valaki lovának kötelit elorozzák, az ember megesküszik hogy elorozták, az kárt megfizesse, a hajtópénzt is, de birságot ne fizessen; ha pedig más ember lova miatt szalad el és megbizonyítottatik, minden fizetés arra szálljon.*”

„*Minden tilalmasbeli való kártétel, ki nem történettel leszen megbizonyítottatik, hogy minden akarat szerint való kártétel, annak birsága 3 gira.*”

„*Ha valaki a tilalmasban kárt tétet és meg nem alkuszik az káros emberrel törvénylátásának előtte, vagy megtagadná, hogy nem ő miatta*

³⁸ Uo.

³⁹ Uo.

vagyon a kártétel, ha bírák eleiben jutnak, 3 girán maradjon érette a barmos ember a mi módunk szerint, mivel törvényt várt rája.”⁴⁰

Gyakran az állatok takarmányozásához szükséges termő- vagy kaszálónak irtott területet is tilalmasnak tekintették: „Valaki szénafüben vagy irtodván szénafüben lovát vagy egyéb barmát tartsa – olvashatjuk a falutörvény 10. pontjában – és megbizonyíttatik, vagy valamelyik félnek törvény megyen felőle, mivel akarattal való kártétel, 3 gira bírsága, ezekben pedig mind az hütös bírák előtt törvény legyen és törvény szerint büntetessék minden ember.”⁴¹

A minőségi növénytermesztés egyik feltétele a határmenti utak jó állapotának a fenntartása volt. A falutörvény 6. articulusa szerint, „Ha valahol az falu határában gonosz sár vagyon, és annak megtöltése falura vagy tízesre néz, a bírák meghirdessék, hogy megcsinálják; annak bírsága flor. 1. Ha csak egy ember személyit nézi annak a bírsága den. 25.”⁴²

A statútum 7. pontja a szántóföldek közötti utak elszántását is tiltotta; „Ha valahol a falu határában utakat szántanak el, az bíráknak valamely felől panasz mégyen felőle, a bírák tartoznak rámenni és meglátni, az út megszabaduljon törvény szerént, az ember az elszántásért megbüntetessék 3 girára, ha pedig a bírák meg nem látják a hatalmat ki cselekküte, az egész falu ugyan rámenyen és felkeressék mind ki ki nyugodalmáért.”⁴³

A termés betakarítása után a tilalmast felszabadították, de csak a bírák engedélye után. A falutörvény 12. pontjában ezzel kapcsolatban a következőket olvashatjuk: „Minden tilalmasbeli csóvás szénafű, vagy parlag lészen, de senki semmi birodalmával rá nem mehet az bírák hire nélkül, mert ha rámégyen maga gondolatjával 3 girán marad az ember.”⁴⁴

A falutörvények rendelkezéseiből és más korabeli forrásokból a mezőgazdasági termelés szervezetségét érzékelhetjük. A faluközösség tagjai pontosan meghatározták a szántás, vetés, aratás időpontjait, illetve a termés betakarítása után parlagon maradt földek felszabadítását a legeltetés számára.⁴⁵ A szántást 4 ökörral végezték.⁴⁶ Termesztett növényeik közül kiemeljük az őszi búzát és az őszi rozsot, a tavasszal vetett növények közül pedig a tavaszi búzát, a kölest és a zabot.⁴⁷

⁴⁰ Uo.

⁴¹ Uo.

⁴² Uo.

⁴³ Uo.

⁴⁴ Uo.

⁴⁵ Uo.

⁴⁶ Imreh I. - Pataki J. i.m. 146-148.

⁴⁷ 1703. évi összeírás

Az 1703-as évi összeírásból a szántó- és rétterületek nagyságára is következtethetünk. Eszerint egy gyergyóújfalvi családra átlagban 24,9 köből, tehát majdnem 25 köből földterület jutott, amely elég nagy terület volt abban az időben. Ennek megoszlása a következőképpen mutatott:

- őszi vetésnek egy családra jutó átlaga..... 2,80 köből
- tavaszi vetésnek egy családra jutó átlaga..... 10,80 köből
- kaszálóból egy családra jutó átlaga..... 9,04 szekér széna

A családokra jutó szántóföldek átlagánál figyelembe kell vennünk azt a ténytet, hogy Gyergyóújfaluban is a kettős fordulorendszeret alkalmazták, tehát a rendelkezésére álló területnek csak a felét vetették be, mivel a másik részt pihentették.

Társadalmi csoportok szerint a termőföldnek egy családra jutó átlaga a következőképpen alakult:

Ármálisták (egytelkes nemesek)

1 családra jutó szántóterület	32,00 köből
1 családra jutó őszi vetés	4,50 köből
1 családra jutó tavaszi vetés	11,83 köből
1 családra jutó kaszáló	12,66 szekér széna

Gyalog és lófő katonacsaládok

1 családra jutó szántóterület	27,61 köből
1 családra jutó őszi vetés	3,06 köből
1 családra jutó tavaszi vetés	11,45 köből
1 családra jutó kaszáló	7,74 szekér széna

Jobbágy családok

1 családra jutó szántóterület	17,40 köből
1 családra jutó őszi vetés	1,20 köből
1 családra jutó tavaszi vetés	6,80 köből
1 családra jutó kaszáló	9,00 szekér széna

Telkes zsellér

1 családnak 3 köből őszi vetése és 8 köből tavaszi vetése volt.

Az 1703-as évi összeírásból a gyergyóújfalvi családok állatállományára is következtethetünk.⁴⁸ A családokra jutó átlag a következőképpen alakult:

ló: 1,16; ökör: 2,67; tehén: 2,92; juh: 10,44; disznó: 3,2; mészkas: 0,31

Társadalmi csoportonként a megoszlás a következő képet mutatta:

⁴⁸ Uo.

Ármalista családok állatállományának átlaga

lő: 1; ökör: 2,66; tehén: 2,83; juh: 11; disznó: 3

Lófő és gyalog katonacsaládok átlagos állatállománya

lő: 1,28; ökör: 2,23; tehén: 3,12; juh: 11,04; disznó: 3,70; méhkas: 0,38

Jobbágy családot átlagos állatállománya

lő: 1; ökör: 1,2; tehén: 2,4; juh: 9,6; disznó: 1

Telkes zsellércsaládok átlag állatállománya

lő: 1; ökör: 2; tehén: 4; juh: 12; disznó: 5

Telek nélküli zsellércsaládok átlag állatállománya

lő: 0,2; ökör: 0,6; tehén: 1,2; juh: 4,5

A helyi civilizáció színvonalára a kézművesek és az értelmiségiek számából is következtethetünk. A nevek és a különböző feljegyzések alapján 1614-ben 1 varga és 2 kovács léteire következtethetünk, míg az írástudó deákok száma ugyancsak háromra tehető. Foglalkozás szerint a Bethlen lustra idején a falu népességének 92,12 százalékát tekinthetjük földműves-állattartó gazdának, 3,94 százalékát kézművesnek és ugyancsak 3,94%-át értelmiséginek.

Az 1643-as évi összeírásban a Kovács családok száma hatra emelkedett. Feljegyeztek még 1 Bányász, 1 Varga, 1 Szabó, 1 Kocsis, 1 Boros (borkereskedő) családot. Az értelmiségi-deákok száma azonban továbbra is három maradt. 1643-ban a lakosság 90 százaléka tekinthető földműves-állattartó gazdának. A népesség 10 százalékát a kézműves-kereskedők illetve az értelmiségiek tették ki. Ebből a 10 százalékából 7,69 százalék volt kézműves-kereskedő és csupán 2,31 százalékot nyilváníthatunk értelmiséginek.

Az iskolát a XVII. század első felében nemcsak az írásbeliség melegágyának, hanem civilizációteremtő tényezőnek is tekinthetjük. Az 1638-as ítélőszéki jegyzőkönyvekben szereplő „Stepanus Litteratus” az oklevelesen elsőnek említett tanító.⁴⁹ 1643-ban Újfaluban Miklós deák a „schola mester”, akinek egy nagykorú és öt kiskorú fiát említik az összeírók.⁵⁰ 1669-ben a gyergyóújfalvi tanító Tamás Deák volt.⁵¹ Ugyancsak újfalvi származású az 1667-ben Gyergyószentmiklóson tanító „schola mester”, „Újfalvi Elekes István Deák”⁵².

⁴⁹ Garda, i.m. 88.

⁵⁰ Bp. M. Orsz. Lvt. F. 136. Az 1643-as összeírás.

⁵¹ Csíkszeredai Múzeum Levéltára. Deliberátumok.

⁵² Csíkszeredai Állami Levéltár F.26. sz. 25.

Az oktatásnak egyházi jellege volt. Az iskola fenntartása, a tanítás feltételeinek a biztosítása az egyházközség hatáskörébe tartozott. A „Templom”, vagy „Ecclesia” tulajdonában lévő föld egy része a pap vagy a tanító használatába került, akik részben ezen „szántók”, vagy „kaszálók” jövedelméből részesültek. Az 1680-as esztendei „deliberatum” szerint a gyergyóújfalvi „Templombéli” kaszáló használatba vagy bérbe adásáról a „Megye bírái” a következőképpen rendelkeztek; „... *hogy elsőben a Parochus pap ha birni akarja birhassa deportis deponendis. Ha pap nem akarja birni a Mester (tanító), ha Mester nem Megye bírása, ha pedig nem, a kinek a Parochus és Megye bírái egyezés értelemből akarják adni.*”⁵³

Ezeknek a földeknek a bérbeadása jelentős jövedelmet is jelenthetett az egyházközség számára. Ezért a szántó- és kaszálóterületek növelése, de legalábbis megtartása létfontosságú volt a község számára. Ilyen templomi földet foglalt el Lázár István, melyet a gyergyóújfalvi egyházközség visszakövetelt. Mivel Lázár István özvegye és a kiskorú Lázár Ferenc sem ellenezte a vitatott terület visszaadását, ezen „örökség” ismét a „Templom” tulajdonába került. Az eseményről korabeli forrásunkban a következőket olvashatjuk: „*Mű László János mostan Gyergyó Szék, újfalvi Megyének Parochiális papja... Alfalvi Illyés György, mostan Gyergyó székek vice király bírása és csomafalvi Nagy Balázs, ezen Gyergyó székek hitese asszeszora. Adjuk emlékezetire mindenkinek kinek illik ez mi jelen való lelkünknek rendibe Quod hoc anno fenti 1680 die vero ss decembris, hivatván minket Újfalvi Nemzetes Elekes Péter és Bott Mihály Uramék, Gyergyó Székek nemes személyi. Mű arról elmentünk jelentvén ő Kegyelmekek Megye képibe magokat statuáltatni, mivel ennek előtte számos időkkal az megyétül abalienálodott volt az Templomnak egy darab öröksége néhai idősbik Tekintetes Nemzetes Lázár István Uram kezibe, mely örökség, mind eddig is oda birattotván; hanem meg nevezett Elekes Péter Uramtól böcsületes megyebéli emberekkel requirálván, mostani néhai Tekintetes Nemzetes Lázár István Uram meg hagyott özvegyit Nemes Kereszturi Krisztina Asszonyt azon Templom fundusának bocsátása felől, azonban Vicarius Uram P. Bartholomaus Szebélebi követvén Gratis Visitációját, ki adattatott azon fundus Templom örökséginek lenni, de istenes indulatjából, meg nevezett Tekintetes Nemzetes Kereszturi Krisztina Asszony úgy mint ő Kegyelme fiának, Tekintetes Nemzetes Sárhegyi Lázár Ferencz Urnak természet szerént vala tutorja, nem várván törvényt azon dologbul, mivel üdvözült Lázár István Uram is meg ígerte volt a megyének, hogy Int. tehetség az megyének Templom számára ki bocsátotta azon fundust,*

⁵³ Csíkszeredai Múzeum Levéltára. Deliberátumok.

jelen lévén pedig mi előttünk azon funduson Nemzetes Alfalvi Illyés János Uram, meg nevezett Lázár Istvánné Asszonyom ő Kegyelme szárhegyi gondviselője, ugyan meg nevezett Lázár Istvánné Asszonyom ő Kegyelme képibe. A más részről Nemzetes Elekes Péter Uram és Bott Mihály Uram megye birái, Mihály Deák, András Deák Uramék Szentegyház fiai, több becsületes Megye birái, Szentegyház fiai, a falus felivel együtt és meg nevezett Illyés János Uram..."⁵⁴

Gyakran az egyházi földek bérlői sem teljesítették szerződésbeli kötelezettségeiket. Így például Biró András és Biró Mátyás a „Gál István háza előtt lévő kaszáló hely”-et használták, mely „*olyan formán szállott rejk, hogy mikor nyomásba vagyon dézsmát ne kellene róla adni, a nagy rendelt taxát sct. d. 40.*”⁵⁵ Az egyházi periratból azt is megtudjuk „*hogy sem egyszer sem másszor nem háborgatták érette, nem is kértek tőle taxát.*”⁵⁶ Végül is 1680-ban „*...a szék Prokátora Generális Visitation a fenn specificált modalitás szerént perlette Biró Andrást és Mátyást Templombéli specificált széna fűvért, a Szent Szék így deliberált, hogy modo impostem, azon meg nevezett hely, ilyen modalitással bírattassék, hogy esztendőnként aki bírja az megyének pénzt adja meg, mind vetés, mind nyomás idejéből Megye birái kezébe.*”⁵⁷

Bár Gyergyóújfalut katolikus vallásúak lakták, a reformáció hulláma nem kerülte el az általunk kutatott települést. 1592-ben Lázár András, aki időközben áttért a reformációra, a gyergyóújfalvi templomból kido-batta az oltárt és elégettette a szentképeket, a lakosságot pedig a református vallás felvételére kényszerítette. Rövidesen a gyergyói főúr visszatért a katolikus vallásra, a helység lakossága pedig követte hitében urát.⁵⁸

A XVI-XVII. századi forrásaink igen szűkszavúak a gyergyóújfalvi lelkészek neveivel kapcsolatban. 1616-ban Fodor Ferenc pap nevééről történik említés, 1680-ban László János a parókus pap, de szintén gyergyóújfalvi származású P. Újfalvi Albert, aki a gyergyószárhegyi ferencendi kolostor házfőnöke volt 1665-ben, 1684-ben és 1690-ben.⁵⁹

Az összeírásokból a lakosság egészségi állapotára is következtethetünk: 1614-ben 3 bénát és 3 debilist, tehát hat beteg embert jegyeztek fel a faluban. 1616-ban a debilisek száma nyolcra emelkedett (valószínűleg ide számították a testi fogyatékosokat is), míg 1643-ban egy „világtalan”

⁵⁴ Uo.

⁵⁵ Uo.

⁵⁶ Uo.

⁵⁷ Uo.

⁵⁸ Lázár, i.m. 129-130.

⁵⁹ Endes Miklós: Csík-, Gyergyó-, Kászon székek földjének és népének története 1918-ig, Bp. 1938. 151.

és egy „nyomorú” személyt írtak össze a településben. Ha ezeket az adatokat Gyergyóújfalu lakosságának az összlétszámához hasonlítjuk, akkor az egészséges, illetve a testi és szellemi fogyatékos lakosok közötti arányt a következőképpen érzékeljük:⁶⁰

Év	1614	1616	1643
Összlakosság	78 család	90 család	130 család
Ebből testi és szellemi fogyatékos	6 családfő	8 családfő	2 családfő
százalékban	7,69 %	8,88 %	1,53 %
Egészséges százalékban	92,31 %	91,12 %	98,47 %

Láthatjuk, hogy a Bethlen korszak elején a létbizonytalanság és a nehéz életkörülmények következtében a debilis vagy nyomorék emberek száma jóval nagyobb volt, mint a későbbi Bethlen korszakban vagy I. Rákóczi György uralkodása idején, amikor is a fejedelmi gondoskodás következtében nemcsak társadalmi felemelkedés, hanem viszonylagos jólét is tapasztalható a székely közösségek mindennapjaiban.

Az életszínvonal emelkedését a XVII. század második-negyedik évtizedében, a más vidékről letelepedett családok számában, növekedési arányában is nyomon követhetjük. Míg 1614-ben csupán három család származott más vidékről, addig 1643-ban a betelepedett kisközösségek száma tizennyolcra emelkedett. Tehát a más vidékről származók aránya 3,89 százalékról 13,70 százalékra emelkedett egy emberöltő alatt, ami majdnem 10 százalékos bevándorlási aránynövekedést jelent.

Honnan származtak Gyergyóújfalu új lakosai? A nevekből és a feljegyzésekből következtetve, a közeli Csíkszentdomokosról, Kézdi- és Csík-székek vidékéről, Zilahról, Gyuláról, Egerből, Moldva vidékéről, a Hajdúságból, a szász székekből, illetve a szlovák tésrségből.

A székely társadalom legkisebb egysége a család volt, mely a parasztgazdaság keretében megvalósuló termelőtevékenységgel biztosította a családtagok számára a megélhetést.

Az 1643-as összeírás adataiból a kisközösség szerkezetére is következtethetünk. A lustrában csak a katonaköteles férfilakosságot, vagy ennek fiú utódait írták össze. Mi azonban a nőtlenek kivételével ugyanennyi asszony és leány jelenlétére következtethetünk. Az így kialakult család-szerkezeti kép, amelyet a mellékelt táblázatban közlünk, igen sokatmondó lehet a gyergyóújfalviak szűkebb emberi környezetére vonatkozóan.

⁶⁰ Kolozsvári Állami Levéltár. 56. Sz. VIII. k. sz. 1 és Kelemen Lajos: Gyergyószék Lustrája 1616-ban. In Genealogiai füzetek és Bp. Országos Levéltár. 1643-as évi összeírás.

Családszerkezet 1643-ban

Család az összeírásban	Család-szerkezet	Családtagok száma	Családok száma	Személyek száma	Családok százelekkben
Nőtlenek	1 férfi	1	3	3	2,29
Gyermektelen család	férfi + feleség	2	40	80	30,53
Család 1 fiúval	férfi + feleség + 1 fiú + 1 leány	4	26	104	19,85
Család 2 fiúval	férfi + feleség + 2 fiú + 2 leány	6	15	90	11,45
Család 3 fiúval	férfi + feleség + 2 fiú + 2 leány	8	12	96	9,16
Család 4 fiúval	férfi + feleség + 2 fiú + 2 leány	10	2	20	1,53
Család 5 fiúval	férfi + feleség + 2 fiú + 2 leány	12	2	24	1,53
Család 6 fiúval	férfi + feleség + 2 fiú + 2 leány	14	1	14	0,76
Család 1 fiúval, 1 unokával	2 férfi + 2 feleség + 1 fiúnoka + 1 leányunoka	6	1	6	0,76
Család 2 fiúval, 1 unokával	3 férfi + 3 feleség + 1 fiúnoka + 1 leányunoka	8	1	8	0,76
Család 2 fiúval, 2 unokával	3 férfi + 3 feleség + 2 fiúnoka + 2 leányunoka	10	1	10	0,76
Család 2 fiúval, 3 unokával	3 férfi + 3 feleség + 3 fiúnoka + 3 leányunoka	12	1	12	0,76
Család 2 fiúval, 4 unokával	3 férfi + 3 feleség + 4 fiúnoka + 4 leányunoka	14	3	42	2,29
Család 3 fiúval, 1 unokával	4 férfi + 4 feleség + 1 fiúnoka + 1 leányunoka	10	1	10	0,76
2 testvérből álló család	2 férfi + 2 feleség	4	8	32	6,11
2 testvérből és 2 fiúból álló család	2 férfi + 2 feleség + 2 fiú + 2 leány	8	1	8	0,76
2 testvérből és 3 fiúból álló család	2 férfi + 2 feleség + 3 fiú + 3 leány	10	2	20	1,53
2 testvérből és 5 fiúból álló család	2 férfi + 2 feleség + 5 fiú + 5 leány	14	1	14	0,76
2 testvérből és 6 fiúból álló család	2 férfi + 2 feleség + 6 fiú + 6 leány	16	1	16	0,76
3 testvérből és 1 fiúból álló család	3 férfi + 3 feleség + 1 fiú + 1 leány	8	1	8	0,76
3 testvérből és 2 fiúból álló család	3 férfi + 3 feleség + 2 fiú + 2 leány	10	1	10	0,76
3 testvérből álló család	3 férfi + 3 feleség	6	1	6	0,76
4 testvérből álló család	4 férfi + 4 feleség	8	2	16	1,53
4 testvérből és 1 fiúból álló család	4 férfi + 4 feleség + 1 fiú + 1 leány	10	1	10	0,76
4 testvérből és 3 fiúból álló család	4 férfi + 4 feleség + 3 fiú + 3 leány	14	1	14	0,76
Család 1 fiúval és vövel	3 férfi + 3 feleség	6	1	6	0,76
Család komával és unokával	2 férfi + 2 feleség + 1 fiúnoka + 1 leányunoka	6	1	6	0,76
ÖSSZESEN:			131	685	100,00

A kimutatásból felismerhető az anyából-apából és gyermekekből álló „nukleáris” családtípus túlsúlya a patriarchális vagy kiterjedt nagycsaládokkal szemben;

- nukleáris családok száma 101, a családtagok száma 518

- patriarchális családok száma 29, a családtagok száma 180

Újfaluban tehát a népesség 77,10 százaléka élt nukleáris vagy kiscsaládokban és csupán 22,90 százaléka tartozott a patriarchális nagycsaládokhoz. A nukleáris családok átlagos létszáma 4,26 személy volt, a patriarchális nagycsaládokban átlagban 8,46 családtag élt. Az átlagos családlétszám Gyergyóújfaluban 1643-ban 5,22 személyben pontosítható.

A székely falu területi-közigazgatási és jogi szervezete része volt a székely önkormányzatnak. Mint a gyergyóújfalvi falutörvényből is kitűnik, a közösség önmaga szervezte meg jogi-közigazgatási életét, megválasztotta elöljáróit, akiktől megkövetelte a „comunitás” által megszövegezett „statutum” rendelkezéseinek tiszteletben tartását, illetve a falu érdekképviseletét.

A falu élén a falusbíró állott, akit hét (később hat) esküdttel segítette tevékenységében. Fő feladatukörük, a bíráskodás, a „falú székén” való ítélethozatallal valósult meg. Fontos szerepük volt a „mustrák” előkészítésénél, illetve megszervezésénél is. Kapcsolatban voltak a széki hatóságokkal, a király- és alkirálybíróval, akiknek utasításait kötelesek voltak teljesíteni. A bírót és az esküdteket kezdetben karácsonykor, később Szent Mihály napján iktatták be hivatalukba, egy esztendőre választották, de biztosítva volt számukra az újraválasztás lehetősége is. Így például Dyenes András libertinus, mind 1614-ben, mind pedig 1616-ban falusbírója volt Gyergyóújfalunak.⁶¹ A Bethlen lustrában szereplő esküdtek a következők voltak: Elekes István, Thamás Benedek (primipilus), Ferenczy Thamás (darabont), Kovácsi András (libertinus), Keresztély Péter (libertinus) és Elekes Mihály (civis).⁶²

Az 1703-as évi adóösszeírásban a bíró Simon János, az esküdtek pedig Fodor István, Kovács István, András János, Solyom Dávid, Egyed Mátyás és Kovács András, tehát csak haton voltak.⁶³

A termés védelmét, a tilalmasok oltalmazását 12 hites bíróra bízták. Az 1581-es évi falutörvényben a gyergyóújfalviak a következőképpen vélekedtek a bírók megválasztásáról és feladatáról: *„... minden falu az ő falujában 12 hűtős bírót esküssenek, kik a tilalmas vetésnek oltalma-*

⁶¹ Uo.

⁶² Uo.

⁶³ Domokos Pál Péter i.m. 270.

zására gyakorlatossággal vigyázzanak, minden ahhoz való külső, belső dolgokkal, hogy a 12 hűtős birákkal egyetemben az falu az királybirák büntetésin kívül megbüntessék önön köztök valo végezet birságokkal”.⁶⁴

A faluközösség tagjai igyekeztek kizárni a döntések hozatalából a széki hatóságokat, főleg pedig a királybírókat. Ezért a falutörvény 21. „articulusában” a következőképpen fogalmaznak: *„Ha valamely embernek ítéltetett törvénye a birák előtt nem tetszik, apellálhasson, más falubeli birák eleibe ujabban való ítélésnek okáért, ha jobban nem ítélnének.”⁶⁵*

A faluközösség tagjai tehát mindenképpen egymás között akarták megoldani a vitás kérdéseket és így működőképessé tették a belső önkormányzat mechanizmusát.

A gyergyóújfalviak agrárcivilizációja, társadalmi szervezettsége, életmódja része volt a székely ember által létrehozott gazdasági, társadalmi és kulturális környezetnek, mely a korabeli Európában is sokatmondó volt.

⁶⁴ Sz. Okl. V. k. 124-128.

⁶⁵ Uo.

Kuruckori „Romlás” Gyergyóújfaluban

A II. Rákóczi Ferenc által vezetett szabadságharc gyergyói irodalma igen hiányos. Kölönte Béla¹ és Tarisznyás Márton² a szabadságharc gyergyói eseményeivel kapcsolatban Cserei Mihály leírására alapoznak. A gyergyói kuruc kor bizonyos vonatkozásai megtalálhatóak Szádeczky Kardoss Lajos székely³, illetve Endes Miklós csíki⁴ monográfiájában. A gyergyóújfalvi hagyomány még napjainkban is őrzi a Habsburg pusztítás emlékét. Okleveles forrásaink is hiányosak e korszakra vonatkozóan. Gyergyóremetével kapcsolatos okiratok, főleg Graeven labanc ezredes által vezetett német és szerb seregek pusztításait, illetve a velük összecsapó Varga János falusbíró visszaéléseit érzékeltetik.⁵ Gyergyóújfalura vonatkozó okleveles forrásaink Romlásnak nevezik a Graeven és Acton ezredesek által vezetett labanc hadak pusztításait.⁶

A gyergyóújfalviak – mint a gyergyói- és a csíki haderőhöz tartozó – területi és közösségi alapon szervezett csapattestként, már 1703-ban csatlakoztak a Rákóczi szabadságharchoz. Guthi István kuruc kapitány hívására ők is gyülekeztek az udvarhelyi táborban. A székely had azonban Holdvilágnál vereséget szenvedett.⁷ A vereség még nem jelentette az osztrákok végleges győzelmét. Csík-, Gyergyó- és Kászonszék továbbra is a kurucok pártján maradt. 1704 április 15-én Teleki Mihály értesítette a szék tisztjeit, hogy a labanc urak vagyona „konfiskáltatta”.⁸ 1704 végén és 1705 elején a II. Rákóczi Ferenc zászlóalja alatt harcoló gyergyóiak jelentős sikereket értek el az osztrákok ellen, 1705 novemberétől azonban a hadiszerezence a labancoknak kedvezett. Ettől kezdve a Gyergyói-mendence fokozatosan a Graeven ezredes által vezetett labanc sereg birtokába került.⁹ 1706 júniusában ismét Rákóczi egyik hadvezére kerekedik felül Erdélyben, aki a székely hadak felett Keresztesmezőn mustrát is tart. Gyergyóban újra a kurucok kerültek hatalomra. A siker azonban rövid életű volt, mivel 1707-ben Acton osztrák ezredes meghódította a

¹ Kölönte Béla: Gyergyó története, Gyergyószentmiklós, 1910.

² Tarisznyás Márton: Gyergyó történeti néprajza, Buk. 1982.

³ Szádeczky Kardoss Lajos, i.m. 305-315.

⁴ Endes Miklós, i.m. 172-179.

⁵ Csíksz. Á. Lvt. Gyergyószék Lvt. F.26. sz.11.

⁶ Csíksz. Á. Lvt. Gyergyószék Lvt. F.26. sz.9.

⁷ Endes, i.m. 172 és Szádeczky, i.m. 305.

⁸ Uo.

⁹ Csíksz. Á. Lvt. Gyergyószék Lvt. F.26. sz.11.

csíkiakat és Gyergyó ellen támadt. Az osztrák hadak gyergyói megjelenéséről és pusztításairól Cserei Mihály közöl igen érdekes adatokat: „Már az egész ország meghódolt vala, mégis azok a nyomorult, vakmerő paraszt gyergyóiak Rákóczi mellől el nem akarának állni, hanem az erdőn, amint Gyergyóban mentenek Csíkból, erőssáncot csinálnak, mind oda gyülnének fegyveresen, egy német kuruc kapitány is vala velek, a biztatá, hogy a németet be ne bocsássák. Elekes András vala királybírója, igazán kurucnak való ember, fiával együtt fellázasztá a populét, aki nem akart, erővel a sáncba hajtá. Acton háromszor is küldte hozzájuk, ne bolondoskodjanak, hódoljanak meg, készen a grátia, de amazok lövöldözének Acton követeihez. Acton megbösszankodék, keresteté kik valamely ösvényeken bevigyék. Szent Tamásról megindula rettenetes kietlen kősziklás helyeken, hól soha többször ember nem járt, beérkezék Gyergyóban, a sáncot odahagyák a székelyek, közel lévén az erdő, oda szaladának, a németek, rácok, kiket elérének, levágnak, a falukat mind felégették, számtalan gabonájokkal együtt, marhájokat, méneseiket elhajták.”¹⁰

Cserei Mihály leírása azonban pontosításra szorul. Az első nagy ütközetet a gyergyóiak ugyanis Both András vezetésével a Grécestetőn vívták. A két napig tartó ütközet során az osztrákok nem tudták áttörni a székely védővonalat. Árulók segítségével Szenttamásnál sikerült megmászniuk a Csíkot Gyergyótól elválasztó hegyet, s így a gyergyói hadak hátába kerültek.¹¹

A vereség után az osztrák és szerb csapatok egész Gyergyó vidékét feldúlták, Gyergyószentmiklóson Both várát a földig rombolták, a szárhegyi Lázár kastély Veress bástyáját felgyújtották, az Újfaluhoz tartozó Katorzsát és Gálfalvát pedig elpusztították. A vereséget követő osztrák-szerb pusztításoknak a méreteit jelzi az a tény, hogy a gyergyóiak a későbbiekben, emberi és anyagi veszteségeik következtében, már nem tudtak bekapcsolódni a szabadságharc további eseményeibe.

De hát kik voltak a Rákóczi szabadságharc gyergyóújfalvi résztvevői? Kimutatható-e folytonosság a késő fejedelemségkori, illetve a kuruckori katonacsatládók között? Az általunk felvetett kérdés tisztázása érdekében próbáljunk megismerkedni az 1704-es évi lustrában összeírt katonák neveivel:¹²

¹⁰ Cserei Mihály históriája 1661-1711. 388-389.

¹¹ Garda, i.m. 21-22.

¹² Bp. Hadtörténeti Lvt. Kuruckori Lustrák 1704-ből. Gyergyószék.

Elekes János Uram százában résztvevő gyergyóújfalviak

	Ló	Kard,	Puska-	Kopja
		Pallos		
Főhadnagy: Elekes János uram	2	2	4	-
Vicehadnagy: Kasta(ly) György	2	1	2	-
Bodó Péter	1	1	1	-
Solyom Márton	1	1	-	-
Dienes István	1	1	1	-
Dienes Péter	1	1	-	-
Mihály Deák István	1	1	1	-
Mihály Deák Márton	1	1	1	-
Csiki Péter	1	1	1	-
Solyom Ferencz	1	1	1	-
Antal Mihály, Szék szolgája				
Pál György András, Teleki Úr szolgája				
Király János	1	1	-	-
Fodor Ferencz	1	1	1	-
Simon István minor	1	1	-	1
Simon István major, Gyergyói Király Biró szolgája				
Nagy Thamás - kapitány Úr menti				
Kastal Ferencz, polgár				
Kastal István, bíró				
Balnit Péter, absens				
Bodó István, Kapitány Uram menti				
<u>Kilyénfalviak</u> (külön névsor, majd ismét az újfalviak következnek)				
Balla István	1	1	1	-
Király András	1	1	-	1
Kováts András	1	1	1	-
Györgj Ferencz	1	1	1	-
Czirják István	1	1	1	-
Péter Deák	1	1	1	-
Barabás Ferencz	1	1	-	1
Kozma István	1	1	1	-
Laczkó Thamás	1	1	-	1
Imreh János	1	1	1	1
Czirják János	1	1	1	-
Balla Mihály	1	1	1	1
Gábor András	1	1	-	-
Christoph Thamás	1	1	2	-
Elekes Sigmund, Elekes János Úr szolg.				
Elekes Márton	1	1	1	-

	Ló	Kard, Puska Pallas	Kopja	
Kastal Mihály	1	1	1	-
Kastal István	1	1	-	1
Mihály Deák Ferencz	1	1	1	-
Mihály Deák Thamás	1	1	-	1
Pál András	1	1	-	-
Borsos Márton	1	1	-	1

Gábor István Uram százában résztvevő gyergyóújfalviak

A gyalogszázadban az összeírók nem említették a fegyverzetet.

Egyed Máthé	Ferencz Mihály
Kastaly János	Bányász János
Pál Ferencz	Bányász István
Pál Thamás	Bartalis András
Benedek János	Nagy Ferencz
Pál István	Máthé János
Gergely János	Gál János
Csiki András	Kos Péter
Kertso János	Kováts István
Farkas Mihály	Ferencz Thamás
Fakó András	Ferencz András
Fábján Márton	Szentés Gábor
Balla János	Lázár András

Az előző fejezetben érzékelhettük, hogy Gyergyóújfalu népessége igencsak megszenvedte a XVII. század nyolcvanas éveinek habsburg-török háborúit. Talán ezzel is magyarázható a katonaképes férfilakosság szám-beli csökkenése.

Elekes Péter gyergyóújfalvi főhadnagy százában 1681-ben 55, négy esztendő múlva pedig 58 lovon harcoló katonacsaládfő volt összeírva, Bott Mihály főhadnagy százában pedig 27, illetve 28. Gábor Ferencz úr százában az említett esztendőkből 14, majd 10 gyalogkatonát jegyeztek fel. Ezzel szemben 1704-ben 41 lófő és 26 gyalog katonacsaládot említették az összeírók. A Gábor István főhadnagy gyalogszázában összeírt gyergyóújfalviak, illetve ezek ősei, 1685-ben még a lófők közé tartoztak. Összesítve 19 esztendő alatt, a mustrán összeírható családfők száma 96-ról 67-re, a hadnagykokkal pedig 97-ről 69-re csökkent.

A katonai összeírások népességcsökkenésre engednek következtetni. Mivel azonban rendelkezésünkre áll az 1703-as évi adóösszeírás gyergyóújfalvi adattára is, nem nehéz rájönnünk arra, hogy 105 katonaköteles székely családból (6 ármalista + 99 gyalog- és lófő katona) csupán

69-en voltak hadszolgálatra kötelezhetőek. Valójában még ennél is kevesebben vettek részt a II. Rákóczi Ferenc által vezetett szabadságharc küzdelmeiben, hiszen 60 azoknak a száma, akik nem részesültek a felmentések különböző változataiban. A harcokban való részvétel az 1704-es esztendőben 57,1 százalékosnak mondható. Ez az arány valószínűleg tovább csökken a Graeven ezredes pusztításait követő időszakban.

Folytonosság tehát csak részben mutatható ki az 1685-ös, illetve az 1704-es lustrában összeírt katonacsatládok között. A XVII. század nyolcvanas éveiben a gyergyóújfalviak döntő többsége még a lófók közé tartozott, 1704-re azonban a gyalogkatonák száma már jelentősen emelkedett. A XVII. század utolsó évtizedében és a XVIII. század első éveiben az elszegényedés következtében a fiatalabb nemzedék tagjai nem mindig vállalták a lófóséggel járó anyagi terheket és a gyalogkatonák közé soroltatták magukat. A II. Rákóczi Ferenc vezette szabadságharc gyergyói leverése után a Habsburgok már nem vették igénybe a székelyek hadkötelezettségeit, s így a lófók és a gyalogkatonák közötti különbség katonai szempontból szimbolikussá vált a következő évtizedben.¹³

Gyergyóújfalura vonatkozó okleveles forrásaink általában *Romlás*-nak nevezik a Greven és Acton osztrák ezredesek által vezetett labanc hadak pusztításait. A német, szerb katonai jelenlét valósággal törvényesítette az erőszakot, a lopást a szélhámosságot és a gyilkosságokat a Gyergyói-medence településein. Ilyen esetekkel találkozunk a korabeli Gyergyóremetén, ahol Varga János falusbíró visszaélései nyomorba juttatták a lakosságot.¹⁴ Gyergyóalfaluban Fekete Vaszília háromszázad magával pusztította a népességet.¹⁵

A gyergyóújfalviak vagyonszükségét főleg a tekerőpataki Pál István veszélyeztette. Újfalvi Simon András vallomásaiban ezzel kapcsolatban a következőket olvashatjuk: *„Én egyébbit nem tudok, hanem azt tudom, hogy mikor a bárányok el veszték, másnap az böcsületes falu az nyomra ki küldte, hogy az nyomot keressük, mű fel menénk Barta Jánossal az Hosszú Bükk úttján, menénk az Elekes uramék foglalásokban, találánk egy ló nyomot az Kicsiny ház előtt, eztet mindgyárt meg néztök, jövének alább Porkoláb uttyára, ottan is meg mérök az ló nyomot, az hol Bokor István volt az három helyen... az három lába hosszak patkos volt, egyik nem, azt is tudom mikor Pál István kí ott ki vün az nyomra mutata, hogy hol ment volna által... mű ottan egy patakig nyomot nem láttunk, hanem a hol mutatja hogy által ment egy kús patakon, mű ott is meg néztök*

¹³ Szádeczky, i.m. 316-328.

¹⁴ Csíksz. Á. Lvt. F.26. sz.9.

¹⁵ Endes, i.m. 175.

az lovának az nyomait, mind az három mérték egyez, most is mind a három nálam vagyon, azt is tudom, hogy mikor Pál István ki jött volt Bokor Istvánhoz hogy rá kérgye, hogy abban a fűben vagyon-e vagy nem, hogy ő lopta volna el az bárányokat, akkor a mérték is nálam vagyon, mert meg mérte újfalvi Pál András a lovának a nyomát, egyez a többivel.”¹⁶

Pál Istvánt ökörlopással is vádolták. „Én hallottam – vallotta gyergyóújfalvi Cziriák István és primipilus – hogy mondták, Csíkmenaságon adott volna két ökröt cserében, kié volt? nem tudom, én meg holt Elekes Jánostól hallottam, hogy tőle izenték volna, hogy ott keresik, akié, a marhákat.”¹⁷

A Romlás korának másik hírheht egyénisége Szöcs István volt, a templom zsellére. A kortársak a következőképpen vallottak a faluközöségnek rendjét veszélyeztető személy cselekedeteiről:

Orosz Ferenc zsellér: „Tudom azt hogy az Romlás alatt való esztendőben Szöcs István egy örménnyel a piacon veszekedvén, de nem emlékezem ki volt, az örmény az én kapumon be fordulván, Szöcs István hozzá löve, a kapuban által mene a golobis. Az örmény félre dőle előtte úgy szabadula meg tőle.”¹⁸

Nagy Mihály pixidárius: „Tudom azt hogy a Romlás után Szöcs István egy harmadfű tinót Bikből hajtván azt mondotta hogy eöve, lévén hogy Romlaskor hajtották volt és onnan hallotta meg Annak utána szárhegyi ember rá jövé, el is tűnt tudják. Tudom hogy Márton István házára écszakának idején be lőtt, a puska ropogtatást hallottam, a golobis küszöbire találta.”¹⁹

Jakab János jobbágy: „Tudom azt hogy Szöcs István Márton Istvánal veszekedvén, a Lakatosné éjjel hozzám jövé, kére hogy mennyek által, ne engedgyem hogy veszekedgyenek, arra monda Lakatos mennyek a dolgomra, mennyek a dolgomon, semmi gondom nincsen ott. Azonban ez mellette állván, által löve az Márton István házára, Márton Istvánnak a szavát is hallottam.”²⁰

Az osztrák, szerb csapatok pusztításai, rablásai, a lábanc katonai megszállás, a kétes elemek garázdálkodása igencsak megnehezítették a megélhetés körülményeit. Úgy tűnt, ennél rosszabb állapot nem következhet be. Az események azonban rációfoltak az emberek érzelmeire; 1708 végén Moldvából behozták Gyergyóba a pestist. A főkormányshék vesztegzár alá helyezte a Gyergyói-medencét, a szorosokat elzáratta, az

¹⁶ Csíkksz. Á. Lvt. F.26. sz.9.

¹⁷ Uo.

¹⁸ Uo.

¹⁹ Uo.

²⁰ Uo.

utakat bevágatta, az örök alkalmazásával, a szabad mozgás korlátozásával próbálták megakadályozni a járvány terjedését.²¹ A pestis méreteit bizonyítja az a tény, hogy 1708. december 10-én a Gubernium sürgősen orvost küld Gyergyóba, Ioannis Carolus Lampert személyében. A gyergyóújfalvi Solyom István alkirálybíró által vezetett széki gyűlésen az orvos fizetését 30 r. forintban, szolgájának a bérét pedig 10 forintban rögzítették,²² ami hatalmas összegnek számított abban az időben.

Ebben a katasztrofális helyzetben a gyergyóiak a katonai hatóságoktól adómentességet és a miliciának nevezett, osztrák katonai megszállók eltartásától való mentesítést kérték. A katonai hatóságok, bár megértőek voltak a gyergyóiakkal szemben, a kötelező szolgáltatásoktól mégsem mentesítették őket.²³ Sőt, még a csikiak sem akartak elnézőek lenni a gyergyóiak kötelezettségeivel szemben. Ezért 1709. szeptember 18-án a csikiakat a gyergyóiakkal szemben, Kászoni János Szebenből önmérsékletre szólítja fel: *„Kegyelmetek gyergyai uramék ellen, ő kegyelmek pedig kegyelmek ellen panaszkodnák mind az közönséges igazság, mind az ns. három székeknek egy volta (mivel egynek tartanak) azt kívánja, hogy szép atyafiságos szeretettel kgték közönségesen conveniáljon és kiki az maga proportiója szerint supportálja az onust, mert ha egyik megromlik, az másikra száll annak is terhe. Partialitást bizony nem intimálok, hanem közönséges igazságot.”*²⁴

A labanc hadak pusztításai az 1706-1707-es esztendőben, illetve az 1708-as évi pestisjárvány hatása, valószínűleg hátrányosan befolyásolták Gyergyóújfalu népességi-politikai viszonyait. Az 1711-es évi összeírás adatai, bár súlyosnak, de mégsem olyan katasztrofálisnak tűntetik fel az említett eseményeket, mint ahogy az a néphagyományban fennmaradt. Ekkor ugyanis 6 ármalista, 52 lófő-, 25 gyalog-, 10 szabados- és 2 zsellércsaládot, vagyis összesen 95 kisközösséget jegyeztek fel a településen.²⁵ Az 1703-as esztendőhöz viszonyítva, a lakosság létszáma 26 családdal kevesebb, ami 21,49 százalékos népességcsökkenést jelent.

A gyergyóújfalvi ember számára a XVIII. század második évtizedének a históriája sem volt mentes a közösségi és az egyéni megpróbáltatásoktól. 1715 és 1717 között Csík- Gyergyó- és Kászon-székben állomásoztak a Habsburg császári hadak.²⁶ 1717 áprilisáig a gyergyóiaknak egy

²¹ Székely Oklevéltár. VII. k., 140.

²² Uo.

²³ Székely Oklevéltár. VII. k., 144.

²⁴ Székely Oklevéltár. VII. k., 144-145.

²⁵ Kelemen Lajos: Gyergyóújfalu összeírása 1716-ból. In Genealógiai füzetek. 1907.

²⁶ Székely Oklevéltár. VII. k., 202, 227-230.

Felin regimentbeli „compániát” kellett elszállásolniuk,²⁷ 1717. október 30-ától pedig a Veterányi regimentből a harmadik „compániát” Gyergyószentmiklóson, míg a negyediket Gyergyóújfaluban helyezték el téli szállásra, ami igen nagy megterhelést jelentett a katonaelszállásolásra (tulajdonképpen eltartásra) kényszerített települések számára.²⁸

A katonai megszállást a szárazság, az éhség és a pestisjárvány tételezte. Mindezek hatásáról egy korabeli jegyzőkönyvben a következőket olvashatjuk: „1717-ben nem lévén pünkösöd után eső, oly szárazság volt ad 1-mum Sept. a. 1718, kihez hasonló nem hallatott, ezt követé 1719-ben aratásig oly nagy szigorú éhség, hogy fát, szalmát, rügyet, makkot, döngöt rág vala az szegénység és az kösség, melyből származék oly nagy iszonyú döghalál, istennek bűneinkért való méltó iteletiből miránk, hogy commune vallatván számok az halottaknak in Oct, találtatának, kik atyáikhoz takarottak, Csík, Gyergyó és Kászon székekben in nro 12630, juxta hanc specificationem; Al-Csíkban...nro 4304, Fel-Csíkban...3404, Gyergyóban...nro 3900, Kászonban...nro 1022, Summa 12,630”²⁹

Egy másik forrásunk, a pestis hatásaként 274 halottat és 480 életben maradottat említ Gyergyóújfaluban.³⁰ Eszerint a népesség 36,33 százaléka vált a pestis áldozatává.

A korabeli anyakönyvben a következőket olvashatjuk az 1719-es évi pestis hatásával kapcsolatban: „Ebben az esztendőben a tilalom után hogy ne temessünk Ceremoniával, hogy conflupos ne légyen etc. mennyien holtak meg, kiket is a cintermen kívül temettek, az előtt pedig kertekben, mivel féltek a benn tiltásától. Az harangozás is tiltva volt sokáig, hanem a populénak zugolodása miatt meg engedtetett, hogy...és kettővel is rövidet harangozzanak akkor mikor tetet le hozzák.

(Az elhunytak száma Gyergyóújfaluban)

Házass férfi nr...48

Uras Asszony...36

Özvegy Asszony...nr 9

Iffiu legény...nr 95

Eladó leány és leány gyermekek...nr 92

Summa..... 280

Mikor ez a pestis meg szűnt három holnaptól fogva egy is meg nem holt, nem is betegedett, 17 Január irta. Serio ex origináli, a Becsületes Megye Birái által, meg vizsgáltattam. Most Újfalu a bér adásból, deficált, hogy non repárolodik. P. Lászlóffi plébános.”³¹

A gyergyóújfalvi anyakönyv adatai szerint 280 személy vagyis a falu össznépeességének 37,13 százaléka vált a pestis áldozatává.

²⁷ Székely Oklevéltár. VII. k., 221-222.

²⁸ Székely Oklevéltár. VII. k., 230.

²⁹ Székely Oklevéltár. VII. k., 231.

³⁰ Székely Oklevéltár. VII. k., 233.

³¹ Csiksz. Á. Lvt. Gyergyóújfalu anyakönyvi regestrumai. F. 47. Sz.617.

Mint láttuk, a XVIII. század két első évtizedét a háborús pusztítások, katonai megszállás, szárazság, éhség és a pestisjárvány pusztító hatásai jellemezték. A gyergyóújfalvi családok – akárcsak Székelyföld többi közösségei – ebben a tragikus állapotban kellett hogy megtalálják a fennmaradásukhoz szükséges életerőt. Az 1721-es évi összeírás adatai, amelyeket a mellékelt táblázatban közlünk, már az újrakezdést jelképezik a gazdasági erőgyarapodás útján:³²

Az 1721-es évi összeírás adataiból nemcsak a szántó- és rétterületek növekedését vagy csökkenését érzékelhetjük, de az állatállományban végbement változásokat is felismerhetjük. Gyergyóújfaluban ekkor az egy családra jutó átlag a következőképpen mutatott:

1 családra jutó szántóterület..... 12,22 köből (1703-ban 24,9 volt)

1 családra jutó őszi vetés..... 3,51 köből (1703-ban 2,80 volt)

1 családra jutó tavaszi vetés.....2,55 köből (1703-ban 10,80 volt)

1 családra jutó kaszáló.....6,87 szekér (1703-ban 9,04 szekér volt)

1 családra jutó állatállomány átlaga

ökör.....1,70 (1703-ban 2,07 volt)

tehén.....1,62 (1703-ban 2,92 volt)

borjú.....0,78 (1703-ban ---)

ló.....0,88 (1703-ban 1,16 volt)

juh.....15,48 (1703-ban 10,44 volt)

szárnyas.....1,79 (1703-ban ---)

méhkas.....0,22 (1703-ban 0,31)

Nem nehéz felismernünk: mind a termőterületek nagysága, mind pedig az állatállomány jelentősen csökkent 1703-hoz viszonyítva. A gazdasági visszaesés társadalmi csoportonként is kimutatható;

Ármálisták

1 családra jutó szántóterület....19,66 köből (1703-ban...32 köből volt)

1 családra jutó őszi vetés...5,50 köből (1703-ban...4,50 köből volt)

1 családra jutó tavaszi vetés...3,58 köből (1703-ban...11,83 köből volt)

1 családra jutó kaszáló....7,33 szekér (1703-ban...12,66 szekér volt)

Gyalog- és lófókatona-családok

1 családra jutó szántóterület...12,69 köből (1703-ban 27,61 köből volt)

1 családra jutó őszi vetés...3,67 köből (1703-ban 3,06 köből volt)

1 családra jutó tavaszi vetés...2,73 köből (1703-ban 11,45 volt)

1 családra jutó kaszáló...4,23 köből (1703-ban 7,74 köből volt)

³² Bp. M. Orsz. Lvt. 1721-es összeírás.

Társadalmi csoport	Családok száma	Telkek száma	Üres telkek száma	Szántóföldek közbőlben	Ószi vetés köből	Ennek kalongyája	Tavaszi vetés	Ennek kalongyája	Ennek kaszáló szekerben
Ármálisták	6	2,75	1,41	118	33	459	21,5	249,5	44
Gyalog- és lófókatona-családok	85	28,58	1,16	1079	312,3	3532	232,2	2408	360
Ezek eltartottjai	9	2,66		55,1	13,5	132,5	5,3	66,5	14
Jobbágyok	5	2,33		45	13	141,5	8,3	88	18
Zsellérek	5	1,25	0,33	36	13	134	11,2	108	18
2 molnárcsalád		0,66		5,1	21,5	21	3	8	2,5
Külbirtokosok				7					
Összesen	110	38,25	2,90	1345,2	406,3	4420	281,5	2928	456,5
Társadalmi csoport	Ökör	Tehén	Borjú	Ló	Juh, kecske	Szárnyasok	Méhek	Méhkasok száma	
Ármálisták	15	12	7	8	150	21	6		
Gyalog- és lófó családok	147	141	75	83	1394	162	16		
Ezek eltartottjai	8	10	2	1	27	4			
Jobbágyok	10	7	-	1	58	1			
Zsellérek	8	8	2	4	74	8	3		
2 molnárcsalád	-	1	-	-	-	1	-		
Külbirtokosok	-	-	-	-	-	-	-		
Összesen	188	179	86	97	1703	197	25		

Lobbágy családotok

1 családra jutó szántóterület ...	9 köből (1703-ban 17,40 köből volt)
1 családra jutó őszi vetés	2,6 köből (1703-ban 1,20 köből volt)
1 családra jutó tavaszi vetés ...	1,66 köből (1703-ban 6,80 köből volt)
1 családra jutó kaszáló	3,6 szekér (1703-ban 9 szekér széna volt)

Zsellérek

1 családra jutó szántóterület...	7,2 köből
1 családra jutó őszi vetés.....	2,6 köből (1703-ban 3 köből volt)
1 családra jutó tavaszi vetés...	2,24 köből (1703-ban 8 köből volt)

Az állatállomány átlaga társadalmi csoportonkéntÁrmálisták

ökör...2,5 (1703-ban 2,66 volt)	lő...1,33 (1703-ban 1)
tehén...2 (1703-ban 2,83 volt)	juh...25 (1703-ban 11 volt)
borjú...1,16	szárnyas...3,5
	méhkas...1

Gyalog- és lófő katonacsaládotok

ökör...1,72 (1703-ban 2,23 volt)	lő...0,97 (1703-ban 1,28 volt)
tehén...1,65 (1703-ban 3,12 volt)	juh...16,4 (1703-ban 11,04)
borjú...0,88	szárnyas...90
	méhkas...0,18 (1703-ban 0,38 volt)

Lobbágyok

ökör...2 (1703-ban 1,2 volt)	lő...0,2 (1703-ban 1 volt)
tehén...1,4 (1703-ban 2,4 volt)	juh...11,6 (1703-ban 9,6)
borjú -	szárnyas...0,2
	méhkas -

Telkes zsellérek

ökör...1,6 (1703-ban 2 volt)	lő...0,8 (1703-ban 1 volt)
tehén...1,6 (1703-ban 4 volt)	juh...14,8 (1703-ban 12)
borjú...0,4	szárnyas...1,6
	méhkas...0,6

Bármennyire is visszaesett a parasztgazdaságok termelése Gyergyó-újfaluban a székely családok életerejé, munkaszeretete hozzájárult a növénytermesztés keretének a kiszélesedéséhez, főleg pedig az állatlétszám növeléséhez. Az 1722-23-as esztendei vegyes összeírásokban egyes lófő családok vagyoni helyzetéből felismerhetjük a viszonylagos anyagi meg-alapozottságot, ami lehetett kivétel, de előrehaladást is jelképezhetett. Íme a „conscriptorok” által kialakított kép:³³

³³ Bp. M. Orsz. Lvt. 1722-23 évi vegyes összeírás. sz. 4.

Primipilusok	Telek	Termőföld köből	Őszi vetés köből véka	Kalan- gyája	Tavaszi vetés köből véka	Kalangnyaja
1. Egyed István	1/6	16	4 3	45	2 3	33
2. Simon János	1	35	8 1	86	8 2	90
3. Páll Tamás	1/4	8	2 2 1/2	30	1 1	10
4. Ambrus András	1/4	16	5 -	65	3 -	38
5. Molnár János	-	5	3 1	26	1 3 1/2	18
6. Páll Péter	1/4	12	3 3	48	2 -	26

	Széna - szekér nagyságban	Ökör	Tehén	Borjú	Ló	Juh, kecske	Szárnyas	Méhkasok
1.	6	2	2	2	1	27	2	-
2.	25	6	4	4	6	89	10	4
3.	13	2	1	-	1	5	3	-
4.	7	2	2	-	1	23	2	-
5.	1	2	-	-	-	9	1	-
6.	3	2	2	2	-	14	1	-

A település életében végbemenő társadalomszerkezeti és gazdasági változások folyamatát ugyancsak az 1722-23-as összeírásból érzékelhetjük. Ekkor ugyanis az összeírók 8 olyan jobbágycsalád anyagi helyzetét mutatják be, akiknek földterülete és állatállománya inkább a zsellérekre és az idegenekre vonatkoztatható. Valószínű a következő esztendőben ezen családok is részt kapnak a falu alsó- és felső fordulójából, amire a jobbágymegnevezésből következtethetünk. Az összeírásban jelzett családok vagyoni helyzete a következő:³⁴

Jobbagyok	Telek	Termőföld köből.	Őszi vetés köből véka	Kalony- gyája	Tavaszi vetés köből véka	Kalony- gyája
1. Betze János	1/3	-	-	-	-	-
2. Erszény György	1/3	1	-	-	1 2	10
3. Korbuly Vaszilj	1/6	-	-	-	-	-
4. Bara Péter	1/3	-	-	-	-	-
5. Bara István	-	-	- 3	5	- 3	3
6. Kurta János	-	-	-	-	-	-
7. Fekete János	-	-	-	-	-	-
8. Hosszú János	-	-	-	-	-	-

³⁴ Uo.

	Széna / szekér	Ökör	Tehén	Borjú	Ló	Juh, kecske	Szárnyas	Méhkas
1.	-	-	1	-	1	13	-	-
2.	2	-	1	-	1	9	-	-
3.	1	-	-	-	1	4	-	-
4.	1	-	-	-	1	8	-	-
5.	-	-	-	-	-	7	-	-
6.	3	-	3	-	1	-	-	-
7.	-	-	2	-	1	14	-	-
8.	-	-	-	-	1	35	1	-

A gyergyóújfalvi családok életkeretét kiegészítette az élet három alapvető dimenziója: a születés, a házasság és a halál. Gyergyóújfalunak az 1716-1717-es esztendőktől kezdődően vannak anyakönyvei. 1716. okt. 28-a és dec. 12-e közötti időszakban Lászlóffy András helyi „parochus” 9 újszülöttet jegyzett a településen.³⁵ Az anyakönyv adatai alapján 1717 és 1721 között a következő természetes szaporulatra következtethetünk:³⁶

Év	Születés	Elhalálozás	Term. szaporulat
1717	44	14	+30
1718	35	5	+30
1719	21	5 + 280	-264
	(kihagyva 1/3 oldal)	(pestis áldozatai)	
1720	30	4	+26
1721	38	6	+32

A születések aránya az általunk tanulmányozott időszakban, hónaponként a következőképpen alakult:

Hónap	1717	1718	1719	1720	1721
Január	3	2	4	2	1
Február	3	2	4	-(?)	5
Március	6	3	4	-(?)	7
Április	4	5	3	-(?)	4
Május	6	3	5	-(?)	-
Június	4	2	1	1	6
Július	3	3	-	5	4
Augusztus	3	2	-	7	2
Szeptember	3	2	-	11	2
Október	2	4	-	4	3
November	5	3	-	-	4
December	3	3	-	-	-
	45	34	21	30	38

³⁵ Csiksz. Á. Lvt. Gyergyóújfalu anyakönyvi regestrumai. F. 47. Sz.617.

³⁶ Uo.

Az elhalálozott kiskorúak száma viszonylag alacsony volt. 1717-ben haltak meg többen (heten), 1718-ban és 1719-ben pedig csak egy-egy gyermeket jeleztek a halottak között, persze nem számítva a pestis áldozatait. A következő két esztendőben 1720-ban és 1721-ben már nem mutatható ki gyermekhalandóság.

A halálesetek nagy része – a pestis kivételével – az öregség és a betegség következménye. Az időskori halált és temetést többek között a következő szövegekkel illeték:³⁷

- 1717. febr. 19.: Balla Istvánt öreget
- 1717. márc. 9.: Mihály Deák Mihályt jó korbéli embert
- 1717. márc. 31.: Elekes Mihált, jó korbélit
- 1717. ápr. 11.: Fodor Ferenczet jó idejüt. Ki is keveset fiündet.
- 1717. jún. 23.: öreg Simó Istvánt
- 1718. jan. 12.: Fábrián Mártonnét öreget és Fodor Istvánnét öreget
- 1720. nov. 20.: Újfalvi Kovács Andrásné anyját, öreget
- 1721. jan. 3.: Szőcs Jánosnét öreg asszonyt
- 1721. máj. 9.: Lőrincz Jánosnét idős asszonyt és Balás Margitot, Anno 63
- 1721. augusztus 30.: Elekes Mihályt, öreg legént
- 1723. jan. 7.: Imreh Jánost, öreg idős embert
- 1723. jan. 14.: Fábiján Mártont, öreg házas embert
- 1723. ápr. 3.: Gáll János anyját, öreg özvegy asszonyt
- 1723. okt. 4.: Solyom Tamásnét öreg özvegy asszonyt, Királybíró

anyját

- 1723. júl. 3.: Bokor Mihályt, koros, nőtlen férfiút
- 1723. okt. 9.: Elekes Mártont, koros, házas embert.

A betegségből bekövetkező halált is feljegyezték. Íme néhány példa:

- 1717. május 26.: Bokor István öreget, ki is beteg volt
- 1719. jan. 27.: Király Jánosnét ki is gyermek ágyban halt meg (valószínűleg szülés közben)

-1720. márc. 15: Baricz Istvánnét, aki egy néhány hónapig szenvedett

Bár az ifjan elhalálozottak aránya viszonylag alacsony volt, mégis, találkozunk ilyen esetekkel is:

- 1719. jan. 22.: Mihály Deák Ferenczet, böcsületes ifiú embert
- 1719. márc. 27.: Fodor Pálné ifiú asszonyt
- 1723. jan. 14.: Imreh Jánosnét, a felső embernek feleségét Laczkó Annát.

A családalapítás, a házasság Gyergyóújfaluban is fontos eseménynek számított. Az 1717-es esztendei anyakönyv három, a következő esztendőben pedig csak egy újfalvi házasságról tudósít:

³⁷ Uo.

Házasságkötések 1717-ben:

- Solyom Dávid fia Péter házassága Nemes Elekes János Úr leányával Annával

- Kovács András házassága (özv.) András Istvánnéval, Annával

- Elekes József házassága Mihály Deák Ferencz leányával, Judittal

Házasságkötés 1718-ban:

- Simon Ferencz házassága Nemes Solyom Tamásné leányával, Margittal

1719-ben és 1720-ban, valószínűleg a pestis hatása következtében, vagy nem jegyezték fel a családalapítást, vagy nem házasodtak. Az anyakönyv csupán 1721-től tudósít rendszerességgel a párválasztásokról:

Házasságkötések 1721-ben:

1721. jan. 31: Bálint János házassága Benedek Katával

1721. febr. 11: Laczkó Mihály házassága kilyénfalvi Tamás Benedek leányával Erzsébettel

1721. febr. 23: Kovács Márton házassága Pál Annával

1721. ápr. 24: Fábíán Márton házassága szentmiklósi Lukács Márton leányával Katával

1721. ápr. 27: csikjenőfalvi Gegő Lőrincz házassága Antal János özvegyével Pál Annával

1721. május 25: Pál Márton házassága Kastal István leányával Margittal

1721. jún. 20: Benedek Tamás házassága szárhegyi Fazakas Péter özvegyével Szócs Annával

1721. okt. 12: Bajkó István házassága Darabont Katával

1721. nov. 12: Killyénfalvi Madaras János házassága Benedek Katával

Házasságkötések 1722-ben

1722. febr. 9.: Balla András házassága Pál Judittal

Mihály Deák János házassága Pap Katával

1722. febr. 12.: Kis György Mihály házassága Fehér Ilonával

1722. május 3.: Barabás János házassága Fehérpataki Benes Katával

1722. május 31.: Molnár János házassága Tekerőpataki Tatár Erzsókkal

1722. május 31.: Molnár István házassága Kézdi Ilonával

1722. júl. 12.: Barabás István házassága Kastal Erzsókkal

1722. júl. 19.: Pál Miklós házassága Bodó Katalinnal

1722. aug. 9.: Csiki Péter házassága remetei Nagy László leányával

1722. nov. 8.: Benes Ferencz házassága csikszentdomokosi Mihály Annával

1722. nov. 22.: Alfalvi Baricz András házassága Bányász Erzsókkal

Házasságkötések 1723-ban

1723. jan. 31.: Simó Tamás házassága Elekes Erzsébettel

1723. febr. 7.: Márk Mihály házassága Kosza Ilonával

1723. ápr. 11.: Czirják József házassága Borbély Teréziával

1723. ápr. 25.: György János házassága Elekes Katával

1723. máj. 11.: Ferenczi János házassága Szabó Judittal

1723. máj. 30.: Nagy János házassága Balla Ilonával

1723. júl. 11.: Simó Márton házassága Elekes Annával

Csomafalvi Csiki Mihály házassága Simó Annával

1723. okt. 17.: Remetei Czikó Ábrahám házassága Háromszéki Nagy Nyújtódi Fehér Katával (Valószínűleg Újfaluban telepedtek le, mivel a házasságot itt kötötték)

1723. nov. 7.: Balla Mihály házassága Bede Judittal

1723. nov. 21.: Ferenczi Ferenc házassága Solyom Katával

1723. nov. 23.: Biró Tamás házassága Barabás Annával

Az 1703-as és az 1723-as esztendő közötti két évtized története - mint láttuk - rendkívül sok pusztulást és szenvedést okozott a Maros menti település lakóinak. A gyergyóújfalviak vitalitása azonban igen erős volt. Az életerőt a születések magas száma igazolja. Az 1721-ben 110 családból álló közösség, évente kb. 30 személlyel gyarapodott. A természetes szaporulat e számok tükrében tehát 27,2 százalékos növekedést mutat.

Ugyanakkor az idevándorlók száma is igen jelentős, amit a házasságkötések adatai is igazolnak. Mindez lehetővé tette a gyergyóújfalvi „community” számára a fennmaradást és az előrelépést.

Gyergyóújfalu története 1724-1760 között

A XVIII. század harmadik-hatodik évtizedének eseményei kevésbé megszokottak a székely történelemben. E népcsoport hadkötelezettségének a megszüntetése, a pusztító háborúk hiánya, látszólag biztonságosabbá tette a családi gazdaságok életfeltételeit. A gyergyói föld terméketlensége azonban gyakran kérdéssé tette a székely családi gazdaságok létjogosultságát. A kedvezőtlen természeti feltételekkel kapcsolatban a gyergyói falvak képviselői 1741. február 9-én a szárhegyi gyűlésen a következőképpen fogalmaztak: *„Ezen szegény Gyergyó szék sovány, terméketlen és a sok hidegek miatt semminemű gabonájok soha jó nem terem és mi borral, buzával, gyümölcssel, szekerességgel soha nem kereskedünk, város nincs közel olyan, honnan valami hasznót vehetnénk egyébből...”*¹ A panaszosok különösen az 1740-es esztendő termésviszonyait érzékelik tragikusan. *„Ezen nemes Gyergyó széknek – írják – az idej terméketlenségeit mind ős és tavasz gabonájából bő mértékben fel kell adni, így a mi kevés tavasz lett, azt is a hideg mind elvitte és azt is a sok hó, eső ott érvén, semmi hasznát belőle nem vettünk, de a sok jég-esők is sok károkat tönnek. Némely faluknak határait a jég úgy elverte, midőn már aratásnak ideje lett volna, hogy semmi hasznót nem vettek belőle, nevezet szerint újfalvi, kelyénfalvi, tekerőpataki, csomafalvi, szárhegyi és ditrai határokat.”*² Csupán a tutajozás biztosított számukra olyan jövedelemforrást, melynek segítségével pótolhatták a termőföld terméketlenségét. A vámos helyek megsokasodása azonban ezt a kereseti lehetőséget is korlátozta: *„... az egy tutajosságból ami hasznót vehettünk – vallják a gyergyóiak – az ő felsége adójának portiójának megfizetésire, sőt magunk táplálására is abból, a mit kapunk, de a kimondhatatlan nagy vámmal a méltóságos urak városok, malmok gátjain éppen elnyomorítottak, mivel olyan vámlásokkal aggrávnak, a ki ez előtt soha nem volt, sőt ahol a malom gátját a víz elviszi, nincsen gát, még ott is vámot vesznek.”*³

A Habsburg hatalmat képviselő erdélyi kormányhatóság nem vette, vagy nem vehette figyelembe a sajátos természeti körülményeket, az átlagosnál nehezebb megélhetési viszonyokat. A gyergyói közösségek – s ezen belül a gyergyóújfalvi közösség – nem mentesültek az adókötelezettségektől és a katonaelszállásolásoktól. 1744-ben a gyergyóújfalviak 1056

¹ Székely Oklevéltár. VII.k. 413.

² Székely Oklevéltár. VII.k. 412.

³ Székely Oklevéltár. VII.k. 414.

rajnai forint adót fizettek, ami nagyságrendben a harmadik volt a Gyergyói-medencében.⁴

A milícia fenntartásával és a katonaelszállásokkal kapcsolatban ismét az 1741-es esztendei panaszlevélből idézünk: „*Minden esztendőben nyárban, hogy ez szély hely, feles militiát kell tartanunk, a mint legközelebb is az elmúlt 1740 esztendőbeli nyáron csak Gyergyó négy compagnia Springerianusokat tartott; mennyi fűvet ezek consumáltak, mégis az ilyen semmi consolatiojára nincsen szegény székünknek.*”⁵

Bármennyire is korlátozottak tűntek a gyergyóújfalviak létkörülményei, mégis szembetűnő az általunk tanulmányozott helység vitalitása. A korabeli anyakönyvek – bármennyire is pontatlanok – jelentős népességnövekedésről tanúskodnak. A születések és az elhalálozások, illetve az ezzel kapcsolatos természetes szaporulat, az általunk tanulmányozott időszak bizonyos esztendeiben a következőképpen alakult:⁶

<u>Év</u>	<u>Születések</u>	<u>Elhalálozások</u>	<u>Természetes szaporulat</u>
1728	35	4	31
1729	46	3	43
1730	49	12	37
1731	45	9	36
1732	32	8	24
1733	32	8	24
1734	34	8	26
1735	31	12	19
1736	30	11	19
1737	29	19	10
1738	--	26	?
1739	--	13	?
1740	--	16	?
1741	13	12	1
1742	32	5	37
1743	22	13	9
1744	33	17	16
1745	38	20	18
1746	34	16	18
1747	38	14	24

Láthatjuk, hogy a természeti katasztrófák és az ezt követő rossz termés idején a természetes szaporulat igen alacsony volt. Az átlagnövekedés – a rendelkezésünkre álló adatok alapján – még ebben a viszonylag békésnek tekinthető időszakban is igen ingadozott: Gyergyóújfalu lakossága évente 17 személlyel növekedett.

⁴ Székely Oklevéltár. VII.k. 422.

⁵ Székely Oklevéltár. VII.k. 413.

⁶ Csíksz. Á. Lvt. Gyergyóújfalu anyakönyvi regestrumai F 47. sz.617.

Kik voltak Gyergyóújfalu lakói a XVIII. század közepén? Milyen volt a település lakóinak vagyoni helyzete? Miként oszlott meg társadalmilag a faluközösség? Kik lakták a falut? Hány családból állt Gyergyóújfalu faluközössége a XVIII. század derekán?

Kérdéseinkre az 1750-es esztendei nagy összeírásban találhatunk választ. A „conscriptio” jellege és adatgazdasága Gyergyóújfalu gazdasági-társadalmi potenciáljának a keresztmetszetét nyújtja. Ezért közlését fontosnak tartjuk.⁷

Nemesek

Név	Telek	Ház	Szántó köből véka	Rét Szekér	Igavo- nó	Tehén	Borjú	Juh	Disz- nó		
1. Stephanus Mihály Deák	1/4	1	18	-	6	3	-	1	14	2	
2. Franciscus Mihály Deák	1/4	1	18	-	6	2	1	-	8	1	
3. Ioannes Mihály Deák	1/4	1	26	-	6	2	1	-	16	3	
4. Josephus Mihály Deák											
5. Josephus Kastaly	1/3	1	8	-	3	2	-	2	6	2	
6. Stephanus Kastaly	1/3	1	20	2	11	3	-	-	12	1	
7. Josephus Balló											
8. Ioannes Elekes m.	1/4	1	14	-	4	-	-	-	7	2	
9. Balás Elekes	1/3	1	19	-	8	5	2	-	14	5	
10. Petrus Elekes	1/3	1	16	-	4	5	-	1	11	2	
11. Clemens Elekes	1/4	1	8	-	4	-	-	-	-	-	
12. Iosephus Sollyom	1/4	1	16	-	6	-	1	-	-	-	
13. Petrus Elekes	1/4	1	11	-	2	2	1	-	3	2	
14. András Elekes	1/3	1	6	-	1 1/2	2	1	-	3	-	
Summa	12	3 5/12	12	180	2	61 1/2	26	7	4	94	20

⁷ Bp. M. Orsz. Lvt. 1750. évi összeírás.

Özvegyek

Név	Telek	Ház	Szántó köből véka	Rét szekér	Igavonó ökör, ló	Te- hén	Borjú	Juh	Disz- nó
1. Catharina Ferenczi	1/4	1	20	3	6	2	-	-	1
2. Catharina Portik	1/3	1	14	-	6	2	-	14	2

E társadalmi csoport anyagi állapota viszonylag megalapozottnak tűnik mind a termelőterület nagysága, mind pedig az állatállomány tekintetében. Egy gazdaság átlagban 16 köből szántóból és 5 szekérré termő kaszálóból állt. Ezen átlag ellenére a gyergyóújfalvi családok között igen nagy volt a vagyoni különbség.

A gyergyóújfalvi nemes családok közül számos közéleti egyéniség emelkedett ki. Az Elekesekkel kapcsolatban tudjuk, hogy a XVII. század végén és a XVIII. század elején Elekes János az egyik gyergyói százás főhadnagya volt. Az Elekes családból tanítók is emelkedtek ki. A XVIII. század első évtizedeiben Sólyom István a szék notáriusa volt. Kastal György vicehadnagyként volt ismert az említett gyergyói százásban. A XVIII. század első felében költözött Gyergyóújfaluba Balló József.

Gyergyóújfalu társadalmának legnépesebb közösségét a *gyalog és lófő katonák*, vagyis a *szabad székelyek* alkották. Az összeírás adataiból a következő vagyoni-gazdasági kép érzékelhető:⁸

Név	Telek	Ház	Szántó köből véka	Rét szekér	Igavonó ökör, ló	Tehén	Borjú	Juh	Disz- nó	
1. Michael Gáll	1/3	1	-	-	-	-	-	-	-	
2. Thomas Gáll m.	1/3	1	4	3	2	-	-	-	-	
3. Stephanus Máté m.	}	1	14	-	2	5	1	1	34	4
4. Stephanus Máté m.										
5. Joannes Máté										
6. Andreas Albert										
7. Michael Koos	1	12	3	4	3	2	-	7	4	
8. Mathias Bartalis	1/6	1	24	-	8	2	2	-	10	5
9. Andreas Bányász	1/6	1	8	-	1	2	-	1	3	-
10. Laurentius Bányász	1/6	1	13	1	3	3	1	-	21	2

⁸ Uo.

Név	Telek	Ház	Szántó kőből véka	Rét szekér	Igavonó ökör, ló	Tehén	Borjú	Juh	Disz nő	
11. Michael Bányász	1/6	1	18	-	8	6	2	1	58	4
12. Georgius Bányász										
13. Stephanus Ferentz	1/4	1	4	-	1	-	1	-	4	1
14. Martinus Gáll	1/4	1	6	-	3	2	-	-	3	1
15. Stephanus Gergely	1/4	1	4	-	4	3	1	-	-	-
16. Gabriel Bajkó	1/4	1	5	-	1	2	1	-	-	-
17. Stephanus Bajkó	1/4	1	5	-	1	2	1	-	-	-
18. Georgius Ferentzi	1/3	1	20	-	8	3	1	2	13	-
19. Andreas Fejér	1/3	1	5	-	1	2	-	-	-	2
20. Franciscus Szabó										
21. Stephanus Páll m.	1	1	24	-	16	5	-	8	33	4
22. Joannes Páll										
23. Thomas Páll										
24. Franciscus Páll										
25. Martinus Páll										
26. Stephanus Páll										
27. Joannes Páll m.										
28. Stephanus Páll m.	1	1	2	1	1	-	1	-	-	-
29. Martinus Csiki	1	1	6	-	4	2	-	-	-	-
30. Joannes Csiki m.	1	1	4	-	3	2	-	-	5	-
31. Josephus Egyed	1	1	21	-	8	5	1	9	44	5
32. Stephanus Egyed	1	1	5	-	2	1	-	-	5	2
33. Martinus Huszár	1/5	1	6	-	1	-	-	-	1	1

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Név	Telek	Ház	Szántó kőből véka	Rét szekér	Igavonó ökör, ló	Tehén	Borjú	Juh	Disz nó	
34. Petrus Egyed	1/5	1	28	-	9	-	2	1	58	4
35. Franciscus Egyed										
36. Balás Egyed	1	1	11	-	1	3	-	-	1	1
37. Stephanus Opra										
38. Joannes Opra	1	1	5	-	1	1	-	-	-	1
39. Michael András										
40. Ambrus András	1/3	1	13	-	3	-	-	-	1	1
41. Stephanus Barabás										
42. Georgius Madaras	1/4	1	14	-	5	2	-	1	8	-
43. Michael Péter Deák										
44. Gabriel Sollyom	1/4	1	11	-	4	3	-	-	9	1
45. Thomas Nagy										
46. Josephus Nagy	1	1	26	-	8	6	1	8	52	5
47. Franciscus Nagy										
48. Joannes Nagy	1	1	20	-	6	6	-	4	26	3
49. Andreas Simon										
50. Georgius Simon	1	1	3	-	1	-	-	-	-	-
51. Josephus Simon										
52. Thomas Simon	1	1	-	1	1/2	-	-	2	4	-
53. Stephanus Simon										
54. Stephanus Kováts	1/3	1	5	-	1	-	-	-	-	-
55. Joannes Bitó										
56. Stephanus Laczkó	1/8	-	3	2	4	-	2	-	-	-

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Név	Telek	Ház	Szántó köből véka	Rét szekér	Igavonó ökör, ló	Tehén	Borjú	Juh	Disz nó	
57. Martinus András	1/8	1	2	2	1/2	2	-	-	3	1
58. Franciscus András	1/8	1	4	-	1/2	2	-	-	2	1
59. Joannes András	1/8	1	6	-	1/2	2	1	3	12	-
60. Thomas András										
61. Stephanus András	1/8	1	3	-	1	-	1	-	3	1
62. Michael Szász	1/8	1	4	-	1	-	1	2	-	1
63. Georgius Ferentz m.	1	1	10	-	1	1	-	2	-	-
64. Georgius Ferentz m.										
65. Thomas Kováts										
66. Martinus Farkas										
67. Michael Karda										
68. Petrus Elekes m.	1	12	-	3	2	1	-	13	2	
69. Michael Hunyadi	1	4	-	1	-	-	2	6	1	
70. Martinus Simon	1	12	-	2	3	-	-	16	3	
71. Franciscus Küs	1	3	-	-	2	-	-	15	1	
72. Stephanus Küs	1	-	-	-	2	-	-	-	-	
73. Franciscus Antal	1	1	4	-	1/2	-	-	-	-	
74. Stephanus Szász	1	8	-	2	2	1	-	4	1	
75. Joannes Tamás	1	8	-	1	1	-	-	-	-	
76. Stephanus Tamás	1	12	-	3	1	-	-	-	-	
77. Nicolaus Balla	1	30	-	6	4	1	-	-	1	
78. Michael Király										

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Név	Telek	Ház	Szántó köből véka	Rét szekér	Igavonó ökör, ló	Tehén	Borjú	Juh	Disz nó		
79. Paulus Király	}	1	1	5	3	2	8	2	4	42	3
80. Stephanus Király		1	5	-	11/2	-	1	-	-	6	2
81. Martinus Kováts		1	12	-	3	2	-	-	-	16	1
82. Andreas Kováts		1	6	-	2	2	-	-	-	-	-
83. Joannes Imre		1	15	-	5	2	-	1	12	3	
84. Joannes Imre	}	1	12	-	4	3	-	1	19	3	
85. Stephanus Király		1	12	-	4	3	1	-	8	3	
86. Joannes Király		1	1	13	-	3	1	-	1	-	1
87. Martinus Elekes		}	1	9	-	3	2	1	2	6	1
88. Joannes Elekes m											
89. Thomas Péter Deák	}	1	4	-	1	-	-	-	-	-	
90. Thomas Kozma		}	1	20	-	5	4	1	-	26	3
91. Franciscus Kozma											
92. Martinus Kozma											
93. Stephanus Kozma		1	11	2	1	1	1	-	6	2	
94. Andreas Péter	}	1	10	-	11/2	-	-	-	-	-	
95. Joannes Szabó		1	8	-	2	3	-	-	-	-	
96. Stephanus Cziriák		1	1	8	-	2	2	1	-	2	-
97. Franciscus Cziriák		1	-	11/2	1/2	-	-	2	-	-	
98. Michael Benedek		1/4	1	7	-	1	-	1	1	10	1
99. Petrus Gábor	1/4	1	9	-	2	2	-	2	6	1	
100. Franciscus Elekes m	1/4	1	6	-	3	1	2	-	-	1	

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Név	Telek	Ház	Szántó kőből véka	Rét szekér	Igavonó ökör, ló	Tehén	Borjú	Juh	Disz nő
101. Stephanus Elekes	1/4	1	6	-	2	-	-	2	-
102. Michael Elekes m	1/5	1	8	-	2	2	-	-	-
103. Stephanus Elekes	1/5	1	8	-	2	2	-	-	-
104. Franciscus Kastal	1/5	1	7	-	1	-	-	2	5
105. Stephanus Kastal m									
106. Stephanus Kastal m	1/5	1	7	-	2	2	1	1	7
107. Michael Balla	1/7	1	12	-	4	3	-	6	10
108. Stephanus Simon	1/7	1	14	-	5	5	1	2	14
109. Joannes Simon	1/7	1	15	1	4	4	1	-	-
110. Matheus Elekes									
111. Franciscus Elekes	1/7	1	14	-	4	4	1	-	14
112. Michael Elekes	1/7	1	11	-	4	5	2	-	8
113. Nicolaus Páll	1/7	1	4	-	-	2	1	-	4
114. Franciscus Páll	1/5	1	10	-	4	2	-	2	-
115. Michael Sollyom	1/5	1	18	-	8	5	2	-	17
116. Petrus Sollyom									
117. Andreas Balla	1/5	1	12	-	3	5	1	-	22
118. Thomas Dienes	1	1	13	-	4	5	2	2	31
119. Joannes Dienes									
120. Ambrus Dienes									
121. Paulus Dienes									
122. Petrus Dienes		1	8	-	2	3	-	-	-

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Név	Telek	Ház	Szántó kőből véka	Rét szekér	Igavonó ökör, ló	Tehén	Borjú	Juh	Disz nő	
123. Stephanus Molnár	1/5	1	16	-	5	5	2	-	35	3
124. Josephus Molnár										
125. Stephanus Buzás										
126. Andreas Fodor	1/5	1	5	-	1	2	-	-	-	1
127. Michael Molnár	1/5	1	6	-	11/2	2	-	2	13	1
128. Joannes Csiki	1/4	1	14	-	6	5	1	-	3	1
129. Michael Lázár	1/6	1	15	-	5	4	2	-	25	1
130. Emericus Lázár										
131. Joannes Lázár										
132. Georgius Kováts	1/6	1	10	-	4	3			6	1
133. Michael Kováts										
134. Joannes Búzás										
135. Stephanus Koos	1/6	1	10	-	3	2			9	1
136. Thomas Gáll m	1/6	1	10	-	4	3			4	2
137. Andreas Kováts m	1/6	1	10	-	4	3			9	1
138. Josephus Cziriák	1/6	1	3	-	2	-			-	-
139. Josephus Koos	1/6	1	9	-	3	3			11	1
Summa 114		113	1145	3	348	263	72	97	1129	169

Ezek özvegyei

1. Elisabetha Cziriák	1/6	1	6	-	1	2			3	2
2. Catharina Bernád	1/3	1	5	-	2	1	1	-	-	1
3. Anna Benedek	1/5	1	6	-	2	-	-	7	-	-

Név	Telek	Ház	Szántó kőből véka	Rét szekér	Igavonó ökör, ló	Tehén	Borjú	Juh	Disz nó	
4. Catharina Páll	1/3	1	5	-	1	-	1	-	-	
5. Margaritha Dienes	1/3	1	11	1	4	2	2	1	20	
6. Elisabetha Kastal	1/4	1	4	-	1	-	-	-	-	
7. Anna Molduvány	1/4	1	8	-	2	2	1	-	2	1
8. Martinus Balla										
9. Elisabetha Domokos										
10. Margaretha Kováts	1/7	1	8	-	3	2	1	-	-	1
11. Michael Elekes										
12. Elisabetha Molnár										
13. Thomas Bajkó	1/5	1	7	-	1 1/2	2	1	-	17	-
14. Elisabetha Koos	1/5	1	20	-	8	4	2	5	32	3
15. Elisabetha Páll	1/5	1	5	-	1	2		4	2	
16. Josephus Fodor										
17. Anna Székely										
18. Josephus Mihály Deák	1/4	1	10	-	4	3			9	1
19. Helena Simon	1/4	1	12	-	-	3	1		13	1
20. Margaritha Ferenczi	1/6	1	10	-	3	2	-		7	1
21. Christina Dan	1/3	1	6	-	5	2	1		-	-
22. Anna Dézsi	1/6	1	3	-	1	2				
Summa 17 2 1/3	1/4 4/5 4/7	17	126	1	30 1/2	29	10	7	114	13

A gyalog- és lófő katonacsaládok vagyoni helyzete igen változatos; jelentős a nagyobb termőterülettel és a gazdálkodáshoz megfelelő állatállománnyal rendelkező közösségek száma. Ugyanakkor igen sok a szegény család is, melyeknek egyes tagjai tutajozással, erdőléssel, eseten-

ként pedig szolgálással biztosították közösségeik számára a megélhetés lehetőségét. Szembeötlő a szabad székelyek által használt termőterületek növekedése, ami a külterjes földművelésben rejlő lehetőségek kihasználását jelképezi.

Iobbágy- és zsellércsaládok

Az 1708 és 1762 közötti időszakban Gyergyó- Csík- és Háromszék térségében ismét tapasztalható a függőségi viszonyok megszilárdulása. A jobbágy- és zsellérsorba süllyedés a XVIII. század első felében nem kapcsolható össze a központi hatalomnak a székely község erőszakos feudalizálására irányuló törekvéssel, mint ahogy az a XVI. század második felében történt. Igaz, a XVIII. század első évtizedeiben megszilárduló osztrák uralom, a Habsburg politikához kapcsolódó kötelezettségek és a katonai elszállásolások rendszere igencsak megnehezítette a szabad székely közösségek létfeltételeit. Ennek ellenére nem tapasztalható részükről az erőszakos jobbágy- vagy zsellérsorba süllyesztés kényszere. A székelyek hadkötelezettségének a mellőzése és a földesúri hatalom megszilárdulása, mégiscsak a függőségben élő csoportok számbeli növekedésének kedvezett. Gyergyóújfalvi névsoruk a következő:⁹

Iobbágy családok:

Név	Telek	Ház	Szántó köből véka	Rét szekér	Igavonó ökör, ló	Borjú	Juh	Disznó	
Ágoston Tekeres	1/3	1					18		
Joannes Erszényi Petrus Erszényi Michael Beke	1/6	1	22	-	8	6	2	17	3
Joannes Beke									
Joannes Szöcs									
Georgius Szöcs									
Michael Cseke	1/8	1	6	-	1	-	-	-	
Teodorus	1/4	1	-	-	-	1	-	20	-
Katona Franciscus	1/3	1	2	-	-	2	-	-	-
Mester Summa 8	1 19/24	8	94	-	21	25	5	127	8

⁹ Uo.

Iobbágyözvegy

Ursula	1/3	1	3	3	-	1	20
Vajdos							

Telkes zsellérek

Paulus Nagy	1/3	-	23	-	5	3	1	12	2
Michael Fákó	1/4	1	10	-	7	2	1	-	-

Az összeírók feljegyezték még nyolc vándornak nevezett, földbirtokkal nem rendelkező személyt vagy családot. Ők általában pásztorok, molnárok, vagy ványolók voltak és a falumagtól távol eső területeken laktak. Ezért ők az összeírásban sem házzal, sem telekkel, csupán állatállománnyal szerepeltek. Nevük és vagyoni helyzetük a következő volt:¹⁰

Név	Igás állat (ökör, ló)	Tehén	Juh
1. Samuel Orbán			
2. Stephanus Polgár			
3. Georgius Tekeres			
4. Georgius Borgovány			
5. Petrus Molnár	3	1	11
6. Raduly Rátz	4	2	-
7. Michael Nagy			
8. Zigarus Demetrius Gergely			
Summa 8	7	3	11

1750-ben Gyergyóújfaluban 199 családot írtak össze. A családok száma – mint azt láthattuk – nem minden esetben egyezett a paraszti gazdaságokéval. Az összeírásban 156 ilyenyszerű termelőegységet össze-sítettek. Az 1721-es évi összeíráshoz viszonyítva – amikor is 110 adó-fizető közösséget írtak össze – a paraszti termelőegységek száma 46 egy-séggel növekedett. Ha azonban az 1721-ben összeírt közösséget család-oknak tekintjük – ami annál is elfogadhatóbb mivel 1722-ben Gyergyó-újfaluban csak 105 családfő nevét jegyezték fel – akkor a családok száma 29 esztendő alatt hetvenkilencel emelkedett.

¹⁰ Uo.

Gyergyóújfalu története 1760-1810 között

A XVIII. század hatvanas éveitől kezdődően, a székely határőrezredek felállításával Csík-, Gyergyó- és Háromszék településein jelentős változások tapasztalhatók. A katonapolitikai esemény befolyásolta a székely közösségek fejlődését, a közigazgatási és joghatósági intézmények mechanizmusát.

A székely határőrség megszervezésének a gondolatát erősítette az a tény, hogy egyes székely katonák részt vettek a német örökösödési, illetve a hetéves háborúban. A kormánykörök elgondolása kezdettől fogva az volt, hogy a székely határőrök idegen tisztek parancsa alatt legyenek, és személyileg vétessenek ki a székely önkormányzati hatóságok alól, valamint kerüljenek a katonai hatóságok felügyelete alá.¹ A sorozást 1762. július 26-án kezdték meg Gyergyószentmiklóson.² Ekkor a Habsburgok Gyergyó lakosságát a fegyver letételére szólították fel. A továbbiakban elmondták, hogy a jövődöbéli határőr katonáknak 21 hónapos időtartam alatt három hónapot kell szolgálniuk zsoldért, mely tevékenység a határok őrzését foglalná magába. Gazdálkodásukat tehát nyugodtan folytathatják. Az őszi és a tavaszi termények után adómentességet élveznek, míg adót csak barmaik fele része után fognak fizetni. A gyergyóiak válaszképpen kijelentették, hogy az alszék lakossága mindig szabad volt, és katonai szolgálatra őket csak törvényeik és kiváltságaik kötelezték. Ezek alapján tehát hajlandók katonáskodni, de csak saját tiszteikkel. Ezután megkezdődött a mérték alá állítás. A tisztek Gyergyószentmiklós lakóit, míg az altisztek a gyergyói falvak lakosságát állították mérés alá. Ez a tevékenység nyolc napig tartott. Nemsokára megérkeztek a fegyverosztogató német tisztek is. Az eskütétel érdekében, Buccow generális az erdélyi Gubernium elnöke, Gyergyó katonaképes lakosságát október 24-re Gyergyószentmiklóstra rendelte. Bár a nép már kora reggel összegyűlt a helység melletti mezőn, Buccow tisztársaival s a főkirálybíróval csak estefelé érkezett meg. A Gubernium elnöke beszédében az eskü letételére szólította fel a lakosságot. A tömeg azonban hallgatott. A néma közösségből egyszerre csak két személy lépett elő: Ambrus Ferenc és Bartalis Mátyás. Ők kijelentették, hogy csak az adó elengedése mellett, valamint saját tiszteik vezetése alatt hajlandók katonáskodni. Az osztrák katonai hatóságok először megpróbálták

¹ Endes Miklós: Csík- Gyergyó- Kászon székek földjének és népének története 1918-ig. Bp., 1938, 190. és Garda Dezső: Gyergyó a történelmi idő vonzásában. Székelyudvarhely, 1992, 24.

² Endes, i.m. 191. és Garda, i.m. 24.

megvesztegetni a nép szószólóit, majd ennek kudarca után letartóztatták őket. Válaszképpen a tömeg körülvette Buccow szállását követelve szószólóinak kiadatását. Mivel a helybeliek időközben betörték a katonai hatóságok szállásának kapuját, Buccow kénytelen volt kiküldeni Ambrus Ferencet és Bartalis Mátyást a gyergyóiak lecsendesítése érdekében. Rövid idő múlva néhány tiszt vesztegetni kezdett a közöttük az eskü letétele érdekében. Erre a nép ismét lázongani kezdett, s újra berontott a Gubernium elnökének szállására. Buccow és tisztársai kénytelenek voltak elmenekülni Gyergyószentmiklósról.³

A következő időszakban, a Habsburgok, Gyergyó lakosságának a megosztásával – a fegyverfelvételt támogatók, illetve a határőrkatonai státust ellenzők – és a megvesztegetésekkel 1763 végéig sikerült rábírnia a medence népességét a fegyver felvételére és az eskü letételére. A gyergyó-újfalviaknak a határőrezredbe való összeírására 1763. december 15-én került sor, a csomafalviakkal együtt.⁴

Az első székely gyalogezredben az újfalviak az alfalviakkal, csomafalviakkal és kilyénfalviakkal együtt Pflieger kapitány kompániájához tartoztak. A kompánia szám szerinti megoszlása falvanként a következőképpen mutatott:⁵

Helység	<u>Harcképesek</u>			<u>Harcképtelenek</u>			<u>Öregek</u>	
	Felfegy- verzett	Számon felüli	Össz.	1-5 évig	6-10 évig	11-16 évig	Össz.	Betegek
Alfalu	42	15	57	30	17	17	64	4
Csomafalva	82	32	114	33	22	14	69	16
Újfalu	87	35	122	93	55	33	181	63
Kilyénfalva	39	14	53	33	25	19	77	13
Összesen	250	96	346	189	119	83	391	96

A 188 tagot számláló gyergyói lovaskompánia 188 felfegyverzett és 97 számon felüli harcképes katonából állott, melyből 34 felfegyverzett és 19 számon felüli volt gyergyóújfalvi.⁶

A határőrség gyergyói megszervezésével Gyergyóújfalva lakossága – akárcsak a többi katonatelepülésé – közigazgatási és jogi szempontból két részre oszlott: *katonaközösségre*, melyet a „militaris biró” vezetett és a katonai hatóságoknak volt alárendelve, illetve a főleg jobbágyokból és

³ Endes, i.m. 192. és Garda, i.m. 25-27.

⁴ Szádeczky Kardoss Lajos: A székely határőrség. Bp., 1908. 144-147.

⁵ Szádeczky, i.m. 617-618.

⁶ Szádeczky, i.m. 814.

zsellérekéből alakult *nem katona csoportra*, akiknek élén a „provinciális bíró” állt.

Miként alakult Gyergyóújfalu társadalma a határőrség felállításának időszakában? Módosult-e a Maros menti falu társadalmi csoportjainak életkerete 1750 és 1762 között? Bár az 1762-es esztendei összeírás jellege nem hasonlítható az 1750-es esztendei konskripcióhoz, adataiból mégiscsak új helyzet érzékelhető:⁷

Egytelkes nemesek családjai	Termőföld szántó köből véka	Kaszáló szekér nagys.	Igás állat ökör, ló	Tehén	Borjú	Juh	Disznó
1. Stephanus Mihály Deák	16	-	5	2	1	-	16
2. Franciscus Mihály Deák	12	-	2	2	1	1	-
3. Petrus Mihály Deák	4	-	2	2	-	2	-
4. Josephus Mihály Deák	26	-	4	5	2	-	10
5. Josephus Kastal	6	-	2	2	1	1	3
6. Joannus Kastal	8	-	2	2	1	-	1
7. Stephanus Kovács	12	-	4	2	1	-	1
8. Joannus Kovács	6	2	3	4	2	-	1
9. Georgius Kovács	3	-	1	-	-	2	-

Láthatjuk hogy 1762-ben jóval kevesebb az egytelkes nemesek száma mint 1750-ben. Egyes családok – mint például az Elekesek – elszegényedtek és a szabad székelyek közé süllyedtek, mások azonban a primipilusok és a pixidáriusok sorából emelkedtek az ármálisták közé. Ilyen a Kovács családok esete, akik valószínűleg a német örökösödési háborúban (1740-1748), vagy a hétéves háborúban (1756-1763) való részvételükért kaphattak ármálist, mivel – annak ellenére hogy ők is, akárcsak a többi egytelkes nemesek, 1 Rfrt. 30 kr. évi adót fizettek – vagyoni helyzetük nem volt annyira megalapozott.

Gazdasági-vagyoni helyzetük igen eltérő, amit az általuk 1762-ben megművelt szántóföldek nagysága is tükröz:

- 3-5 köből nagyságú szántófölddel 2 család rendelkezett
- 6-10 köből nagyságú szántófölddel 3 család rendelkezett
- 11-15 köből nagyságú területtel 2 család rendelkezett

⁷ Csíkszeredai Állami Levéltár. Gyergyószék levéltára. F.26. Az 1762. évi összeírás.

- 16-20 köből nagyságú szántófölddel 1 család rendelkezett
 - 26 köből nagyságú szántófölddel 1 család rendelkezett
- Mint látjuk, ez a csoport a XVIII. század második felében sem szakadt el a falutól. Megélhetését földműves gazdálkodással biztosította. Az agrárviszonyok és a természetett növények közötti arány a következőképpen alakult:

Őszi vetés - rozs

- 1 köből nagyságú rozsfölddel 1 család rendelkezett
- 0,1-0,2 köből nagyságú rozsfölddel 5 család rendelkezett
- 3 család nem természetett rozst

Őszi vetés - búza

- 3-5 köből nagyságú búzafölddel 3 család rendelkezett
- 1-2 köből nagyságú búzafölddel 5 család rendelkezett
- 0,2 köből nagyságú búzafölddel 1 család rendelkezett

Tavaszi vetés - zab

- 3-5 köből nagyságú zabfölddel 2 család rendelkezett
- 1-2 köből nagyságú zabfölddel 7 család rendelkezett

Tavaszi vetés - árpa

- 1 köből nagyságú árpafölddel 5 család rendelkezett
- 0,1-0,3 köből nagyságú árpafölddel 3 család rendelkezett

Köles, lencse

- 4 család nem természetett lencsét vagy kölest
- 5 család 1 köből földön természetett lencsét, vagy kölest

Széna szekér nagyságban

- 5 család 1-2 szekér szénát termő réttel rendelkezett
- 4 család 3-5 szekér szénát termő réttel rendelkezett

Az egytelkes nemesek csoportja jelentős állatállománnyal rendelkezett, melyet főleg gazdálkodó életmódjuk követelt meg tőlük.

Állattartásuk a következő képet mutatta:

Igás állat (ló vagy ökör)

- 2 család 4-5 állattal rendelkezett
- 6 család 2 igás állattal rendelkezett
- 1 családnak nem volt sem lova, sem ökre

Tehenek

- 2 család 2 tehénnel rendelkezett
- 5 család 1 tehénnel rendelkezett
- 2 családnak nem volt tehene

Borjú

- 2 család 2 borjúval rendelkezett
- 2 család 1 borjúval rendelkezett
- 5 családnak nem volt borjúja

Juh, kecske

1 család	16 állattal rendelkezett
1 család	10 állattal rendelkezett
1 család	3 állattal rendelkezett
2 család	1 állattal rendelkezett
4 családnak nem volt sem juha, kecskéje	

Disznó

2 család	2 sertéssel rendelkezett
6 család	1 sertéssel rendelkezett
1 családnak nem volt sertése	

A kilenc ármalista család közül kettőt nagybirtokosnak, kettőt közép-birtokosnak, ötöt pedig kisbirtokosnak tekinthetünk.

A szabad székely családok az 1762-es évi összeírás adatai szerint is a lakosság döntő többségét alkották. Vagyoni helyzetükre, gazdasági erőforrásaikra a „conscriptio” adataiból következtethetünk:⁸

Szabad székelyek	Termőföld szántó köből	Kaszáló szekér véka	Igás állat ökör, ló	Tehén	Borjú	Juh	Disz- nó
Andreas Albert mín.	3	-	-	-	-	-	-
Georgius Albert	3	-	-	-	-	-	-
Stephanus Albert jur.							
Stephanus Máté mín.	20	-	3	3	1	-	6
Joannes Máté	21	-	6	4	1	-	14
Andreas Albert	42	2	12	5	2	2	28
Jakobus Máté	6	-	4	2	2	2	3
Mathias Bartalis	25	-	5	2	1	-	7
Andreas Bányász	7	-	2	2	-	-	-
Georgius Bányász mín.	10	-	1	2	1	-	-
Petrus Bányász	14	-	5	5	2	-	-
Georgius Bányász	20	-	6	6	2	1	8
Franciscus	1	-	1	-	1	2	3
Gergely							
Stephanus	6	-	1	2	1	-	2
Ferenczi							
Martinus Gál	6	-	2	-	1	-	1

⁸ Uo.

Szabad székelyek	Termőföld szántó köből véka	Kaszáló szekér nagy.	Igás állat ökör, ló	Tehén	Borjú	Juh	Disz- nó
Stephanus Bajkó	8	- 2	3	-	-	2	-
Michael Gergely	23	- 10	4	2	5	1	-
Petrus Solyom	6	- 6	5	2	-	1	-
Joannes Pál major	30	3 10	6	2	10	4	2
Josephus Pál	16	- 6	4	2	8	3	2
Franciscus Mihály Deák	16	- 6	4	2	-	8	3
Stephanus Páll Miserabilis							
Franciscus Csiki	1	- 1	2	-	-	-	-
Josephus Egyed min.	26	- 10	8	2	2	19	4
Jacobus Huszár	6	- 2	1	-	-	-	1
Martinus Huszár	6	- 2	-	-	2	-	-
Nicolaus Egyed	11	- 3	3	-	-	-	1
Paulus Egyed	6	- 2	1	1	2	2	1
Franciscus Egyed	7	- 2	2	2	-	-	-
Stephanus Opra miser.	11	- 2	3	1	-	6	-
Joannes Opra	5	- 1	2	-	-	-	2
Michael Ambrus	9	- 4	4	1	-	-	2
Stephanus Ambrus	8	- 2	2	-	-	-	-
Thomas Bodó	4	3 2	2	-	-	3	1
Georgius Barabás	16	- 4	5	1	-	4	1
Stephanus Barabás	26	- 4	5	1	1	8	2
Georgius Madaras	14	- 4	4	-	-	9	2
Michael Péter Deák	4	- 2	2	1	-	-	1
Thomas Sollyom	8	- 1	1	-	-	-	1
Gabriel Nagy	24	2 1	5	2	1	20	4
Franciscus Nagy	4	- 3	3	-	2	7	1
Stephanus Páll min.	3	2 1	-	1	2	-	1
Joannes Páll	7	- 3	4	2	-	6	3
Franciscus Bodó	6	- 2	2	-	-	3	1
Josephus Nagy	7	- 4	5	-	-	6	-
Andreas Nagy	3	3 1	2	1	-	-	1

Szabad székelyek	Termőföld szántó kőből véka	Kaszáló szekér nagy.	Igás állat ökör, ló	Tehén	Borjú	Juh	Disz- nó	
Joannes Nagy	28	-	6	6	2	-	17	2
Georgius Simon	4	-	1	2	-	-	-	-
Josephus Simon	4	-	1	2	-	-	-	-
Stephanus Simon m.	6	-	2	2	1	-	5	-
Josephus Kovács	4	-	2	2	-	-	-	1
Joannes Biró (Bitó?)	28	2	8	7	2	-	8	3
Josephus Laczkó	6	3	3	4	2	-	-	1
Franciscus Laczkó	-	-	1	2	-	-	-	-
Martinus András	2	-	1	-	-	2	-	-
Joannes András	4	-	2	2	1	-	2	-
Thomas András	6	-	2	4	1	-	4	1
Stephanus András	4	-	1	-	-	4	-	1
Michael Szász	4	3	1	2	1	2	2	-
Stephanus Imreh	3	-	1	2	1	-	-	1
Franciscus György	10	3	2	2	1	-	-	1
Franciscus Kovács	11	-	3	2	1	2	7	2
Martinus Farkas	4	1	1	-	-	2	-	1
Michael Hunyadi	4	2	3	2	-	-	5	1
Franciscus Küss	5	-	2	2	1	-	6	1
Stephanus Küss	1	3	1	-	-	3	-	1
Franciscus Antal maj.	7	-	1	2	-	-	-	1
Stephanus Szász	6	-	1	2	1	-	-	1
Michael Székely	9	1	3	4	1	-	-	2
Joannes Balla	23	-	3	4	1	-	5	2
Adalbertus Balla	9	-	2	4	1	-	5	2
Franciscus Balla	8	1	2	2	1	-	4	1
Stephanus Király mis.	6	-	2	2	1	-	-	1
Joannes Kovács	4	-	-	-	-	-	-	-
Stephanus Kovács	6	-	2	-	-	2	-	-
Stephanus Elekes m.	6	-	2	2	2	-	-	2
Joannes Imreh m.	13	-	3	4	1	-	3	2
Franciscus Imreh	16	-	3	4	1	-	8	1
Stephanus Király m.	14	-	4	4	1	-	-	1

Szabad székelyek	Termőföld szántó kőből véka	Kaszáló szekér nagy.	Igás állat ökör, ló	Tehén	Borjú	Juh	Disz- nó
Joannes Király	14	-	1	2	-	-	1
Joannes Elekes	3	2	3	3	-	-	1
Petrus Elekes	6	-	3	2	1	-	-
Thomas Péter Deák	1	-	-	-	-	-	-
Martinus Kozma	27	-	10	5	3	3	6
Franciscus Kozma	-	-	-	-	-	-	-
Joannes Kozma	10	-	1	-	-	-	-
Andreas Péter m.	-	-	-	-	-	-	-
Andreas Péter	10	2	2	3	1	-	2
Thomas Kastal	13	-	2	-	-	-	-
Joannes Szabó	6	-	1	2	1	1	-
Stephanus Cziriák	6	2	2	2	1	-	-
Franciscus Cziriák	-	2	1	-	-	-	-
Stephanus Nagy	6	3	2	5	1	1	6
Martinus Balla	6	2	2	2	1	-	-
Emericus Lázár	3	3	2	2	1	-	-
Petrus Gábor	30	2	4	2	-	-	9
Franciscus Elekes	6	-	3	2	1	-	3
Josephus Elekes	3	-	1	-	-	-	-
Michael Benedek m.	9	-	3	3	-	-	5
Franciscus Elekes	6	-	2	2	1	-	-
Stephanus Elekes mis.	3	-	1	-	-	2	-
Josephus Páll	13	3	2	3	-	-	3
Michael Elekes	8	2	2	2	-	-	-
Josephus Elekes maj.	8	2	4	2	1	-	-
Franciscus Kastal	7	-	2	2	-	2	1
Stephanus Kastal	7	-	1	-	-	2	-
Georgius Balla	6	-	2	2	1	2	-
Michael Balla	13	-	6	3	-	-	4
Stephanus Simon maj.	14	-	6	5	2	2	8
Joannes Simon	17	-	7	5	2	6	9
Michael Elekes maj.	9	-	3	4	-	-	5
Franciscus Elekes	9	-	3	4	1	-	3

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Szabad székeleyk	Termőföld szántó köből véka	Kaszáló szekér nagy.	Igás állat ökör, ló	Tehén	Borjú	Juh	Disz- nó
Emericus Elekes	7	-	2	1	-	1	1
Nicolaus Elekes	5	2	2	4	1	-	3
Antonius Molnár	9	-	3	2	1	2	4
Nicolaus Páll	6	2	2	2	1	1	3
Michael Solyom miserabilis							
Stephanus Solyom	19	-	8	5	1	-	6
Thomas Bajkó	14	-	6	5	1	-	10
Andreas Balla miserabilis							
Petrus Balla	13	-	6	3	2	2	6
Josephus Balla	15	2	2	2	-	-	4
Franciscus Dénes	12	3	5	5	1	2	7
Joannes Dénes	10	-	3	5	1	-	7
Paulus Dénes	8	-	4	3	2	-	6
Andreas Dénes	4	-	2	2	-	-	2
Franciscus Antal	16	3	3	4	1	-	-
Michael Bekes	25	-	6	4	2	1	16
Andreas Fodor mís.	6	-	1	-	-	2	-
Josephus Fodor	6	-	2	-	2	-	-
Emericus Molnár	7	2	4	3	1	1	-
Josephus Mihály Deák	8	1	3	4	1	-	-
Stephanus Molnár	10	-	3	4	-	2	12
Josephus Molnár	4	2	2	2	1	-	-
Franciscus Molnár	4	-	1	-	-	2	-
Josephus Mihály Deák	10	-	3	2	-	-	-
Joannes Csiki m.	4	-	3	-	2	-	-
Paulus Csiki	3	2	3	2	-	-	-
Joannes Csiki	10	-	3	2	1	-	-
Franciscus Koos	6	-	3	2	1	1	-
Stephanus Lázár	4	1	2	-	-	-	-
Josephus Lázár	8	-	2	2	-	-	-
Georgius Lázár	8	1	2	2	-	-	4

Szabad székelyek	Termőföld szántó	Kaszáló szekér	Igás állat ökör, ló	Tehén	Borjú	Juh	Disz- nó
	köböl véka	nagys.					
Martinus Opra	6	-	1	2	-	-	-
Andreas Ferenczi	10	-	2	4	-	-	1
Michael Kovács	11	-	4	2	1	-	1
Georgius Ferenczi	8	-	2	1	-	2	2
Joannes Puskás	10	-	3	4	-	6	2
Josephus György	6	-	2	2	-	-	1
Thomas Koos	8	1	2	2	1	1	-
Thomas Gaál	10	-	3	3	1	1	1
Joannes Kovács	10	-	1	2	1	-	1
Antonius Paal	3	2	1	2	-	-	1
Joannes Páll	3	2	1	2	-	-	1
György							
Josephus Gergely	16	-	3	-	-	-	-
Stephanus Polyán							
Franciscus Jakab miser.	5	3	1	-	-	2	-
Stephanus							
Gergely Discesisit							
Georgius Máté	-	-	3	3	1	-	8
Neoganus							
Joannes Bartalis	-	-	5	2	1	-	7
Neoganus							
Josephus Páll	6	2	-	2	-	-	-
minor Neoganus							
Stephanus Opra	-	-	-	2	-	1	3
minor Neoganus							
Joannes Simon	6	1	2	2	1	2	-
Neoganus							
Andreas Balla	-	-	-	1	1	-	-
minor Neoganus							
Andreas Balla	-	-	-	1	-	-	4
Neoganus							1
Franciscus Gábor	-	-	-	2	-	-	-
Neoganus							
Ambrus Lázár	-	-	1	2	-	-	-
Neoganus							

Ezek özvegyei (eltartottjai):

	Termőföld szántó kőből véka	Kaszáló szekér nagy.	Igás állat ökör, ló	Tehén	Borjú	Juh	Disz- nó
Andreas János an. Bandi Bodó miserabilis	2	2	1	2	-	-	1
Andreas Borsos	9	2	2	2	1	-	1
Francisci András	1	3	-	-	-	2	-
Anna Simon incapilis	5	1	1	-	-	2	-
Michael Puskás	4	-	1	-	1	-	-
Joannes Lázár	2	-	-	-	-	-	-
Defuncta Francisci Páll Defuncta	-	-	-	-	-	-	-
Petri Dénes	3	1	-	-	-	-	-
Michaelis Ferencz	1	-	-	-	-	1	-
Stephanus Csiki Josephi Koós							

Felismerhetjük, hogy a szabadparaszti életformát folytató szabad székely csoport vagyoni szempontból igen megosztott. Egy részének gazdasági helyzete jóval felülmúlta az egytelkes nemesekét, de jelentős a miserabilis néven említett nincstelenek és kevés földűek száma. Döntő többségük azonban kis- és középbirtokos volt. A szabad székelyek birtokviszonyait, a növénytermesztő- és állattartó gazdaságok profilját a következő kimutatások igazolják:

A szántóföld nagysága

- 1 köből alatti földterülettel	18 család rendelkezett
- 1-5 köből nagyságú területtel	36 család rendelkezett
- 6-10 köből nagyságú területtel	73 család rendelkezett
- 11-15 köből nagyságú területtel	17 család rendelkezett
- 16-20 köből nagyságú területtel	20 család rendelkezett
- 21-25 köből nagyságú területtel	6 család rendelkezett
- 26-30 köből nagyságú területtel	7 család rendelkezett
- 41-45 köből nagyságú területtel	1 család rendelkezett

Termesztett növények a gazdaságban

Őszi vetés - Rozs

- 73 családnak nem volt rozsföldje	
- 1 köből alatti területtel	84 család rendelkezett
- 1-5 köből nagyságú rozsfölddel	11 család rendelkezett

Őszi vetés - Búza

- 22 család nem termesztett búzát
- 1 köből alatti búzafölddel 18 család rendelkezett
- 1-5 köből nagyságú búzafölddel 120 család rendelkezett
- 5-10 köből nagyságú búzafölddel 8 család rendelkezett

Tavaszi vetés - Zab

- 23 család nem termesztett zabot
- 1 köből alatti zabfölddel 18 család rendelkezett
- 1-5 köből nagyságú zabfölddel 120 család rendelkezett
- 5-10 köből nagyságú zabfölddel 7 család rendelkezett

Tavaszi vetés - Árpa

- 25 család nem termesztett árpát
- 1 köből alatti területen 85 család termesztett árpát
- 1-5 köből nagyságú árpafölddel 58 család rendelkezett

Lencse, köles

- 66 család nem termesztett lencsét vagy kölest
- 1 köből nagyságú területen 99 család termesztett lencsét, vagy kölest
- 2 köből nagyságú területen 3 család termesztett lencsét vagy kölest

Széna

- Kaszáló nélküli családok száma 16
- 1-2 szekér szénát termő kaszálóval 79 család rendelkezett
- 3-5 szekér szénát termő kaszálóval 55 család rendelkezett
- 6-10 szekér szénát termő kaszálóval 18 család rendelkezett

Állatállomány

Igás állat: ökör, ló

- 36 család nem rendelkezett igás állattal
- 70 család 1-2 igás állattal rendelkezett
- 57 család 3-5 igás állattal rendelkezett
- 5 család 6-8 igás állattal rendelkezett

Tehén

- 76 családnak nem volt tehene
- 66 család 1 tehénnel rendelkezett
- 25 család 2 tehénnel rendelkezett
- 1 család 3 tehénnel rendelkezett

Borjú

- 121 családnak nem volt borjúja
- 14 család 1 borjúval rendelkezett
- 26 család 2 borjúval rendelkezett
- 2 család 3 borjúval rendelkezett
- 1 család 4 borjúval rendelkezett

- 1 család 5 borjúval rendelkezett
- 1 család 6 borjúval rendelkezett
- 1 család 8 borjúval rendelkezett
- 1 család 10 borjúval rendelkezett

Juh, kecske

- 88 családnak nem volt juha, kecskéje
- 18 család 1-2 juhval (kecskével) rendelkezett
- 30 család 3-5 juhval (kecskével) rendelkezett
- 25 család 6-10 juhval (kecskével) rendelkezett
- 2 család 11-15 juhval rendelkezett
- 4 család 16-20 juhval rendelkezett
- 1 család 21-30 juhval rendelkezett

Disznó

- 61 családnak nem volt disznója
- 92 család 1-2 disznóval rendelkezett
- 15 család 3-5 disznóval rendelkezett

Méhkasok

- 150 családnak nem volt méhkasa
- 15 családnak 1-2 méhkasa volt
- 3 család 3-5 méhkassal rendelkezett

A szabad székelyek a falu társadalmának 82,36 százalékát alkották, s ha ezt az adatot összehasonlítjuk a Gyergyói medence 72,03 százalékával, vagy Erdővidék 49,60 százalékával, akkor megállapíthatjuk, hogy a gyergyóújfalvi székelyeknek – nagy általánosságban – a feudalizmus korában sikerült megőrizniük szabadságukat, hiszen 1762 után a határőrezredek felállításával az osztrák katonai hatóságok igyekeztek megakadályozni a szabadparaszti rétegnek jobbágysorba süllyedését.

Jobbágyok

Az 1762-es évi összeírásban a következő jobbágycsaládokat jegyezték fel:⁹

Jobbágyok	Szántó Köböl véka	Kaszáló szekér n.	Igás állat	Tehén	Borjú	Juh	Disz- nó
Simon Szekeres fugam caepit Moldaviam							
Joannes Betze defunctus	10						
Ersényi Karácsny	17	-	3	3	2	2	3

⁹ Uo.

Jobbágyok	Szántó Köböl véka	Kaszáló szekér n.	Igás állat	Tehén	Borjú	Juh	Disz- nó	
Petrus Erszényi	12	-	2	2	-	2	-	1
Paulus Szócs	10	-	3	2	1	2	4	1
Michael Csala	2	2	-	-	1	1	-	1
Simon Sajgó	2	-	-	-	2	-	-	-
Franciscus	3	1						
Péter judex curialis								
Michael	4	-	1	3	1	-	-	1
Molduván								
Andreas	5		2	3	1	2	6	-
Erszényi								
Ladislaus Szócs	20	-	3	2	1	2	6	1
Neogamus								

Gyergyóújfalu társadalmában 9 jobbágy családot is jeleztek az összeírók, ami a település lakosságának 4,42 százalékát jelentette. A legszegényebb jobbágyoknak is volt 2 köből földje, míg a gazdagabbé elérte a 20-at is. Lássuk hát a vagyoni megoszlásuk:

- 5 család 2-5 köből nagyságú szántóval rendelkezett
- 2 család 10-12 köből nagyságú szántóval rendelkezett
- 2 család 17-20 köből nagyságú szántóval rendelkezett

Termesztett növényeik

Rozs

- 4 család 0,1-0,2 köblön termesztett rozsot
- 5 család nem termesztett rozsot

Búza

- 6 család 1-2 köblön termesztett búzát
- 3 család nem termesztett búzát

Árpa

- 2 család 1-1,1 köből nagyságú szántón termesztett árpát
- 4 család 0,2 köblön termesztett árpát
- 3 család nem termesztett árpát

Zab

- 5 családnak 1-1,2 köből nagyságú zabot termő földje volt
- 1 családnak 0,2 köből zabot termő földje volt
- 3 család nem termesztett zabot

Lencse, köles

- 3 család 1 köből termő területen termesztett lencsét vagy kölest
- 6 család nem termesztett lencsét vagy kölest

Széna

- 3 család 3 szekér szénát termő kaszálóval rendelkezett
- 2 családnak 2 szekér szénát termő kaszálója volt
- 1 családnak 1 szekér szénát termő kaszálója volt
- 3 család nem rendelkezett kaszálóval

Állatállomány

Igás állatok (ló, ökör)

- 7 család 2-3 ökörrel rendelkezett
- 2 családnak nem volt ökre vagy lova

Tehenek

- 8 család 1-2 tehénnel rendelkezett
- 1 családnak nem volt tehene

Borjúk

- 6 család 2 borjúval rendelkezett
- 1 család 1 borjúval rendelkezett
- 2 családnak nem volt borjúja

Juhok, kecskék

- 2 család 3-4 juhval vagy kecskével rendelkezett
- 3 család 6 juhval vagy kecskével rendelkezett
- 4 családnak nem volt juha

Disznó

- 5 család 1 disznóval rendelkezett
- 4 családnak nem volt disznója

1762-ben a jobbágyok Gyergyóújfalu lakosságának a 4,42 százalékát tették ki. Ez az arány kevesebb a 19,30 százalékot kitevő gyergyói átlagnál, főleg pedig az Erdővidékre jellemző 30,40 százalékánál.

A társadalmi ranglétra legalsóbb fokát a zsellérség alkotta. Gyergyóújfaluban – Majoránci László kivételével, aki 1 köből szántóval rendelkezett – a zselléreknek nem volt szántójuk, kaszálójuk, sem pedig állatállományuk. Név szerint a következő ilyen státusú személyeket jegyezték fel: Molnár Mihály, Makfalvi Mihály, Tofán János, Bajkó András és Opra János.¹⁰ A zsellérek a falu össznépességének a 2,92 százalékát tették ki.

Az 1785-ös összeírás adatai tovább bővítik a jobbágyok és a zsellérek életkeretével kapcsolatos társadalomképünk. A II. József császár környezete által kezdeményezett urbáriális összeírás a függőségi kapcsolatok érzékelése mellett, a jobbágy- és zsellérföldek nagyságát már holdban és négyezögölben mutatja be a következőképpen:¹¹

¹⁰ Uo.

¹¹ Bp. Magyar Országos Levéltár, 1785. évi összeírás.

Földesúr neve	Jobbágy, zsellér neve	Belsőség nagysága négyszögölben	Termőföld hold	négyszögöl
Gróf Lázár Ádám	Szöcs János	648	3	-
	Szöcs János m	870	5	1/8
	Karátson Erszény	870	5	1/8
	Szöcs Miklós	648	2	4/8
Gróf Lázár József	Erszény István	210	2	2/8
	Erszény György	350	1	1/8
	Erszény Péter özvegye	210	2	3/8
Gróf Lázár Ferenc	Lupuj Szöcs	648	4	4/8
	Erszény András özvegye	210	4	5/8
	Özv. Baló Ferencné	Beke József	-	-
Hegyessi István	Sándor Miklós	-	-	-
	Sándor Ferenc	-	-	-
	Dajka Miklós	-	-	-
	Nyeszter Mihály	220	3	1/8
Solyom Mihály	Sándor Elek	-	-	-
	Majoránd Péter	500	1	4/8
Baló István	Majoránd László	-	-	-
	Komsa János	-	-	-

A jobbágyok és a zsellérek földesuraiknak a következő kötelezettségekkel tartoztak:

Termékjáradék

„Mű a gróf Lázár urak jobbágyai – olvashatjuk az 1785-ös esztendei összeírásban – minden esztendüként szoktunk adni régi szokás szerint karátsonba, minden gazda két-két véka zabot, egy tyúkot, s egy hárs kötelet, a vagy kötél helyett egy polturát. Dézsmát pedig, vagy kilencedet semmiféle termésből nem vettek. A több(i) uraságok jobbágyai semmit sem adtak.”¹²

Munkajáradék vagy robot leírásánál szintén a „conscriptio” szöveghű idézésére törekszünk: *„A méltóságos gróf Lázár urak jobbágyai felelik; hogy ha egy nap négy ökörrel tették a szolgálatot egész hétre acceptáltattott. Két ökörrel vagy gyalog egy héten két napot szolgáltak. Étel nem*

¹² Uo.

adtak. Azon kívül esztendőként három font gyapjat, avagy annyi kendert fontattak. A több urak, nemesek emberei felelik, hogy akár négy, akár két ökörrrel való szolgálattok egy hétre acceptáltatott, gyalog pedig egy héten két nap szolgáltak. E mellé pedig az urak napjában háromszor ételt adtak. Az itt való zsellérek kézi munkával, aratással, csépléssel, favágással tészik bé a szolgálatot földesuroknak egy néhány napok alatt esztendő által.”¹³

A jobbágyok és a zsellérek a robottal kapcsolatos vallomásukban megemlítik, hogy „ami illeti a robotra való jövést-menést, tőlünk mindenkor a napi számhoz bé vétetett.”¹⁴

A földesúri függőségben élő csoport alkotta az ún. „provinciális közösséget”. Ennek a közösségnek a bírója 1785. október 24-én a 20 esztendőrs Erszény János volt, az esküdtek csoportját pedig a következő személyek alkották; Erszény Péter (63 éves), Szócs János (50 éves), Erszény István (50 éves), Erszény János (36 éves), Lupuj Szócs (40 éves), Majorándi Péter (38 éves) és Majorándi Vaszi (60 éves). Aláírásaik melletti keresztjelzések az írás-olvasás elsajátításának a hiányát igazolják.¹⁵

1793. február 14-én összegezték a gyergyói „fiscalis cigányok” névjegyzékét. Gyergyóújfaluban Kalános János és Kalános Simon nevét említették az összeírók.¹⁶

1762-ben a gyergyóújfalvi adófizető családok társadalmi megoszlása a következő képet mutatta:

- egytelkes nemesek	4,42 %
- szabad székelyek	82,36 %
- szabad székelyek özvegyei, eltartottjai	5,88 %
- jobbágyok	4,42 %
- zsellérek	2,92 %

Az 1762-es esztendei összeírásban nem történt említés a Baló családról, melynek birtokai jelentősen növekedtek a XVIII. század második felében. Míg 1750-ben Baló József Kastal Istvánnal együtt 20 köbölt és 2 vékát termő szántóval, illetve 11 szekér széna termőképességű kaszálóval rendelkezett, addig Baló Ferenc halála után, 1784-ben az igen nagy kiterjedés miatt a Baló birtok pontosítása és hat felé osztása – vagyis nyilaztatása – igen nagy erőfeszítést követelt a mérést végző gyergyóújfalvi és a széki hatóságok részéről. 1784-ben a Baló család szántói és kaszálói a következő dűlőkön voltak feljegyezve.¹⁷

¹³ Uo.

¹⁴ Uo.

¹⁵ Uo.

¹⁶ Csíksz. Á. Lvt., F.26. – fiskális cigányok összeírása 1793.

¹⁷ Csíksz. Á. Lvt., Gyergyószék levéltára F.26. sz. 143.

Alsó forduló határban fekvő tavaszi földek:

Felső Maros hidjánál való lábföldek a város kerti mellett
Ugyanott a Malomra menő lábak
Körös fenyő dombján való lábföldek újfalvi Gáll József mellett
A város kertire menőben újfalvi Bányász Péter felől
Orotás nevű lábföldek
Mihály patakán kívül való lábföldek
Sáros patakon kívül való lábföldek

Alsó forduló határban fekvő őszföldek:

Elekesek utzája végén való szántóföldek
„Curiálisok” kapuja előtt való szántóföldek
A Marosra jövő lábba a Malom arányába való földek
Nagy Eger dombján való földek

Gyergyóújfalvi Vasláb felé való fordulóban tavaszi földek:

Küs hegy pataka mellett lévő lábföldek
Felső Maros hidgyánál való lábföldek
Felső Maros hidgyánál a Malomra menő lábak
Körös fenyő dombján való lábföldek
A város kertire menő borozdák

Bodó réte nevezetű hely

Both eszténa nevezetű helyben a Marosra járó lábföldek

Gyergyóújfalvi Vasláb felé való fordulóban őszföldek:

Küs hegy oldalában a „Curiálisok” kertye végénél való lábföldek
Vetés kert nevű hely

A folyamon kívül, három darabból álló szántóföldek újfalvi Elekes Gábor vicinitásában

A kurta Eger patakára jövőbe

Küs hegy pataka mellett lévő lábföldek

A csikiak uttyára menőben az alsó lábban

A küs hegy nevű hely

A kurta Eger patakán kívül a csiki utat által kelőbe

Szénaság az alsó fordulóban

A „Curiálisokon” belől való nagy Tanorok

Kerek kert nevezetű helyben való tanorok

Nagy Egerben lévő Szénaság

Orotásban lévő szénaság

Szénafüvek a Vasláb felé fordulóban

A város pataka mellett való szénaság

A „Curiálisokhoz” régen tartozott Tanorok kert

Kerek kert nevű helyben lévő tanorok

Orotásban lévő szénaság

Szénaság a tekerőpataki Vasláb felé forduló határban

Fenek nevű helyben lévő szénaság

Lutfája

Lutsalja nevezetű helyen lévő szénaság

A nyilazást és az osztást végzők feljegyezték, hogy „...*vagyon még ezen osztozó feleknek Gyergyó-Tekerőpatakon való határban a több nemes Bothianus vérekkel succesiójuk. De mivel azok de protendi azokkal nincsenek megosztva, tehát ezáltal ezen osztozó felek is, elosztását más alkalmatosságra hagyták.*”¹⁸

A családi vagyon felett osztozkodó Baló leányok házassági kapcsolatai nem a falu férfiai felé irányultak. Férjeik anyagilag megalapozott személyek voltak, akik a közigazgatásban vagy a katonai életben jelentős szerepet tölthettek be. Így például Baló Zsuzsánna Tekintetes Borosjenői Hegyesi István főstrázsamesternek volt a felesége, Baló Borbála a Tekintetes Gelentzei Miháltz Mihálynak, Baló Anna a Tekintetes Csernátoni Wégh Sámuelnek, míg özvegy Baló Klára elhunyt házastársa a Tekintetes Csíkvárdotfalvi Salamon Imre volt. 1784-ben Baló Therézia még hajadonnak volt feltüntetve.

1800. január 18-án a Baló család tagjai ismét osztoztak a birtokon. Ekkor már sem Baló Zsuzsánna férje Hegyessi István, sem pedig Baló Borbála házastársa Miháltz Mihály úr, nem szerepeltek az élők sorában. Kisebb leánytestvérük Baló Terézia időközben Nagyajtai Donáth Sándor feleségévé vált.¹⁹

A birtokmegosztás 1807-ben, majd 1810-ben folytatódott. A birtokrendezési határozat értelmében „a super Edificatumok...a Curiális házzal együtt maradának Donáth Sándorné Terézia asszonynak.”²⁰ Megosztottak azonban a Maros Vízén fekvő két kövű malmon, illetve ennek vámján, főleg pedig a gyergyószentmiklósi taxás házakból származó jövedelmen. A Baló család birtokmegosztását 1830-ban véglegesítették.²¹

A XVIII. századi Gyergyóújfalu másik kiemelkedő közössége az Elekeseké. Nagyrészüket elszegényedett, még akkor is ha egyes családok megőrizték nemesi címüket. Az Elekesek egyik ága azonban, név szerint idősebb Elekes Ferenc, a XVIII. század hatvanas-hetvenes éveiben Gyergyó alszék nótáriusa, majd aszeszora, később pedig plajási kapitányként ismert. Mivel nem Gyergyóújfaluban született, népszerűségének növelése

¹⁸ Uo.

¹⁹ Csiksz. Á. Lvt., Gyergyószék levéltára F.26. sz. 141.

²⁰ Uo.

²¹ Uo.

érdekében, Baló Klára vallomása szerint „*az újfalvi templomunk számára ide való bėjöve tele alkalmatosságával egy fáin kehelyt is hozott vala, azt kívánván azzal is megmutatni, hogy gyergyóújfalvi posszeszor és benefactor.*”²²

Az Újfalvi néven is ismert Elekes Ferenc állandóan pereskedett az Elekes család más tagjaival. Kiemelkedett ezek közül id. Újfalvi „Elekes” Ferenc és Elekes Ferenc özvegye közötti per is. 1766-ban, Elekes Ferenc – aki valószínűleg az említett esztendőben halt meg – 700 forinttal tartozott Újfalvi Ferencnek. A bírósági eljárást a gyergyói nagyúr 1767. június 3-án kezdte meg az özvegy ellen, melyet 1769. február 22-én újabb tárgyalás követett. 1775. május 18-án Újfalvi Ferenc felújította rokona elleni pert; egyrészt az Alszéken keresztül, másrészt a Gubernium segítségével próbálta visszaszerezni a 700 forintos tartozást, mely hatalmas összeg volt abban az időben.²³

Újfalvi Ferenc fia szintén Újfalvi „Elekes” Ferenc néven volt ismert. Tanulmányai miatt igen korán elhagyta a Székelyföldet és később Magyarországon mint „Emeritus Securitatis Comisarius” tevékenykedett, ami igen fontos politikai-katonai tisztséget jelképezett a XIX. század elején. Családi birtokperekben ő sem volt szerencsésebb apjánál. Édesanyja testvére fiú-leányként feleségül ment Simon Mártonhoz. Mivel Elekes Borbála, vagyis az anyja halála idején, majd az azt követő viszonylag hosszú időszakban ifjabb Újfalvi Ferencről semmit sem tudtak, az anyai ági birtok Simon Mártonnéra szállott, mint fiú-leányra. Mivel azonban Simon Mártonnénak is leány gyermekei voltak, a birtok fiú-leányság révén tekerőpataki Antal Ádámra és újfalvi huszár Barabás Istvánra, Jánosra és Józsefekre szállott. 1810-ben ifjú Újfalvi „Elekes” Ferenc, mint örökös, részt követelt a családi vagyonból. Kérését azonban a széki hatóságok visszautasítják azzal az indokkal, hogy több mint egy emberöltő múlva (32 év), tehát késve jelentkezett a részesedés igényével.²⁴

A termőföldek növelését szolgáló irtások, a különböző jövedelemforrásokat célzó tevékenységek a XVIII. század hetedik-nyolcadik évtizedében igencsak előtérbe kerültek. Az említett esztendőben nemes Elekes András és nemes Mihály Deák András közösen aszalták az Orostás nevű erdőben a „Tsiszár nevezetű helyet, a Medveferedőn hátul Dénes Mihály és Laczkó Péter szomszédságai között.”²⁵ A tanúk említése szerint „ott dolgotások idején az medve egy ökröt is megöle volt.”²⁶

²² Csiksz. Á. Lvt., Gyergyószék levéltára F.26. sz. 282.

²³ Uo.

²⁴ Uo.

²⁵ Csiksz. Á. Lvt., Gyergyószék levéltára F.26. sz. 261.

²⁶ Uo.

Mihály Deák Jakab szerint „az *exponensek* (nemes Elekes Andrásék), valamint a Mihály Deák fiak költséges munkálodásokat tettek ottan, magok, s marhájokkal, tudom, hallottam azt is midőn néhai Mihály Deák András maga hitta az *Exponenseket* (Elekes Andrásékát) az Orotásnak, mind részeseket munkálni, s az *Exponensek* nélkül nem is munkálkodott ottan semmit. Nemes Elekes András pedig már meg is holt, mikor Mihály Deák András az *Exponenseket* az Orotásba belé fogadá akkor pedig falu szabad.erdeje volt, hogy együtt haszon vehetővé tették, azután felit Mihály Deák András és életben lévő maradékai, felit pedig az *Exponensek* birták.”²⁷

A két család, illetve azok leszármazottjai az újonnan irtott területet nemcsak szántásra és kaszálásra tették alkalmassá, hanem a kivágott faanyag feldolgozása céljából az említett helyen vízierővel működő fűrész-malmot hoztak létre, melyet szintén közösen használtak. 1807-ig azonban ez a vízimalom tönkrement.²⁸

A Baló-, Elekes és a Mihály Deák családokra vonatkozó adataink főleg a posszeszorok és az ármálisták világából nyújtanak számunkra pillanatképeket. A jobbágyok- és a zsellérek esetében, főleg a munka- és termékjádékok mértékével ismerkedhettünk meg. Emellett azonban nem hanyagolhatjuk el Gyergyóújfalu összlakosságának, főleg pedig a szabad székeleyek munkalehetőségeinek, létkörülményeinek a bemutatását. Az 1785-ös évi összeírásban a falubeliek által megfogalmazott településbemutató válaszok sajátos hegyvidéki civilizációra utalnak. A szöveg a következő:²⁹

„1. Ezen mű Helységünknek két forduló határa vagyon. Természetekre nézve mind a két fordulóra határunknak két részibe vannak termékeny földek, kivált ha idejékbe szántják és trágyázzák, s ezek búzát, rozsot és árpát jól teremnek három havi szántással. De vannak sovány földek is mind a két fordulóra, melyek zabnál egyebet nem teremnek. Harmad része ilyen határunknak. Négy ökör nélkül szántani nem lehet.

2. Ezen helységnek kaszálója nem igen bőven vagyon, a teres helyen, itt a Maros vize mellett, ami vagyon jól terem. Egy hold szénaréten meg terem 12 mázsa széna, melyből lészen három szekér széna. De a Maros vizin túl mind a két fordulóba sovány nyíres helyeink lévén, vékony füvet teremnek, úgy hogy egy hold szénaréten négy mázsa szénánál több nem kél. Határunknak három részinél több ilyen, s két esztendőben csak egyszer, mikor vetésbe fordul, be kell kaszálni. De a más részit, minden esztendő(n), s néha mikor az üdő néki szolgál sarjút is lehet róla venni.

²⁷ Uo.

²⁸ Uo.

²⁹ Bp., M. Orsz. Lvt., Conscriptio 1785.

3. Ezen mű helységünknek vásáros helye Gyergyószentmiklós, az hol az örménység feles számmal lakik, a holott gabonát, szénát, tűzifát s egyéb Naturákat szoktunk eladni, vagy akinek szüksége van venni, amelynek uttya két órányi föld. Hely(e) és uttya vagyon, s minden héten szombat nap vásár esik barompiacsal együtt, s esztendőben háromszor sokadalom.

4. Nyárba marhalegeltető helyeink igen szorosak, mert havasaink nincsenek, mindenféle marháinknak együtt kell legelni.

5. Vizeink, mind magunk számára, s mind marháink itatására bővségesen vannak, minthogy a Maros vize is falunktól nem messze vagyon.

6. Erdeink bővségesen minden szükségeinkre nézve jók, kezünk ügyiben, magunk határunkba, s nem nehéz helyen vannak.

Erdeinkben bükkösök is vannak, s néha makk is teremvén, sertéseinket azon legeltettyük, s hizlaljuk, s mind azok szabadosok.

Itt a Maros vize falunk mellett lévén, minthogy az erdeink jók, tutajozással igen szoktunk élni, esztendőként egy jó gazda három nagy tutajat is készít, s aztat maga erejétől el készítvén, tavasszal Marosvásárhelyre vagy Szászrégenbe kiszállítja, s ottan közönséges árán 13,14 magyar forintokon el adgya."

Mint a korabeli vallomásokból is kitűnik, a földműves, állattartó gazdálkodást kiegészítette a tutajkészítés és a tutajozás. A tutajhoz szükséges fát télen vágták ki, s ha teheték, láncsal, majd szánnal húzták a faanyagot a Maros folyó partjához. A tutajt március-április hónapokban állították össze, a tutajszállításra pedig csak hóolvadáskor – április-június hónapokban – került sor. Gyergyóújfaluban, Gyergyóremetétől eltérően, forrásaink nem említik a tutajozással kapcsolatos munkamegosztást.³⁰

A határőrezredek megszervezése után a gyergyóújfalvi férfiak részt vettek a Habsburgok háborúiban. A székely hadosztályok emberáldozatáról a korabeli anyakönyvekből nyerünk viszonylag elfogadható képet. Így például az 1788-as esztendei bajor örökösödési háborúban Gáll István, Szabó András, Király Ferenc, Dénes Béla, Mihálydeák József, Elekes Antal és Bajkó Mihály gyergyóújfalvi huszárok veszítették életüket. Bár ők 1788 februárjában haltak meg, halálhírukról a falubeliek csupán 1789 júliusában értesültek.³¹

Ugyancsak az anyakönyvek tudósítanak a gyergyóújfalviak részvételéről a franciaellenes háborúban, melyet a helybéli pap patetikusan „Bello Galliconak” nevezett. Az anyakönyvekben a következő személyek halálhíréről értesülünk:³²

– 1794 márciusában – Molnár Pál fia a 18 éves András és Baló Béla fia a 26 esztendő Ferenc veszítették életüket a harcokban

³⁰ Garda Dezső tutajozással kapcsolatos írásai.

³¹ Csiksz. Á. Lvt., Gyergyóújfalu anyakönyvi regestrumai. F. 46. sz. 618.

³² Uo.

- 1794 májusában a 18 esztendőös Bodó Ignác és a 20 éves Elekes Márton a harctéren haltak meg

- 1794. június 2. - a 25 éves Solyom János halt meg a csatában.

- 1796. január 20. - a 25 éves Balla Péter és a 20 esztendőös Elekes András vesztették életüket a harcokban

- 1796 februárjában - a 26 éves Imreh Ferenc és a 38 esztendőös Mihálydeák István estek el a hadiküzdelmekben.

- 1805 december - a 17 esztendőös András János a morvaországi austerlitz csatában veszítette életét

- 1806 március - a 23 éves Nagy Tamás szintén a franciaellenes harcokban halt meg.

A székelység kénytelen volt részt venni Lengyelország harmadik - 1795-ös esztendei - felosztásában is. Közéjük tartozott a 22 esztendőös „kiváló lovas” ifjú Egyed János és a 38 esztendőös Mihálydeák István is, akik a lengyelországi csatamezőn vesztették életüket.³³

A gyergyóújfalviakra vonatkozó elhalálozási adatainkat nem téveszt-hetjük össze a katonai részvételekkel a különböző ütközetekben. Mégis arra következtethetünk belőlük, hogy a gyergyói - s közöttük a gyergyó-újfalvi - székelység az 1778 és 1815 közötti időszakban részt vett minden fontosabb háborúban, csatában.

A székelységet ilyenirányú katonai kötelezettségei igencsak elvonták a mezőgazdasági termelőmunkától. A feleségekre tehát többszörösen nehezedett a gazdálkodás kényszere. Az asszonyok azonban még ilyen mos-toha körülmények között is vállalták a gyermekáldást. A gyermekek vállalása pedig jelentős módon hozzájárult Gyergyóújfalu népességének a növekedéséhez. A születések és az elhalálozások közötti arány, vagyis a természetes szaporulat 1760 és 1810 között a következőképpen alakult:³⁴

Hónap	1760		1761	
	Születések	Elhalálozások	Természetes Születések	Elhalálozások
Január	-	1	3	3
Február	4	-	3	2
Március	5	1	6	3
Április	5	2	4	-
Május	2	-	2	2
Június	1	-	2	1
Július	1	1	7	4
Augusztus	5	-	6	2

³³ Uo.

³⁴ Uo.

Szeptember	2	4	5	-
Október	4	4	6	-
November	7	-	2	1
December	1	-	6	1
Összesen:	37	13	52	19

Természetes szaporulat 1760-ban ... 24 személy

Természetes szaporulat 1761-ben ... 33 személy

Hónap	1762		1763	
	Születések	Elhalálozások	Születések	Elhalálozások
Január	-	-	1	-
Február	7	-	4	3
Március	9	-	5	1
Április	6	-	4	4
Május	6	-	4	2
Június	3	3	2	1
Július	8	-	3	1
Augusztus	2	2	5	1
Szeptember	6	2	5	2
Október	5	3	7	7
November	4	3	4	3
December	6	-	3	1
Összesen:	62	13	47	26

Természetes szaporulat 1762-ben ... 49 személy

Természetes szaporulat 1763-ban ... 21 személy

Hónap	1764		1765	
	Születések	Elhalálozások	Születések	Elhalálozások
Január	8	3	8	-
Február	5	1	3	1
Március	1	-	7	4
Április	5	4	6	1
Május	2	3	1	2
Június	2	-	5	1
Július	3	2	-	4
Augusztus	3	2	3	2
Szeptember	9	1	-	2
Október	5	3	7	1
November	6	3	6	10
December	1	2	3	20
Összesen:	50	24	49	48

Természetes szaporulat 1764-ben ... 26 személy

Természetes szaporulat 1765-ben ... 1 személy

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Hónap	1766		1767	
	Születések	Elhalálozások	Születések	Elhalálozások
Január	5	6	5	4
Február	4	2	5	2
Március	5	1	3	a szöveg zavaros-
Április	7	1	1	sága miatt az el-
Május	3	1	1	halálozásokat nem
Június	1	-	-	lehet hónapok sze-
Július	3	-	4	rint követni
Augusztus	6	1	3	Összesen: 55
Szeptember	7	2	4	
Október	7	3	8	
November	4	-	4	
December	5	7	2	
Összesen:	57	24	40	55

Természetes szaporulat 1766-ban ... 33 személy

Természetes szaporulat 1767-ben ... -15 személy

Hónap	1768		1769	
	Születések	Elhalálozások	Születések	Elhalálozások
Január	3	2	4	-
Február	1	3	1	-
Március	8	5	1	-
Április	2	6	3	-
Május	3	7	4	1
Június	4	7	4	-
Július	3	-	10	-
Augusztus	6	-	3	2
Szeptember	4	-	5	1
Október	9	-	7	1
November	7	-	7	2
December	4	-	4	-
Összesen:	54	30	53	7

Természetes szaporulat 1768-ban ... 24 személy

Természetes szaporulat 1769-ben ... 46 személy

Hónap	1770		1771	
	Születések	Elhalálozások	Születések	Elhalálozások
Január	5	8	3	3
Február	3	4	-	2
Március	4	5	6	1
Április	4	2	3	-

Május	2	1	3	-
Június	1	1	3	1
Július	3	6	2	3
Augusztus	4	2	1	-
Szeptember	5	1	2	3
Október	5	2	4	2
November	5	4	4	2
December	8	2	3	1
Összesen:	49	38	34	18

Természetes szaporulat 1770-ben ... 11 személy

Természetes szaporulat 1771-ben ... 16 személy

Hónap	1772		1773	
	Születések	Elhalálozások	Születések	Elhalálozások
Január	5	2	7	3
Február	4	1	4	3
Március	5	5	2	3
Április	5	4	4	2
Május	1	1	3	3
Június	3	-	-	1
Július	1	3	3	5
Augusztus	6	3	7	3
Szeptember	6	3	2	3
Október	6	4	7	1
November	6	1	5	4
December	5	2	5	9
Összesen:	53	29	49	40

Természetes szaporulat 1772-ben ... 24 személy

Természetes szaporulat 1773-ban ... 9 személy

Hónap	1774		1775	
	Születések	Elhalálozások	Születések	Elhalálozások
Január	5	22	7	4
Február	3	5	5	1
Március	9	4	6	-
Április	8	5	8	7
Május	7	1	2	3
Június	1	-	1	-
Július	5	3	7	-
Augusztus	6	2	2	-
Szeptember	6	-	3	-

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Október	6	3	3	1
November	10	-	5	2
December	3	5	6	4
Összesen:	69	50	55	22

Természetes szaporulat 1774-ben ... 19 személy

Természetes szaporulat 1775-ben ... 33 személy

Hónap	1776		1777	
	Születések	Elhalálozások	Születések	Elhalálozások
Január	5	2	3	2
Február	1	2	4	4
Március	14	1	3	3
Április	8	2	6	8
Május	1	2	4	2
Június	3	1	10	4
Július	7	3	3	4
Augusztus	5	-	7	2
Szeptember	2	3	4	2
Október	9	3	4	3
November	12	1	10	5
December	8	3	7	2
Összesen:	75	23	65	41

Természetes szaporulat 1776-ban ... 52 személy

Természetes szaporulat 1777-ben ... 24 személy

Hónap	1778		1779	
	Születések	Elhalálozások	Születések	Elhalálozások
Január	4	3	4	5
Február	6	2	3	5
Március	-	1	9	7
Április	6	2	4	4
Május	2	3	4	7
Június	3	1	1	3
Július	3	1	6	7
Augusztus	6	3	6	4
Szeptember	6	4	4	6
Október	3	-	4	-
November	6	2	4	-
December	1	3	6	9
Összesen:	46	25	55	57

Természetes szaporulat 1778-ban ... 21 személy

Természetes szaporulat 1779-ben ... -2 személy

Hónap	1780		1781	
	Születések	Elhalálózások	Születések	Elhalálózások
Január	3	20	6	1
Február	6	6	9	1
Március	13	7	7	1
Április	6	7	6	2
Május	4	2	4	3
Június	1	1	4	3
Július	4	2	1	-
Augusztus	7	3	8	3
Szeptember	8	2	2	-
Október	3	-	7	-
November	6	3	3	3
December	5	5	4	4
Összesen:	66	58	61	21

Természetes szaporulat 1780-ban ... 8 személy

Természetes szaporulat 1781-ben ... 40 személy

Hónap	1782		1783	
	Születések	Elhalálózások	Születések	Elhalálózások
Január	3	2	10	-
Február	2	5	4	4
Március	3	4	5	1
Április	1	3	8	4
Május	6	3	10	3
Június	4	2	1	2
Július	7	2	1	-
Augusztus	5	2	10	2
Szeptember	13	3	9	2
Október	10	6	8	2
November	6	4	8	4
December	9	2	9	2
Összesen:	69	38	83	26

Természetes szaporulat 1782-ben ... 31 személy

Természetes szaporulat 1783-ban ... 57 személy

Hónap	1784		1785	
	Születések	Elhalálózások	Születések	Elhalálózások
Január	2	4	9	3
Február	5	5	5	4
Március	10	2	9	15
Április	5	2	5	14

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Május	3	4	4	7
Június	2	-	8	5
Július	1	1	2	1
Augusztus	5	3	4	3
Szeptember	6	4	6	2
Október	8	3	7	-
November	3	3	6	1
December	7	5	4	2
Összesen:	57	36	69	57

Természetes szaporulat 1784-ben ... 21 személy

Természetes szaporulat 1785-ben ... 12 személy

Hónap	1786		1787	
	Születések	Elhalálozások	Születések	Elhalálozások
Január	2	3	5	3
Február	6	1	6	2
Március	4	-	11	3
Április	5	2	2	1
Május	7	-	4	2
Június	4	2	1	3
Július	6	2	5	5
Augusztus	8	1	4	3
Szeptember	6	4	7	4
Október	5	1	7	2
November	13	2	9	2
December	10	2	6	2
Összesen:	76	20	67	32

Természetes szaporulat 1786-ban ... 56 személy

Természetes szaporulat 1787-ben ... 35 személy

Hónap	1788		1789	
	Születések	Elhalálozások	Születések	Elhalálozások
Január	7	7	7	3
Február	2	2	6	2
Március	6	4	4	2
Április	5	5	5	12
Május	7	4	8	3
Június	6	4	2	4
Július	3	4	3	3
Augusztus	6	7	8	3
Szeptember	6	4	2	5

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Október	6	1	8	10
November	-	2	3	16
December	-	3	5	13
Összesen:	54	47	61	76

Természetes szaporulat 1788-ban ... 7 személy

Természetes szaporulat 1789-ben ... -15 személy

Hónap	1790		1791	
	Születések	Elhalálózások	Születések	Elhalálózások
Január	3	7	5	5
Február	2	5	3	4
Március	5	9	9	3
Április	9	11	3	1
Május	4	13	9	4
Június	9	13	2	2
Július	8	6	5	2
Augusztus	10	2	7	2
Szeptember	9	4	9	12
Október	11	-	7	5
November	11	2	5	9
December	10	22	5	16
Összesen:	91	94	69	65

Természetes szaporulat 1790-ben ... -3 személy

Természetes szaporulat 1791-ben ... 4 személy

Hónap	1792		1793	
	Születések	Elhalálózások	Születések	Elhalálózások
Január	1	4	6	1
Február	4	3	6	3
Március	3	1	4	-
Április	6	3	10	1
Május	3	2	3	5
Június	4	1	1	5
Július	10	1	10	3
Augusztus	10	1	7	7
Szeptember	10	-	8	2
Október	7	5	10	-
November	13	5	6	4
December	9	3	6	9
Összesen:	80	29	77	40

Természetes szaporulat 1792-ben ... 51 személy

Természetes szaporulat 1793-ban ... 37 személy

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Hónap	1794		1795	
	Születések	Elhalálozások	Születések	Elhalálozások
Január	6	5	4	2
Február	3	5	2	1
Március	6	6	6	4
Április	5	6	7	4
Május	6	6	3	3
Június	3	2	3	1
Július	5	5	-	6
Augusztus	12	-	5	6
Szeptember	6	2	16	6
Október	6	1	6	1
November	9	2	9	2
December	5	8	4	3
Összesen	72	48	65	39

Természetes szaporulat 1794-ben ... 24 személy

Természetes szaporulat 1795-ben ... 26 személy

Hónap	1796		1797	
	Születések	Elhalálozások	Születések	Elhalálozások
Január	9	1	3	4
Február	6	6	5	3
Március	7	3	4	14
Április	5	4	4	12
Május	8	6	6	8
Június	4	4	-	4
Július	2	3	-	5
Augusztus	3	2	-	6
Szeptember	9	1	4	1
Október	11	-	2	4
November	4	2	5	2
December	13	1	1	3
Összesen	81	33	34	66

Természetes szaporulat 1796-ban ... 48 személy

Természetes szaporulat 1797-ben ... -32 személy

Hónap	1798		1799	
	Születések	Elhalálozások	Születések	Elhalálozások
Január	7	3	7	6
Február	11	5	6	1
Március	6	3	4	3
Április	5	2	5	2

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Május	11	4	8	5
Június	7	-	2	3
Július	6	2	3	1
Augusztus	3	2	8	2
Szeptember	6	1	2	4
Október	6	3	8	2
November	6	2	3	2
December	-	3	5	1
Összesen	74	30	61	32

Természetes szaporulat 1798-ban ... 44 személy

Természetes szaporulat 1799-ben ... 29 személy

Hónap	1800		1801	
	Születések	Elhalálozások	Születések	Elhalálozások
Január	7	5	8	6
Február	7	7	6	4
Március	5	-	5	3
Április	6	3	7	5
Május	2	1	4	8
Június	4	3	5	5
Július	1	1	3	-
Augusztus	8	1	2	3
Szeptember	3	-	2	3
Október	6	1	8	-
November	5	12	11	1
December	5	2	12	8
Összesen:	59	36	73	46

Természetes szaporulat 1800-ban ... 23 személy

Természetes szaporulat 1801-ben ... 27 személy

Hónap	1802		1803	
	Születések	Elhalálozások	Születések	Elhalálozások
Január	2	18	11	2
Február	5	18	5	3
Március	9	23	4	2
Április	5	6	4	-
Május	4	7	4	1
Június	3	5	4	-
Július	4	-	1	-
Augusztus	7	3	6	1
Szeptember	4	1	11	3

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Október	8	2	3	2
November	13	4	10	-
December	5	3	-	6
Összesen	69	90	63	20

Természetes szaporulat 1802-ben ... -21 személy

Természetes szaporulat 1803-ban ... 43 személy

Hónap	1804		1805	
	Születések	Elhalálozások	Születések	Elhalálozások
Január	7	2	8	5
Február	4	5	2	3
Március	2	8	5	4
Április	4	3	10	4
Május	4	2	12	4
Június	4	3	7	1
Július	9	5	8	3
Augusztus	5	2	11	3
Szeptember	4	3	5	9
Október	14	3	5	6
November	11	2	13	2
December	4	4	7	4
Összesen	72	42	93	48

Természetes szaporulat 1804-ben ... 30 személy

Természetes szaporulat 1805-ben ... 45 személy

Hónap	1806		1807	
	Születések	Elhalálozások	Születések	Elhalálozások
Január	7	6	-	5
Február	3	4	6	5
Március	3	5	6	6
Április	7	10	4	3
Május	4	7	3	1
Június	3	5	4	2
Július	2	6	4	3
Augusztus	1	9	13	2
Szeptember	3	6	9	5
Október	1	6	10	4
November	2	3	8	6
December	1	5	7	5
Összesen	37	72	74	47

Természetes szaporulat 1806-ban ... -35 személy

Természetes szaporulat 1807-ben ... 27 személy

Hónap	1808		1809	
	Születések	Elhalálozások	Születések	Elhalálozások
Január	6	3	4	6
Február	8	6	3	2
Március	4	11	7	4
Április	4	6	4	5
Május	3	8	4	2
Június	3	2	4	15
Július	2	1	6	25
Augusztus	4	4	4	16
Szeptember	10	7	8	5
Október	10	5	9	7
November	2	6	10	-
December	4	5	12	4
Összesen	60	64	75	91

Természetes szaporulat 1808-ban ... -4 személy

Természetes szaporulat 1809-ben ... -16 személy

1810					
Hónap	Születések	Elhalálozások	Hónap	Születések	Elhalálozások
Január	4	7	Július	5	3
Február	6	7	Augusztus	5	4
Március	3	4	Szeptember	7	1
Április	6	9	Október	8	2
Május	5	1	November	10	2
Június	4	2	December	9	2
Összesen:				72	44

Természetes szaporulat 1810-ben ... 28 személy

A természetes szaporulatnak félévszázadra vonatkozó összesítése jelzi, hogy 50 év alatt – pontosabban az 1760 és 1810 közötti időszakban – Gyergyóújfalu lakossága 1076 személlyel növekedett. A népességlétszám ilyen szerű emelkedése nem volt összhangban a falulétszámmal kapcsolatos demográfiai változásokkal. Ha az 1762-es évi adóösszeírásban jelzett 203 családot – ha egy családot a népességkutatás alapelvei szerint 5 tagúnak nyilvánítunk³⁵ – akkor a jelzett esztendőben Gyergyóújfalunak 1015 lakosa lehetett. 1786. február 7-én a helységben 1435 személyt, míg ugyanazon esztendőben, július 21-én 1490 falulakót jegyeztek fel. Ez a létszám 1814 áprilisára 1750-re emelkedett. A népesség 1762 és 1814 között csupán

³⁵ Ștefan Pascu: Demografia istorică. In Populație și societate Vol. I., K-vár, 1972, 60.

735 személlyel és nem 1076-tal vagy ezen felüli számmal emelkedett. A különbséget alkotó 293 lakos tehát el kellett hogy távozzon Gyergyóújfaluból. A népességmozgás folyamata azonban sokkal bonyolultabb, az anyakönyvek házassági adataiból kiderül ugyanis, hogy a házasságkötések révén igen sokan kerestek otthon a Maros menti faluban. Az elvándorlás arányát tehát sokkal nagyobbak kell tekintenünk.

A nagyarányú népességnövekedés mellett a gyermekhalálozás esetenként igen magas volt. Így például 1774 januárjában 22 elhunyt közül 21 volt az újszülött vagy gyermek, míg 1794 decemberében 16.³⁶ A tanulók esetében igen nagy sajnálattal vették tudomásul a tehetséges diákok halálát, mint ahogy az történt 1812. április 7-én, amikor is a 11 esztendőes Mihálydeák Lajos és a 9 éves Mihálydeák Márton elhunytát jegyezték fel. Ők ugyanis a csíksomlyói gimnáziumban tanultak.³⁷

Más esetekben is megnyilvánult a sajnálkozás az elhunytakkal szemben, főleg akkor, ha azok a falu tiszteletreméltó lakosai voltak. Így történt ez 1790. december 22-én Nemes Vitézlő Barabás Ferenc esetében is, aki... „temettetett...tíz napi száraz nyavajából eredett betegsége után, mikor minden szükséges szentségekkel élt volna, csendes, békességes türeést szenvedvén nyavajának súlyát, szép józan elmével, életének 56. esztendejében.”³⁸

A XVIII. század második felében és a XIX. század első évtizedében az iskolával szemben közöny, esetenként ellenszenv érzékelhető. A gyergyóújfalviak szintén tiltakoznak a gyergyószentmiklósi iskolaépítéssel kapcsolatos kötelezettségek ellen, mivel sokallták a határőrkatonai oktatási egység – vagyis a normális iskola – felépítéséhez szükséges anyagi áldozatot és közmunka-kötelezettségeket.³⁹ A kántortanítók neve mellé feljegyzett szövegek sem bizonyítják a nemzet napszámosainak a tiszteletét. Íme néhány példa:

– Egyed József (1747-1778) – Gyergyóújfalvi – „ez volt a templom szántó földjeinek elpusztítója.”⁴⁰

– Mádéfalvi Ferencz Péter (1778-1802) – „ez volt a districtualis kántorok seniora.”⁴¹

– Csíkszentdomokosi Barabás József (1802-1838) – „ez is a kántorok seniora volt, ez volt egy örökös gazember, egy infámis és reális – valóságos

³⁶ Csíksz. Á. Lvt., Gyergyóújfalu anyakönyvi regestrumai. F. 47. Sz. 618.

³⁷ Uo.

³⁸ Uo.

³⁹ Csíksz. Á. Lvt., F. 26. - A gyergyói községek panasza az iskolaépítéssel járó kötelezettségek miatt.

⁴⁰ Csíksz. Á. Lvt., Gyergyóújfalu anyakönyvi regestrumai. F. 47. Sz. 618.

⁴¹ Uo.

huntsz sediziozus, a népet a pap ellen lázasztó – egy mesterséges malitiozus tolvaj – egy incomnigilis rossz ember – ... Az egész districtualis klérusban való egyenetlenségeknek az ő nevelt fiával Kerkésszel volt egyetlen és fő oka.”⁴²

A feljegyzéseket végző pap nem nagyon kedvelte a kántortanítókat, de valószínűleg mélyebb ellentétek is léteztek a klérus és a „schola mesterek” között.

Gyergyó vidékén az egyháznak kultúrateremtő ereje volt. Tevékenységük áthatotta a települések szellemi életét, de az iskolai oktatás is hatáskörükbe tartozott. A gyergyóújfalvi papok – az anyakönyvek tanúsága szerint – igen műveltek voltak. Latin nyelvtudásuk, a falu szellemi és mindennapi életéhez kapcsolódó elkötelezettségük sokszor szembevetendő. Sokirányú tevékenységük szinte szükségessé teszi neveik bemutatását:⁴³

- Istvánffy András (1753-1768)
- Szárhegyi Csergő Ferenc (1768-1770)
- Csíkszentsimoni Darvas János (1770-1803)
- Kovács József (1803-1821)

E sorok íróját csodálattal tölti el az adatok gazdagsága és pontossága, melyek az általuk szerkesztett anyakönyveket hiteles történeti forrássá varázsolták.

⁴² Uo.

⁴³ Uo.

Gyergyóújfalu 1810-1848 között

Gyergyóújfalu társadalmát a székely rendiség viszonylagos válsága jellemezte. Az ármalista-, gyalog- és huszárkatonák – bár ebben az időszakban nem vettek részt olyan megerőltető háborúkban, mint amilyenek az előző korszak hadműveletei voltak –, mégis gyakran rendfenntartó haderőként voltak felhasználva a Habsburg birodalom különböző tartományaiiban, ami a továbbiakban is megnehezítette a székely parasztgazdaságok termelő mechanizmusát.

A gazdasági környezet a XVIII. század végéhez képest bár jelentéktelen változásokon ment keresztül, mégis bizonyos előrelépések 1820-ban érzékelhetőek. A Cziráky féle összeírás ugyanakkor részletesebb mint az 1785-ös esztendei, s így az általa nyújtott faluleírás igencsak közel hozza korunk olvasójához a XIX. század eleji falulakók mindennapi életét, érzékeltetve a helyi termelési technika körülményeit is. Talán ezért tartjuk kötelezőnek a korabeli szöveg közzétételét:¹

„Itt vagyon két forduló határ, hol a szántóföldek térhelyen valók, ha jól trágyáztatnak jól teremnek. Négy ökörrrel könnyen szánthatók és mivelhetők, s mindenkor a Colonusok birtokaiban maradók. Búza ritkábban, Rozs, árpa, zab jó terem úgy hogy egy kalongya, mely áll 26 kévéből, közönséges termés idein is megád 2 vékát, egy köből férőjű helyen meg terem mintegy 8 kalongya gabona, terem kender, len, lencse, borsó, krumpli igen bővön terem ha jól mivelletik, murok, petrezselyem, répa, mák, hagyma s többféle vetemények is teremnek, melyekből pénzt is keveset lehet szerezni, úgy zöld fuszulykából és fokhagymából.

2. Rétek és kaszáló helyek ezen helységbeli népnek számára elegendők vadnak, marha hizlalására terem jó széna, a kaszáló helyeket kétszer is lehet kasza alá venni.

3. A heti vásár esik Gyergyószentmiklóson, innen egy órányi járóföld, uttya jó vagyon, hová könnyen minden naturálékot lehet vinni és hasznoson pénzé tenni.

4. Legelő hely minden némű marhára nézve elegendő vagyon és nem csak a réteken, még a havason is, hol elégséges marhát lehet hizlalni, mely helyben a Colonusok részesednek, úgy hogy amennyi marhát akar tartani annyit tarthat és hizlalhat.

5. Az ivó helyek mindenütt közél vadnak és egészséges folyó vizek elegendők.

¹ Bp. M. Orsz. Lvt. 1820. évi összeírás.

6. A Comunitás erdeje oszthatatlan, annak erdölése is, valamint másoknak, úgy Colonusoknak is szabados, úgy hogy amennyi fát tűzire vagy eladni gyöz, s tetszik hordani, annyit hordhat, nem különben tutajfát is lehet határozatlanul vágni és eladni, annyit kinek mennyire szüksége vagy, mely tutajkészítésből való kereset a szántás-vetést is feljül haladja, akinek pedig tutajkészítésre tehetsége nintsen az másoknak a tutaj mellett béreskedik, úgy hogy abból el is élhet. Épületeknek való fák immár úgy vadnak mint tutajnak bővségesen és nem messze a falutól. Egy nap könnyen lehet vágni és hozni jó uton.

7. Itten a kemény telek, s hidegek miatt a szőlő nem termik meg, s azzal nem is munkálkodnak.

8. Vagyon a helységnek makktermő helye, s erdeje, s mikor az üdő néki való kevés terem, ami ritkán vagy.

9. Dézsmálást itten soha se értünk, s most sincsen.

10. A gyümölcsöt műk is pénzen vesszük, mivel nem termik, hanem a külső földből pénzünkkel eleget kapunk, melyet ha hozunk, kevés nyereséget is lehet hajtani, de azzal keveset nyerekedünk. Egyéb féle vetemények, amint előre meg mondtuk, minden terem, amiből kevés pénzt is lehet szerezni.

12. Vagyon soóbánya Parajdon innét 8 órányi járóföld. Vagyon Borszékbe nevezetes savanyó víz, igen jó és hasznos. Úgy üvegfabrika, hol az üveget meg vévén tilalom nélkül, amennyit tetszetik annyi üveget tölthet ingyen meg savanyó vízzel, melyet ha külső földre viszen, minden cilinder savanyó vízért adnak egy forintot, s ha távolabb viszi kettőt is, mely savanyó vízzel való kereskedést aki folytatja élhet belőle, úgy sőbből is lehet jó nyereséget hajtani.

13. Vagyon Gyergyószentmiklóson mely ide 1 órányi távolságra esik kordovány fabrika, Görgénybe papiros, üveg és porcelán fabrikák, mely innen 12 órányi föld, melyekkel ha kereskedik valaki pénzt szerezhet, valamint Gyergyószentmiklóson vadnak boltok még a szükségesen feljül, vadnak csizmadia, talpkészítő, s más mesterséget üző mester emberek, melynek számát mű nem tudjuk meg mondani, de ezen faluban nincsenek.

14. A Maros vizén kinek módgya vagy, szabadon tutajjokot szállíthat le egész Magyarországra, annyit mennyi tetszik, melyekből sumás pénzeket szedhet össze, úgy hogy amint maradék szántását, vetést is sokkal feljül haladgya és bővön pénzezhethet belőle. Tarthat minden ember fűrészeket, azokon deszkát mennyit tetszik annyit vághat és jó pénzé teheti, nem különben malmot is tarthat.

16. Ezen falunak mészköve nincsen, szénégető helye elégséges vagy, hol határozatlanul égethet és pénzekért téglavető helyek nincsenek minthogy ezen faluban a téglavetést nem folytatják.

17. A közönségnek jövedelmeiből, helyekből, s egyebekből mik bé jönnek igen keveset kap a község és ritkán mivel azok fordítottak a falu közhasznára, hanem terem az erdőn szeder, eper, málna, kokozsa, füge, ezen kívül süveg- s szentgyörgygomba, nyiri szöszöt, pisztirin lába holojú, torgyos, keserű, szarvasgombák, melyeknek aki után jár és szedi pénzé teheti, terem seprűág, ezekből is lehet pénzt szerezni, úgy fenyőmagból is jó pálinkát főzni, mely a gabonapálinkát sokkal feljül haladgya és két annyi pénzen adhatya. Vagyon szabad halászat és vadászat, amelyből jó pénzt szerezhet, némelyek a colonusoknak oly szabadságokban állanak mind szintén a Dominus terestriseknek, primpilusoknak és magok tetszések szerént bé adván a földes uraknak tartozó házi napszámot, szabadon élhetnek mindenben és cselekedhetnek, tarthatnak korcsomákat, hol sert, bort, pálinkát, turót, vajot, s minden névvel nevezendőköt szabadon árulhatnak, szedhetnek szurkot bőségesen, melyből olajat főzven igen jó pénzé tehetik.

Gyergyószentmiklóson egy esztendőben (van) 3-szor sokadalom és minden héten vásár, hol a helységbéli emberek minden szükségekre nézve vásárolhatnak..."

A Cziráky féle összeírásból érzékelhetjük, hogy a növénytermesztő-állattartó gazdálkodás túlsúlyát kiegészítette az erdőlés, tutajkészítés, illetve a tutajozás foglalatossága, főleg pedig az ebből származó jövedelem gazdaságilag életképesé tette a gyergyóújfalvi parasztgazdaságokat. E foglalkozás általánosodását jelzi a tutajkészítés és a tutajozás munkaműveleteinek a szétválása. Míg a módosabb, tehetősebb gazdák tutajokat készítettek, addig a szegényebbek ún. béresként, ezeket leúszatták a Maros folyón.

A falubeliek másik jelentős jövedelemforrása a sóbehozattal volt kapcsolatban. A gyergyóújfalviak az alfalviakkal és a szárhegyiekkal együtt látták el a gyergyói falvakat az állatállomány számára oly szükséges sómennyiséggel. A só nem mindig vásárlás révén került a Gyergyói-medencébe. 1823-ban Baló József, Gyergyó-szék királybírója peres eljárást kezdeményez a szárhegyi nemes Fülöp János és ennek leánya Fülöp Erzsébet, id. Fülöp Mihály, Fülöp Ignác és Fülöp Ferenc ellen, Alfaluból nemes László József és fia László János, „kisebb Györfi Miklós” és a görögkatolikus pap fia, Popovics György volt az alperesek között, míg a gyergyóújfalviak közül nemes Solyom Mihály, Solyom Ábrahám, nemes Elekes Mihály és Elekes Antal volt vádolva sólopással.² Az ellenük megfogalmazott vádiratban a következőket olvashatjuk: „...tulajdon vallomá-

² Csiksz. Á. Lvt., F.26. sz. 400.

sok szerint az alperesek veszedelmes utakon és ösvényeken a szovátai határról sót loptanak...”³

A vádlottak különböző módon próbáltak könnyíteni helyzetükön, egyesek a bujdosást választották, mások a lopást kiskorú testvérükre fogják abban reménykedve, hogy ezek ifjú koruk miatt elkerülhetik a felelősségre vonást. A széki és a katonai hatóságok a kiskorúakat nyolc napi árestumra, míg a felnőtteket 3 hónap rabságra ítélte, melyet a „porkolábi Ház”-ban kellett letölteniük. Az elítéltek enyhítésért esedeztek. Mint írják „...képtelen veszes erdők, hegyek-völgyek és rettentő kősziklák között nehezen is alig lehetett elhaladni, onnat feles számú fontokat nyomó sót elhozni lehetettlen volt. Hogy pedig ezen sóhozatalra vetemedtek arra szükségétől kényszerítettek, mert sem pénzük mivel sót vegyenek és mivel ezüstpénnélkül a bányákon nem adatott, annak pedig szerit nem tehették.”⁴

Bár az 1820-as esztendei összeírás szerint Gyergyóújfalu elégséges legelővel rendelkezett, a helység gazdái állatállományuk egy részét a szomszédos települések – főleg a gyergyószentmiklósi közösség – havasain legeltették. A legeltetési rendet azonban sem a gyergyóújfalviak, sem a többi települések gazdái nem tartották tiszteletben. Ezért a gyergyószentmiklósi közösség a többi gyergyói falvak „comunitásaihoz” és a „Politz Directió”-hoz fordultak panaszukkal: „Szívünknek belső fájdalomával kelle tekintenünk az elmúlt tollószabaduláskor – olvashatjuk a falvakhoz intézett folyamodványban – hogy kiváltképpen azon száraz nyáron, a minden nap használó, eléhezett igavonó barmaink csak alig szabadulának bé a tolló mezőre, mai kegyelmetek kebelebéli több privátusoknak, here módra egész nyáron is határainkon pásztor nélkül szerte kerengett, lóvaik, kancáik és csikóik bé rohanván, harmadnap alatt törvénytelenül el pusztiták előlök az eleséget, úgy annyira, hogy az uralkodó legnagyobb széna szükében, aki igavonó barmát használni akarta, kénytelen volt még Szent Mihály nap előtt aztot a jászlon szénán etetni.

Mivel a mi Comunitásunkban, ámbár itt a lovaknak, vagyis az olyan logó méneseknek száma legkevesebb, mégis azoknak őrzésekre Szent György napkor pásztor fogadták és azok Szent Márton napig a nékiek kirendelt helyen őriztetnek a törvény szerént.

Tehát meg intsük ezennel még most idejében kegyelmeteket és kegyelmetek által a privátusokat, hogy a magok logó méneseiknek és azokkal együtt járó lovaiknak is, nem különben szarvasmarháiknak és sertéseiknek a törvény szerént pásztort fogadván, azoknak a magok ha-

³ Csíksz. Á. Lvt., F.26. sz. 408.

⁴ Uo.

táiraikban legelő helyet rendeljenek, mivel ha ezt nem cselekszik, akkor azon a mi határainkban legfőképpen ökor tilalmasainkban szabadon legelni megtalálható, már tapasztalás szerént a kártékonyságra is hajlandó here ménesek sat., amelyek határkerteket is ki döjtenek és sok szegény embereket egész esztendőre való élelmeiktől - a vetésmezőn által menvén - megfosztanak, a - a mi határbiráink által behajtatnak és a törvény elé szoríttatnak.”⁵

Az 1835. március 30-án megfogalmazott megszólításra a gyergyói falvak bíróinak és esküdtjeinek a hozzáállása igen változatos. Az asszeszoroknak adott válaszok településenként a következők voltak:⁶

- Szárhegy: „halljuk de nem értjük”

- Alfalu: „pört kívánunk”

- Csomafalva: „értjük, halljuk, igen jó, mű is ahhoz tartjuk magunkat”

- Vasláb: „pert akarunk”

- Tekerőpatak: „értjük, halljuk, harmad napok alatt írásban meg tesszük feleletünköt”

- Kilyénfalva: „érjük, halljuk, igen jó, mű is ahhoz tartjuk magunkat”

- Újfalu: „értjük, halljuk, pört kívánunk”

A XIX. század első felében a termőföld értéke megnövekedett. Bár az 1820-as összeírás szerint a falulakók számára biztosítva volt a szabad irtás lehetősége,⁷ a hegyes-dombos térség mégiscsak korlátozta a megfelelő termőképességgel bíró új szántó- és rétterületek kialakítását. Ilyen körülmények között kezdett véglegessé válni a föld feletti családi tulajdon, melyet az okiratokban székely örökségnek neveztek.

A XVIII. századi összeírásokból következtetve, a földek felosztásának és újra felosztásának a folyamata a Gyergyói-medencében már az 1700-as évek első felében befejeződhetett. A rendelkezésünkre álló okleveles anyagból arra következtethetünk, hogy csupán Gyergyóújfaluban maradt fenn a termőföldek nyilatztatására vonatkozó adat a XVIII. század második feléből, pontosabban 1784-ből. A nyilas osztás ekkor már csak a földbirtokos-posszeszor Baló család birtokainak a kiszakítására vonatkozott a falu földállományából.

A gazdasági-társadalmi folyamatok tehát a föld magántulajdona felé mutattak. A termőföldnek adás-vétel tárgyává kellett volna válnia. Erre azonban a székely határőrezredek felállítása miatt nem kerülhetett sor. A Habsburgok ugyanis szinte ingyenes szabadparaszti sereggént használ-

⁵ Csíksz. Á.Lvt., F.26. sz. 650.

⁶ Uo. 650 és 653.

⁷ 1820. évi összeírás gyergyói adatai.

ták fel a székelységet különböző hadműveleteik során. A székely haderő fenntartásának anyagi hátterét a parasztgazdaságok tulajdonában lévő szántó- és rétföldek biztosították. A katonai hatóságok ezért Székelyföld határőrkatonai településeinek korlátozták a föld szabad adás-vételét és csak a zálogba adás lehetőségét biztosították ezen családok számára. Ezek a zálogba adások sok esetben rejtett eladást is jelenthettek, az özvegyek és a rászorultak esetében pedig – akikre a katonáskodásnál úgy sem számíthattak – esetenként megengedték a termőföld reális értékesítését.

A székely örökségként ismert szántó- és rétföldek felértékelődése alapvető változásokat okozott a rokonok közötti kapcsolatokban. Esetenként a testvért vagy más közelebbi rokont próbáltak kiszorítani a családi vagyontól. Ilyen esettel találkozunk 1823-ban is, amikor a gyergyóújfalvi tanító Laczkó József kénytelen beperelni testvéreit a gyalog katona Laczkó Pétert és Laczkó Ferencet, illetve rokonát Laczkó Györgyöt. Laczkó József panasza szerint „...noha olyan succeszor mint az alperesek az újfalvi Laczkó jussban, mégis sok megintetésére is mind a mai napig maga illető részét ki nem adták az egyik belsőből való harmadrészen kívül, kéri tehát, hogy a szabadon lévő Laczkó jusból való harmad résznek minden terük nélkül, a Laczkó jusson vásároltatottakból pedig hasonlóképpen a harmad résznek depositis deponendis léendő kiszakítására, diviser regiusok rendeltessenek ki...”⁸

Betegh Ignác és Mikó István asszeszoroknak, mint kinevezett osztó bíráknak igen nehéz feladatot jelentett Laczkó József tanítónak a birtokba helyezése. Az okirat szerint mindketten „...kötelességek teljesítése végett kimentek volna a certifikatusok részéről Laczkó György mindenedeket meg esmérvén, ami nála találatnék azokból, illető részt a Certificansnak kiadni ajánlotta, de a többi, noha egyenlőre az Divisionális Executiot nem csak bébocsátották, hanem még leveleiket is elé adták, mégis a divisiót meg nem engedték, egyiket azért hogy Laczkó Ferenc honnyában nem volt, másikat azért hogy tisztjei hire nélkül arra nem érhetnék ami kitetszik az Executionális Relatioból, melyet a Certificam újra ezen Vice szék eleibe terjeszteni kívánnya a bíróhoz Regius urakot...”⁹

Bár Laczkó József tanító kérését az alkirálybíró a katonai hatóságok jelenlétében újra tárgyalta, a döntés nem változott. A testvéreket és azok utódait a családi örökség harmadrészének az átadására kötelezték.¹⁰ A birtokjogi ellentétek a rokonság tagjai között legtöbbször egy-egy család-

⁸ Csíksz. Á. Lvt. F.26. sz.393

⁹ Uo.

¹⁰ Uo.

főnek az elhalálózása után alakultak ki. Nemes Elekes Márton halálát követően a családi örökséget az 1826-os esztendei 5555-ös számú Főkormányzszéki Királyi Normatív alapján nem négy leánya, hanem hi-telezője és rokona nemes Elekes János kapta meg, azzal a megjegyzéssel, hogy az értékbeli különbséget, az elhunyt utódai kapiják meg, pénzbeli kielégítés formájában. Az ügy végrehajtásával Albert Lajos és Weégh András „comissáriusok” voltak megbizva.¹¹

Az általunk tanulmányozott időszak sajátos birtokperével 1835-ben találkozunk. A vitatott terület a Maros folyó menti nyolc szekér széna-füvet termő kaszáló, melyet napkeletről a tekerőpataki gyalogkatona Bothfiak, napnyugatról pedig a tekintetes Weégh András úr rétföldje határolt. A periratból megtudjuk, hogy a Maros folyó menti rétét „Baló Ferenc úr régebben zálogjára birta”.¹² *„Azután Ferencz Ambrus, Ferencz József és Both Márton mint osztályos vérek perrel keresvén Baló Ferencz urat úgy váltották ki mint örökségeket...”*¹³

A zálogba adásra és a visszaváltásra a XVIII. század közepén, illetve 1784 előtt kerülhetett sor. A XIX. század elején az említett terület Ferencz Ambrus fiú-leányára, Ferencz Annára szállott, aki 1835. augusztus 23-án „örökös vásárra” kétszáz rajnai forintért eladta a nevezett helyet, „mint-hogy mostanában öreg tehetetlen, utolsó szükségét ért állapotban va-gyon”.¹⁴ A vevő, a Gyergyószentmiklóson lakó Fleischer Károly száz rajnai forintot az említett napon „ki is fizetett, százat egy hét alatt kifizetni tartozik”.¹⁵

A vásár nem volt teljesen jogerős, mivel a kaszálóra igényt tarthattak az eladó közeli rokonai is, akiknek a székely jog értelmében elsődleges vásárlási joguk volt. Ferencz Annának az első házasságából született gyermekei, és más közeli rokonok mint a terület örökösei, a törvényt alkalmazva tiltakoztak az adás-vétel ellen, melynek megakadályozásáért a széki hatóságok közbenjárását igényelték. Az esettel kapcsolatban az asszeszorok által készített 1835. augusztus 30-ai jegyzőkönyvben a következőket olvashatjuk:

„Mű alatt írtak kérésekre a tekerőpataki gyalog katona Ferencz Márton, Péter és Antal, s több részeseiknek nevek és képekben is e folyó 1835-ik esztendőben végire hanyatlott augusztus 30-ik napján mint néhai Both Katalinnak Ferencz Istvánnának successzorainak el mentünk itten Gyergyószentmiklóson a most is életben lévő, egyébként gyenge egész-

¹¹ Csíksz. Á. Lvt. F.26. sz.726.

¹² Csíksz. Á. Lvt. F.26. sz.672.

¹³ Uo.

¹⁴ Uo.

¹⁵ Uo.

ségben tanáltatott Ferencz Anna másodszeri férje Huszár Kémenes Ádám elő kegyelme lakóházához és a fenn írt exponensek előtt kérdést tetetének arról, hogy gyergyóújfalvi ugynevezett Nagykertbéli Marosra menőben lévő szénafűnek felit mint a magáét, felit pedig mint az örökségeket most nemrégiekben kinek mennyiért és mi módon, örökire vagy zálagjára adta el?¹⁶ Ferencz Anna válaszában elmondta, hogy „az eladás alkalmatosságával az exponenseket, s osztályos véreit megkínáltattam”, majd kihangsúlyozta: „Én nem bánom akár kié legyen csak a hátramaradott száz forintomat adják meg”.¹⁷

Az asszeszori hatóságok előtt Ferencz Anna rokonai Fleischer Károlyhoz fordultak követelésükkel, akinek vissza akarták fizetni a száz rajnai forintot. A vásárló azonban sajátosan viszonyult igényükhöz és a következőket mondotta: „A mai napon költ proceduráról, s Ferencz Anna asszony feleletéből pert kívánok, a pénzt el nem veszem, nyolcad napot kérek, hogy akkor bővebb feleletemet megtehessem, addig pedig protestálok, hogy senki az írt kaszálóra, mint megvásároltamra menni ne merészeljen, ezen száz forint pedig addig a Tekintetes Régius uraknál sequestre megmaradgyon, valamiddig én azt nem remítálok.”¹⁸

Nyolc nap múlva a Ferencz család tagjai ismét ki akarták fizetni Fleischer urat, aki ez alkalommal már 100 rajnai forintnál többet követelt az illető kaszálóval kapcsolatos igénye megszüntetéséért: „Azon summával nem lehet megváltani, mint hogy azon több terű fekszik” – mondotta – és „azért is az asztalon hagyatá a 100 forintokat.”¹⁹

A jegyzőkönyvben az asszeszorok végül is a következőkben összegezték Fleischer úr álláspontját: „Minthogy azon kaszáló a törvény szerint teljesen megváltva nincsen, amíg az azon fekvő minden terhet a vásárló urnak le nem fizetnek, azért is a contractust mind addig ki nem adgya, ez a kaszálóról is le nem veszik a kezet és ezen procedurából is pénzt kér.”²⁰

A Ferencz és a Fleischer családok ellentétéből érzékelhetjük az elszegényedett, pénzhányban szenvedő, idős, tehetetlen asszony kényszerhelyzetét, a ferenczfiaknak az ősi örökséghez való ragaszkodását, főleg pedig a pénzzel rendelkező Fleischer úr magatartását, aki kihasználva Ferencz Anna rászorultságát, viszonylag olcsón próbálja megszerezni a

¹⁶ Uo.

¹⁷ Uo.

¹⁸ Uo.

¹⁹ Uo.

²⁰ Uo.

Maros menti kaszálót, melynek kényszerű visszaadásánál már reális értéket követel.²¹

Míg egyes családok az elszegényedés kényszerével küszködnek, mások a vagyon növelésére törekednek. Közéjük tartozott Barabás Ferenc káplár is, aki Várady Alajos földjét próbálta elzalogosítani. A rokonok azonban a vásár lemondására intették, mivel a vitatott hely több család közös birtokát képezte.²²

A felszólító levélben Barabás Ferenc huszárkatonai birtokait is felsorolják: *„Bir Kegyelmed az újfalvi határon a Nyáras nevű helyben egy darab szántó földet, a Lázár András és Nagy Tamás szántó földgyök, a Kurta Egeren kívül a Makk előtt egymás mellett kettőt Simon András és Simon Pál szomszédsádok között valókat. Ugyanott az uton feljül négyet egymás mellett Simó András és Simó Pál szomszédságaiban. A Bogárosban három darabot Simó András és Simó Pál szomszédságaiban. A Heveder dombján négy darabocskát egymás mellett, napkeletről Simó István, napnyugatról a rétre járó földek szomszédságában. Ugyanottan a most írt négy földek végénél a Heveder vize felől kis darabokat. Ezen Jusszhoz tartozónak kaszáló hely szomszédságában. Az Elekes uraimék malmoknál egy nyíl kaszáló helyet, melyet a Simó fiaktól váltagoslag bir, úgy Csomafalva felé fordulóban a Völgy fenekében az uton feljül Simó Pál és Barabás Ignác szomszédságokban. Ugyan az uton alól Simó Balázs és nagyobb Pál István szomszédságokban. A kisebb Város vize mellett Simó András és Lázár András szántó földgyök szomszédságokban...”*²³

Ugyancsak a termőföldért való harc volt az oka a gyergyóújfalvi Lukács István özvegye, Bögözi Klára illetve Máté István, Máté Ambrus és Máté Mihály huszárkatonák közötti pernek is.²⁴

A gyergyóújfalvi családok vagyoni helyzetéről, birtokmegosztásáról bizonyos fogalmat alkothattunk a Baló család- illetve Barabás Ferenc káplár szántó és kaszálóföldjeinek a bemutatásakor. A pontosabb vagyoni képet azonban az inventáriumok biztosítják. Ilyen inventáriummal találkozunk 1833. szeptember 8-án, Solyom Tamás elhalálózása idején. Az elhunyt vagyona a következő volt:²⁵

²¹ Uo.

²² Csíksz. Á. Lvt. F.26. sz.660.

²³ Uo.

²⁴ Csíksz. Á. Lvt. F.26. sz.860.

²⁵ Csíksz. Á. Lvt. F.26. sz.599.

Szántóföldek a felső forduló határban (H - huszár; Gy - gyalog)	Nagysága		Értéke	
	köböl	véka	Fr.	Kr.
1. A Folyamon belül - vicinusa H. Solyom Ferenc és Gy. Nagy Sándor és Nagy Gábor		1	10	
2. A Folyamon belül - vici. Husz. Solyom Miklós		2	20	
3. A Bogárosba - vici. Gy. Antal Miklós és Gy. András Mihály	1		40	
4. Kurta Egeren belől - vici. H. Pál István mind a két felől		2	20	
5. Hosszú keresztfán belől - vici H. Solyom Mihály és Gy. Ferencz Ignác		2	20	
6. Az Ivós ösvénybe - vici. H. Solyom Antal és Gy. Bitó Sándor		3	30	
7. 2 drb. ugyan ottan - vici a Pástos út a másik felő földe		3	30	
8. A Vészen ... - vici H. Solyom Ferenc és Lázár grófok		1	10	
9. A Simon fiok malmok feljül - vici H. Solyom Mihály és H. Solyom Abrahám		2	20	
10. 2 drb. a Bodó rétínél - vici H. Solyom Antal mindenik felől	1		40	
11. A Fényes uttya mellett - vici az út		3	30	
12. A Fejér patakon alól - vici H. Solyom Mihály és Gy. Solyom Ferenc		1	10	
13. Ugyan ottan - vici H. Solyom Ferenc és Lázár grófok		2	20	
14. Ugyan azon helyen - vici H. Solyom Antal és H. Solyom Ferenc		2	20	
15. Az Elekes malmán feljül - vici H. Solyom Antal és Gy. Bajna Mihály	1		40	
16. Az Agyagásóban - vici H. Solyom Ábrahámmal el van róva		1	10	
17. A csomafalvi határra - vici Solyom Ábrahám mind két felől		1 1/2	15	

Szántóföldek az alsó forduló határban	Nagysága		Értéke	
	köböl	véka	Fr.	Kr.
1. A völgyön kívül - vici H. Kovács József és Gy. Balázs Péter		2	20	
2. A Sáros patakon kívül - vici H. Solyom Ábrahám és Gy. Küss Ferenc		3	40	
3. Ugyan ottan - vici H. Solyom Mihály és H. Köllő Balázs		1 1/2	15	

4. Ugyan ottan Bötsű föld – vici A földek reája jönnek	2	20
5. A völgyön kívül – vici Gy. csomafalvi Király 1 familia		40
6. A Folyamon kívül – vici csomafalvi Deák 1 János és H. Biró Dénes		40
7. A veszen, a város vize mellett – vici H. Kiss familia	2	20
8. Ugyan ottan feljebb – vici H. Solyom Antal és Gy. Elekes Jakab	1 1/2	15
9. Ugyan ottan, feljebb – vici Gy. Elekes Ferenc 1 más felől nem tudatik		
10. A város vize mellett – vici H. Solyom familia szénasága		
Sumája	153 1/2	véka

Szénafűvek a felső forduló határon	Szekér	Fr.	Kr.
1. Selymesen – vici H. Solyom fam.	1/4	2	30
2. A Kurta Eger rétiben – vici H. Solyom fam.	1/2	5	
3. A Kurta Egerbe	1	10	
4. A Kurta Eger mezein – vici H. Solyom fam.	1/2	4	
5. Az Árok között – vici u. az	1	10	
6. Ugyan ott alábocska	1	10	
7. A Hideg Kútnál – vici a Körösfenyőben	2	20	
8. A Simoén – vici Pál Mihály és Nyilas főnek utcája	1/4	2	30
9. Mező vészben – vici az Solyom fam.	1/2	5	
10. Kövesen – vici az út	1/4	2	
11. Büdös verem dombján – vici Gy. Páll Mihály és Gy. Elekes József	1/4	2	

Alsó forduló	Szekér	Fr.	Kr.
1. A Völgybe – vici a Solyom fam.	2	20	
2. A Mátéfiak kertiben – vici a Solyom fam.	1/2	5	
3. A Város pataka mellett – vici a Solyom fam.	1/4	2	30
4. Ugyan ott feljebb – vici a Város vize	1/2	5	
5. Ugyan ottan feljebb – vici Gál Mihály és az Elekes Fam.	1/4	2	
6. Nagy Kertben – vici H. Bányász és Gy. Elekes fam.	1/4	2	50
7. Külön orotás most haszon vehetetlen			
Sumája a szekér szénaság	10 1/2		

Épületek, belsőségek	Értéke
1. Vagyon egy belső sessió az alsó tizesben melyben ia találtatik egy fedél alatt egy kettős ház, egy csűr és egy kettős istálló	100 Ft.
2. Vagyon a falu derekában egy küss belső sessió minden épület nélkül a felső Solyom familia vicinitása között	20 Ft.
3. Vagyon még Kelyénfalva és Újfalu között egy küss belső sessió	50 Ft.

Solyom Tamás huszárkatona vagyona megalapozott gazdaságot jelképez, mely nemcsak a család önellátását biztosította, hanem a piacon eladható felesleg termelését is lehetővé tette.

A családi gazdaság jövedelmének növekedését gyakran a mellék-gazdasági termelés is elősegíthette. Ilyenszerű, a paraszti termelőegységet kiegészítő melléküzemet jelentett a malmok feletti családi tulajdonjog. Nem csoda tehát, ha a több család tulajdonát képező ún. Baló malma esetében a rokonok rosszallják, hogy a malmot és a területet Betegh Ignác egyedül használja és 1833. augusztus 22-én követelik ezek megsztását.²⁶

Milyen lehetett e malmok minősége? 1845 októberében Barabás József huszárkatona árvájának, Ambrusnak a malmát négy esztendőre bérbe vette Búzás Antal gyalogkatoná. Ez alkalommal Deák Ferenc káplár illetve Lázár András és Bajkó András esküdtek ellenőrizték és leírták a malom szerkezetét, a telket, illetve az itt található tárgyakat. A malominventárium a történeti néprajz szemszögéből is fontos, hiszen belőle megismerhetjük a XIX. század első felében használt malmok műszaki színvonalát. Talán ezért is tartjuk fontosnak az inventárium bemutatását:²⁷

„...1-mo = A ki arendált helynek hossza 26 és fél német öl, a szélje napkeletről 13 öl, nyugatról 23 és fél német öl, a Jóság között lévő kertek pedig közepes állapotban találtatt.

2 - A malomház a molnárházzal együtt alsó- és felső padlásaival, úgy deszka földelrel jól vagyon, hanem az malom háznak a vízkerék felől lévő bútüje kirohadt a víz mián és ki omlott, amely öt szál boronából álló, a romlott hosszának vége ki renováltattott, jól van.

3 - A házban található szerszámok, úgy mint két ablak, 32 üveg tárgyakat és vas deszkákkal együtt, a tűzelő hely pedig vesszőből van fonva, fűtő nélkül az kamarán található, ajtó zár nélkül vas sarkokat, úgy a ház ajtaja is vassarokkal és fazár áll.

²⁶ Csíksz. Á. Lvt. F.26. sz.595.

²⁷ Csíksz. Á. Lvt. F.26. sz.911.

4 - Malomház ajtaja fazár és fasarokkal együtt úgy az benn való kőpad, korom vasok, keresztvasokkal és zsillipjeivel együtt mind jó instálusban találtak, úgy gorod (?) valuk és kérges, egy kövágó csákan, ezek is meglehetősek.

5 - Két vizkerék, közepes állapotban vadnak, úgy a belkerekek is meglehetősek, az régi tengelyben lévő csapok 5 vas karikákkal együtt. Jók.

6 - Istálló árnyékkal együtt zsupolóan fedve. Közepes állapotban vagon.

7 - Ismét külön egy hitván sertés pajta.

8 - Az felső forgó kövek egészen jó instálus(ban) forognak. A folyó kövek vastagsága 7 czol, az alkőnek pedig 5 czol az alsó malomnak kövei..."

Egyes gyergyóújfalvi parasztgazdaságok termelésében kimutatható a nyereségre való törekvés, ami összhangba hozható a polgári mentalitás csiráinak a megjelenésével. A lakosság nagy része azonban továbbra is hagyományos keretek között gazdálkodik. A falulakók mentalitásában érezhető a székely rendiség konzervatív hagyományaihoz való ragaszkodás.

A feudális viszonyok is érezhetőek Gyergyóújfalu társadalmában. A földesurak, illetve a jobbágyok és a zsellérek közötti viszonyt a robotban, illetve más paraszti szolgáltatásokban érzékelhetjük. Ezekről a kötelezettségekről az 1820-as esztendei összeírásban a következőket olvashatjuk: „A szokás szerént való szolgálat mi módon hozattatott bé azt mű nem tudgyuk, hanem a szolgálat tételnek rendi ez, Méltóságos Báró Balintit György úr Jóságában esztendőbet minden héten négy ökörrrel egy napot, gyalog szerbe két napot szolgálnak, a cselédek napkelettől napnyugattig annyi megkülömbözéssel köztök hogy két szolgáló cseléd ú. m. Kisebb Szócs Gergely és Szócs István ketten 4 ökröt egybe fogván szolgálnak csak fél napot, gyalog szerbe pedig mindenik egy napot, kik minden szolgálat tételbe, úgy egyéb adományokban is felit prestálják mint a többi szolgáló emberek, esztendőben egyszer fonnak lent, vagy kender, vagy amit az udvar ki ad fonnivalót, két fontot adnak. Minden esztendőben egy véka zabot, egyik egyik cseléd egy tyúkot és minden esztendőben az házi szolgálatokon kívül téznek egy hosszú és egy rövid utat, ezekben mint meg mondok az említett két cseléd felerésziben részesednek, mely szolgáltattételek esztendőként külön külön, hány napi vonó és kézi robotokra megyen azt mű nem tudhatyuk azért hogy a szolgáló emberek között nintsen a meghatározva, hogy melyik szolgáljon gyalog szerbe és melyik vonó marhával, hanem az udvarnak mikor a gyalog szeresre vagon szüksége gyalog szerbe minden héten két napot szolgál

az *Colonus*, mikor pedig vonó marhával kívánja a szolgálat tételét akkor azzal teszik bé, és így ha egyik esztendő alatt vonó marhával tennek szolgálatot, úgy szolgálának 130 napot, ha gyalog szerbe úgy szolgálának 200 napot, e mellett adnak 3 véka zabot, 3 tyúkot, fonnak 6 font kendert, tésznek két hosszú utat és három rövid utat.

Méltóságos Báró Bálintit Elek Úr Jóságában esztendőben minden héten 4 ökörel egy napot, gyalog szerbe két napot napkelettől napnyugatig szolgálnak az emberek, mindenik szolgáló család esztendőnként ad egy véka zabot, fon kendert két fontot, egyik egyik ad tyúkot és mindenik ember a házi szolgálattyan kívül esztendőben egy rövid és egy hosszú utat tészen, akinek szolgálat tétetik esztendőnként hány napi vonó- és gyalog szerű robotokra megyen, az is hogy kinek kinek az ő szolgálattétele gyalogszerű vagy vonó marhával nintsen ki szabva, nem tudhattuk, hanem mikor szükséges vonó marhával, akkor azzal, mikor pedig gyalog kézi munkára, akkor gyalogszerbe szolgál, menése jövése napszámba számláltatván, és így ha esztendő alatt, minden héten vonó marhával vagy csak gyalog szerbe teszik a szolgálatot, úgy szolgálának 104 napi vonó és 208 gyalogszerű robotokat, ezen kívül adnak 2 véka zabot, 2 tyúkot, fonnak 4 font kendert, tésznek két hosszú és két rövid utat szolgálattukon kívül.

Méltóságos Horváth Dániel Úr jóságában esztendőnként, minden héten 4 vonó marhával egy napot, gyalog szerbe két napot szolgálnak az emberek, de ezen faluban csak egy embere vagyon, s ez is azok szerint szolgál napkelettől napnyugatig, menés is jövés is a napszámba vévén. Ad egy véka zabot, egy tyúkot, 10 tojást és fon két font kendert, héti szolgálattyan kívül tészen egy hosszú és egy rövid utat és így esztendő alatt szolgálna vonó marhával 52 napot, ha pedig gyalog szerbe veszik 101 napot.

Méltóságos gróf Lázár József urnak is ezen faluban csak egy szolgáló embere vagyon, ez is esztendőnként minden héten 4 vonó marhával egy napot, gyalogszerbe két napot szolgál, esztendőnként ad egy véka zabot, egy tyúkot, 10 tojást és fon két font kendert, tészen esztendőnként héti szolgálattyan kívül egy hosszú és egy rövid utat, a szolgálat tételbe menése jövése bétudodik és így ha esztendő alatt minden héten vono marhával kívántatnék a szolgálat tétel szolgálna 52 napot, ha gyalog szerbe 104 napot.”²⁸

Bár a jobbágycsaládok kötelezettségei igen nyomasztóak voltak, mégis bizonyos javulás érzékelhető az 1785-ös esztendőhöz képest. A gyergyóújfalvi jobbágyok termés- és munkajáradéka megegyezett a többi

²⁸ Bp. M. Orsz. Lvt. 1820. évi összeírás

gyergyói településen élő, függő viszonyban lévő paraszti csoportok ilyenszerű szolgáltatásaival. A vármegyei jobbágy és zsellércsoportokhoz képest azonban kevesebb robottal és terménykötelezettséggel tartoztak.

A gyergyóújfalvi jobbágyok a faluközösségen belül sok tekintetben egyenlőek voltak a határőrkatonaikkal. Mint vallják, „...a Comunitás erdejéből szabad irtani, kinek tetszik és kaszáló réteket fogni, de nekünk arra szükségünk nem lévén anélkül is bővségesen vagyon, azért irtóványok is nincsenek...”²⁹

Reális egyenlőségről azonban nem beszélhetünk, hiszen a határőrkatonaik számbelileg óriási többségben voltak, de jogi szempontból is gyakran hátrányos volt a helyzetük az ún. „provincialistáknak”. A jobbágyok ezért próbálták kerülni a pereket a határőrkatonaikkal. Ilyen esettel találkozunk 1828. június 28-án, amikor is újfalvi Ambrus András bírósági eljárást kezdeményezett szárhegyi gróf Lázár Éva gyergyóújfalvi jobbágyai ellen. A függő viszonyban élő parasztok azonban próbálták megakadályozni a széki hatóságok vizsgálatát, mivel ennek költségeit képtelenek voltak kifizetni.³⁰

Gyakran a földesúr mint a jobbágy vagy a zsellér védelmezőjeként lépett fel a határőrkatonaikkal szemben. Így történt ez 1840. június 25-én is amikor gróf Lázár László erdélyi kancellár bírósági eljárást kezdeményezett Dénes György gyergyóújfalvi gyalogkatona ellen akitől Czepelus Gergely vaslábi zsellére kárának a megtérítését követelte.³¹

Gyergyóújfalu társadalmának legkisebb alapegysége a család volt. A kisközösségi élet mechanizmusának a jobb ismerete érdekében a házasságok számának, a házasulandók korának, főleg pedig a házastársak közötti korbelt különbségeknek ismeretére törekedtünk az 1821 és 1849 közötti időszakban. A házasságokkal kapcsolatos számításaink alapján a következő eredményre jutottunk:³²

Házasságok számának alakulása esztendőnként

- 1821-ben	24 házasság	- 1826- ban	22 házasság
- 1822-ben	11 "	- 1827- ben	15 "
- 1823-ban	19 "	- 1828- ban	19 "
- 1824-ben	15 "	- 1829- ben	15 "
- 1825-ben	16 "	- 1830- ban	14 "

²⁹ Uo.

³⁰ Csíksz. Á.Lvt. F.26. sz.469.

³¹ Csíksz. Á.Lvt. F.26. sz.809.

³² Csíkszeredai Állami Levéltár. Anyakönyvi regestrumok F47. sz. 619.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

- 1831-ben	15 házasság	- 1841-ben	20 házasság
- 1832-ben	35 "	- 1842-ben	32 "
- 1833-ban	26 "	- 1843-ban	16 "
- 1834-ben	26 "	- 1844-ben	33 "
- 1835-ben	19 "	- 1845-ben	12 "
- 1836-ban	35 "	- 1846-ban	22 "
- 1837-ben	? "	- 1847-ben	10 "
- 1838-ban	18 "	- 1848-ban	25 "
- 1839-ben	20 "	- 1849-ben	11 "
- 1840-ben	24 "		

Mint látjuk a legkevesebben 1847-ben házasodtak (tíz pár), a legtöbbben pedig 1832-ben és 1836-ban esküdtek örök hűséget egymásnak (harmincöt pár).

Fontosnak tartottuk a házasulók korának az ismeretét is. Általában a nők közül a legtöbbben 18-20 éves korukban mentek férjhez, míg a legények főleg 21-25 éves korukban kedvelték a családalapítást. A képlet azonban igen sokszínű mind a férfiak, mind a nők esetében:³³

<u>Férjhezmenő leányok, asszonyok kora</u>				<u>Házasságot kötő férfiak kora</u>			
16	évesen	6	személy	19	évesen	1	személy
17	"	18	"	20	"	26	"
18-20	"	294	"	21-25	"	339	"
21-25	"	159	"	26-30	"	88	"
26-30	"	32	"	31-35	"	27	"
31-35	"	13	"	36-40	"	13	"
36-40	"	12	"	41-50	"	29	"
41-50	"	24	"	51-60	"	30	"
51-60	"	9	"	61-70	"	8	"
61-70	"	3	"				

Nagyon nehéz beletekintnünk a XIX. század első felének család-szerkezetébe, mégis tudjuk, hogy egy olyan gazdasági kisüzemet alkotott, mely földműves-állattartó esetleg mellékvállalkozással kapcsolatos tevékenységével biztosította tagjai számára a megélhetést, illetve a gyermekek nevelését. Mégis önkéntelenül is megfogalmazódik korunk olvasójában a kérdés: e kisközösség mennyiben volt a szerelem és mennyiben lehetett az érdekek terméke?

A házastársak közötti korbéli azonosságok illetve különbségek jelzésértékkel bírnak e tekintetben. Az egyidős házastársakból, vagy a kevés korkülönbségű férjből és feleségből (1-2 vagy 3-5 év) álló családokat

³³ Uo.

az esetek többségében szerelmi házasságoknak minősíthetjük. Ugyancsak szerelmi központú házasságkötésnek tekinthetjük azokat az eseteket amikor a feleség néhány évvel idősebb volt a férjénél. Igen gyakoriak voltak az újraházasodások, melyek két özvegy családtag házassága révén keletkezettek, de az özvegy férfiak sok esetben fiatal leányokat vettek feleségül. A házastársak közötti korkülönbség megoszlása 1821 és 1849 között a következő képet mutatta:³⁴

a férj és feleség egyidős	24	család	esetében
az asszony idősebb férjénél	21	család	esetében
a férj 1-2 évvel idősebb feleségénél	120	család	esetében
a férj 3-5 évvel idősebb feleségénél	215	család	esetében
a férj 6-10 évvel idősebb feleségénél	125	család	esetében
a férj 11-15 évvel idősebb feleségénél	41	család	esetében
a férj 16-20 évvel idősebb feleségénél	8	család	esetében
a férj 21-25 évvel idősebb feleségénél	3	család	esetében
a férj 26-30 évvel idősebb feleségénél	4	család	esetében

Az iskola és az egyház a XIX. század elején is a falu kultúrközpontját képezte. Az 1818-as esztendei összeírás adatai szerint a gyergyóújfalvi iskolának 100 tanulója volt. A tanító neve Csató Gáspár, a kántortanító pedig az általunk már említett Barabás József.³⁵ 1838-tól a kántortanító Gyenge János, 1840-ben Szabó Mihály, míg 1843-tól Nagy József.³⁶

Az egyház a XIX. század első felének egyik legfontosabb intézménye volt. A gyergyóújfalvi plébánosok hatásköre a falulakók lelki- és hitvilága mellett a közösség mindennapi életére is kiterjedt. Gondoskodással figyelték a születések és az elhalálozások arányát, a gyermek és felnőtt lakosság egészségi állapotát. Az általunk tanulmányozott korszak gyergyóújfalvi papjai a következők voltak: Kovács József (1803-1821), csikdelnei Kánya Jakab (1821-1824), Csiki János (1824-1842), Albert Mihály (1842-1862).³⁷

Esetenként mégis bizonyos merevség érezhető az egyház képviselőinek tevékenységében. Mi főleg Betegh Ignác egyháztanácsos és széki asszeszor, illetve Kovács József plébános és Kovács István főmegyebíró pénzügyi vitájára gondolunk. A széki tisztviseelő ugyanis „a felséges Királyi Pátens publicatiójára” 1800. január 2-án 50 magyar forintot, 1806.

³⁴ Uo.

³⁵ Garda: Gyergyó a történelmi idő vonzásában.

³⁶ Uo.

³⁷ Csíkszeredai Állami Levéltár. F.47. sz. 619.

június 6-án pedig 54 magyar forintot vett fel „bankokba”. A gyergyó-újfalvi plébános szerint „Azon tekintetes Betegh Ignác bé akarván fizetni maga személyesen szimpla bankokba, annyi sumával mennyit fel vett volt, meg is kínált, de el nem vettük, kérvén azon, váraoznék addig miglen... kérđgyük a Gubernium és Püspök urunk eő excelenciáját a templom rendinek bé fizetése felől kegyes rendelésit, s paráncsolattyát meg tészi, de erre nem váraodván sürgetett annak el vételire amit az ide hozzánk küldött leveléből bővebb világositást lehet ki kötni. Utoljára Régjus által is meg kínáltatott bennünket a fenn irt 104 m. fr. szimpla bankokba, ekkor bizonyságokat szólitván elő, oly feltételek mellett el vettük április 28-án 1811-ben, hogy ide hátrébb amely rendeléseket fog a Felséges Királyi Gubernium az adóságok bé fizetése felől ki adni...”³⁸

Betegh Ignácot az adósok névsorából mégsem húzták ki, ezért az asszeszor ismét a széki hatóságokhoz fordult panaszával. Végül is az alkirálybíró, a széki határozat és az egyházmegye hivatalosan is elismer-
te Betegh Ignác befizetését, akit végül is töröltek az adósok listájáról.³⁹

³⁸ Csíkszeredai Állami Levéltár. F.26. sz.294.

³⁹ Uo.

Az 1848-49-es polgári - demokratikus forradalom

Az 1848-as forradalom, Egyed Ákos megállapítása szerint „... olyan vívmányokat és eredményeket ért el, amelyek döntő hatással voltak a következő történelmi korszak polgári átalakulására és nemzeti fejlődésére; 1848-ban a legtöbb országban eltörölték a feudalizmust, befejeződött a polgári nemzetek kialakulásának folyamata, kidolgozták a nemzeti programokat.”¹ Hasonló jelentősége volt az 1848-49-es évi forradalomnak Gyergyó és Gyergyóújfalu történetében is, ahol a változások elősegítették a térség liberális fejlődését. A forradalomnak egész Közép- és Délkelet Európában nemzeti és társadalmi jellege volt, melyek összefonódtak a sajátos történelmi körülmények következtében.² Ez a kettősség a mi esetünkben is felismerhető, hiszen a jobbagyok januári-februári megmozdulásai, a márciusi, májusi események társadalmi jelleget bizonyítanak, másrészt pedig az október végi önvédelmi harc, a szászrégeni csata, valamint a gyergyóiak részvétele a szabadságharc főbb ütközeteiben nemzeti jelleget jelképeznek.

A gyergyóújfalvi forradalom szerves része a gyergyói-, a székely-, főleg pedig az erdélyi magyar forradalomnak. Az általános eseményekbe való beilleszkedés mellett igen nagy jelentőséggel bírtak a sajátos helyi jelenségek, amelyek kiemelkedő szerepet biztosítottak Újfalunak a gyergyói és csíki események keretében.

A faluközösség átlagos gyalog- és huszárkatonáinak életét az általános elszegényedés jellemzi. Szentiváni Mihály a Nemzeti Társalkodó 1839-es kötetében megismertet életszínvonalukkal: „Ezeknek ... kevese bír mesterséget, kereskedést nem folytat hivatala nincs, zsoldot nem kap; mégis tisztességes házat tart, magát és nagyocska háznépét élelemmel ruházattal látja el saját költségén katonáskodik a polgári és katonai rend terheit hordja. E valóban csak vas szorgalmok által volt lehetséges, de hova tovább mind inkább terhesedik: részint nagy szaporodásuk miatt, (...) részint mivel a tutajfákat termő havasok hozzáférhetőbb része nagyon megpusztított.”³ A válság főleg ezt a társadalmi kategóriát érintette.

¹ Egyed Ákos: Falu, város, civilizáció, Bukarest, 1981. 67.

² Uo.

³ Szentiváni Mihály: Közlemények Erdélyről. Az utazás divatja. Bukarest, 1973. 135-136.

Mikorra tehetjük a forradalom kezdeteit? A rendelkezésünkre álló oklevelek ugyanis az első megmozdulásokat Gyergyóban 1848 január - február hónapokban említik, melyek a földesúr és a jobbágyok közötti ellentétekkel vannak összefüggésben. Az okokat a függő viszonyban élő parasztok a következőképpen magyarázzák:

a) „Az az első pont alatti sérelmünk mi szerént a régi szolgálat megváltoztatott eléggé világosan kitetszik a Tekintetes Nemes Tisztségnek 1846 - a 585 szám alatt kiadott Rendeletéből; - hogy pedig az új szolgálati rendszer a réginél sokkal terheesebb, magából az idézett Tisztségi Rendelet ezen szavaiból: a heti tartozások összeve halmoztatnak bizonyos, mert sokkal könnyebb volt régebben az allodiális földek mivélésére egy héten egy napot tenni, mint jelenleg 8-10 napig, megszűnés nélkül lakásunktól távol a magunk és marháink élelméről gondoskodva szolgálni, hát ha még az utak rosszasága tekintetbe vétetik, ugyanis a szolgálat helyére vezető utakon a felettébb köves medrű, félig bé fagyott vizen való többszöri átjárás marháink lábait sokszor erősen megrontsa, s a téli terhes munka alatt nyárban a sovány legelő, télben pedig a hideg miatt marháink vagy végképpen elpusztulnak, vagy hosszabb ideig hasznavehetetlenekké lesznek

b) a 2-ik pont alatti sérelmünk azon ágait, hogy negyed napon túl a haszonbérő Úr kenyeret nekünk nem adott a Haszonbérő Úr sem tagadja; a mi marháink legelőjét illeti ez a nyomozati munkálat szerént a nyomás, de éppen a Haszonbérő Úr által előállított 18. és 26-ik tanuk vallomásai szerént a nyomáson levő kost is gyenge, a mi igen természetes, mert a napi nehéz munka által elfárasztott ökör akár mely nyomáson is a nyári rövid éjjen kevés eledelt gyűjtögethet....

c) s téli szállásolásra nézve ... a tzigányoknál lévő istállóba csak is 12 colonialis ökör fér bé a béres ökrökön kívül, a magyarópataki istálló pedig tapasztatlan felső és alsó padlás nélkül lévén, marháinknak a hideg ellen menedékül nem szolgálhat, hogy pedig nekünk magunk személyyünkre illő téli szállás volna, azt a Haszonbérő Úr sem mondja mert ez nincsen

e) ... a jövő menő utra nézve a Haszonbérő Úr sem tagadja, hogy a szárhegyiek, ditróiak és remeteiek jövő - menő uttyokat csak egy napig szolgálatba veszi, holott pedig csak a menetel egy napot tart, s a jövetel viszont, - így az alfalviak - újfalviak, tekerőpatakiak és vaslábiak is csak fele részben, ha beszámította a szolgálatba, de illetőleg soha sem ...”⁴

A fenti esetek kiélezték a két fél közötti ellentétet. A jobbágyok elégedetlensége a haszonbérővel való szembeszálláshoz vezetett. A

⁴ Csíkszereda. Állami Levéltár. F 26. Gyergyószék Levéltára. 993 sz.

földesúr elpanaszolja, hogy „Betze nevű colonus részegen szinte életét oltá ki ... Koncz András Úrnak.”⁵ A haszonbérlo válaszképp kegyetlen bosszúhoz folyamodott. A jobbágyok elmondják „*hogy a szárhegyi colonus Betze András a Haszonbérlo Úr megverte azután vasba verette s egy hétig úgy dolgoztatta, maga a Haszonbérlo Úr sem tagadja s bár ha igaz is volna az a mit Betze András ellen felhoz mégsem lesz vala szabad büntetési jogot gyakorolni, mert maga magának bírája nem lehet vala.*”⁶ Meglepő a jobbágyok öntudatossága, mellyel jogaikért küzdenek. Ez a tudatosság pánikhangulatot idéz elő a földesúrnál is, aki elpanaszolja, hogy „fenyítés nélkül a havas vadonában egy pillanatig sínts bátorságban sem élete, se vagyona se tulajdonosnak se kezelőinek.” Gróf Lázár Móriczné vagyis Barcsay Polyzéna egy sajátos lélektani állapotról beszél: „... lehet azt érteni lélektanilag, mert hogy jobb állapotuk mellett éppen az én szolgáló embereim nyugtalankodtak, megvan az emberi természetnek azon gyengesége, hogy: a jó állapot, a helyet hogy méltányló hálát legyen képes elő idézni, elkényeztetve a kevésbé mivel nép osztályt csak további pretentiora ingerli aztat. E sorsa és jelleme az én szolgáló embereimnek is: más birtokosoknál jobban meg kimélém őket ésők a kimélésből jogot kívánva magoknak formálni, engemet felsőbb tekintély engedelmeivel nagyobb kényelem megadására akarnak kényszeríteni. Azonban méltoztassék a Tekintetes Tisztség megfontolni hova vezetne az az elv, mit a panaszló embereim létrehozni szeretnének: t.i. hogy: a colonus határozhassa meg szolgálata mértékét és módját! Ez elvet a most sanctionált Urbéri törvény czikke se adoptálták, nem is adoptálhatták, mert azoknak se akaratok a tulajdonost megfosztani sajátjától.”⁷ A mi esetünkben is jellemző Egyed Ákosnak az a megállapítása, hogy „... a jobbágyi tudat egy-egy pillanatra oly erővel lobbant fel, amely feleslegessé tesz minden vitát azzal kapcsolatban, hogy létezett-e egyáltalán vagy nem.”⁸

A jobbágyok harcukat törvényes úton folytatták a földesúr ellen. Követelései, mint ahogy gróf Lázár Móriczné megállapítja „szolgáló embereim vádaskodásait az azon szempontból tekintve, a, mint azok az általok czélba vett személyeket illetik, két részre lehet és kell osztani, amenyiben vádpontjaik közvetlen volt haszonbérloim, jelenleg Prefektusom Tekintetes Koncz András ellen, közvetőleg pedig ellenem, mint tulajdonos ellen intézvék.”⁹

⁵ Uo.

⁶ Uo.

⁷ Uo.

⁸ Egyed Ákos, i.m.

⁹ Csíkszereda. Állami Levéltár. F.26. Gyergyószék Levéltára sz. 993.

A jobbágyok igazságtételért a szék igazságszolgáltató szervéhez folyamodnak, éppen ezért nem követelhetik a jobbágyszolgáltatások és ezen keresztül a függőségi viszonyok megszüntetését. Erélyes és öntudatos fellépésük bizonyára hozzájárult a jobbágyi státusz felszámolásához.

Egy 1848. április 19-én írt panaszlevélben a várhegyaljai lakosok, akik döntő többségükben a Lázár gróf jobbágyai voltak, már szabadoknak nevezik magukat és a legeltetési jog visszaadását követelték, ami egyet jelentett a közföldekből való megfelelő részesedéssel: *„Nagy alázatossággal jelentjük a tekintetes Király Bíró Urnak azt, hogy mű a Tekintetes Remetei Nemes Communitástól oly rendelést vettünk, hogy szarvas marháinknak úgy a lovainknak pásztorokat állítsunk nem különben sertéseink orokon vas karikát tétecsünk, a sertésekre nézve, könnyű dolog végbe vinni köz haszonért, - de marháinknak pásztorot állítani nem tsak nehéz, de telyes lehetetlen mivel eddig szolgálásban voltunk...”*¹⁰

Mikor történt a jobbágyok felszabadítása? Nem tudhatjuk. A valóság az, hogy április 19-én a Gyergyóremetéhez tartozó Várhegyalján kész tényekkel találjuk szemben magunkat.

A jobbágy - földesúr ellentétek, melyek január - április hónapokban érték el csúcspontjukat, a jobbágyfelszabadítás kezdeteihez vezettek. A függőségi viszonyok megszüntetését elősegítette az a tény is, hogy a Lázár család egyes tagjai a liberális nemességhez tartoztak, akik a jobbágyfelszabadítás hívei voltak. Gyergyóvárhegyalja esete nem volt egyedí Erdélyben, hiszen Wesselényi Miklós is június 6-a előtt szabadította fel jobbágyait, az alsócsernátoni jobbágyfelszabadító határozat is megelőzte a jobbágyságot megszüntető törvény megszavazását.¹¹

Gyergyó vidékén a forradalom tömegbázisát a határőrkatoná családok alkották, akik állandó harcban voltak a helyi liberális nemességgel. Ez utóbbiak ugyanis a katonaközösség tagjait nemcsak a szék vezetéséből próbálták kiszorítani, hanem mindent elkövettek e csoport forradalmi lendületének csökkentéséért. Sajátos társadalmi helyzetüket a faluközösségekben, a tulajdonhoz kapcsolódó viszonyukat, a határőrkatoná életmódot már ismerjük. Mindezek az okok ezt a társadalmi kategóriát a legfontosabb forradalmi erővé alakították.

Már március hónapjának első felében felvetődik a határőrkatonák sorsának a javítása. A széki hatóságok különösen az újoncok helyzetén próbálnak változtatni, amint ez kiderül a csíki főkirálybíróknak a gyergyói alkirálybíróhoz címzett leveléből is: *„Törvény által ez évre meghívott katoná újonczaink tudtom szerént már be sorozva vannak, s több*

¹⁰ Csíkszereda. Állami Levéltár. F 26. Gyergyószék Levéltára. 968 sz.

¹¹ Egyed Á., im. 69.

helységek ujonczai javára szolgálatok ideje alatt, kamatozó jutalom pénzt is gyűjtöttek:

- az eféle segedelempénzzel még meg nem vigasztalt ujonczok folyamodtak hozzám kérvén: hogy részekre is az illető helységektől szolgálatok ideje alatt kamatozó segedelem gyűjtése eszközöltetnék: - Kérelmeket az ezutáni katona ujoncz álitás könnyebbítéséért is méltányosnak találok, mivel azonban az ilyenszerű kívánatok kivételére nem általános erőszak az eszköz, hanem a nép értelmeseinek szivekre ható beszéd utáni meggyőződés, s annak következtében bár négy, öt ember által, nyilváníttasson jó akarat, mert az értelmetlen és hidegszívű emberek egyetértése soha meg nem születik.¹²

Az oklevél azonban bizonyítéku szolgál arra, hogy a széki hatóságok vezetői is tarthatatlannak minősítik a határőrkatonák életkörülményeit, és megoldást keresnek az újonczok helyzetének javítására. Mindez azt jelenti, hogy bennük is élt a határőrkatonaságnak, mint intézményes keret válságának a tudata, de ugyanez a gondolatrendszer él a helyzetükért elégedetlen újonczokban is. Március 10-én tehát adatunk van az újoncz határőrkatonák elégedetlenségére vonatkozóan. Az erdélyi forradalom kezdetei azonban csak március 20-ra, ha nem későbbre tehetők. Következésképp megállapíthatjuk, hogy a földesúr és jobbágy, valamint a határőrkatonaság keretén belül létező ellentmondások Gyergyóban oly erősek voltak, hogy még az év első hónapjaiban hozzájárultak a helyi elégedetlenségek fokozódásához.

Az erdélyi nemesség a forradalom kitörése után továbbra is vezető szerepének a megőrzésére törekedett. Ezért, ahogy a bécsi és a pesti forradalom híre március 20-án Kolozsvárra érkezett, a liberális és konzervatív pártok vezetői kidolgozták az általuk képzelt változások programját.¹³ A programban szerepelt többek között a székely nemzet sérelmeinek rendezése, és a jobbágyfelszabadítás.¹⁴ A liberális nemesség programtervezetével egyetértett mind a fő kormányzók, mind pedig Teleki József fő kormányzó.¹⁵ Ez azt jelentette, hogy egyrészt meg akarták akadályozni a népi megmozdulások továbbterjedését és erősödését, másrészt pedig a nemesség nem akarta elveszíteni vezető szerepét az ún. „alkotmányos átalakulások” során.¹⁶ Ha már a fő kormányzók és a fő kormányzó állást foglalt a forradalom mellett, akkor Csík-, Gyergyó- és Kászon-székek vezető szervei nem maradhattak semlegesek az események sodrásával

¹² Csíkszereda. Állami Levéltár. F 26. Gyergyószék Levéltára. 979 sz.

¹³ Egyed Ákos, Háromszék 1848-1849. Bukarest, 1978. 30.

¹⁴ Uo.

¹⁵ Uo.

¹⁶ Egyed Á., im. 32.

szemben, különösen akkor, amikor Teleki József április 8-án országgyűlést hirdetett május 29-re. A véleménynyilvánítás és a további teendők megbeszélése céljából 1848. április 18-án összehívták Csík-, Gyergyó- és Kászon-székek gyűlését.¹⁷

Itt Balácsi József királybíró bemutatta az 1848 márciusi eseményeket, és mérsékelni próbálta a székek képviselőinek forradalmi hangulatát. Beszédében óvta, intette a csíki székelyeket az elmámorosodástól, s utalt arra, hogy Mikó Mihály gyergyói alkirálybíró a nép előtt kifejtette az átalakulás célját, tehát mindenkinek kötelessége az átalakulás csendes bevárása. Kiemelte, hogy a nép lelkében balul fogalmazott hiedelmek útbaigazítása végett, a katonai hatósággal egyértelműleg minden egyes faluban mind katonai, mind polgári részről kinevezett biztosok legyenek kiküldve, akik a falugyűléseken a nép előtt megmagyarázzák az átalakulási kérdések célját és hatását, a közrend és a békesség fenntartásának fontosságát. Ugyanakkor kérte a kinevezendő biztosok és tisztek közötti együttműködés létrehozását a közcsend és a béke biztosítására. A forradalmi hangulat csökkentése érdekében kérte adjanak be kérést annak érdekében, hogy a katonáskodó székelyeket ne vigyék külföldre.¹⁸

A gyergyói határőrkatonák pedig kettős tűz közé kerültek. A liberális nemesség annyira monopolizálta vezető szerepét a helyi események irányításában, annyira háttérbe szorította a faluközösségek szabadabb lakóinak érdekeit, hogy ez utóbbiak sok esetben az ellenforradalmi erők hatása alá kerültek. Így történt ez a gyergyói gyalog határőrkatonák esetében is, akik már az előző időszakban számtalanszor szembeszálltak a nemesség azon törekvésével, hogy a falu közföldjeit saját tulajdonná alakítsák át. Álláspontjukban felismerhető a hagyományos székely társadalomszerkezethez való ragaszkodás. Ők a szabadságot ezen ősi struktúrán belül szeretnék megvalósítani. Konzervativizmusukat az osztrák tisztek ki is használják, meggyőzik őket a határőrezredek fenntartásának szükségességéről. Programjukban megfogalmazódott a nemesi vezetés megszüntetésének a követelménye, és a szabadsághoz, valamint az egyenlőséghez szükséges anyagi biztosíték követelése.

A pontosság kedvéért szólaltassuk hát meg a szöveget: „*Népeket jogokhoz segélyteni szép dolog, de csak hogy ez az anyagi jólét érzékeny rovására ne történjen.*

Mi első Székely gyalogezredből népség fegyvert viselünk, és az országos rendek négybéli törekvése mindég az volt, s talán most is az,

¹⁷ Endes Miklós, Csík-, Gyergyó-, Kászon-székek földjének és népének története 1918-ig. Budapest 1938. 270.

¹⁸ Uo.

hogy a fegyverhordozástól felmentessük, csak ezen fegyverkezésbe képzelvén könnyebbülést a nép számára. Úgy tűnik fel, mintha a lefegyverkezetés a mi közös kívánatunk volna; de íme itten kijelencsük, hogy ez nekünk kívánatunk nem volt, és mi ezt most se kívánjuk. Minden eddig lefolyása a gyrás gyűléseknek, még csak árnyékilag se eshetik vissza a köznép kijelentett akaratára. Mi székely köznép minden közgyűlésen még eddig csak valóságos bábok voltunk. Ötven székely községünk mintegy 60.000 lélekszámból álló néppel reprezentáltatott ugyan, 3-3 küldöttek által a megyei közgyűléseken, de noha szólás szabadsággal mindazonáltal csak megfélészegített szavazással bírtak, küldötteinek csupán egy votum engedtetett.”¹⁹

A gyergyói gyalogkatonák rendje arra kéri az erdélyi törvényhozó testületet, hogy tegyen különbséget a kiváltságos rend és a köznép követelése között amikor az átalakulás problémáját tárgyalják:

„Ezen mostoha megszorítás a különbeni alkotmányos önkormányzás terén oka annak mi közszékelyek még soha ahhoz sem juthattunk, hogy saját ügyünkbe, és velünk szándékolt változtatásokba érzéseinket és akaratunkat ide az országosan egybegyűlt törvényhozó testület eleibe vezethessük. A fennebbi jó gyakorlat megszorításából következik az, hogy az ország színe előtt megyei követeink, nem a nép szelleme és akarata mellett, hanem a kiváltságos rend kívánata, és félre téve a nép anyagi jobb állását és jog szerénti állapotját, csupán csak azon porlepte hajdoni törvény cikkeket mellett vívtak, a melyek a nép jobb karba tételére már nem alkalmasak.”²⁰

A gyergyói kérelemlevél írói kihangsúlyozzák, hogy nem értenek egyet a vezetők által megfogalmazott fő forradalmi célkitűzéssel, vagyis a határőrezredek feloszlásával. Álláspontjuk meg is indokolják:

„Már ha a legfényvesztőbb kiváltságnál is a hon és állománynak szolgálattal tartozunk, úgy csak azt kell tisztába hozni, hogy ezen tartozásunk mi módon rovattattatik le könnyebben: Tudomásunk szerént, valamint az országos rendek, úgy minden más Székely népünket boldogítani óhajtó értelmes egyén is, az uralkodó nép szellemnek kihagyásával még többre nem voltak képesek mostanig véleményezni, mint egyeztetve az alkotmányos jogot és a honn és állomány tartozását, a katonai rendszert ugyan megsemmisíteni, de a helyett a székely nemzet közös erein egy bizonyos sorkatonaságot állítani.

A jeleni világ események és körülmények tekintetéből oly hangok ébrednek, hogy felmentvén a székely nemzetet a katonáskodástól,

¹⁹ Csíkszereda. Állami Levéltár. F 26. Gyergyószék Levéltára. 992 sz.

²⁰ Uo.

legyen a nép szabad, ne nyögjön az eddigi járom alatt, de éppen a hon és állomány tartozása igényeiben legyen a mostani harciasan gondolkodó, a hon és állomány kül és bel ellenségei ellen hadiason rendezett székely nép, egy úgynevezett nemzeti összesség - sem egyik sem másik gondolat ellen, mintha azok jók és jó szándékból jövők ne volnának, kifogásunk nincs de saját népünk érdekében honn és állománynak kötelességünk kimondani a következőket:

a) ha sorkatonaság állítatik közös székely erőn igen természetes a székely nép adó alá jutása, mert csak ezen módon láthatni el a sorkatonaságot minden nemű hadi készülettel és élelemmel. És bár mennyire cziczomázzák fel ezen szót „adó” bármiképp szépítsék azt, hogy az „nem adó” mégis tulajdonképpen „adó”. Itt mi nálunk székelyeknél bármi nemű adó ellen a nép akarattya nyilvánul, és nyilvánul azért, mert szegénységbe teng a nép, sem kereskedése, sem mezei gazdaságból szereshető vagyonossága, sem kézműipara nincsen, és ezen vagyontalanságnál fogva semmi módja sem lehet, a pénzt annak számára szerezni, akit saját kebeleiből katonának állított ki.

Ha már egyszer elengedhetetlen a honvéd állomány tartozása, úgy könnyebb nekünk ezen tartozásunkat a haza oltárára mostani rendes katonai szolgáltatunkkal letenni s így a szeretet hon és állomány aránylagos tényező napszamosai lenni, mint világszerte tudva levő szegénységünk mellett nagyobb részét a gazdaságunk folytatására szánt időnek, határunkon kívül azon készpénz megszerzésére fordítanunk, a melynek bé tudásáért most hadi és honn szolgálatot teszünk.

Egy megváltozott rendszer mellett napszamosok lennénk, tehát saját keblükön állított zsoldosainknak és ezen napszamosaink száma - tekintve azt, hogy határainkon kívül kellene az adó be adására szükséges pénz megszerzésére bolyongnunk s ott forró izzadásunk mellett, napszamosi munkánkat mint kegyelmet kérni, bizonyosan fennebb rúgna a mostani határnoki szolgálatnál.

Boldogtalan egy hit pedig az, hogy a Katonáskodó Székelység határnoki szolgálattya miatt mezei gazdasága folytatásába csonkulást szenvedne, mert jórendin tudván mindenki évenkénti tartozását. E szerént teljességgel nem alkalmas a sorkatonaság kiállítása, sőt kézzel foghatólag sokkal nyomasztóbb a mostani rendszernél. A korszellem pedig, a mint előbb mondok, s a minden népboldogító törekszik, nem az, hogy még súlyosabb terű alá vettessék a nép, hanem hogy azon könnyebbitve legyen.”²¹

A gyergyói székelyek egy része nem értett egyet a nemesség által elképzelt nemzetörség felállításával sem:

²¹ Uo.

„A mi a nemzeti őrsereget illeti arra csak annyi megjegyzendő van, hogy mi tulajdonképpen jeleni állásunkba már is nemzeti őrsereg vagyunk, és oly módon rendezve, hogy mindenki, a kinek személy = vagyon = bátorság = hon = állomány = és szabadság sikeres védelmezése valódián szívében fekszik, csak buzgó kötelessége lehet, a hon és állomány polgárait, a miénkhez hasonló nemzetőrségi rendszerbe hozni. De ha egy nép-elem ellen változás tétetik, akkor sem személy - sem vagyontalanságért, sem a honállomány - és nemzeti szabadság biztos védelmezéséért nem kezeskedhetni. - Mert minden képzelhető lelki korlátoltság mellett is nagyon jól tudja a nép, hogy magasztalt polgárosításával, és ezzel egybekötött polgári hatóság alá jövésével, továbbá egy más - csak ugyan honvédelmi, tehát mindég fegyverhordozási alapon épülő rendszerrel egybekötött állapot, ha nem több de bizonyosan nem is kevesebb pénzbeli áldozatot, vagy más színű idővesztegetést igényel, és e miatt nem hogy nem nyer, sőt veszteszt. Ennek következtében most s mind addig a míg vagy a népszellem valami tervezett új rendszerrel, mint hasznot hozóval meg nem barátkozik, vagy néki kézzel foghatólag a mostani katonai rendszernél egy más alakú, vagyontalanságának tetteleg hízelgő alapottyán nem csak jogilag, hanem anyagilag és valódiilag könnyebbítő rendszer kieszközlése nem képes (amire azonban sem sor-katonaság, sem nemzeti őrsereg nem alkalmas, de ez utóbbi honn és állomány biztosabb fennállásával is ellenkező) minden elhirtelenkedett változtatás csak a népnek nyomasztóbb lenne és talán még megfélemltetlen ellenszegülést is !okozna! és mitől Isten őrizzen és minek elhárítására a honn atyák törekedni kötelesek, polgári vérontást szülhetne.”²²

A szöveg tanulmányozása arra enged következtetni, hogy a gyermeki katonák felismerik egyes forradalmi jelszavak demagóg jellegét. Bebizonyítják, hogy szabadságról mindaddig nem beszélhetünk, míg ehhez a szükséges anyagi jólétet, illetve a gazdasági függetlenségüket nem biztosítják. Jól tudják, hogy a mezőgazdasági termelésre kedvezőtlen természeti feltételek a kapitalista gazdálkodásra felkészületlen paraszti gazdaságokat tönkretennék, ezért nem a jogi viszonyaikon akarnak változtatni, hanem az anyagi helyzetükön.

Arról nem beszélhetünk, hogy nem értették volna meg az 1848-49-es forradalom fő célkitűzését, hiszen ők maguk jelentik ki, hogy „annyi béléltással bírnak megismerhetni azt, hogy a haza és az állományért semmit nem tevő kiváltságos osztályok létezésénél, ha darab ideig fenn is állhat, ez mégis előbb utóbb a szent igazság elvénél fogva minden here módra élő hon és státus polgárt még emberiség nevében is kényszerít,

²² Uo.

vagy önkéntesen, vagy az ellenállhatatlan méltányosság harapózó szelleménél fogva henye életéről lemondani, és a tehetség mértéke szerint hasznos polgárrá lenni.

Ezen állításunk több fejtegetést nem kíván. Szól mellettek a jelenkor.”²³

Az a tény, hogy Gyergyó katona lakosai nem követelik a határőrség megszüntetését, nem azt jelenti, hogy nem követelnek változtatásokat. Programtervezetük a következő pontokat foglalja magába:

1. A határőr szolgálatba lévő székelyeknek az eddigi naponkénti 4 krajcár mellé, még naponkénti 2 krajcár adódjon, mint kenyérpénz.

2. A nyolctápai várdá, ordináncz, úgy a tavaszi és őszi fegyver gyakorlatra adódjon embereinknek napidíj és kenyérpénz.

3. Az őrvonalra az élelem szállítás fizetődjön meg.

4. Fegyvereinknek katonai szolgálatok megtevésére asignáldjon öltöny.

5. A fegyveresi szolgálat csak 40, a Szélyör és ordonánczi szolgálat pedig csak 50-ik évéig tarcsón, s azontúl legyen mindenki egész Invalidus.

6. Az Aeráriális épületek és kertek mellett lévő munkatételek illő áron fizetessenek, bár rendes napidíj és kenyérpénzzel - meg.

7. A várdák számára szükséges fa ne szállítódjon ingyen.

8. A tiszt urak számára katonai és adózó személyektől szállítandó fa ne az eddégi országos regulamentum szerint fizetessen, hanem ezen tüzi fa ára szabályoztasson a mindenkori piaci árhoz.

9. Katonai pályára nevelt ifjainkra legyen szellemi - társadalmi - műveltség és szolgálati érdem az előreléptetéskor méltányos figyelem.

10. Századi őrmestereinknek jobbtásson meg fizetések.

11. Reális törvényeink már alkalmazhatatlanok és igen tág kört nyújtnak a költséges huzamos cselekedésre, mi által sok felekezetünk már tönkre jutott. - Alkottassanak azért új, rövid czélszerű és mindenki előtt érthető reális törvények.

12. Grencz Prokurátoraink sem nem ítélő bírók, sem erélyes ügyvivők, de még a feleket se tudják kibékíteni, tehát szükségtelenek.

- Alkalmaztassanak helyettek az ezredi törvényszéknél oly hadi ügyvédek, akik a hadi törvények mellett a hazai törvényekbe is jártasak lévén, peres ügyeinket előlegesen kivizsgálják és mind a két félnek igazát vagy nem igazát tartozatlan kimondják. Ez által sok kölcséges per elháríttatik.

13. A papi kepe a legnyomasztóbbak közül való, mert egy fudusról, amiről a most fennálló kepe törvényhozatalakor évenként 6 kalangya

²³ Uo.

fizettetett, most a mellett, hogy a nép szaporodott és a fogyasztás nagyobb, 30-40 kalangya fizettetik.

Röviden: szegényebb sorsosaink takarmányoknak kénytelenek, mind a mellett, hogy papjaink szinte uradalmakhoz hasonló kánonoki portiókat birtokolnak, ezeknek kepeül fizetni - Alkottasson azért akkor igazságosabb más kepe törvény, akár fizetssenek papjaink, más országok példája szerint, méltányos összegebe pénzül.

14. Megyei közgyűléseinken teljes szavazati jogot kívánunk.

15. Mivel sem módunk sem alkalmatosságunk nincs, az országgyűléseinken saját ügyünköt képviselni, megyei követeink pedig, eddig elé a kiváltságos osztály kifolyásai voltak, azért azt kívánjuk, hogy mindenkori hongyülésen kérelmezési joggal bírjunk, és arra kérjük az országos rendeket, hogy kérelmeink ha lesznek, elfogulatlan vizsgáltságának meg és azok szerint hozzasson határozat.

16. A parajdi só ára szállíttasson oly fokra, hogy ebből szegényebb sorú felekezeteink részesülhessenek és ne legyenek kénytelenek, barmaikat só nélkül egeszteni, s magok sótlan kenyeret enni.²⁴

Gyergyó alszék gazdasági-társadalmi szerkezete azonban nemcsak Maros-, Udvarhely- és Háromszéktől különbözött, de nem hasonlított a vele egy közigazgatási egység alá tartozó Csíkhöz sem. Ez megmutatkozott magatartásukban is. Ez kiderül Benedek György hadnagy és Balázs András csíki forradalmárok 1848. május 19-i Török Istvánhoz írt levelének egyes részleteiből:

„nézetünk szerint Csíkba is ki kellene jutatni mert tudtunk szerint a Csíki Atyafiak semmit sem indítottak. De ezen ki juttatás talán sikerebb és gyorsabb lenne, ha a kérelemmel két gyergyói Atyafi személyesen járna bé a Csíki közösségeket is és valamint Gyergyóba úgy Csíkba is teljes közönség gyűlésébe a nép eleibe terjesztetnék. A kérelmet nem szükség vidini instálni sem a Compánia sem a Batalion által, de annyi még is szükség, hogy a kérelemnek a közönségnek eleibe való betéréséről a Compánia tisztek is tudossíttassanak.”²⁵ A válaszlével írói javasolják a program kiterjesztését a háromszéki határőr katonákra is: „Nem volna talán szükségtelen ha a kérelemnek egy párja, abba az esetben ha itt mindenütt elfogadtatnék, valamennyi háromszéki közönségnek ki véve Vásárhelyt, Szentgyörgyöt, Beretzket és Ilyefalvát, mert ezek privilegizált városok által küldetnék, csak annyi kíséző levél mellett:

²⁴ Uo..

²⁵ Uo.

Nemes Közönség

Mi Csiki Katonáskodó Székelyek az országgyűlésre egy kérelmet adunk bé.

Ennek párját itt közöljük azon hozzáadással, hogy ha az a Háromszéki Atyánkfiaiak közös érdekébe volna, egy hasonló kérelem adatnék bé. Mind azon által tessenek saját jobb nézetek szerént bänni.”²⁶ E levél megfogalmazói e programnak a huszárkatonákra való kiszélesítését is javasolják: „Noha a kérelem kegyelmek által csak a gyalog nép nevére tétetik, még sem árt talán ha arról a huszárok is tudomást vesznek.”²⁷

A kérelemlevél azonban nem talált megfelelő talajra sem Csíkban, sem Kászonban, sem pedig Háromszéken. Sőt még az is elképzelhető, hogy Gyergyóban volt általános a határőrezredek fenntartásának a követelménye.

Felvetődik a kérdés: mégis mivel magyarázható az a tény, hogy amíg a csiki, háromszéki és kászoni székelyek a határőrezredek feloszlását követelik, addig a gyergyóiak egy része épp ennek fenntartását kéri? A válasz Gyergyó és Gyergyóújfalu jogi - társadalmi valóságával magyarázható. A székely katonacsaládok birtokait sok szempontból védte a határőrkatonai rendszer. Ők tehát a kérelemlevéllel tulajdonképpen az ősi székely örökséget védték.

Nemsokára összeült a kolozsvári országgyűlés, mely többek között a székely társadalom belső kérdéseivel is foglalkozott. A kolozsvári diétán elfogadott törvény III. cikkelye leszögezte, hogy a székelyek között eddig fennállott határőri intézmény megszűnik, a katonacsaládok pedig politikai, valamint vagyoni viszonyaikat illetően egyenlő jogokat élveznek más polgárokkal. A továbbiakban a törvénycikk hangsúlyozza, hogy a legközelebbi országgyűlésig a fegyverviselő székelység mint nemzetőr köteles katonai rendes fegyelem mellett katonáskodni.²⁸ Tehát a régi határőrkatonai rendszer a gyakorlatban mégiscsak fennmaradt.

Az országgyűlés munkálatainak bezárása után, Csík-, Gyergyó- és Kászonszék vezetői 1848. június 15-én összehívták a szék gyrás gyűlését. A megbeszéléseken jelen volt Lázár László a kormány részéről és Gál Sándor, aki mint miniszteri biztos előterjesztette Batthyányi Lajos kormányelnöknek 1848. május 10-i felhívását, mely szerint 12.000 katonát kell küldeniük a Szeged melletti állandó táborba. A felszólítást elfogadták és a gyűlés kimondta, hogy Csík (Gyergyó- és Kászonszékkel együtt) az elrendelt táborba szállításra mindig készen áll; hogy nemcsak töredék,

²⁶ Uo.

²⁷ Uo.

²⁸ Egyed Ákos, Háromszék 1848-1849. Bukarest, 1978. 30.

hanem az egész és általános felajánlásról lehessen biztos tudósítás, a primori rend önkéntes ajánlkozása alapján elhatározottat, hogy minden eddig létezett rendi különbség nélkül a törvényhatóságnak valamennyi polgára, nemcsak néhány ezren, hanem mind fejenként sietnek a legnagyobb készséggel fegyvert fogni. A gyűlésen elhatározták a primori, vagyis a nemesi kiváltságok megszüntetését is: „... a primori rend a székely nemzet többi része felett bírt kiváltságairól addig is, míg ez e tárgyban keletkezett törvény megerősítve beérkezne, minden rendeket összeolvasztván, végkép lemondván, ezután kész a közterhekben a néppel osztani, a rendek különbségét a székben végképen megszüntnek tekintni s ezután a törvényhatóság bármelyik tagját, minden rendi különbség nélkül csak a ... haza szabad székely polgárának neveztetni kívánja.”²⁹ Ezután a gyrás gyűlés népgyűléssé alakult át. A népgyűlés programtervezetet dolgozott ki, melynek főbb pontjai a következők voltak:

- a revindikált havasokhoz csatolt magánbirtok visszaadása
- a revindikált havasok jövedelmeiből begyűlt pénzösszeg célszerű felhasználása
- papi kepe megszüntetése
- az úgynevezett futrás pénznek a visszaadása
- a székely nemzetnek mint külön lovasezredet képező testületnek nem említését, hanem annak meghatározását, hogy a „... honnak kerek számban hány katonára van szükség és az összeg mindenütt a lakosság arányszáma alapján vettessék ki, a béke idején a határokat a sorkatonaság s ne a mezei gazdaságban foglalkozó székelyek őrizzék”
- a sószállítás ára leszállítassék³⁰

E programtervezettel kapcsolatban a népgyűlés a vita során a következő határozatokat fogadta el:

- a revindikált havasok jövedelmére vonatkozólag meg kell keresni a gyalog- és huszárezredek parancsnokát, hogy a felhasználásról adjanak kimutatást és biztosítékot, hogy másra nem fordítják
- a papi kepe nézve azt határozták, hogy visszaadják az illető helységnek és patronusoknak a canoica portiot, s a helyett ad annak illő pénzt a közpénztárból. Míg ez megtörténik, a kepezési kötelezettség fennmaradt
- a futrás pénzekre nézve a székely határezred parancsnokságát szigorú számadás alá kell vonni

²⁹ Endes M., im., 271-272.

³⁰ Uo.

- kimondták a székely katonaságnak nemzetőrséggé alakítását. A székely katonaság azonban a július 2-i országgyűlésig maradjon jelenlegi állapotában

- a minisztériumtól követeljük a sóár leszállítását.³¹

A következőkben a Népgyűlés azt indítványozta, hogy hozzák vissza az ezred köréből elvett fegyvereket, valamint a polgárőrség minden rendi különbség nélkül való felállítását. Az indítvány alapján a népgyűlés elrendelte minden helységben a biztosság felállítását.³²

Nem nehéz felismernünk a gyergyói határőrkatonák követeléseinek hiányát Csík-, Gyergyó- és Kászsónszék úgynevezett nemzetgyűlésének követeléseivel között. Bár a gyrás gyűlés nemzetgyűléssé alakult át, az új szerv vezetői ugyanazok maradtak, tehát a tartalomban sem történtek mélyebb változások. Íme néhány példa:

- a vicetisztek lemondtak, de a népgyűlés őket újra megválasztotta

- Gyergyóban a nemzetőrség megalakításával megbízott biztosság tagjai a medence leggazdagabb emberei voltak, név szerint Puskás Ferenc, Györffi Dénes, Csiki Ferenc, Veress István, Bernád Antal és Csiki Alajos.³³

Az új forradalmi szervek vezetői tehát nem voltak mások, mint a régi széki tisztségviselők. Közülük választották, Gál Sándor kivételével az országgyűlésre küldendő követeket, név szerint Mikó Mihályt, Mihály Gergelyt és Antalffy Gábort. Ez utóbbi és Gál Sándor pótkövetek voltak.³⁴

1848. június 17-én 7727/1848 számú rendelet érkezik Csík-, Gyergyó- és Kászsónszékbe a robot eltörlésére vonatkozóan. A rendelet 4. pontja leszögezi, hogy a földesúr majorsági szántó, kaszáló földjeinek, erdeinek, legelőinek, szőlőinek és gyümölcsöseinek tökéletes tulajdona lett az eddigi jobbágy és zsellér azon úrbéri vagy colonicális mindennemű földeknek, amelyekben most mint olyanokat bír, amelyek az azok utáni szolgálat és dézsma eltörlöttét, neki ajándékozzatnak.³⁵ Valószínű azonban, hogy a jobbágyfelszabadítás a Gyergyói-medencében már régebb megvalósult. A határozat azonban jogilag pontosította a társadalmi folyamatot.

1848 júniusában és augusztusában a forradalomellenes erők kezdtek megerősödni. Miután a Habsburg ház körüli uralkodó köröknek sikerült leverniük az olasz szabadságharcot, elhatározták, hogy végeznek a ma-

³¹ Uo.

³² Uo.

³³ Uo.

³⁴ Uo.

³⁵ Uo.

gyar forradalommal is. Az osztrákok erőteljes ellenforradalmi tevékenységet fejtettek ki. A forradalmi kormány az események sodrásában a székely haderőkben katonai védelemre alkalmas csoportot látott. Talán ezzel magyarázható Batthyányi Lajos miniszterelnök harci felhívása az I. számú csiki határőrezredhez 1848. május 19-i, majd június 28-i³⁶ a haza megmentése érdekében. 1848. augusztus 14-én a forradalmi kormány rendeletére a csíki 1. számú székely határőrezred egyik zászlóalja, mely főleg gyergyóiakból állt, Móricz József zászlóaljparancsnok, Navraczky Károly, Kedves Lajos, Pál Vilmos, Kiss Antal, Magyarai Ferencz és Borsos Ignác századparancsnokok vezetése alatt a Jellacic által fellázított rácok elleni védekezés céljából Újvidék felé vette útját.³⁷

Az Újvidékre érkező székely századok 200-200 katonából álltak, az ötödik századot pedig a gyergyóújfalviak és a gyergyószentmiklósiak alkották fele-fele arányban: a székely zászlóalj elfoglalta a szerbek által veszélyeztetett Török-Becse városát és Versec, Feketics és Verbász helységeket. Verbászon a székely sereg egyesült az ágyukkal ellátott magyarországi forradalmi haddal. A magyar hadnak erősítést jelentett a székely huszárezred egy századának a csatlakozása is. A forradalmi sereg a szerbek elleni támadást szeptember 20-ról 21-re virradó hajnalban kezdte meg az újvidéki Szenttamás és Verbász vidékén. Mivel azonban a Ferencz-csatornán való átkeléshez szükséges „fasínakat” a rácok elszüllyesztették, a hadműveletet vezető Mészáros hadügyminiszter kénytelen volt lemondani a támadás folytatásáról. Ezt követően a székely zászlóalj megszállta Ó-ker községet és megakadályozta a Temerinben és Újvidéken gyülekező szerbeknek a római sáncokban tanyázó rácokkal és seresánokkal való egyesülését. Ezekben a harcokban a gyergyóújfalviak közül Balla Miklós, Balla Márton, Bajkó János Józsefé, közkatonák és Dénes Imre őrmester veszítették életüket. Nagy Imre gyergyóújfalvi honvéd négy társával együtt négy ágyút zsákmányolt a szerb seregektől.

Időközben Erdélyben is kiéleződtek az ellentétek. Anton Puchner tábornok törvénytelennek tartotta a magyar forradalom kormányát és annak erdélyi képviselőit. 1848. szeptember 18-án Erdélyt ostromállapotba helyezte, teljes meghódolást követelt minden törvényhatóságtól. Négy katonai tábornok szervezett Riebl őrnagy, Urbán ezredes, Heydte dragonyos-százados és Gedeon tábornok parancsnoksága alatt a császári hatalom visszaállítása céljából.³⁸ A székelységnek tehát választania kellett a meghódolás és az önvédelem között. A választás érdekében 1848.

³⁶ Endes M. im., 278., 280.

³⁷ Kiss Antal honvédezredes visszaemlékezései.

³⁸ Egyed Á., im. 71.

október 16-18-án összehívták az agyagfalvi székely nemzeti gyűlést.³⁹ A népgyűlésre Csik-, Gyergyó- és Kászonszékből mintegy 15.000 ember érkezett.⁴⁰

Az agyagfalvi nemzeti gyűlésen a székelyek jószándékukról biztosították Erdély összes népeit, miközben megbélyegezték a népeket egymás ellen szító osztrák politikát. Elhatározták, hogy felhívást intéznek a román és a szász lakossághoz, melyben biztosítják őket, hogy a székelyek tisztelik nemzetüket, nyelvüket és vallásukat. Kijelentették, hogy barátai a volt jobbágyok új szabadságának s testvérileg kívánnak a szabadságjogok fenntartásában segíteni: közös teherviselést és jogegyenlőséget óhajtának.⁴¹ A következőkben a gyűlés magáévá tette azt a javaslatot, mely szerint a székelység kivonja magát a Gubernium hatósága alól, és ugyanakkor a leghatározottabban megtagadta a függést a General Commandótól. A nagy gyűlés tehát a katonai védelem mellett szavazott. Székelyföld katonai főparancsnokává Sombori Sándor háromszéki huszárezredet választották. Főtiszti hatáskörrel ruházták még fel Dorsner ezredet, a csíki gyalog határőrezred parancsnokát.⁴²

Az önvédelem megszavazása után nem sokkal az ellenforradalmi erők támadásba lendültek. Az első támadás Gyergyóremete és Gyergyóditró felé irányult. A több ezer főből álló osztrák fegyveres csapat Marostorda felől érkezett, amelyhez csatlakozott a szász székek közösségeinek fegyverbíró lakossága és ezáltal néhány ezerrel növekedett a támadni készülni szándékosok száma. A hír futótűzként terjedt szét a gyergyói falvak lakossága között. Fel kellett készülni a védelemre. A falvak vezető emberei „megtanácskozták a teendőket” és elhatározták, hogy az ellenforradalmárokat Remetén és Ditró határánál várják be. A gyergyói községekből csakhamar érkezni kezdtek a fegyverrel és kaszával felszerelt lakosok, mégis az összegyűltek zömét döntő többségükben Remete és Ditró lakossága alkotta. E kis haderő élére a bátorságáról is híres medvevadász, Bernád Imre remetei százados állott. Amikor híre érkezett, hogy az osztrák hadak Várhegy felé közelednek, akkor a Ditró és Remete között összegyűlt had a Maros két partján elterülő széles mezőkön csatasorban kifejlődött és elindult Várhegy felé a támadókkal szemben. Várhegy előtt a két sereg találkozott és az elsők között kisebb csetepaté fejlődött, amelynek az est bekövetkezése vetett véget.⁴³

³⁹ Uo.

⁴⁰ Egyed Á., im., 74. Kővári László Kolozsvár, 1861. 90-95.

⁴¹ Egyed Á., im., 76, Kővári L., im. 90-95.

⁴² Uo.

⁴³ Garda Dezső, 1848 Gyergyóremetén. In KORUNK, 1978. sz. 9. 760-761.

Bernád Imre taktikai fogásból, hogy az ellenséget megtévessze a gyergyói had létszámára vonatkozóan, a sereget a Maros völgyében a remetei hegyek aljától a ditrói hegyek széléig helyezte el szétszórvva. Ezután számtalan táborfüzet készítettetett és kiadta a parancsot a mozgásra és a zajongásra. Így a gyergyói hadak egy hatalmas sereg impresszióját keltezték. Úgy tűnt, mintha egész Székelyföld megmozdult volna. Az eredmény nem sokáig váratott magára. Hajnal előtt az erejéről és vakmerőségéről híres Balázs János az Eleké vezetésével egy nagyobb felderítő csoport indul Várhegy felé. A csoport tagjai kissé elcsodálkoztak azon, hogy feltartóztatás nélkül érthettek el Várhegyre. Itt azonban újabb meglepetés érte őket: nemcsak, hogy ellenségre nem akadtak, de még várhegyi lakossal sem találkoztak. Cselre gondoltak. Végül is sikerült megtalálniuk a helyi lakosok rejtekhelyét, akiktől megtudták, hogy az osztrák-szász seregek visszavonultak Maroshévíz felé.⁴⁴ A gyergyóiak értesülvén az osztrákok visszavonulásáról a legnagyobb rendben elindultak a visszavonulók után. Mivel az ellenfél nem a Maros mentén lévő úton haladt, hanem a Maros oldalán lévő hegyek erdőségeiben, az üldözés napokon át tartott, kölcsönös lövöldözések között. Az ütközetre Szászrégennél került sor, ahol az ellenforradalmi sereg egyesült Urbán ezredes csapataival. Időközben az agyagfalvi táborból is jelentős székely haderő érkezett a helyszínre. A hadműveletek vezetésével székely részről Bernád Imrét bízták meg, aki a gyergyóremeteieket a középhad első soraiban helyezte el. A csata már javában folyt és puszkatusra került a sor, amikor Balázs János két puskát ragadott a kezébe és a szászok közé ugrott. Hatalmas erejével jobbra és balra oly súlyos csapásokat mért, hogy azok folytán a szászok sora megingott, és a vele együtt támadó gyergyóiak rohamának az osztrák-szász seregek nem tudtak ellenállni, hanem meghátráltak és szétfutottak. Most pedig lehetőség nyílt a több évtizedes megalázás megbosszulására. Szászrégenben a rend fenntartását a gyergyóiakra bízták, akik a tutajkereskedők városát és környékét felgyújtották.⁴⁵

E győzelem értékesítésének lehetőségét jelentősen csökkentette a Marosvásárhely melletti csata, november 4-én, amikor is Gedeon tábornok szétverte a székelyek főerejét és nemsokára egész Marosszékét elfoglalta. Ezzel egyidőben Heydte őrnagy megszállta Udvarhelyszéket.⁴⁶ Csík-, Gyergyó- és Kászsószék helyzete igen válságossá vált. A szék haderejét alkotó katonák egy része a magyarországi hadszíntereken har-

⁴⁴ Uo.

⁴⁵ Uo.

⁴⁶ Endes M., im., 277-278 és Kővári L., im. 103.

colt, a helyben maradtoknak pedig igen kimerítő volt a fenti nagy ütközetekben való részvétel. Talán ezzel magyarázható, hogy Csik, Gyergyó és Kászonszék székelyei meghallgatták katonai parancsnokuk, Dorschner ezredes tanácsát és alávetették magukat a szebeni főparancsnokságnak, azzal a feltétellel, hogy területükre ellenforradalmi haderő be nem teheti a lábát.⁴⁷

A General Commando nem fogadta el a széknek ezen kikötéseit és ragaszkodott a minden feltétel nélküli meghódoláshoz.⁴⁸ Válaszképp december 1-én a szék egy újabb népgyűlés keretében az önvédelem mellett döntött.⁴⁹ A németekkel való szembeszállás határozatát nem követte a lakosság mozgósítása, s a katonaság felsorakoztatása az ügy támogatására.⁵⁰ E hiányosság következtében a katonai vezetésnek sikerült az önvédelem tervét meghiúsítania.⁵¹ Dorschneréknek sikerült feltartóztatniuk útjukban a háromszékiek segítségére induló csíki húszárok egy részét.⁵² Ennek ellenére számos csíki és gyergyói tiszt, altiszt és katona vett részt Háromszék védelmi harcaiban.⁵³

1848. november 29-én a magyar forradalmi kormány az erdélyi hadsereg fővezérévé Bem tábornokot nevezte ki. A lengyel szabadságharcos harc képes állapotba tette a Szilágysomlyó környékén állomásozó csapatokat, melyekkel december 25-én visszafoglalta Kolozsvárt, majd január 13-án Marosvásárhelyt.⁵⁴ Bem kiáltványban fordult a székelyekhez. Főképp Csík-, Gyergyó- és Kászonszék katonai erejére számított, akiknek csatlakozását január 22-re tűzte ki. A fenti katonai egységek majdnem egy hónapi késéssel érkeztek meg Bem táborába.⁵⁵ Gál Sándor, aki Csík-, Gyergyó- és Kászonszékben időközben átvette a szék főparancsnoki tisztségét, január utolsó napjaiban 1600 főnyi sereget gyűjtött, mely egyesült a Szentpéteren állomásozó háromszéki sereggel, hogy elindulhasson Vízakna felé az erdélyi főparancsnok táborába. Ez a sereg azonban útközben találkozott a Havasalföldről átvonuló és Szeben környékén állomásozó orosz sereggel. Katonai küzdelem után sikerült legyőzniük a cári csapatokat.⁵⁶ Ezután tovább folytatták útjukat Medgyes felé, ahol

⁴⁷ Egyed Á., im. 150.

⁴⁸ Uo.

⁴⁹ Uo.

⁵⁰ Uo.

⁵¹ Uo.

⁵² Egyed Á., im. 151.

⁵³ Egyed Á., im. 174.

⁵⁴ Egyed Á., im. 151.

⁵⁵ Egyed Á., im. 176.

⁵⁶ Uo.

február 19-én csatlakoztak Bem tábornok csapataihoz.⁵⁷ A következőkben részt vettek Szeben március 11-i bevételében, valamint az osztrák és cári haderőnek Erdélyből való kiűzésében.⁵⁸

A gyergyói, csíki hadosztály egy része 1848 decemberében és 1849 januárjában továbbra is Szlavóniában, Magyarországon, Aradnál és Lipánál harcolt. Arad sikertelen ostroma után Gál Miklós ezredes a csíkygyergyói zászlóaljat haza engedte. Ez a hazatérő had részt vett a Piski hídi ütközetben. Itt kora reggeltől délután három óráig a csata váltakozó szerencsével folyt. Ekkor a forradalmi had már kénytelen volt hátrálni. A Déva felé való visszavonulás meneküléssé alakult át. Időközben az osztrákok a meghátrálás lehetőségét is elválták a híd felrobbantásával. Ekkor a székely századokat és a Württemberg huszárokat rögtön harcba vonták. Ezek a menekülő forradalmi sereg és az üldöző ellenség között lévő téren sorban állva felvonultak és a lovastámadást feltartóztatták. Ezzel ideje jutott Bemnek a menekülő sereget rendezesedni, annak jobb szárnyát Szentandrás felől egy dombra felállítani, a bal szárnyát pedig a didacsi erdőre támaszkodva elhelyezni. Az ellenfél támadását felfogó székely századok, a forradalmi sereg csatasorba állítása után, az ágyúfedezetben foglaltak állást. Bem tábornok serege lassan támadásba lendült át, majd győzött.⁵⁹

Bem tavaszi hadjáratának sikeres befejezése után megtörtént Erdély katonai, majd polgári átszervezése.⁶⁰ Ez magával hozta Csík-, Gyergyó- és Kászsónszék átszerveződését is. Bem tábornok Székelyföldet külön kormányzás alá helyezte, Gál Sándor vezetése alatt.⁶¹ Az erdélyi hadsereg főparancsnoka azt kívánta, hogy a székely székek teljes katonai és anyagi erejét a forradalom szolgálatába állítsák. Ezért Gál Sándort teljhatalommal ruházták fel a belügyeket, igazságszolgáltatást, újoncállítást és a határörködést illetően.⁶²

A székekben a legfőbb katonai vezetés a bizottmányok kezében volt. Ezek legfőbb feladata az újoncállítás volt. Az újoncokat is Bem hadseregébe osztották be.⁶³

A székely székek katonai parancsnokát Gyergyóban is megtaláljuk. Kezdetben a székhelye az alfalvi Veress iskolában volt, majd a mai gyergyói múzeum épületébe helyezték át főhadiszállását. Itt székelt az

⁵⁷ Uo.

⁵⁸ Uo.

⁵⁹ Egyed Á., im., 287-288.

⁶⁰ Egyed Á., im., 176.

⁶¹ Egyed Á., im., 178-179.

⁶² Egyed Á., im., 179.

⁶³ Egyed Á., im., 180.

osztrák határőrség parancsnoksága is, melynek német tisztjeit mind letartóztatta. Gyergyó téhát, akárcsak Székelyföld, tulajdonképpen katonai védelem nélkül maradt. A gyergyóiak nagy része Hátszeg környékén és a Bánátban harcolt. Az útvonalat Orlát, Szelistyén, Csina, Sebeshely, L.etya és Hátszeg nevű települések képezték.⁶⁵ Hátszegen túl, a délre fekvő erdős dombon fegyveres sereg jelent meg. A székely had csatasorban vonult a dombra. Az ellenfél azonban visszavonult. Innen a Vaskapu felé vették útjukat, majd Bukovában ütötték fel főhadiszállásukat. Innen Fodor Ignác százados parancsnoksága alatt lévő fél zászlóalj azzal az utasítással ment Meczára, hogy az osztrák hadakat állandóan foglalkoztassa. Így ez a sereg állandó harcban állott az Opel vezetése alatt lévő ellenforradalmi sereg előőrseivel. Ezután Portik főhadnagy ötvened magával, a parancs ellenére, a határpatakon átment és 90 halottat hagyott maga után. Ez a váratlan gesztus magát a forradalmi hadvezetést is lépésre kényszerítette, amely szintén támadásba lendült és az ellenséget megfutamította. A gyergyóiak és a csikiak innen Vajszlóva és Ruszkabánya felé haladtak, ahol megütköztek az osztrák seregekkel. A harc ágyútűzzel kezdődött, – majd a székelyek egy része szuronyt szegezve az ágyútelepre rohant és két ágyút elfoglalt. Ezzel egyidőben egy másik székely csapat, Ladó Ferenc hadnagy vezetésével, az ellenséget megkerülve támadott, míg Portik főhadnagy a jágereket foglalta el. Az osztrákok visszavonulásra, majd eszeveszett menekülésre kényszerültek. A Karánsebesig szaladó osztrák hadból sok császári tisztet a Bisztra folyóból húztak ki.⁶⁶

Petőfi Sándort, ki jelen volt ebben az ütközetben, igencsak meglepte a székelyek hősiessége. Ekkor írta meg „A székelyek” című versét, melyet április 17-én küldött el a következő haditudósítással a debreceni Közlönynek: *„Eljöttünk Erdélyből, még pedig jó örömmel, mert az első lépésünk is diadal. A Vaskapun innen Vajszlóva határőrfalunál várt bennünket az ellenség. Megtámadtuk, megvertük, veni, vidi, vici. Két zászlóalj volt ellenünk, seregünkben csak négy század (78 székely zászlóalj) volt a tűzben s e négy század a legalább 2000 emberből álló ellenséget mintegy kétórai harc után oly kétségbeesett futásnak lóditotta, hogy Karánsebesig meg sem állt, onnan is még aznap továbbfutott. Úgy-hogy tegnap reggel, midőn ideértünk, a városiak fehér zászlóval fogadtak. Az ellenség elesettjeinek számát nem tudjuk, láttunk valami 20 agyonlőttet, mintegy 50 vízbefúltat, kik a tunelen keresztül akarták az életüket a hegyekbe vinni. Minekünk ami talán hihetetlen magam sem*

⁶⁵ Endes M., im. 291-292.

⁶⁶ Uo.

*hinném el ha nem láttam volna, még csak sebesültünk sincs egyetlen sem.*⁶⁷ A nagy költő a következőképpen jellemzi a gyergyóiak és a csíkiak harci viselkedését: „*Általában csak annak lehet fogalma e székely vitézségről, aki maga látja. Ezek valóban csodagyerekek, mert nagyrézsűk jóformán gyerek. Nyugodt bátorsággal, mondhatni kimért lépésekkel haladnak a csatában előre, folyvást biztosan, mint a réten a kaszások s még énekelnek, amikor már ropognak a fegyverek. A lövöldözést hamar meguntják és szuronyt szegezve rohannak s velük az enyészet; az ellenségnek nem marad más, mint futni vagy meghalni.*”⁶⁸

A gyergyói és csíki hadakat azután a mehádiai vonalon a Slatina szorosban találjuk négy hétig, de megtaláljuk őket Déva bevételénél, majd Fehérvár ostrománál is.⁶⁹ A lugosi, az orsovai és a vidini harcokban számos gyergyóújfalvi katona vesztette életét. Megemlíthük közülük Egyed Mihály főhadnagyot, Molnár János tizedest, Bajkó Mártont, Huszár Mártont, Molnár Ágostont, Solyom Miklóst, Solyom András felsőt, Ferenczi Alajost, Kalányos Gábort, Dénes Lajost, Solyom Ágostont, Balla Antalt, Fákó Józsefet, akik mint közkatona küzdöttek a szabadságharc győzelméért.⁷⁰

A Ferenczi György vezetése alatt harcoló 82-es honvédszászlóalj, mely főleg gyergyóiakból és csíkiakból tevődött össze, jelentős katonai sikereket ért el Feketehalomnál és Szeben ostrománál. Ezekben az ütközetekben a gyergyóújfalvi áldozatokat is feljegyezték. A szebeni csatában Márton István, Lázár István vesztette életét, míg a feketehalmi ütközetben a gyergyóújfalvi áldozatok Sára Péter, Elekes Ignác, Erszény János, Erszény Gábor, Szócs Gazdi Károly és Király István voltak.⁷¹

Közben a bécsi udvar 1849. április 26-án hivatalosan kérte az orosz haderő beavatkozását. Erre a célra május 24-én elrendelte a Havasalföldön, Moldvában és Ukrajnában állomásozó orosz csapatoknak az intervenciót.⁷²

Június végén és július elején az orosz seregek előrenyomulása a Keleti-Kárpátok vonalán egyre erőteljesebbé vált. A cári csapatok 1849. július 2-án Uzonnál megtámadták a székely had előőrseit, amely makacs ellenállással visszaverte a rohamot. Még elkeseredettebb volt a kőkösi ütközet, ahol a székelyek óriási áldozattal rövid időre visszavonulásra kényszerítették az ismét támadó oroszokat. Ebben a véres csatában

⁶⁷ Uo.

⁶⁸ Uo.

⁶⁹ Uo.

⁷⁰ Bajkó Péter százados naplója.

⁷¹ Ferenczi György honvédszászados visszaemlékezése.

⁷² Egyed Á., im. 171.

nemcsak Gábor Áron tüzérőrnagy, vagy Mara honvédeőrnagy veszítette életét, hanem számos gyergyói, gyergyóújfalvi katona. Ezen utóbbiak közül megemlítjük András Györgyöt. András Imrét pedig úgy megsebesítették, hogy hazaszállítása után nemsokára meghalt. Július 5-én a cári csapatok hasonló intenzitással támadták a kifáradt és a demoralizálódott székely hadat. Sepsiszentgyörgyön, az Olt partján tartózkodó forradalmi sereg a hősiesség dacára, vereséget szenvedett.⁷³ Ez alkalommal feljegyezték, hogy gyergyóújfalvi Király József, a fegyverletételre felszólító orosz tisztet 600 méter távolságról lelőtte. Az ugyancsak gyergyóújfalvi Jakab Ferenc pedig lándzsával leszerelt egy kozák katonát.⁷⁴

A székelység számára a legnagyobb csatatéri emberáldozatot a segesvári ütközet jelképezte. A gyergyóújfalviak közül tizenhatan veszítették életüket, egy falubeli pedig súlyosan megsérült.⁷⁵

A túlerő az erdélyi forradalom bukásához vezetett. Gyergyó népessége is megpróbált ellenállni. A helybéliek a Piricske tetőn a vámnál katonai őrséget emeltek, melyet a június 9-10-én itt járt Gábor Áron utasításai szerint fejeztek be. Segítségükre jöttek a gyimesiek is, de erejük fogytán, és az alaphaderő hiánya folytán Parajd felé kellett menekülniük. Ágyúikat valahol a Bucsin tetőn ásták el.⁷⁶

1849 augusztusában a cári és a császári csapatok közeledésének hírére Gyergyó falvai elnéptelenedtek, a lakosság a közeli erdőkbé menekült. A pánik olyan nagy volt, hogy 1849. augusztus 7-én Dániel Ferencz, az osztrák hadsereg mellett működő császári biztos, kiáltványban szólította fel a gyergyóiakat a gazdasághoz való visszatérésre:

„értesülvén a felől hogy az ottani nép mintha valami vész fenyegetné, az erdőkön bujkál, legfelsőbb helyről nyert utasításomnál fogva kötelességem az ottani népet megnyugtatni a felől hogy a császári királyi ausztriai vitéz sereg egyesülve a hasonló vitéz császári orosz katonasággal nem a nép üldözésére hanem a felbomlott Rend és Csend helyre állítására jött a földre, annál fogva ezennel rendelem és parantsolom:

1. Hogy minden ottani lakos azonnal haza térjen és lásson gazdasága folytatása után, mert aki haza nem jő, tsak azért hogy bujkálódik, mint gyanus ember, és mint elé mozdítója a forradalomnak úgy fog tekintődni.

⁷³ Kiss Antal honvédezeres visszaemlékezése.

⁷⁴ Bajkó Péter százados naplója.

⁷⁵ Uo.

⁷⁶ Garda D., im., 52.

2. *Bár ki is ottan szóval vagy tettel merészelné a népet lázasztani és bujtogatni, I. Ferencz József ausztriai császár, legkegyelmesebb felséges Urunk és királyunk vagy kormányja ellen, meg válván a józan gondolkodású szép betsületétől, hogy az olyan egyént magok azonnal meg fogják, s előmbe kísérik, hogy a büntető törvény kezeibe adjam.*

3. *... fegyverek, minden névvel nevezendőket az illető helységek előljárai szedik be és küldjék Kézdivásárhelyre ahova én is holnap menedek, és ottan által fogom venni.*

4. *... Ha valaki a császári katonaság eltávozta után újra bujtogatna és lázasztana, és az ilyen gonosztevőt az illető helység azonnal el nem fogja, ez nem remélt esetben azon város vagy falu fel prédáltatik, minden irtalom nélkül.*

5. *A Gyergyó Szent Miklós előljárása ezennel személyesen felelőssé tétetik az iránt, hogy e Rendeletennél bé parancsolván minden faluk előljárait minden faluba közhírré tegye s eljárásáról engem Kézdivásárhelyre azonnal értesítsen.”⁷⁷*

Az ellenforradalmi csapatok által elfoglalt gyergyói települések kénytelenek voltak engedelmeskedni. 1849. augusztus 11-én e parancsot tudomásul vette Szentmiklós előljárása, Portik István bíró és Kary György jegyző, Újfalu vezetősége, Máté Bertalan bíró és Albert Tamás jegyző révén, valamint Kontsag Ignác alfalusi jegyző és Puskás Antal dítrói bíró által.⁷⁸

A katonai jegyzékek konfirmálása a falvak előljárása részéről tulajdonképpen az új állapot kényszerű elfogadását jelentette.

A volt forradalmárok a gyakran megtagadták az engedelmességet. Így történt ez 1849. szeptember 25-én Csiki Tóbiás esetében is.⁷⁹

Sok esetben azonban a faluközösség tagjai a szabadságharc helyi vezetőinek védelmére keltek. Ilyen esettel találkozunk 1849. augusztus 27-én is, amikor a falulakók könyörgéssel próbálják megakadályozni a helyi pap megbüntetését.⁸⁰ Feladatuk azonban igen nehéz volt, mivel a szék vezető emberei az osztrák katonai hatóságok hű szolgálói voltak. Legalábbis ezt bizonyítja Wéégh András ideiglenes gyergyói királybíró levele, melyet 1849. szeptember 23-án Novaczky kapitánynak címzett: *„Dullo biztos Csibi Ferencz Úrnak, két rendbéli, alfalusi jegyző Koncsag Ignácznak jelentéseiket azon hivatalos kéréssel zárom ide, hogy a benne megnevezett engedetlen embereket bűnük nagyságához nézve, meg-*

⁷⁷ Csíkszereda. Állami Levéltár. F. 63/2., 2 sz.

⁷⁸ Uo.

⁷⁹ Uo.

⁸⁰ Csíkszereda, Állami Levéltár F. 63?2. 6 sz.

büntetni legyen szíves, annál is inkább, mint hogy az illy engedetlenségek megbüntetése az egész népre jó hatást szülend.”⁸¹

Nem nehéz felismernünk, hogy a Gyergyói-medencében a lakosság ellenállást tanúsít az osztrák hatóságok és helyi kiszolgálóik követeléseivel szemben. A forradalmi hangulat tehát augusztus és szeptember hónapokban igen erős volt a Gyergyói-medencében, azonban a térség szigorú katonai ellenőrzés alá került. Itt is próbálták magvalósítani Wohlgemuthnak 1849. szeptember 18-án kiadott kiáltványát, miszerint számadás alá kell vonni és a megérdemelt büntetést mindazoknak meg kell adni, akik a felforgató pártnál közreműködnek, nemkülönben a volt császári tisztek és hivatalnokok is, kik hűségesküjüket megszegve a lázadáshoz csatlakoztak.⁸² Ez a határozat érintette a Gyergyói-medence lakosságának döntő többségét.

Az 1848-1849-es évi forradalom katonai eseményeiben való gyergyóújfalvi részvételt, a csataterék helyi áldozatait Bajkó Péter százados összesítette. Az általa összeállított névsor megegyezik a levéltári állagokban szereplő nevekkal, közlését ezért kötelezőnek tartjuk.⁸³

⁸¹ Uo.

⁸² Enc , im. 314.

⁸³ Baji ter százados naplója és Gyergyó, 1904. október 23.

Az 1848-49-es szabadságharc gyergyóújfalvi résztvevői

Alszegei tizes:

1. Albert Mihály plébános-százados 2. Bajkó Márton főhadnagy 3. Balla Ádám tizedes 4. Bányász András tizedes 5. Elekes Józsa -József tizedes 6. Kovács Áron tizedes 7. Balla József, István öccse, honvéd 8. Balla Miklós, honvéd dobos 9. Balla Márton honvéd, elhalt
Verbásznál 10. Bartalis János honvéd, elhalt
Segesvárnál 11. Bányász Ágoston honvéd,
elhalt Segesvárnál 12. Bányász Áron honvéd, elhalt
Segesvárnál 13. Bányász Ferencz honvéd, elhalt
Segesvárnál 14. Bányász József honvéd, elhalt
Segesvárnál 15. Buzás Ágoston honvéd, elhalt
Segesvárnál 16. Buzás Péter honvéd, elhalt
Segesvárnál 17. Bükfejes Todor honvéd, elhalt
Segesvárnál 18. Deák Ioachim honvéd, elhalt
Segesvárnál 19. Deák Márton honvéd, elhalt
Segesvárnál 20. Deák Sándor honvéd, a zászló-
alj főverbunkosa | <ol style="list-style-type: none"> 21. Deák András honvéd, a zászló-
alj főverbunkosa 22. Elekes Ambrus honvéd, a
zászlóalj főverbunkosa 23. Elekes Antal utász 24. Elekes Gábor János honvéd 25. Elekes Ioachim honvéd 26. Elekes Lajos honvéd 27. Elekes Márton honvéd 28. Ferenczi Ignác malmos honvéd 29. Ferenczi Ferencz honvéd 30. Ferenczi György honvéd, elhalt
Segesvárnál 31. Gaál Antal honvéd, elhalt
Segesvárnál 32. Gaál István honvéd, elhalt
Segesvárnál 33. Gaál Máté honvéd, elhalt
Segesvárnál 34. Gaál Péter honvéd, elhalt
Segesvárnál 35. Koós Ágoston honvéd, elhalt
Segesvárnál 36. Koós Imre honvéd, elhalt
Segesvárnál 37. Koós János honvéd, elhalt
Segesvárnál 38. Kovács Ambrus honvéd, elhalt
Segesvárnál 39. Kovács Antal honvéd, elhalt
Segesvárnál 40. Kovács Ferencz honvéd, elhalt
Segesvárnál |
|--|--|

41. Kovács János honvéd, elhalt Segesvárnál
42. Kovács József honvéd, elhalt Segesvárnál
43. Kovács József honvéd, elhalt Segesvárnál
44. Kovács Lajos honvéd, elhalt Segesvárnál
45. Kovács Mihály honvéd, elhalt Segesvárnál
46. Lázár János honvéd, elhalt Segesvárnál
47. Miklós István honvéd
48. Máté Balázs honvéd, elhalt Segesvárnál
49. Máté Ferencz honvéd, elhalt Segesvárnál
50. Kovács Ignác Lajosé honvéd, elhalt Segesvárnál
51. Kovács János Ignáczé honvéd, elhalt Segesvárnál
52. Kovács János Jakabé honvéd, elhalt Segesvárnál
53. Márton István honvéd, elhalt Nagyszebennél
54. Lukács Gergely honvéd, elhalt Segesvárnál
55. Miklós József Józsefé honvéd,
56. Miklós Péter honvéd
57. Nagy Antal honvéd
58. Pál István Bertalané honvéd
59. Sára Péter honvéd, elhalt Feketehalomnál
60. Simon János Péteré honvéd
61. Kánya Miklós honvéd, elhalt ismeretlen helyen

Huszárok:

1. Albert Márton tizedes
2. Máté Ferenc tizedes
3. Bányász Antal közhuszár
4. Eránosz Kristóf Kossuth huszár

Kosza tizes

1. Bajkó József főhadnagy
2. Egyed Mihály főhadnagy, Lugos bevételénél előljáró parancsnok
3. Mihálydeák István hadnagy
4. Bajkó Ambrus tizedes
5. Beteg Károly tizedes
6. Buzás Ferenc tizedes
7. Huszár Albert tizedes, elhalt Besztercénél
8. Bajkó Lajos Lajosé honvéd
9. Bajkó Lajos Gáboré tizedes
10. Lázár Ferencz tizedes, elhalt Besztercénél
11. Lázár Mihály tizedes, elhalt Besztercénél
12. Mihálydeák József tizedes, elhalt Besztercénél
13. Mihálydeák Pál Lajos tizedes, elhalt Besztercénél
14. Molnár József tizedes, Orsovánál sebesült, elhalt Vidinnél
15. Egyed Lajos tizedes, elhalt Besztercénél
16. Egyed János tizedes, elhalt Besztercénél
17. Bajkó Márton honvéd, elhalt Orsovánál
18. Csiki András honvéd, elhalt Orsovánál
19. Csiki Barabás honvéd, elhalt Orsovánál
20. Csiki Dániel honvéd, elhalt Orsovánál

21. Csiki György honvéd, elhalt Orsovánál 22. Csiki János Józsefé honvéd, elhalt Verbásznál 23. Csiki János Mártoné honvéd, elhalt Verbásznál 24. Csiki Tóbiás honvéd, elhalt Verbásznál 25. Deákmárton József honvéd, elhalt Verbásznál 26. Deákmárton Mihály honvéd, elhalt Felső Magyarországon 27. Egyed Ágoston honvéd, elhalt Felső Magyarországon 28. Egyed András honvéd, elhalt Felső Magyarországon 29. Egyed Balázs honvéd, elhalt Felső Magyarországon 30. Egyed Sándor honvéd 31. Egyed Márton honvéd, testén a Segesvárnál kapott nehéz sebek nyomai ma is láthatók 32. Egyed József honvéd, elhalt Felső Magyarországon 33. Elekes Balázs honvéd 34. Elekes István Szöglet, honvéd, a nehézsebesültek közé tartozott 35. Elekes Ignác honvéd, elhalt Feketehalomnál 36. Elekes János honvéd, elhalt Feketehalomnál 37. Elekes József honvéd, elhalt Feketehalomnál 38. Elekes Lajos Imrée honvéd, elhalt Feketehalomnál 39. Ferenczi Lajos szöglet honvéd, elhalt Feketehalomnál 40. Fodor Antal honvéd 41. Fodor Sándor dobos 42. Gergely István tisztiszolga	43. Huszár Márton honvéd, elhalt Orsovánál 44. Koós Sándor honvéd, elhalt Segesvárnál 45. Komsa János honvéd 46. Lázár Ágoston honvéd, elhalt Felső Magyarországon 47. Lázár András honvéd 48. Lázár Ignác honvéd 49. Lázár István honvéd, elhalt Nagyszebennél 50. Lázár Lajos honvéd 51. Máté Lajos honvéd 52. Mihálydeák János honvéd 53. Mihálydeák Pál Ignác honvéd 54. Mihálydeák Pál Imre honvéd 55. Molnár Áron honvéd 56. Molnár Ágoston honvéd, mint sebesült elhalt Vidinnél 57. Molnár Balázs honvéd 58. Molnár István honvéd 59. Molnár János Ferenczé honvéd 60. Molnár Raymond honvéd 61. Molnár Sándor honvéd 62. Pál Márton honvéd 63. Pál Mihály honvéd 64. Pál Miklós honvéd, elhalt Lugosnál 65. Solyom András felső, honvéd, elhalt Vidinnél 66. Solyom András alsó, honvéd 67. Solyom István Limbus, honvéd 68. Solyom János nagyhíd, honvéd 69. Solyom János marosi, honvéd 70. Solyom József honvéd elhalt Titelnél 71. Solyom Károly honvéd

72. Solyom Rajmond honvéd, elhalt Komárom körül
73. Solyom Sándor honvéd
74. Solyom Zsiga honvéd, mint nehéz sebesült Újfaluban halt meg
75. Szabó Ignác honvéd

Huszárok

1. Deákmárton Antal közhuszár, elhalt Besztercénél
2. Molnár János huszár
3. Molnár Balázs huszár
4. Solyom Ágoston huszár
5. Solyom Mihály huszár
6. Solyom Péter nagyhid, a legbátrabb, legvitézesebb huszárok egyike

Fenyés tizes

1. Ambrus József hadnagy
2. Ambrus István tizedes
3. Dénes Imre őrmester, elhalt Verbásznál
4. Balla Miklós pityóka, tizedes
5. Dénes Ambrus tizedes
6. Dénes Péter tizedes
7. Miklós István tizedes
8. Solyom Sándor kutas, tizedes
9. Ambrus Ferencz tizedes
10. Ambrus Lajos honvéd
11. Solyom Sándor honvéd
12. Balla Barabás honvéd
13. Balla József honvéd
14. Balla Sándor Bertalané honvéd
15. Balla Sándor Györgyé honvéd
16. Bodó Ágoston honvéd
17. Bodó Ferencz honvéd
18. Bodó István honvéd
19. Deák Ágoston honvéd
20. Deák István honvéd

21. Deák Miklós honvéd
22. Deák Pál honvéd
23. Deák Péter Andrásé honvéd
24. Egyed István honvéd
25. Elekes Ágoston honvéd
26. Elekes Áron Józsa honvéd
27. Elekes Ferencz Józsa honvéd
28. Elekes Máté Mihály honvéd
29. Elekes Pál honvéd
30. Ferenczi Ádám honvéd
31. Ferenczi Lajos honvéd elhalt Orsovánál
32. Elekes Ignác honvéd
33. Elekes Lajos honvéd
34. Elekes Sándor honvéd, később Andrásfalván halt el
35. Kalányos Gábor, Kabos őrnagy lovásza, elhalt Vidinnél
36. Kalányos János, honvéd
37. Kalányos Miklós honvéd
38. Miklós Ambrus honvéd
39. Miklós József honvéd
40. Miklós Tamás honvéd

Huszárok

1. Barabás Károly tizedes
2. Barabás Ágoston közhuszár
3. Solyom Lajos közhuszár, elhalt Dánosnál

Hosszúbükk tizes

1. Simon Balázs hadnagy
2. Elekes Balázs Ágoston tizedes
3. Elekes Csütörtök tizedes
4. Simon Ágoston tizedes
5. Simon György tizedes
6. Balla Antal tizedes
7. Balla János tizedes

8. Dénes Balázs tizedes
9. Dénes György tizedes
10. Dénes Lajos tizedes, elhalt Orsovánál
11. Elekes Ágoston tizedes elhalt Segesvárnál
12. Elekes Lajos Zsiga tizedes
13. Elekes Józsa Márton tizedes
14. Elekes Darabont Márton tizedes
15. Erszény Demeter tizedes
16. Erszény Gábor tizedes elhalt Feketehalomnál
17. Erszény György tizedes
18. Erszény János tizedes elhalt Feketehalomnál
19. Fehér Antal tizedes
20. Fodor József tizedes
21. Fodor Mihály tizedes
22. Jakab András tizedes
23. Jakab Ferencz tizedes Sepsi-szentgyörgynél lándzsájával egy kozákot leszerelt, elfogott
24. Kovács Ambrus honvéd
25. Kovács Márton honvéd
26. Kovács Tamás Alajos honvéd
27. Kozma Ferencz honvéd
28. Mihálydeák János honvéd
29. Mihálydeák Pál István honvéd
30. Mihálydeák Pál János honvéd
31. Mihálydeák Sándor honvéd
32. Nagy Imre honvéd, 4 bajtársával a rácoktól 4 ágyút elvett
33. Nagy Lőrincz honvéd
34. Nagy János honvéd
35. Nagy Sándor honvéd
36. Pál Antal honvéd
37. Pál Ferencz honvéd

38. Pál Ignác honvéd
39. Pál János honvéd
40. Simon István honvéd
41. Simon János honvéd
42. Simon Sándor honvéd
43. Solyom Ábrahám honvéd
44. Solyom Ágoston honvéd
45. Solyom Ambrus honvéd
46. Solyom József honvéd
47. Szöcs Gazdi Károly honvéd elhalt Feketehalomnál
48. Szöcs Gazdi István honvéd

Huszár

1. Deák Ferencz tizedes

Vészhágó tizes

1. Fákó Ambrus hadnagy
2. György Imre hadnagy
3. Deák Lajos tizedes, elhalt Segesvárnál
4. Kozma Sándor tizedes
5. Szabó Barabás tizedes
6. András György tizedes, elhalt Kökösnél
7. András Imre tizedes
8. András Lajos tizedes, mint nehéz sebesült Újfaluban halt meg
9. Balla Antal tizedes, elhalt Orsovánál
10. Balla János tizedes elhalt Segesvárnál
11. Balla József tizedes
12. Elekes Antal tizedes
13. Deák Máté tizedes elhalt Verbásznál
14. Balla Miklós tizedes elhalt Verbásznál

<p>15. Elekes Lajos darabont, tizedes
 16. Elekes Lajos marosi tizedes
 17. Fákó András honvéd
 18. Fákó János honvéd
 19. Fákó József honvéd
 20. Fákó Mihály honvéd
 21. Hunyadi Ignác honvéd, elhalt
 Segesvárnál
 22. Király István honvéd, elhalt
 Feketehalomnál
 23. Király János honvéd
 24. Király Salamon honvéd
 25. Kiss János honvéd
 26. Kozma Barabás honvéd
 27. Kozma Lajos honvéd
 28. Kozma Sándor honvéd
 29. Molnár Áron pap, honvéd
 30. Nagy János honvéd, elhalt
 Segesvárnál
 31. Szabó András honvéd
 32. Szabó András Gáspár honvéd</p> | <p>33. Szabó János honvéd
 34. Szász Ábrahám honvéd
 35. Szász Ambrus honvéd
 36. Szász András honvéd
 37. Szász Dániel honvéd
 38. Szász Ferencz honvéd
 39. Szász János honvéd, elhalt
 Segesvárnál
 40. Szász Leopold honvéd
 41. Király József honvéd, kítűnő lö-
 vő volt. Őrnagyának parancsára a ki
 a zászlóaljzat fegyverletevésre szólítja
 fel 600 lépésnyiről lelötte.
 (Sepsiszentgyörgynél)</p> <p style="text-align: center;">Huszárok</p> <p>1. Kovács Antal közhuszár
 2. Nagy György közhuszár
 3. Tusa Imre közhuszár
 4. Deák Márton János a
 tüzérségnél lovas legény</p> |
|--|---|

A szabadságharc küzdelemsorozatában résztvevő 283 honvéd és nemzetőrkatoná közül a csatatereken kilencvenhárman veszítették életüket, ami az összeirtak 32,8 százalékát jelenti. Ha ehhez hozzáadjuk azt a négy honvédkatonát akik sajátos körülmények között haltak meg a sorozásnál, kolerában, fegyelmi kihágást követő hadbírószági döntés és Nagyszében bevétele utáni baleset – amikor is katonatársa oltotta ki a gyergyóújfalvi katona életét – nyomán, akkor a Maros menti helység katonai veszteségei 34,2 százalékot tesznek ki. Nem nehéz felismernünk: a katonáskodó újfalviaknak több mint egyharmada áldozta életét a szabadságért.

A forradalom csataterain való részvétel területi egységenként is igen változatos és tízesenként a következő képet mutatta:

Alszeg:

Összeírva 65 honvéd vagy nemzetőr, akik közül a harcokban 37 katona veszítette életét, a résztvevők 56,9 százaléka.

Kosza:

Összeírva 81 honvéd vagy nemzetőr, akik közül 35 katona halt meg a harcokban, a résztvevők 43,2 százaléka.

Fenyés:

Összeírva 43 honvéd vagy nemzetőr, akik közül öten vesztették életüket a harcokban, a résztvevők 11,6 százaléka.

Hosszúbükk:

Összeírva 49 honvéd vagy nemzetőr, akik közül a küzdelem-sorozatban öten áldozták életüket a szabadságért, vagyis a résztvevők 10,2 százaléka.

Vészhágo:

45 honvédet vagy nemzetőrt írtak össze, akik közül tizenegyen vesztették életüket a szabadságharcban, vagyis a résztvevők 24,4 százaléka.

Az adatok tanúsága szerint az Alszegeből és a Koszából vettek részt a legtöbben a szabadságharc küzdelmeiben, ugyanakkor e két tizes lakói közül estek el legtöbben a csatatereken. Ezek az adatok a tízesekben tapasztalható nemzeti tudatot és a forradalom eszményei iránti önfeláldozás szellemét is tanúsítják.

Az olvasót és a történezt általában a forradalom szelleme és megvalósításai, a szabadságharcban való részvétel, a szabadságélmény megörökítő emberi áldozat érdekli. Gyakran megfellelünk a háttéről, arról, hogy ebben a több mint másfél esztendőben a faluközösség folytatta a megszokott életét, mely életerőt adott a csatatereken harcoló honvédeknek. Gyergyóújfaluban a betegségek és az elhalálozások éppen úgy éreztették hatásukat mint a forradalmat megelőző, vagy követő időszakban. Mi mégis kultúrtörténeti érdekességnek tekintjük a nem katona elem elhalálozásának nyomon követését és okait az 1848–1849-es esztendőkből. Ennek a civil szférának a kormegoszlás szerinti veszteségei a következő képet mutatják:

Az elhalálozottak kora	Halálesetek száma	Százaléka
1 év alatt	32	26,02
1-5 év között	36	29,27
6-10 év között	12	9,76
11-20 év között	5	4,06
21-30 év között	4	3,25
31-40 év között	6	4,88
41-60 év között	9	7,32
61 év felett	19	15,45
Összesen	123	100,00

Sokatmondónak véljük a halálesetek okait is, melyek alapján a korabeli betegségekre lehet következtetni:

A halálesetek oka	Meghaltak száma	Százaléka
Gyermeki gyengeség	29	23,58
Vízkórság	12	9,76
Tüdővész	9	7,32
Öregség	9	7,32
Inláz	8	6,50
Gyomorgörcs	5	4,06
Torokgyík	4	3,25
Mellbéli vízkórság	4	3,25
Hideglelés	4	3,25
Kolera	4	3,25
Elgyengülés	4	3,25
Szűjösség	2	1,63
Gyermekszülésben	2	1,63
Elégett	2	1,63
Agygyulladás	2	1,63
Veres himlő	2	1,63
Vérhasmenés	2	1,63
Felétlenség	1	0,81
Csont- és lábtörés	1	0,81
Mellbéli gyengeség	1	0,81
Grippé	1	0,81
Dologre	1	0,81
Szélütés	1	0,81
Nervoza	1	0,81
Tulságos élénkség	1	0,81
Inszakadtság	1	0,81
Összebúdultság	1	0,81
Epekórság	1	0,81
Tüdősorvadás	1	0,81
Gyomormenés	1	0,81
Epés mirigy	1	0,81
Gyomorgyulladás	1	0,81
Kólika	1	0,81
Fel volt jegyezve a három honvéd esete	3	2,44
Összesen	123	100,00

A betegségekről, a halálesetek okaiból szegénységre, főleg pedig az egészségügyi ellátás teljes hiányára következtethetünk. Talán éppen ezért tűnhet példamutónak az utókor számára a gyergyóújfalviak részvétele és áldozatvállalása a szabadságharc küzdelemsorozatában.

Gyergyóújfalu története 1849-1940 között

A forradalom leverését követő időszakban a megtorlás évei következtek. Az osztrák katonai hatóságok főleg a szászrégeni csatát és ennek következményeit akarták megbosszulni. Az 1849-i „Névszerinti Lajstrom”-ban a következő egyéneket kényszerítették kártérítés fizetésére Gyergyóújfaluból, az 1848. november 5-i szászrégeni pusztítás, rablás címén:¹

- Bajkó József	50 ft.
- Csíki Tóbiás	5 ft.
- Gergely András	5 ft.
- Egyed Sándor	7 ft.
- Czirják József	10 ft.
- Dénes András	10 ft.
- Mihálydeák István	5 ft.
- Fodor József	5 ft.
- Lázár Ferenc	5 ft.
- Bányász Sándor	5 ft.

Összesen: 107 ft.

A többi kártérítési lajstromokból - ahol igen nagyszámban voltak jelezve a gyergyói falvak férfiai - az újfalviak említése igen ritka.²

A Habsburgokat kiszolgáló hatóságok, Albert Mihály százados-pap és Csíki Tóbiás honvédkatona elfogatására törekedtek. A plébánossal kapcsolatban betegsége hivatkozva próbálták elkerülni a kiadatást. Mint írták, *„A nagyságos kapitán úrnak parancsolatából elmentünk plébánosunk Kegyelmes házához, de mivel már régtől fogva egészsége annyira megromlott, hogy noha néhányszor fenn vánszorogván, s különösen jelen ható 18-án mint felséges császárunk és királyunk születése napján ünnepélyes misét, könyörgéseket mondott hosszas és boldog uralkodásáért, terhes, beteg ágyába ismét visszaesett, azért nagyságos kapitán úr parancsolattal nem teljesíthetjük, mert ilyen terhes beteg embert útra indítani teljességgel nem lehet.”*³

A császár születésnapjára való hivatkozás tulajdonképpen az ellene való vád enyhítését célozta. Végül is a gyergyóújfalvi forradalmár pap Albert Mihály, 1849 őszén a falubeli fegyverforgatók élén megjelent

¹ Csíkszereda. Állami Levéltár. F. 63/2., XLI., sz. 15.

² Uo.

³ Csíkszereda. Állami Levéltár. F. 63/2, XLI., sz. 8.

Csikszeredában és a Habsburg hatóságok előtt vállalta a felelősséget forradalmi tetteiért. Büntetése nem is maradt el, másfél évi vizsgálati fogságra és börtönbüntetésre kényszerítették.⁴ Tettével azonban mentesítette Gyergyóújfalu lakosságának jelentős részét a további megtorlásoktól.

Csiki Tóbiás kiadatásával kapcsolatban Elekes István káplár 1849. szeptember 25-i levelében a következőket olvashatjuk: *„Mai napon úgy mint 25-ik szeptember, hivatalos parancsát vettem a tisztelt hádnagy úrtól avégett, hogy Csiki Tóbiást őrizet alatt kísértessem az illő helyre, én rögtöni kötelességemnek eleget tenni iparkodám, de az a gazember a legnagyobb engedetlenséggel viseltetik parancsolatomnak eleget tenni - amelyt hivatalosan alázasan jelentek.”*⁵ A látszólagos tehetetlenség azonban valószínűleg cinkosságot takart.

Wégh Márton sajátos módon tiltakozott a Habsburg katonai hatóságok megtorló intézkedései, büntetései ellen. Orbán Balázs szerint *„A Bach rendszer bekövetkeztével ezen ember szobájába zárkózott, s úgy élte át az önkénynek szegény hazánkra nehézkedett sötét korszakát, hogy soha sem Bezinkert, sem Finánczot szemével nem látott. Míg a hon alkotmányos élete szünetelt s a polgári fénység fényes csiga házába visszavonulva szunnyadozott és csak akkor éledett újból, midőn 13 év után 1861-ben az alkotmányos életnek rövid hajnalpírja kisugárzott, mely az ő dermedt lelkét is felvillanyozá.”*⁶

Passzív ellenállása családjá számára igen nagy anyagi veszteséget jelentett. A legnagyobb székely szerint *„Számos per volt, tagzatzugra hiába citálták, ő nem ment, s per non venit elítélték, s így vagyonának egy részét elperelték, s ő még sem volt szobájából kivihető.”*⁷

A gyergyóújfalviak kiállítását és ellenállását, bár kimagasló fontosságúnak tekintjük, ez a jelenség mégsem volt egyedi a korabeli Székelyföld históriájában.

A Habsburg politikát 1849 és 1867 között a büntetések, illetve a megtorlások mellett a pragmatizmus is jellemezte. A székely had igénybevételét – melynek katonai értéke igen magas, fenntartási költségei pedig minimálisak voltak – a továbbiakban is szükségesnek tartották a bécsi udvar döntéshozói. A székely határőrkatonaságot sorkatonasággá alakították át, melyet felhasználtak mind az 1859-es esztendei, mind pedig az 1866-os évi francia - piemonti - osztrák, illetve a porosz - osztrák háborúk-

⁴ Gyergyóújfalu. Községi Levéltár. Bajkó Péter feljegyzései.

⁵ Csikszereda. Állami Levéltár, F 63/2, XLI., sz. 8.

⁶ Orbán Balázs; A Székelyföld leírása történelmi, régészeti, természetrajzi és népművészeti szempontból. Pest, 1868., 147-148.

⁷ Uo.

ban. Bajkó Péter feljegyzéseinek köszönhetően, ezekben a harcokban résztvevő gyergyóújfalvi katonák nevei is ismertek, melyek a következők:⁸

Az 1859-es harcok gyergyóújfalvi résztvevői:

Ambrus István - tizedes (I. tíz - volt 1848-as harcos)

Kovács András - őrsvezető (I. tíz)

Közkatonák: Albert Ferenc (I. tíz), Barabás József (IV. tíz), Bodó Ferenc, Deák Márton Máté (II. tíz), Dénes Tamás (III. tíz), Elekes Ferenc (II. tíz), Elekes Joakim, Elekes Márton dogos (1848-as harcos), Ferenczi Ágoston (III. tíz), Imre Lajos, Imre István, Kalányos Miklós (1848-as harcos), Kóos Ambrus (II. tíz), Kozma Demjén (V. tíz), Lázár Lajos (II. tíz), Mihálydeák Pál Alpár (IV. tíz), Molnár Ambrus (II. tíz), Nagy József, Sólyom István Ambrus, Szócs Demeter (III. tíz), Csiki Lajos (II. tíz), Elekes D. Ágoston (IV. tíz), Dénes János tüzér (III. tíz), Elekes Lajos (I. tíz - 1848-as harcos), Nagy Antal, Nagy György.

Az 1866-os évi porosz - osztrák háború gyergyóújfalvi résztvevői:

Albert András - tizedes, Kovács András - őrsvezető, Ferencz Márton - őrsvezető.

Közkatonák: Albert Ferenc, Albert István, Albert Lajos, Albert Péter, Bajkó Gábor, Barabás Ferenc, Bányász Balázs, Bányász Ferenc, Bodó Ignác, Csáki Lajos, Elekes Balázs, Elekes J. Péter, Elekes Ferenc, Gergely József, Huszár Demeter, Hunyadi Ferenc, Kóos Ignác, Koszta János, Kovács Ignác, Kovács Lajos (IV. tíz), Mihálydeák Pál Alpár, Nagy József, Pál János, Péter István, Baricz Dávid, András Mátyás, Elekes Péter, Szócs Gergely, Bölöni György vadász, Elekes D. Ágoston, Balla Lajos.

A XIX. század folyamán a székelység számára az utolsó katonai részvétel a boszniai hadszíntér jelentette 1881-1882-ben. A 62. ezredben harcoló gyergyóújfalvi katonák közül Nagy József tűnt ki vitézségével, aki - Bajkó Péter feljegyzése szerint - *„szakaszával a baloldal kérelmére lett küldve (és) 3-400 bosnyák támadását egy kápolna romjai közt meggátolta, s az ellent több óráig fenntartotta, míg segílyt kapott.”* A hadvezetés ezért Nagy Józsefet első számú ezüst érdemjellel tüntette ki. A boszniai hadműveletekben Nagy Józsefen kívül a következő gyergyóújfalvi katonák vettek részt: Elekes Sándor (szakaszvezető), Elekes L. István (őrsvezető), Elekes Lajos (őrsvezető - a harcokban életét vesztette), Sólyom Péter (őrsvezető).

Közkatonák: Bányász Ágoston, Búzás Péter, Egyed Máté, Elekes L. Imre, Erszény Gábor (a Tinova körüli harcokban halt meg), Fákó Antal, Kiss Péter, Máté János, Molnár Lajos, Pál János, Szócs Gábor, Ferenczi István, Pál István Jánosé, Erszény András (tisztszolgá).⁹

⁸ Gyergyóújfalu. Községi Levéltár. Bajkó Péter feljegyzései.

⁹ Uo.

A gyergyóújfalvi faluközösség viszonylag könnyebben vészelte át az 1848 után egyre jobban megszilárduló tőkés viszonyok hatásait, mint Gyergyóremete vagy Ditró, ahol a polgári fejlődés ugrásszerűen következett be, ahol a föld adás-vételének megjelenése, a szabad földforgalomhoz nem szokott kis- és középgazdák számára gyakran birtokaik elvesztését eredményezte. Talán Gyergyóújfaluban volt a legintenzívebb az előrehaladás a sajtós rendi társadalom korában (XVI. sz. - 1848-ig), mind a gazdasági élet szervezettsége, mind pedig a termőföld jogi helyzetének az alakulása szempontjából Gyergyószentmiklós után a Gyergyói-medencében. Ugyanakkor a kapitalizmus korában az általunk tanulmányozott település a leghagyományőrzőbb falu, mely a közösségi élet és az együvé tartozás dimenzióit érzékelve igyekezett megakadályozni a faluközösség tagjainak az elszegényedését, tönkremenését. Ennek ellenére a XIX. század közepére kialakult a módosabb gazdaréteg, mely a helység és a szék közéletében is jelentős szerepet játszott. A Benkő Károly által feljegyzett előkelő birtokosok a következők voltak:

1. Wég(h) András, 2. Bajkó József, 3. Máté Bertalan, 4. Pál Antal, 5. Márton György, 6. Deák Ferencz, 7. Solyom Tamás, 8. Péter István, 9. Király István, 10. Kovács József, 11. Deák Lajos, 12. Ambrus Antal, 13. Pál József, 14. Ambrus Ferenc, 15. Molnár Ágoston stb.¹⁰

Láthatjuk a Mihálydeák, Elekes családok háttérbe szorulását, illetve a Wég(h), Bajkó és más közösségek előtérbe kerülését. A különbségek azonban nem voltak annyira meghatározóak.

A XIX. század második felében és a XX. század elején Gyergyóújfaluban is gyakoribbá váltak az árverések, melyek az egyik oldalon az elszegényedéshez, az ősi örökségek elvesztéséhez vezettek, míg a másik oldalon hozzájárultak a módosabb gazdaréteg vagyoni helyzetének a megszilárdulásához. Az árverések sokasága számos család számára a tönkremenést, a nyomort, a tragédiák egyéni dimenzióját jelképezte. A jelenség jobb megértése céljából idézzük a gyergyószentmiklósi királyi járásbírósnak az 1900-as esztendei 6330-as számú árverési hirdetésnyvi kivonatát:¹¹

„A gyergyószentmiklósi kir. járásbíróság, mint telekkönyvi hatóság közhírré teszi, hogy Gyergyóújfalu község végrehajtónak újfalvi Molnár György végrehajtást szenvedő elleni 300 korona tőkekövetelés és járulékai iránti végrehajtási ügyben a csíkszeredai királyi törvényszék (a gyergyószentmiklósi királyi járásbíróság) területén lévő Újfalu község határára fekvő, az újfalvi 148 számú telekkönyvi jegyzőkönyvben foglalt 337 hrsz. a 474 korona, 1882 hrsz. a 4 korona 1948/2 hrsz. a 10 kor. 2067 hrsz. a 8 kor.,

¹⁰ Benkő Károly, Csík, Gyergyó és Kászon múltja, jelene. Kolozsvár. 1853. 135.

¹¹ Árverési Hirdetmény. - sz. 6330-1900 tkvi.

2101 hrsz. a 12 kor., 3224 hrsz. a 4 kor., 3450 hrsz. a 8 kor., 3526/1 hrsz. a 22 kor., 3835 hrsz. a 8 kor., 4002/1 hrsz. a 8 kor., 7307/1 hrsz. a 6 kor. 7529 hrsz. a 4 kor., 7975/2 hrsz. a 8 kor., 9908/1 hrsz. a 6 kor., 10259/2 hrsz. a 134 korona, 10261/2 hrsz. a 84 korona, 10732/2 hrsz. a 36 korona, 13050 hrsz. a 10 korona, 15712/2 hrsz. a 46 korona, 15809/1 a 42 korona, 15813/1 hrsz. a 20 korona, 15863 hrsz. a 64 korona, 15961 hrsz. a 14 korona becsértékű ingatlanokra az árverést a fentti becsértékben ezennel megállapított kikiáltási árban elrendelte, és hogy a fennebb megjelölt ingatlanok az 1900 évi december hó 10-ik napján délelőtt 9 órakor Újfalu község házánál megtartandó nyilvános árverésen a megállapított kikiáltási áron alul is eladatni fognak.

Árverezni szándékozók tartoznak az ingatlanok becsárának 10 %-át készpénzben vagy az 1881. LX. törvénycikk 42. paragrafusában jelzett árfolyammal számított és az 1881 évi november hó 1-én 3333 sz. alatt kelt igazságügyminiszteri rendelet 8 paragrafusában kijelölt óvadékképes értékpapírban a kiküldött kezéhez letenni, vagy az 1881. LX. törvénycikk 170. paragrafusa értelmében a bánatpénznek a bíróságnál előleges elhelyezéséről kiállított szabályszerű elismervényt átszolgáltatni.

Kelt Gyergyószentmiklóson 1900 évi szeptember hó 17-ik napján.

A királyi járásbíróság mint telekkönyvi hatóság.

Pál Venczel királyi alj. bíró

A XX. század elején, pontosabban 1905-ben 33 családot jegyeztek fel Gyergyóújfaluban 100 kataszteri holdon felüli földterülettel, név szerint a következőket:

1. Dénes Imre és neje Solyom Mária, 2. Dénes Imre, 3. Elekes Ábel Lajosé, 4. Rokaly Ferencz és neje Solyom Tekla, 5. Solyom József Ábrahámé és neje Kóos Rozália, 6. Bányász Lajos Jánosé, 7. Szabó Ignác, 8. Bajkó János Jánosé, 9. Deák György Jánosé, 10. Dobribán István, 11. Egyed András, 12. Molnár János, 13. Kóos Márton és társai Kóos Márton, Kóos Imre, Kóos Ágoston, Kóos Antal, Kóos Ferencz, Kóos Róza, Kóos György és Kóos Anna, 14. id. Jánosi János, 15. Molnár Lajos Mihályé, 16. Simon Máté Jakabé, 17. Elekes Máté Sándor, 18. Gál Ferencz és neje András Márta, 19. Elekes Máté Antalé és neje Bajkó Viktória, 20. Simon István Istváné, 21. Nagy Máté és neje Bányász Róza, 22. Bajkó Péter, 23. Máté Mihály Ambrusé, 24. Lázár Máté, 25. Ferenczi József Mihályé, 26. Szabó Ferencz Ignácé, 27. Simon Balázs és neje Deák Márton Róza, 28. Fábíán József, 29. Pál Alajos, 30. Solyom Máté Sándor és neje Albert Marcella, 31. Balog István, 32. Solyom Imre Jánosé, 33. Csíki Mózes.¹²

¹² Gyergyóújfalu. Községi Levéltár. Arányosítási jegyzőkönyv.

A kapitalizmus hat évtizedes környezetének a hatásait az 1910-es összeírásban érzékelhetjük Gyergyóújfalu gazdaság- és társadalomszerkezetében. Ekkor a 24141 kataszteri hold nagyságú helységben 4225 személy lakott. A faluban ugyanakkor 880 lakóházat írtak össze. Egy családi épületben 4,78, vagyis 5 személy lakott. Népeség tekintetében a férfiak túlsúlya érzékelhető, míg közülük 2287 személyt írtak össze, addig csupán 1938 nőt jegyeztek fel. Az összlakosságnak foglalkozás szerinti megoszlását a következőképpen jegyezték fel:¹³

1) Mezőgazdaságban és kertészetben dolgozók száma		
2932 személy és családtag,	az össznépesség	70 százaléka
2) Az őstermelés egyéb ágaiban dolgozók száma		
223 személy és családtag,	az össznépesség	5,2 százaléka
3) Iparban dolgozók száma		
759 személy és családtag,	az össznépesség	17,9 százaléka
4) Kereskedelemben tevékenykedők		
45 személy és családtag,	az össznépesség	1 százaléka
5) Közlekedésben dolgozók száma		
27 személy és családtag,	az össznépesség	0,6 százaléka
6) Közszolgálatban dolgozók és a szabadfoglalkozásúak száma		
83 személy és családtag,	az össznépesség	1,9 százaléka
7) Véderőként dolgozók száma		
10 személy és családtag,	az össznépesség	0,2 százaléka
8) Napszámosok száma		
21 személy és családtag,	az össznépesség	0,4 százaléka
9) Házi cselédek száma		
74 személy és családtag,	az össznépesség	1,7 százaléka
10) Egyéb foglalkozásúak		
51 személy és családtag,	az össznépesség	1,1 százaléka

Összesen: 4225 személy és családtag, az össznépesség 100 százaléka

Az elénk táruló társadalomkép igen sokatmondó. Foglalkozása alapján a lakosság 75,2 százalékát tekinthetjük földműves - állattenyésztő gazdálkodónak, míg a népesség 20,8 százaléka tevékenykedett az iparban, kereskedelemben, illetve a szabadfoglalkozásúak közé tartozott. Őket a polgársággal azonosíthatjuk. A XX. század elején Gyergyóújfalut - akár csak a gyergyói települések nagy részét - polgárosodó nagyközségnek tekinthetjük.

¹³ Magyar Statisztikai Közlemények. Új sorozat. 1910. évi népszámlálás. 48. K. 766.

A mezőgazdaságban dolgozók megoszlását az 1910-es népszámlálás a következőképpen érzékeltette:¹⁴

az agrártevékenységekhez kapcsolódó férfiak száma 1548 személy

az agrártevékenységekhez kapcsolódó nők száma 1381 személy

az agrártevékenységekhez kapcsolódó kereső férfiak száma 1031 személy

az agrártevékenységekhez kapcsolódó kereső nők száma 353 személy

az agrártevékenységekhez kapcsolódó eltartott férfiak száma 517 személy

az agrártevékenységekhez kapcsolódó eltartott nők száma 1031 személy.

A birtokviszonyok szempontjából, az 1910-ben, birtokosként feljegyzett 601 család vagyoni megoszlása a következő képet mutatta:

- 100 holdon felüli birtokosok 6 család, a birtokosok 0,9 százaléka

- 10-100 hold közötti birtokosok 326 család, a birtokosok 54,3 százaléka

- 10 holdnál kevesebb földdel rendelkező birtokosok 269 család, a birtokosok 44,8 százaléka

Az 1910-es évi népszámlálás adatait igen bonyolulttá teszi az összeírás szerkezete, hiszen a birtokosok mellett feljegyeztek még 306 férfi-, 274 nő- és 1362 eltartott (valószínűleg gyermek) segítő családtagot. A birtokosok kategóriájához tehát 2543 személy tartozott. Feljegyeztek még 67 mezőgazdasági cselédet (47 kereső, 20 eltartott) és 322 mezőgazdasági munkást. A földműveléshez és az állattenyésztéshez kötődők vagyoni megoszlását a következőképpen érzékeltetjük:

- birtokosok száma 2543 személy, a mezőgazdaságban tevékenykedők 86,8 százaléka.

- mezőgazdasági cselédek száma 67 személy, a mezőgazdaságban tevékenykedők 2,3 százaléka.

- mezőgazdasági munkások száma 322 személy, a mezőgazdaságban tevékenykedők 10,9 százaléka.

A központi összeírások gyakran pontatlanok, a gyergyói falvak, s köztük Gyergyóújfalu esetében is. A helyi birtokviszonyokra vonatkozó leg-hitelesebb dokumentumnak a 768-as szám alatt 1906-ban kiadott, a telekkönyvi adatokon nyugvó bírósági határozatot tekinthetjük, melyben név szerint vannak feltüntetve a gyergyóújfalviak birtokviszonyai a XX. század elején. Mi ezen dokumentum alapján próbáltuk rendszerezni a gyergyóújfalvi birtokviszonyokat, mely a következőképpen mutatott:¹⁵

¹⁴ Uo.

¹⁵ Gyergyóújfalu. Községi Levéltár. Arányosítási Jegyzőkönyv.

Földterület nagysága (hold)	Családok száma	A birtokosok százaléka
1 hold alatti	488	46,3
1-5	341	32,4
6-10	104	9,9
11-20	58	5,5
21-30	18	1,8
31-40	7	0,7
41-50	1	0,1
51-100	1	0,1
101-200	11	1,1
201-300	6	0,6
301-400	3	0,3
401-500	6	0,6
500 hold fölött	6	0,6
Összesen	1050	100,0 %

Az egy hold alatti földterülettel rendelkezőket tulajdonképpen nincsteleneknek tekinthetjük. A földnélküliség főleg akkor volt szembetűnő, amikor egy-egy ilyen területtel több család is rendelkezett. Íme néhány példa:¹⁶

3381 telekkönyvi szám alatt: Király Veronika férj, Simon Andrásné, Király István és Király Rozália 1/12, Király István, Király Veronika és Király Mária 1/12, Balla Ignác alsó kinek neje Király Emerencia 1/12, Király Ferencz 1/12, Király Sándorné özv. született Kovács Ágnes s gyermekei Király Ambrus 1/12, Király Ferencz 1/12, Király Sándor 1/12, özv. Lázár Mártonné született Király Rozália 1/12, Lázár Juliánna férj. Barabás Lajosné 1/12, Bajkó Lajos Gáboré kinek neje Király Terézia 1/12, Király Salamon kinek neje Borka Juliánna 1479 négyszögöl területtel rendelkeztek.

3419 telekkönyvi szám alatt: Mihálydeák Márton kinek neje Szabó Rozália, Mihálydeák Dániel, Mihálydeák József kinek neje Mihálydeák Katalin, Mihálydeák Ambrus kinek neje Nagy Anna, Mihálydeák Lajos kinek neje Erdős Éva, Mihálydeák Ferencz, Mihálydeák Tamás, Mihálydeák Ignác Ignáczé kinek neje Albert Veronika, Mihálydeák Antal idős kinek neje Mihálydeák Terézia 1110 négyszögöl területtel rendelkeztek.

3455-ös telekkönyvi szám alatt: Balázs Dénes kinek neje Elekes Koléta, Elekes Lajos (marosi), kinek neje Barabás Terézia, András József Ambrusé kinek neje Kovács Borbála, Fákó István Ferenczé kinek neje Elekes Borbála, Elekes Ignác Ambrusé, Nagy Antal alsó kinek neje Csiki Anna, Gábor Ambrus kinek neje Szabó Jozefa, Szabó András, Szabó Ferencz kk., Szabó

¹⁶ Uo.

József kk., Szabó Antal kk., Szabó Máté kk., Szabó Antal Antalé kinek neje Simon Luczia 581 négyszögöl területtel rendelkeztek.

1906-ban a legnagyobb birtokosoknak Molnár Lajos Mihályét és nejét, Molnár Annát tekintették. Ennek a családnak 898 hold és 680 négyszögöl területe volt.

A társadalmi polarizáció tehát Gyergyóújfalu esetében is kimutatható. A népesség többségét alkotó 933 családnak, akik a birtokos lakosság 88,6 százalékát tették ki, a rendelkezésükre álló 10 hold alatti földterületek nem biztosították a megélhetés lehetőségét. De még a 11-50 hold közötti gazdáknak is lehettek megélhetési gondjaik. Létfeltételeik a szántók, rétek, legelők és az erdők arányától függtek. Számuk viszonylag jelentéktelen, hiszen a közéjük tartozó 84 család a birtokosok 8,8 százalékát jelképezte. A módosabb – 50 holdon felüli területekkel rendelkező gazdák számaránya – szintén jelentéktelen volt a népességhez viszonyítva, a 33 család a földdel rendelkező réteg 3,3 százalékát alkotta.

A telekkönyvi- bírósági adatok – bármennyire is pontosak – mégsem tekinthetők mindenben mérvadónak, hiszen egy-egy telekkönyvi birtoktest több család tulajdonát is jelképezhette, amit a gyakorlatban osztott birtokként használhattak a telekkönyvi tulajdonosok.

A gyergyóújfalvi földművesek termelésével kapcsolatban a kortárs Bajkó Péter a következőket írta: „*A szántók háromszor szántatnak fel, tavasz, nyár jó a bevetéssel. Itt ugar rendszer van, tehát minden második évben vetődik a föld. Szébb rozst Brassótól Linczig nem lehet látni, mint amilyen az újfalvi határban termett roz, de az árpa, zab is kiteszi.*” A földműves termények közül még megemlítette az őszi- és tavaszi búzát, a kendert és a lent, a vetemények közül pedig a murkot, petrezselymet, karalábét, burgonyát, káposztát, cellert és a répát.¹⁷

Bár a Gyergyói-medence éghajlata nem nagyon kedvezett a gyümölcs-termesztésnek, az értelmesebb gyergyóújfalviak igen sokat tettek a különböző gyümölcsfajták helybéli honosításáért. „*A gyümölcsstermesztés - olvashatjuk Bajkó Péter feljegyzéseiben - a múlt század hatvanas éveiben kezd egy kis lendületet venni. A mester Szabó kántor volt. Csemetekertet teremt, s ez egyesek kérésére a fákat igen is beoltá. Az ő távozása után a csemete kert is el lett hanyagolva. 1906 őszén Sólyom Máté kecskéivel a fák nagy részét tönkretette. Molnár János plébános is a gyümölcsstermesztésre szép példát mutatott, úgyszólván az egész kertjét begyümölcsháza. 1911-ben a gyergyószentmiklósi csemetekertből 500 darab csemetét kaptunk.*”¹⁸

¹⁷ Gyergyóújfalu. Községi Levéltár. Bajkó Péter feljegyzései.

¹⁸ Uo.

A kerti gyümölcsök közül főleg az egrest, a ribizkét, a cseresznyét és a meggyet termesztették. Az erdős területekről pedig a mogyorót, az epret, a málnát, a szedret és az áfonyát szereztek be.

Az állattartás sajátos korszakok között valósult meg, mely sokban emlékeztetett a kettős szállásrendszer hagyományaira. Bármennyire is elterjedt az istálló állattartás, a gyergyóújfalvi gazdák nagy része kora nyáron, vagyis a búcsú után állatállományával együtt kiköltözött a hegyi-havasi kaszálókra, legelőre, ahol nyári építményeik megfelelő szállást is biztosítottak számukra. A Libán, Tiszás, Osztoros és a Bogáros helyekre való kiköltözés valóságos havasi állattartó-kaszáló életformát alakított ki Gyergyóújfalui lakóinál. Visszatérésükre általában Szent Mihály napja körül került sor.

Az állatállományt gyakran járványok pusztították. A legveszedelmesebb marhavészt 1868-ban jegyezték fel, amikor a gyergyóújfalvi szarvasmarha-állományt Selyméken egy zászlóalj lengyel katona őrizte. Az elhullott állatok bőrét Jenőfalván dolgozták fel.

1913-ban, közvetlenül az első világháború kitérése előtti esztendőben 2209 szarvasmarhát írtak össze Gyergyóújfaluban. Ha az említett állatállományt összehasonlítjuk a családok vagy az össznépeség (4225) létszámával, akkor egy családi közösségre 2,66 igavonó ökör vagy tehén jutott, családtagonként pedig 0,52 volt a gyergyóújfalvi átlag.¹⁹

Kézművesség - ipar

Gyergyószentmiklós közelsége és a székely önellátó gazdaságok nem kedveztek a kézművesség, illetve az ipar fejlődésének. A XIX. századi állapotokat Bajkó Péter százados a következőképpen értékelte: *„Hajdan minden székely egy-egy mesterséghez értett, a kovácsságot végzé a cigány. Az egyik székely jó szekércsináló volt, a másik veder, kád, csebrét dolgozott. Ház, csűr építő elég akadt, de ekecsináló is. Asztal, ágy, pad, ládacsinálók sem hiányoztak. Az asszonyok fontak, szőttek, varrtak, s a ruházatot is megteremtették.”*²⁰

A XX. század elején Székelyföldről, s köztük Gyergyóújfaluból is számos ifjút küldtek a magyar alföld városaiba tanoncnak, a különböző mesterségek, szakmák korszerű szinten való elsajátítása céljából. Így például Bajkó százados mint bíró, 12 ifjút küldött Debrecenbe, de hasonló tevékenységet folytatott Várterész lelkész, illetve László kántor is, akik családjuknál szervezték meg a szakmai nevelésre küldött gyergyóújfalvi gyerekek ellátását.²¹

¹⁹ Csíkszereda Állami Levéltár F 143, D 282 p. 8.

²⁰ Gyergyóújfalui. Községi Levéltár. Bajkó Péter feljegyzései.

²¹ Uo.

A kézműves-iparos-kereskedő réteg kialakulását a helyi szükségletek is meghatározták. Az 1910-es esztendei összeírás a következőképpen érzékelteti az általunk tanulmányozott társadalmi csoport megoszlását:²²

- iparban dolgozó népesség megoszlása: 379 férfi és 9 nő
- házi iparban tevékenykedett 2 férfi.

Az iparosok foglalkozás szerinti megoszlása: kovács 10, egyéb vas-munkák 9, fűrészgártás 311, asztalos 8, szabó 6, cipész, csizmadia 16, egyéb ruházati ipar 2, malomipar 7, hentes és mészáros 3, kőműves 1, ács 4, szállodás 11, iparral mellékesen foglalkozó 35.

Gyergyóújfaluban 71 műhelyt, vállalatot írtak össze, melynek megoszlása a következő képet mutatta:²³

- vállalat segéd nélkül	47 drb.
- vállalat 1 segéddel	18 drb.
- vállalat 2 segéddel	3 drb.
- vállalat 3-5 segéddel	2 drb.
- vállalat húsznál több munkással	1 drb.

Összesen 71 drb.

A falusi iparossághoz tartozó 348 személy csoportmegoszlása a következő:²⁴

- önálló iparos	9 személy
- tisztviselő	17 személy
- segítő családtag	4 személy
- művezető	22 személy
- segédmunkás	226 személy
- tanonc	8 személy
- szolga	62 személy

Összesen: 348 személy

Ugyancsak a századforduló korában kezdték meg a gyergyóújfalvi bányák kőanyagának a kitermelését is.

Gyergyóújfalu kisiparos társadalma igen sokszínű. Ez a réteg többségében nem szakadt el a gazdálkodástól, a mezőgazdasági termelés a továbbiakban is kiegészítette családi jövedelmét.

²² Magyar Statisztikai Közlemények, Új sorozat. 1910. Évi népszámlálás. 48. K. 766.

²³ Uo.

²⁴ Uo.

Gyergyóújfalu közléte

A Maros menti település mindennapjait a mezőgazdasági termelés nehézségei, a legeltetés megszervezése, a tűzvészek, a határharcok, illetve a helység szépítést, rendezést célzó törekvések töltötték ki. Gyergyóújfalu lakói nem voltak se jobbak, se rosszabbak más székely közösségeknél, mégis munkálkodott bennük a szülőföldszeretet, a hagyományokhoz való ragaszkodás. Ezt a sajátos életkeretet legtöbbször a tűzvészek veszélyeztették. 1852-ben a lángok Kosza keleti részének egy darabját, a Csiki utcától Kozma Demjénig terjedő részt borították el, úgy hogy az istállóban maradt marhák is megsültek. 1858-ban tűzkár ismét Koszát és Alszeg bizonyos területeit sújtotta. Ez alkalommal az iskola is a lángok áldozatává vált.²⁵ 1874-ben gyújtogatás következtében égett le a Fenyés alsó, a Kosza nyugati-, illetve az Alszeg északi része. Ekkor a tűzvész a jegyzői házat is elpusztította.²⁶

A tűzkárok gyakran emberöltők által létrehozott anyagi értékeket tettek tönkre. A faluközösség tagjai talán ezért is támogatták a gyergyóújfalvi, vagy más vidéki tűzvészek áldozatait. Így például 1852. június 3-án 14 forinttal segítettek a tűz kérosultakat, október 31-én pedig 10 forinttal támogatták az újabb tűzvész elszenvédőit.²⁷ Ugyanabban az esztendőben „egy ménkő által megütött idegen leány” koporsójáért 4 forint 14 krajcárt adományoztak. Támogatást nyújtottak még a csíktusnádi égetteknek és a Benedek fiaknak, 1853-ban pedig a csíkszentléleki és a menasági tűzkárosultaknak.²⁸

A gyergyóújfalvi életkeretet kiegészítették a falu földjeihez, útjaihoz kapcsolódó kötelezettségek. A határjárásról már a XVI. századi forrásainkban is olvashatunk. A bírónak és az esküdteknek ilyen irányú feladatkörük a kapitalizmus korában is fennmaradt. 1852. november 21-én Gyergyóújfalu elöljárósága osztályozta a határban lévő szántókat, kaszálókat, erdőket és a legelőket. A szántásra és a kaszálásra használt helyeket három, az erdős részeket két, míg a legeltetésre használt földdarabokat egy minőségi osztályban állapították meg. Az ekkor összeírt dülők nevei a következők voltak: 1. Belsőség, 2. Folyamé, Völgy, 3. Sárospatak, határkapu tartomány, 4. Alsó vész és Nagy kert, 5. Felső, 6. Mihály magassa, 7. Kosza és Várós, 8. Fenyés - Hosszúbükk, 9. Fehérfenyés, 10. Bükkfő, 11. Délhegy, 12. Csodáló hegy, 13. Délhegy hátsó, 14. Somlyó, 15. Fagesztena, 16. Libán sarka, 17. Libán mezeje és erdeje, 18. Kövesasszó, 19. Bogáros vidéke, 20. Tamás pataka fejen, 21. Hosszúkö lábja, 22. Tamás és Tiszás pataka, 23.

²⁵ Uo.

²⁶ Gyergyóújfalu. Községi Levéltár. Bajkó Péter feljegyzései.

²⁷ Uo.

²⁸ Uo.

Csicsalj és Osztorós, 24. Vészhágó, 25. Barátos és Agyagástó, 26. Kurta Eger.²⁹

Határjárást alkalmaztak a szomszédos falvakkal közösen használt vagy nehezen pontosítható határterületeken is. Így például 1852 júliusában a csomafalviakkal és a zetelakiakkal közösen ellenőrizték a határt, míg novemberben a határ járása a kilyénfalviakkal, dánfalviakkal, zetelakiakkal, oroszhegyiekkel és a csomafalviakkal közösen történt.³⁰

A békés határjárások mellett ebben a korszakban is léteztek határ-ellentétek és határpercek, melyek nem mindig végződtek az újfalviak sikérével. 1862 november 19-én a gyergyóújfalviak a zetelakiakkal pereskedtek a Sovány bükkért, az Oláh dombért és a Kecse sarokért. „*A per elvesztését – panaszolja Bajkó Péter – Márton György és fiai okozták a sertések legeltetése miatt, továbbá 1845-ben Deák Lajos, Sándor és Márton György szintén sertéseket legeltettek a zetelakiaknál.*” A per költségeit alkotó 992 forintot 1863. június 11-én fizették ki.³¹

1875-ben újra felmérték Gyergyóújfalu termőföldjeit. A kataszteri holdak szerinti felmérésért Egyed Mihálynak 112 forint 52 krajcárt, Bajkó Józsefnek 118 forint 50 krajcárt, Bartalis Mihálynak 44 forintot, Lázár Tamásnak 22 forintot, Molnár Ágostonnak 22 forintot, míg Bányász Györgynek 20 forintot fizettek.³²

A legeltetés megszervezése és az erdők védelme a közbirtokosság létrejöttéig továbbra is a tizesek feladatköre volt. Így például Búzás Andrásnak az 1853-as esztendei bírászkodása alatt a tizesek 575 forint 15 krajcárt fizettek a falunak.³³ Ugyancsak az előjáróság és a tizesek perelték be udvarhelyi Boér Józsefet 1857-ben a Sikaszó patak melletti illegális legeltetésért és több izbeni favágásért. Falopással a XIX. század utolsó évtizedében is találkozunk, csakhogy az akkori bíró (1894), Solyom Máté mészáros, a büntetési pénznek csak a felét számolta el.³⁴

Az utak rendben tartását és a faluszépítést szintén kötelezettségüknek tartották Gyergyóújfalu lakói. 1852-ben a faluközösség igen sokat költött az utak felmérésére.³⁵ 1896-1899 közötti időszakban Bajkó Péter mint bíró, feladatának tekintette az utak, ösvények készítését, a faluközpont szépítését. Mint írja: „*1896-ban az 1000 év emlékére a templom kerítése körüli elhagyatott domb, valamint a plébánosi lak előtti bejárat befásított és az*

²⁹ Uo.

³⁰ Uo.

³¹ Uo.

³² Uo.

³³ Uo.

³⁴ Uo.

³⁵ Uo.

út hosszában kerítés tetetett. E bejárat az előtt a sertések és tehenek gyülekezési helye volt - a bejárat a kerítésen belüli tér nagy része esős időben sártenger volt, a kerítés és a templom között kiálló nagy kövek által vitettek és a mélyülések apró kavicssal töltettek be. A mostani község-háza düledező félben volt, sem ajtó, sem ablak. Közmunkán helyre lett állítva, ajtó, ablak, szegek stb. kerültek 300 forint körül." A korabeli bíró a helyi temetőt is kibővítette. majd befásította.³⁶

Faluszépitő erőfeszítéseit a kortársak nem értékelték, s így a XX. század első felében Bajkó Péter sajnálattal tapasztalhatta, hogy a temetőt, az utakat és az ösvényeket „a későbbi bírák gondatlan nemtörődömsége a mostani helyzetbe jutatta” vagyis tönkretette. A XIX. század utolsó éveiben a gyergyóújfalviak nem értették, s így nem is támogathatták falusbírójuk faluszépitő, területrendező tevékenységét. A konfliktushelyzetet csak fokozták a mezei utak rendbetételére tett erőfeszítései. Mint írja: „A Vasláb felé nyúló mezőhatárt határkövekkel láttam el. - Az alsó mező határára a szükséges kövek meg lettek faragva, de az utódok restellették a határon felállítani. A határkövek jórésére is ügyelet nem volt, jó része elkallódott, 4-5 darab még van.... A mezei utaknak minden időben való járhatására az előkészületeket meg tettem, de a sok kiabálást hallóan lemondék a bíróságról.”³⁷

A következő esztendők falusbíráiról, jellemükről ugyancsak Bajkó Péter feljegyzéseiből következtethetünk, melyek bármennyire is szubjektívek, mégis az egyedüli forrást jelentik az utókor számára.

1900-ban Egyed András, 1901-ben pedig Egyed Máté volt a falusbíró, akik Bajkó Péter szerint „sem községnek, sem egyénnek kárt nem tettek” Bártalis András aki 1902-ben vezette a helységet már kétértelmű magatartásáról volt ismert. 1903-ban Kary Albert állt a falu élén, aki féléves szabadsága idejére is felvette fizetését. A következő három esztendőben Solyom Péter Ábrahámé volt a falusbíró, aki „igaz hogy egyszer, másszor be rúgott, de a községének kárt nem okozott.” 1907 és 1909 között Dénes Ferenc személyében szintén italszerető bírával „büszkélkedhetett” Gyergyóújfalu, aki Bajkó Péter szerint „még az éjszakák nagyobb részét is a község-házánál tölté el. Ivott mint a csap. A község-házából korcsomát teremt, csak többszöri felszólalásomra szünék meg a község-házában való ivászat, szerelmes is volt a rendőr feleségébe. Törvényhatósági tagnak is megválasztatá magát, de miután törvénytelen volt, le kelle mondania. Sok mindenféle bibéje (hibája) volt.” A XX. század első két évtizedének krónikása az 1910-1911-es esztendők falusbíróját „Solyom Mátét Jánosét tisztakezű

³⁶ Uo.

³⁷ Uo.

jófiú"-nak tartotta. A következő két esztendő bírójáról Ferencz Józsefről már elmarasztaló Bajkó Péter véleménye. „Sok csalafintaságot követte el” - vallotta a barát falusbíróról.

Az első világháború első esztendejében Lázár Máté irányította a község közeletét, akit krónikásunk szintén „tisztá kezű embernek” tartott. Kevésbé méltányolta Nagy Albertet, az 1915-1916-os esztendők falusbíróját: „végzett finánc. Ez a községet megveté ... semmit el nem számolt. Az Oláh betörésnél csak magára gondolt, ... a bikákról nem gondoskodott, a visszatérés után a nagy tolvajok kikutatását is elhanyagolta” Az 1917-es esztendőben Solyom Máté közömbösséggel, nemtörődomséggel irányította Gyergyóújfalu közeletét. „Sem hideg, sem meleg viselkedés - írta Bajkó Márton - vállalkozó volt. Ott volt az esze sosem az esküjén.”³⁸

Gyergyóújfalu közelete mint bármely kapitalizmuskori településsé, nem volt mentes a duhajkodásoktól, a betörésektől, amelyek gyakran a falulakók közbiztonságát is veszélyeztették. A korabeli sajtóban is olvashatunk ilyen esetekről. A Gyergyói Hírlap 1900. április 29-i számában például a következőket olvashatjuk: „Bermann Zsán, újfalvi lakos korcsomája f. hó 20-án este véres esemény színhelye volt. Kovács Imre, Lázár Péter és Egyed Ignác több ismeretlenül maradt legény társaságában Bermann korcsomájának tartottak, melyet zárva találtak, s miután zörgetésükre nem nyitottak ajtót, erősebb argumentumhoz nyúltak és az ajtót betörve benyomultak a korcsma helyiségébe. A korcsmáros ijedtében egy más szobába menekült és az ajtót eltorlaszolta. A legények székekkel kezdték ostromolni a megszorított korcsmárost, mire ez a lakásból az udvarra vonul és segítségért kiabált, s miután segélykiáltására senki sem jött, revolverével több lövést tett. A legények a lövések után az udvara nyomultak ahol egyesült erővel, széklábakkal ütlegelni kezdték a korcsmárost és többek közt csak a fejét ütötték, hogy meg ne sántuljon. Miután a korcsmárost alaposan ellátták, eltávoztak.”³⁹

Ugyancsak erőszakos betöréssel találkozunk 1900 novemberében is. A helyi hetilap szerint „Strasser Krisztián újfalvi szatócs a múlt hó utolsó napjaiban kellemetlen meglepetésben részesült, boltját midőn reggel felnyitni akarta, már nyitva is találta, miután azt valamiféle szorgalmas emberek az éj leple alatt felnyitották és portékájának egy részét elszállították. A csendőrség megindítván a nyomozást, Bajkó Ferencz és Baricz Lajos személyében megkapta a tetteseket, kiket Baricz István támogatott a kivitelben. Bajkó Ferencz és Baricz Lajos azonban nem várták be letartóztat-

³⁸ Uo.

³⁹ Gyergyói Hírlap, 1900. április 29.

tásukat, hanem elléptek Romániába, hátrahagyva a bűnhődést Baricz Istvánnak, kit a csendőrség pártfogásába is vett.”⁴⁰

Ha a békés időszakokban a hatóságok, a faluközösség erkölcsi normái, a minimálisra csökkentették a közbiztonság elleni cselekedeteket, az első világháború idején, a román betörés alkalmával semmi sem korlátozta az ilyen irányú viselkedést. 1916. augusztus 23-24-e körül a tölgyesi és a gyimesi szorosokon megjelentek a román csapatok. Három nap múlva 1916. augusztus 27-én a község előljárósága kihirdette, hogy „*Jaj annak aki rémhíreket terjeszt.*”⁴¹ A fenyegetés azonban csupán egy napig tartott, hiszen augusztus 28-án reggel 6 órakor elhagyta Gyergyóújfalut a katonai gyalogezred és a szekeres-csoport, az előljáróság pedig rendőrei által kikiabáltatta, hogy „*Fusson mindenki merre lát, gyűnnek az oláhok.*” Még ugyanazon a napon a plébános – aki még augusztus 27-én két láda poggyászt küldött el Magyarországra – a jegyző, a kántortanító és a nők, elhagyták a települést. Augusztus 28-ától szeptember 6-ig a falubeliek nagyobb része Gyergyóújfalu erdei helyeire, Veresbükkebe, Libánba és a Limbusba menekült.

„Én az oláh betörésnek nem hittem – olvashatjuk Bajkó Péter naplójában – s ha jön is, de kis csoport, s ezt a mi csapataink Tölgyesnél s a többi szorosoknál megállásra kényszerítik, de ha Csík-Gyergyóba betörnek is, ott van a második akadály a Hargita heglánc itt tönkre fognak veretni.”

Szeptember 7-én azonban, amikor a Békény vize mellett is ropogtak a fegyverek, krónikásunk is Zetelaka felé vette útját, 9-én Székelyudvarhelyen tartózkodott, 10-én pedig vonatra ült, 12-én délelőtt már Debrecenben volt található felesége szállásán. Ugyancsak szeptember 7-én több mint 150 család hagyta el Újfalut, ugyanezen a napon Homlókbugknél megjelentek a vaslábi románok, akik magyar katonák és csendőrök után kutattak. Az első román zászlóalj szeptember 10-én érkezett Gyergyóújfaluba és a következő napon Székelyudvarhely felé távozott. Ez a csapat kirabolta a Fogyasztási Szövetkezet és Dobribán kereskedő üzleteit. Csatlakoztak a fosztogatókhoz a vaslábi románok is.

Szeptember 12-én egy újabb román csapat jelent meg Gyergyóújfaluban, mely egy gyalogos zászlóaljból, egy üteg tüzérből és szekeresekből állt. Ez a katonai egység két napig tartózkodott a településen. A tiszti kar és kísérete, 15 tiszt, 15 tiszti szolgáló, 10 lovász lóval, 4 szakács és 3 tolmács Bajkó Péter százados házában szállt meg. Szóközvetítésükre öt leányzót is vittek: Szócs Gazdi Annát, két csomafalvi hölgyet, akik közül az egyik Csata postásné volt, illetve két vaslábi menyecskét. Bajkó Péter elpanaszolja, hogy a hivatlan vendégek „*cs. zes élelmiszeremből kipusztítottak, széná, fa, kert, s a deszkáimból, ruházatomnak, ágyneműmnek javát, cipőm-*

⁴⁰ Gyergyói Hírlap, 1906. december 6.

⁴¹ Gyergyóújfalu. Községi Levéltár. Bajkó Péter feljegyzései.

nek nagy részét stb. hordószekerem, lánczkötélt, a második pár hámot gyepőlóval elvitték... A bikatelepen Dobribán kertben a Pákával szemben lévő szekeresek a szénámat, sarjúimat etették, 8 fám mellett sütkéreztek. A Vissza-folyó melletti kertemet a tűzéség szállá meg. Ahol kerítésemet elégették 18-ban tűzhely bizonyítá. A borjúimat ott a Nagyréti kaszálómon leégették."

Ez a zászlóalj szeptember 17-18-án Parájd felé indult, de már ezt megelőzően, szeptember 16-án újabb gyalogzászlóalj érkezett Gyergyóújfalu-ba. A zászlóaljat vezető őrnagy 200 darab szarvasmarhát, számos sertést és lovat kobozott el a lakosságtól és csupán két hét múlva távozott a településről.

A román hadvezetés egy századot küldött a libáni fatelepre, mely a Sikaszó jobb és baloldalán építette ki állásait. A román katonák a Libánban bujdosó férfiakat elfogták, de két-három napi fogság után szabadon bocsátották. A számukra gyanús elemeket – úgy mint Pál Antalt a Jánosét, Szabó Pétert és Imre Lajost – kíméletlenül agyonlőtték.

A román katonaság által törvényesített közigazgatás is számos törvényteleniséget követett el a faluban. Bajkó Péter szerint *„itt egy tíz főből álló járőr maradt (akiket) Bányász Jánosnál szállásoltak (el) és két-három oláh csendőr. Ezek a csendőrök úgy szólva mindennap frissen leölt sertés-hússal, libával, csirkével táplálkoztak. A sertésből jutott az alszegi asszonyoknak js. A lakmározó helyek a Plébánia lak, Mihálydeák Imre és Máté Mihály háza volt. E csendőrség megkezdé a zsákmányolást, rablást a hős Czirják Mihály (bíró) vezetése alatt. Összegyűjtő hely a Plébánia lak volt, de a vaslábi ringyóknak is sok juttatott."*

A román csapatok visszavonulását október 9-én érzékelte Gyergyóújfalu lakossága, amikor is két-három zászlóalj a Bucsin-tető felől érkezett a településre, Csomafalva felől pedig újabb négy-hat zászlóalj pihent meg Sárospataknál. Október 10-én a felderítő repülőgép megjelenése felgyorsította visszavonulásuk, ami azonban nem korlátozta őket rablásukban. Bajkó Péter elpanaszolta, hogy *„amit lehetett összeszedtek, így a község bikáit is, több atyafi lovat hajták Békás felé."*

A román támadás időszakában Gyergyóújfalu lumpen elemei kihasználták a népesség létbizonytalanságát, a román katonák terrorját, feltörték a kereskedők üzleteit, raboltak és erkölcstelenkedtek. Tetteikről Bajkó Péter naplójából értesülünk, melyek közül három esetet emelnénk ki:

„1916 augusztus 28 - Kalamár Ignác kis boltját a menekülők és a helybéli lakosok feltörik és amit kapnak elveszik.

Augusztus 30 - Jánosi Márton boltját látogató meg két helybéli csendőr - ott amit kaptak, italt - itták, az élelmiszert evék - az asszonyokat, a menyecskéket a belső szobában ölelgették. De aki a boltba bement, külö-

nösen (az) asszonyokat, mindenkit jutalmaztak egy-egy bolti cikkel. Egész napon át folyt a tivornya...

Szeptember 8-án a vaslábi oláh asszonyok, oláh katonákkal kezdik Újfalut látogatni, több zárt ajtót feltörnek, s különösen pokrócot, vánkost, ágyneműt, ruhaneműt szednek össze és a Folyamban hagyott szekerekre rakva távoznak Vaslábra. De meglátogatják a Fogyasztási Szövetkezetet, még Kocsist és Dobribánt is (kereskedők)."⁴²

Az 1916-os esztendő szeptemberi-októberi történései csupán epizódjai az első világháború tragikus eseménysorozatának, hiszen Gyergyóújfalu férfilakosságának jelentős része, a 22-es illetve a 82-es hadosztályok katonáiként harcolva, cselekvő részese volt a világégés fegyveres küzdelmeinek. Névsorukról ugyancsak Bajkó Péter százados naplója révén szerzünk tudomást, melynek kopott, helyenként szinte olvashatatlan lapjai igencsak megnövelhetik a nevek felsorolása alkalmával a tévedés lehetőségeit. A névsor – hiányosságai ellenére – igen sokatmondó, mivel a lakosság nemzettudatát is tükrözheti:⁴³

Első tíz:

Albert Ágoston	Bartalis Péter Kupás
Albert Antal	Bartalis Sándor Józsefé
Albert Dénes - Maros kert alatt	Buzás Ágoston
Albert Dezső	Buzás István Alberté
Albert Ferencz	Buzás János
Albert István	Buzás Lajos
Albert Lajos	Deák Márton
Albert Márton	Dénes Imre
Albert Sándor	Dobribán István
Balla István	Elekes Alajos
Bartalis Ágoston	Elekes János
Bartalis András	Elekes Péter
Bartalis Antal	Erős Ferencz csendőr
Bartalis Imre	Erős István
Bartalis István	Ferenczi Ágoston
Bartalis János	Ferenczi Antal
Bartalis Lajos Lajosé	Ferenczi Balázs
Bartalis Lajos Ferenczé	Ferenczi István

⁴² Gyergyóújfalu. Községi Levéltár. Bajkó Péter feljegyzései.

⁴³ Uo.

Ferenczi János
 Ferenczi József
 Ferenczi Lajos
 Ferenczi Márton
 Ferenczi Sándor
 Gál András
 Gál József
 Gál Péter
 Huszár Imre
 Huszár Ignác
 Kóos Antal
 Kóos György
 Kóos István
 Korpos Péter
 Karda Péter János
 Karda Péter
 Kovács Péter
 Lukács Sándor
 Márton Fodor György
 Máté Ferenc
 Máté György
 Máté Ignác
 Máté Imre
 Máté István
 Máté János
 Máté Tamás
 Máté Tamás Balázsé
 Máté Lázár Imréé
 Máté Sándor
 Mihálydeák Imre
 Mihálydeák József tanító
 Mihálydeák Péter
 Miklós Sándor
 Molnár Ferenc

II. tíz

Ambrus Sándor konv. tüz.
 Balla Ágoston
 Balla Ignác
 Balla István
 Balla János

Molnár József
 Molnár Sándor
 Nagy György
 Nagy József
 Nagy Péter
 Oláh Miklós
 Pál István
 Pál József
 Simon Dénes
 Simon Péter
 Solyom P. József

Hadimunkások

Balla András
 Bányász Ferenc
 Bányász János
 Csáky András
 (Csukodi) Csáky András
 Csáky Károly
 Deák Károly
 Dénes András
 Dénes Péter
 Ferenczi János
 Ferenczi Péter
 Huszár János
 Korondi Mihály
 Kovács János
 Kovács Ignác
 Márton János
 Mihály Deák Lajos
 Miklós Antal
 Péterfi tanító zászlós

Balla József
 Balla Márton
 Balla Máté
 Balla Péter
 Balla Sándor tüzér

Barabás György Lajos
 Barabás Lajos Lajosé
 Barabás Lajos Ferenczé
 Baricz János
 Baricz Lajos
 Baroti József honv. tüzér
 Bartalis István
 Bányász József Józsefé
 Bányász Lajos Józsefé
 Bányász Mihály
 Bányász Péter
 Benedek Lukács asztalos
 Boldizsár Péter
 Csiki Mózes
 Deák András
 Deák Ignác
 Deák Márton
 Deák Péter
 Dénes
 Dénes Imre
 Duka István
 Duka Mihály
 Duka Péter
 Egyed Ignác csendőr
 Egyed József
 Egyed Pál
 Ferenczi Balázs
 Ferenczi István
 Ferenczi János
 Ferenczi János
 Ferenczi János Györgyé
 Ferenczi József
 Ferenczi Lajos
 Ferenczi Márton őrmester
 Ferenczi Márton
 Ferenczi Máté
 Elekes Ábel
 Elekes Daniel
 Elekes János
 Elekes József
 Elekes Péter

Gál Antal
 Gál Ignác
 Gál Imre
 Gál Lajos
 Gál Péter
 Gergely István
 Gergely Mihály
 Jánosi Gerő
 Jánosi Jenő
 Jánosi Gyula
 Kémenes Balázs
 Kóos Imre
 Kóos Mihály
 Koszorus Kálmán
 Kovács András tizedes
 Kovács Imre dobos
 Kovács János tüzér
 Kovács József
 Kovács Márton
 Kozma Ferenc
 Kozma Demeter (?)
 Kozma Ignác
 Kozma János
 Kozma Péter Péteré
 Kozma Péter
 Laczkó Antal tizedes
 Laczkó János tüzér
 Laczkó György Imrée
 Lázár Máté
 Lázár János
 Lázár Péter
 Mihálydeák Alajos csendőr
 Mihálydeák Antal
 Mihálydeák Ignác őrmester
 Mihálydeák József Istváné
 Mihálydeák József Vincée
 Mihálydeák Máté
 Mihálydeák Péter
 Márton Antal
 Márton György
 Márton János

Márton Ignác
 Márton Lajos
 Márton József őrmester
 Márton Tamás
 Mihálykó István
 Máté Imre
 Máté István
 Máté József
 Máté Lajos
 Miklós István huszár
 Miklós Áron
 Miklós József
 Molnár István
 Molnár János
 Molnár József
 Molnár József
 Molnár Máté
 Molnár Péter
 Molnár Péter bányász
 Nagy Márton
 Nyisztor József
 Nyisztor Mikós
 Pál Imre
 Pál István
 Pál János
 Pál József
 Pál Péter Ferenczé
 Pál Dénes
 Sándor Balázs
 Sándor Sándor
 Solyom Ágoston Jánosé
 Solyom Antal
 Solyom Ignác
 Solyom Imre

III. tíz

Albert Máté
 Bajkó József
 Bajkó Márton
 Bajkó Máté
 Balla János
 Barabás Ignác
 Barabás István

Solyom István
 Solyom János
 Solyom János
 Solyom János Gergelyé
 Solyom József Andrásé
 Solyom Lajos
 Solyom Máté
 Solyom Péter Istváné
 Solyom Sándor Istváné
 Szabó Ágoston
 Szabó János
 Török Imre
 Török Lajos

Hadimunkások

Balla Albert
 Bicstulso (?) Péter
 Bányász Imre
 Csáki István
 Duka János
 Elekes Ilyés
 Gergely Péter
 Lázár Ágoston
 Márton Lukács
 Másos Péter
 Olaros Lukács
 Péter Ágoston
 Péter Ignác
 Solyom Ágoston
 Szabó András (?)
 Későbbben gyalogokhoz
 besoroztatott.

Barabás Péter
 Bányász András
 Bodó Ferenc
 Bodó Balázs
 Dénes Antal tüzér
 Dénes György
 Dénes Lajos

Elekes Ágoston
 Elekes F. Antal
 Elekes Imre
 Elekes István tengerész
 Elekes József Mátéé
 Elekes Lajos
 Erszény András
 Erszény Gábor
 Erszény György tüzér
 Erszény Illyés
 Erszény István
 Erszény István
 Erszény János
 Erszény Péter Demeteré
 Erszény Simon
 Fehér Ágoston (?)
 Fehér Pál (?)
 Fehér István
 Fehér István
 Fehér Lajos
 Fehér Máté
 Fehér Péter
 Fodor István
 Fodor József
 Gránca József
 Hosszú András
 Hosszú György
 Hosszú János Demeteré
 Hosszú János Györgyé
 Hosszú Péter
 Hunyadi Péter
 Kossza János
 Kóos Ágoston

IV. tíz

Ambrus Ignác
 Bajkó
 Bajkó Péter
 Balla Ignác
 Balla József
 Barabás

Kovács Illyés
 Kovács József
 Mihálydeák Ignác csendőr
 Mihálydeák János
 Mihálydeák József
 Molnár Lajos őrmester
 Molnár Péter tüzér
 Molnár Sándor
 Péter István
 Péter Zoltán
 Péter Ferenc
 Solyom István
 Solyom István
 Simon István
 Simon Pál
 Simon Pál Todoré
 Simon György
 Simon György Gáboré
 Simon Todor
 Simon János
 Simon Máté
 Simon Mihály
 Simon Fodor (?)

Hadimunkások

Bodó Antal
 Dénes Márton
 Erszény György
 Erszény János
 Imre Lajos
 Pál János
 Solyom Máté Ambrusé

Bányász L. János
 Deák Márton
 Elekes András
 Elekes András
 Elekes András
 Elekes József

Elekes Lőrincz
 Elekes Lőrincz
 Elekes F. Lőrincz
 Elekes Máté
 Elekes Péter
 Elekes Péter
 Fodor József
 Fodor József
 Gábor Sándor
 Hunyadi Lajos
 Koós József
 Kovács Ágoston
 Kovács Albert
 Kovács Antal
 Kovács Ignác
 Kovács Imre
 Kovács József
 Kovács József
 Kovács Lajos
 Kovács Máté
 Kovács Péter
 Kovács Péter
 Kinda
 Kinda János
 Nagy Ágoston
 Nagy András
 Nagy István
 Nagy Ignác Mátéé
 Nagy Ignác
 Nagy Ignác Imrée
 Nagy Ignác Istváné
 Nagy Ignác Mártoné
 Pál János
 Pál Márton
 Selyem Márton
 Simon András
 Simon János
 Simon József
 Simon Péter
 Solyom Ambrus
 Solyom György
 Solyom János
 Solyom József tűzér

Solyom Lajos
 Solyom Márton
 Solyom Péter
 Solyom Sándor

Hadimunkások

András Lajos
 Balla Ambrus
 Elekes Ambrus
 Elekes Ferenc
 Elekes János Józsefé
 Erszény András
 Erszény János
 Kóos András
 Kovács Máté
 Kovács János
 Nagy Antal
 Nagy József
 Nagy Ignác
 Péter Portik Antal
 Simon Ferenc
 Volf István
 Solyom Márton

V. tizes vészhágó

András Lajos
 Antal Péter
 Bajkó István
 Bajkó Péter
 Balla Imre
 Balla Sándor
 Barabás József
 Deák János Péter
 Deák József
 Deák Márton
 Elekes Ferenc
 Elekes Ferenc
 Elekes István
 Elekes János
 Elekes Lajos
 Elekes Márton

Fákó András
 Fákó Antal
 Fákó János
 Fákó Péter
 Forika András
 Forika Péter
 Forika Sándor
 Király István
 Kis András
 Kozma András
 Kozma Antal
 Kozma István Andrásé
 Kozma Károly
 Kozma Lajos
 Kozma József
 Kovács Ferencz
 Kovács Ágoston
 Kovács Attila
 Kovács István
 Kovács József
 Kovács Lajos
 Jánosi Ágoston
 Jánosi András (?)
 Jánosi Benedek (?)
 Lázár Imre
 Madaras Lajos (?)
 Márton (?) Ágoston
 Márton Imre
 Márton Sándor
 Márton József
 Molnár István
 Nagy Ignác
 Nagy Imre tüzér

VI. Maros tízes

Albert István
 Albert József
 Ambrus Antal
 Ambrus István
 Ambrus Péter
 András Imre
 András István

Nagy István
 Pál József
 Pál Imre
 Pál István tüzér
 Szabó Antal
 Szabó István
 Szabó János
 Szabó Sándor
 Szász Ambrus
 Szász Ambrus
 Szász István
 Szász József
 Szász András
 Szász Ignác
 Szász János
 Szász Lajos
 Szász Péter
 Simon Ágoston
 Simon Imre
 Simon József
 Székely Lajos

Hadimunkások

Barabás János
 Elekes J. Márton
 Elekes János
 Elekes Sándor
 Fákó Antal
 Fákó István
 Kozma Péter
 Márton Péter
 Nagy Márton

András Márton
 András Balás
 Bajkó István
 Bajkó Péter
 Balla István
 Balla Péter
 Barabás András

Barabás Antal
 Barabás István
 Antal Péter
 Antal Lajos
 Bodó János
 Bodó István
 Buzás Sándor
 Buzás Ignác
 Buzás József
 Buzás Lajos
 Csiki Ágoston
 Csiki István
 Csiki Balás
 Deák János
 Deák Sándor
 Dénes Sándor
 Dobondi Sándor
 Elekes J. Istváné
 Bencze Márton

Elekes János
 Elekes I. István
 Elekes János
 Elekes József
 Elekes Márton
 Elekes Péter
 Elekes János Ágostoné
 Elekes János Lajosé
 Elekes József
 Elekes Köllő János
 Elekes Máté Lajosé
 Elekes Péter
 Elekes Lajos Péteré
 Egyed Ferenc
 Egyed József
 Egyed Péter
 Elekes Köllő Márton
 Egyed Ágoston
 Egyed Ferenc

Gyergyóújfalu hagyományai, a feudalizmus korabeli írásbeliség és oktatás terén, bár felülmúlta az erdélyi falvak átlagát, mégis csak megtartotta azt a négyosztályos népiskolai szintet, ahol a plébános-igazgató vezetése alatt a kántor és a segédkántor tanított. Ez a rendszer az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc után is fennmaradt.

Az 1872-es esztendei közoktatási törvény alkalmazásával, még abban az esztendőben áttértek a hat osztályos oktatásra. Az új oktatási rendszer érvényesítése érdekében a két kántortanító mellé egy harmadik tanítót is alkalmaztak, a harmadik osztálytól pedig a fiúkat a leányoktól elkülönítették.

Az új oktatási rendszer, az osztályok számának a növekedése Gyergyóújfaluban is hozzájárult a tanítás minőségének a megváltoztatásához. Minderre a mintatanítások számából, a közgyűlések és „a gyakorló tanítások” értékeléséből következtethetünk. A nyílt órákra vonatkozó adatok egyben a Maros menti faluban tevékenykedő tanítók neveit és az általuk tanított tantárgyakat is pontosítják a XIX. század utolsó negyedében:

- 1875. április 29.: Szabó Imre - természettan
 Csergő Gyula - beszéd és értelemgyakorlat
 Gál Gergely - olvasztatás
- 1879. szeptember 11.: Ferencz Balázs - számtan
 Gál Gergely - nyelvtan
 Szabó Imre - számtan
- 1883. november 7.: Ferencz Balázs - számtan

- Gál Gergely - olvasmánytárgyalás
 Szabó Imre - természettan
 - 1890. február 12.: Simon Ádám - írva-olvasás
 Szabó Imre - földrajz
 Borbáth János - számtan
 - 1895. február 13.: György Lázár - beszéd-értelemgyakorlat
 László Antal - történelem
 Tamás István - hittan

A gyergyóújfalvi tanítók a XIX. század végén az 1873-ban alakult gyergyói Római Katolikus Tanítóegyesülethez tartoztak. Ez a közösség 1896-ban Bara Etelka tanítónővel gazdagodott.

A milenium esztendejében a gyergyóújfalvi egyházi iskola tanzemélyzete a következőképpen mutatott:

- Igazgató: Molnár János plébános, szentszéki ülnök

Tanítók:

- Tamás István segédlelkész - mint hitoktató tevékenykedett

- László Antal, okleveles kántortanító - vezette a III., IV., V., VI., fiúosztályokat

- György Lázár, okleveles kántortanító, mint segédkantor tanított az első és második egyes osztályokban

- Bara Etelka, tanítónő a III., IV., V., és VI. leányosztályokban tanított.

1896-ban az 591 tanköteles közül, 188 fiú és 256 leány volt mindennapi iskolás, 80 fiú és 67 leány pedig ismétlő iskolás. A mindennapi iskolások közül 114 fiú és 175 leány járt rendszeren iskolába, az ismétlő iskolások közül pedig 40 fiút és 29 leányt jegyeztek fel. Jelentős volt a különböző okok miatt felmentett tanulók száma. Közülük 74 fiú és 81 leány volt a mindennapi iskolás, 40 fiú és 34 leány pedig az ismétlő iskolás.

Az iskolaköteles gyermekek számbeli növekedése elengedhetetlenné tette az új iskolaépület létesítését. A kezdeményezés, Bálint Károly tanácsára, a tanítóból jegyzővé vált Csergő Gyula nevéhez kötődik, aki 1879-ben fogalmazta meg ilyenirányú javaslatát. Elekes Péter (1886, 1887, 1889, 1890) és Dénes Imre (1888) bírák a kő, téglá, deszkaanyag beszerzésével és a közmunkák megszervezésével támogatták az iskolaépítést. A munkálatokat azonban a jegyző, Csergő Gyula vezette, aki mind a tervezésnél, mind pedig az építés végrehajtásánál mellőzte Molnár János plébános-igazgatót. 1890-ben a gyergyóújfalviak 20.000 forintot áldoztak az iskolaépítésre. Az emeleti iskolaépület azonban nem felelt meg a követelményeknek. Az emeleti rész igen gyenge volt: nemcsak hogy tele volt lyukakkal, de erős lökésekre, nyomásra is mozogni kezdett. Ezért a következő esztendőben a földszinti részen támasztékokat raktak, az emelet két tantermét hárommá alakították át. A javítások alkalmával azonban az összegyűjtött

fának, téglának, főleg pedig a deszkának egy részét közpédára bocsátották. Az új iskola épület korabeli beosztása a következőképpen mutatott: 3 tanterem, 1 tanítói és 1 iskolaszolgai lakás, továbbá 1 szobából álló irodahelyiség.

A gyergyóújfalviak iskolájukat adományokból tartották fenn. Ilyen volt Gyergyóújfalvi forradalmár plébánosának Albert Mihálynak terményekben tett adománya, melynek értéke 1868-ban 327 forintra és 67 krajcárra volt becsülve. Az iskolafenntartást szolgálta a gyergyószentmiklósi reáliskola megszűnése után visszakapott, s Gyergyóújfalut illető 657 forint 50 krajcár. Ugyancsak a helyi Alma Mater fenntartását szolgálta az 1881-ben Balog Elek plébános által létrehozott adomány, mely 70 véka rozsból állt. A későbbiekben, a hívek adakozása révén az adomány annyira gyarapodott, hogy a millenium esztendejére 400 forint készpénzben és 300 véka terményben jegyezték.⁴⁴

Az iskolai tevékenység nemcsak a konkrét oktatásra korlátozódott. A tanítók és a papok irányításával a gyergyóújfalvi tanulók műsoros és szavalóesteket, illetve műkedvelő előadásokat szerveztek, mind a vallásos, mind pedig az iskolai ünnepeken. Ilyen eset volt többek között 1903-ban a karácsony nyilvános megünneplése az iskola épületében: *„A helybeli lelkész Várterész Antal – olvashatjuk a Gyergyó című lap 1904. január 10-i tudósításában – a hívek támogatásával egy gyönyörű karácsonyfát készített, megrakva mindennemű szép angyalfiával. Az iskolás gyermekek és a szülők nagyszerű gyülekezetével az iskola tágas terme egész zsúfolásig megtelt. Fél 7 órakor kezdetét vette az esti ünnepély. Bevezetésül szolgált a kis gyermekek karácsonyi ünnepe. Ezután megható szavakkal magyarázta meg a lelkész a karácsonyfa jelentőségét és a közeledő nagy ünnep fontosságát és örömteljes voltát, melyet a szülők könnyes szemmel hallgattak. Ezt követte a lelkész által írt kedves kis költemények elszavalása és végül kezdetét vette a tombola tárgyak kiosztása.”*⁴⁵

A gyergyóújfalviak a század elején olvasóköri formájában a felnőttoktatással is megpróbálkoztak. *„Gyergyóújfaluban – értesülünk a Gyergyó című lap 1906. február 18-i híréből – a létesítendő olvasóköri alapja február 21-én szerdán a község háza helyiségeiben zárt körű kosaras bál lesz.”*⁴⁶

A gyergyóújfalvi oktatás eredményeit az 1930-as évi összeírásnak az írástudásra vonatkozó adataiból érzékelhetjük. E szerint a hét éven felüli népesség 87,3 százaléka volt írástudó. Ez az arány a Gyergyói-medence 69,5 százalékos szintjéhez képest is magas volt, de sokatmondó lehet a többi település írástudóinak a százalékaránya is, ahhoz hogy megérthesük a falulakóknak az iskolához való kapcsolódását: Gyergyószentmiklós 85,1%, Békás 22,0%, Kilyénfalva 89,6 %, Csomafalva 84,6%, Ditró 77,9%,

⁴⁴ A gyergyóújfalvi iskola.

⁴⁵ Gyergyó. 1904. január 10.

⁴⁶ Gyergyó, 1904. február 18.

Hodos 64,6%, Alfalu 76,5%, Szárhegy 86,7%, Remete 69,2%, Tölgyes 67,3%, Tekerőpatak 82,9%, Vasláb 53,5%.

Ezt a kort idézik Minierné, Bulyáki Mártának, az iskola népszerű tanítónőjének kéziratosa visszaemlékezései:

„1936. szeptember 1-vel kerültem a gyergyóújfalvi római katolikus iskolába, a Balláné helyére, akinek a férjét Csíkszentsimonba helyezték, s így egy évi szentimrei működésem után helyet cseréltünk.

Az 1936-os tantestület tagjai a központi iskolában a következők voltak:

I-II. oszt. (lányok)	tanítója Páll Viktória
II. (fiúk) - III. oszt.	tanítója Bujáki Márta
IV. oszt.	tanítója Mánya Gyula (s. kántor)
V. oszt.	tanítója Szántó Adám (főkántor, igazgató)
VI. oszt.	tanítója Györgypál József

Marosfalván 1936-37-ben a következők tanítottak:

I-II. osztály: Nagy Izabella

III.-IV. osztály: Leopold Miklós

Utánuk Orosz Kálmán és Szolga Etelka került oda. Ennek az iskolának nem volt nyilvánossági joga, minden évben vizsgáznuk kellett. A bizottság elnöke román állami tanító volt. (Nem helybeli.)

Az állami iskolában a tanítás román nyelven folyt, a hitoktatás kivételével. 1940-ig az Ursu és a Negrea házaspár oktatott az említett iskolában.

Lengyel Margit 1937-38-ban hitoktató, 1941-42-ben Marosfalván, 1942-43-ban a központban tanít. 1938-39-ben Kálnoky Mária, mint hitoktató dolgozott Újfaluban.

Az alatt a pár hónap alatt, amíg Mánya Gyula és Györgypál József az állami iskolát szervezték át 1940-ben, addig Györgypál Józsefné és Szántó Piroska mint helyettes tanítók működtek a központi iskolában.

Az állami iskola igazgatója Papp László, tanítónők: Gulyás Anna, Tóth Júlia, Pétervári Antónia 1943-ig. (Akkor én mentem el Újfaluból.)

A tantestület tagjai a kultúra műveléséből is kivették részüket. Volt leányegylet Páll Viktória, és legényegylet Györgypál József vezetésével. Karácsonykor a tanulók pásztorjátékokat, minden Katalin napkor színdarabot mutattak be a kultúrházban. Farsang végén háromnapos mulatság volt.

Az állami tanítók fizetése havi 6000 lej volt, az enyém 1250 lej. Ebből havonta 800 lejt kaptam kézhez, a különbséget az Egyház fizette az egyházi adóból. Az ebédért havonta 500 lejt fizettem, lakást, fát kaptunk.”

A korabeli összeírás Gyergyóújfalu hét éven felüli lakosságának az iskolázottsági fokozatait is érzékelteti, nemek szerint:⁴⁷

⁴⁷ Recensământul general al populației României din 1930. Buc., 1938, vol.I. p. 67.

	Férfi	Nő
Különleges oktatásban részesültek	6	2
Elemi oktatásban részesültek	455	196
Gimnáziumi oktatásban részesültek	40	18
Szakmai oktatásban részesültek	5	-
Egyetemi oktatásban részesültek	4	-
Analfabéták	170	228
Hét éven felüli össznépesség	1681	1444

Gyergyóújfalu históriája a két világháború közötti időszakban

A két világháború közötti időszak históriájának két alapvető mozzanatát emelhetjük ki Gyergyóújfaluban, az 1921-es esztendei, de 1923 és 1929 között végrehajtott földreform munkálatait, illetve a közbirtokosság eseményvilágát.

A földreform

Bár az agrárreformot központilag végrehajtott, román szempontból, nemzeti jellegű birtokrendezésnek tekinthetjük, a hatóságok mindent elkövettek a demokrácia látszatának a bizonyítására. Talán ezzel a felfogással hozható kapcsolatba két helybéli személynek a földreform-bizottságba való beválasztása is: „*Sólyom Péter bíró-elnök – olvashatjuk az 1922-es évi gyergyóújfalvi választási jegyzőkönyvben – felkéri a megjelenteket, hogy az agrártörvény 101. &-sa értelmében, a helyi bizottságba maguk válasszanak két személyt, akik a háború ideje alatt mozgósítva voltak, ugyanakkor földbirtokuk külön-külön nem haladja meg a hét holdat. A felkérésre válaszolva, a falubeliek Kozma Ferencet és ifj. Molnár Jánost, közfelkiáltással és egyhangúlag beválasztották a helyi bizottságba.*”¹

1922. februárjában az agrárbizottság összeállította a földet igénylők első névsorát: „Igazoljuk – vallották a jegyzőkönyvben – hogy jelen birtokigénylési táblázat ki volt függesztve 1922. február 12-től február 27-ig és ez idő alatt két alkalommal a szokásos módon ki hirdetetett.”² Az említett névsor a földigénylők anyagi helyzetét is tükrözte:³

Földigénylő neve	Kora	Birtoka hold n.öl	Állatai ló ökör tehén	Eke	Borona	Szekér
1. Albert György	28		1	1	1	1
2. Solyom Imréné	49	3	2	1	1	1
3. Bányász Józsefné	35					
4. Szász János	39	3 800	2	1	-	1
VI. tízes						
5. Barabás György	29		2	1	1	1
6. Szilvási Ágoston	55	- 2400	2	1	1	1
7. Jánó András	36	- 300	1			

¹ Csíkszeredai Állami Levéltár. F 143, D 282.

² Uo.

³ Uo.

Földigénylő neve	Kora	Birtoka hold n.öl	Állatai ló ökör tehén	Eke	Borona	Szekér
8. Elekes János Józsefé	38	-	2			1
9. Bodó Ferencz	33					
10. Ilyés Ferencz	35		2			1
11. Máté István Andrásé	38	- 1400	2			1
12. Ilyés József	32	- 800				
13. Kozma István Józsefé	26	- 1000				
14. Ambrus István Mártoné	39	1 -	2	1	-	1
15. Ambrus Ferencz Mártoné	31	- 1400	1			1
16. György József	38	1 -	1			
17. Laczkó Antal Imrée	32	- 800	2	1	1	1
18. Lázár Péter Ágostoné	25	1 800	2	1	1	2
19. Bodó Lajos	30	- -	2	1	1	1
20. Elekes Antal Józsefé	27	- -	2	1	1	1
21. Pál István Istváné	31					
22. Balla Imre Jánosé	30	- -	2	1		
23. Pasztuly Miklós	42					
24. Komsa Péter	32	1 400				
25. Ambrus Mihály	50	1 100				
26. Szász Antal	42	4 -				
27. András Imre Józsa	26	- -				
28. Dénes Buzás Péter	25					
29. Erszény István Istváné	41	- 300				
30. Kinda Péter	45	2				
31. Balla Sándor Jánosé	27					
32. Balázs István Istváné	25					

Földigénylő neve	Kora	Birtoka hold n.öl	Állatai ló ökör tehén	Eke	Borona	Szekér
33. Gergely József Jánosé	28					
34. Máté Ignác Györgyé	23	2				
35. Gergely János Andrásé	63					
36. Molnár Dénes	62	3	400			
37. Solyom András	31	1				
38. Egyed József	36	-	400			
39. Fodor József	34	-	400			
40. Péterdeák István	39					
41. Sándor Márton	38					
42. Balázs Péter	28					
43. Balázs Sándor	32					
44. Elekes Lajos Jánosé	28					
45. Pál Ignác Jánosé	33					
46. Elekes János Jánosé	37					
47. Elekes J. Márton Istváné	32					
48. Elekes D. István Ferenczé	22					
49. Elekes D. Ferencz Ferenczé	20					
50. Solyom István Imréé	28			1		
51. Elekes D. Ferencz	58			2	1	1

Feliratkozott még Balla Sándor kereskedő (28 éves), Bajna Árpád jegyző (35 éves), Balla Márton Sándoré kereskedő (23 éves), Bartha József tanító (24 éves), Huszár Ferencz kerámikus (44 éves), Sántha Ádám kántor (30 éves). Őket azonban mind törölték a névsorból.

Az 1922. május 9-i táblázatban már jóval kevesebb volt az igény-jogosultak száma, mely a következőképpen mutatott:⁴

⁴ Uo.

Földjogosult neve	Kora	Állatai lő tehén	Eke	Borona	Szekér
<i>I. csoport</i>					
Bányász József Józsefé	32		1		
Egyed József Jánosé	38		1	-	1
Kozma András Imréé	28		-	-	-
Nagy István Istváné	38		-	-	-
Simon Péter Antale	34	2	1	1	1

A két utóbbinak 3 hold birtoka volt. Bányász József 19 hold egy-egyedének volt az örököse, míg Egyed József 3 hold 400 n.öl nagyságú területet örökölhetett.

<i>II. csoport</i>					
Albert Dénes Ferenczé	29				
Balla Ágoston Ágostoné	39				
Bányász István Lajosé	30	2	-	1	1
Bodó Ferencz Benedeké	35		2	1	1
Buzás Péter Balázsé	55				
Duka István Istváné	38				
Elekes D. Ferencz	58		2	1	1
Elekes Balázs Péter Sándoré	24		1		1
Erszény András Istváné	35				
Ferenczi Lajos Jánosé	34		2	1	-
Fodor József Ignáczé	31				
Kovács Tamás József Alajosé	32				1
Páll István Tamásé	41		2	1	-
Péterdeák István Antalé	39				2
Simon Sándor Máriáié	40		2	1	-
<i>III. csoport</i>					
Bányász Lajos Józsefé	27				

IV. csoport

Buzás Ádám Antal	28	2	1	1	1
Elekes János Jánosé	30	2	1	1	1
Elekes D. István	22	-	1	1	1
Ferenczé					
Elekes J. Márton	32	2	-	-	1
Istváné					
Máté Ferencz György	30	2	1	1	1
Máté Balla Sándor	27	2			

IX. csoport

róm. kath. parochia		2			
szesziója					
róm. kath. kántor		2	1	1	1
szesziója					
tanító szesziója		1	1	1	1

Szülői birtoka a következő személyeknek volt feljegyezve:

Bodó Ferencz Benedeké 13 hold 1327 n. öl, melyet öt testvér örököl

Buzás Péter Balázsé 8 hold 300 n. öl, melyet öt testvér örököl

Erszény András Istváné 7 hold 1183 n. öl

Ferenczi Lajos Jánosé 7 hold 300 n. öl

Bányász Lajos Józsefé 19 hold, melyet 3 testvér örököl

Ugyancsak 1922. május 9-én állították össze a házhelyeket igénylők

névsorát is:⁵

Házhelyet igénylők neve	Kora	Családi állapot	Foglalkozás	Gyermek szám	Katona volt-e?
1. Szász György	32	nős	földműves	3	igen
2. Balázs István ifj.	25	nőtlen	"	-	igen
3. Péter Miklós	26	nős	kovács	2	igen
4. Albert Márton	48	nős	földműves	4	igen, rokkant
Mihályé					
5. Szabó Márton	36	nős	"	2	igen
Jánosé					
6. Buzás V. János	57	nős	cipész	1	igen
7. Egyed József	38	nős	földműves	5	igen, rokkant
Jánosé					
8. Ambrus István	39	nős	"	4	igen
Mártoné					
9. Ferenczi János	38	nős	földműves	-	igen
Jánosé					

⁵ Uo.

Házhelyet igénylők neve	Kora	Családi állapot	Foglalkozás	Gyermek szám	Katona volt-e?
10. Jánó András	37	nős	"	4	igen
11. Bodó Ferencz	33	nős	"	1	igen
12. Gergely József Józsefé	40	nős	"	6	igen
13. Ferenczi János Jánosé	41	nős	"	5	igen
14. Fodor Ignác	48	nős	"	1	igen
15. Román János	25	nőtlen	kovács	-	igen
16. András Imre Józsefé	26	nős	földműves	-	igen
17. Kalányos György	73	nős	zenész	-	nem
18. Kozma András Imréné	28	elvált	földműves	1	igen, rokkant
19. Bányász József	-	-	-	-	-
20. Komsa István Józsefé	26	nős	földműves	-	igen
21. Elekes Antal Józsefé	27	nős	"	2	igen
22. Dobondi Lajos	52	nős	kovács	6	igen
23. Elekes Lajos Isé	29	nőtlen	földműves	-	igen
24. Miklós Antal	25	nős	cipész	2	igen
25. Albert Dénes	29	nős	napzámos	-	igen
26. Gránca József	26	nős	zenész	1	igen
27. Kozma István Alberté	33	nős	földműves	1	igen
28. Duka Péter	41	nős	napzámos	3	igen
29. Nyisztor József	26	nős	napzámos	1	igen
30. Vánca Lajos	37	nős	napzámos	2	igen
31. Molnár József libáni	24	nős	napzámos	1	igen
32. Pasztuly Miklós	41	nős	napzámos	-	igen
33. Laczkó Antal	32	nős	napzámos	3	igen
34. Pál Alajos	33	nős	földműves	2	igen
35. Pulika Miklós	66	nős	zenész	6	nem
36. Ambrus Péter	34	nőtlen	földműves	-	igen
37. Ambrus Dénes	29	nőtlen	"	-	igen
38. Deák Ferencz	34	nőtlen	"	-	igen
39. Elekes J. István	30	nős	cipész	1	igen
40. Bajkó István	33	nős	földműves	2	igen

A következő esztendőben, 1923-ban – az új elöljáróság megválasztásával – az agrárbizottság tagjai is megváltoztak: Dénes Imre polgármester, János Ferencz titkár, illetve Bányász Lajos és Bódó Ferenc mint a faluközösség képviselői alkották a testületet.⁶

Az igényjogosultak névsorának az összeállítása után a kisajátítási munkálatok következtek. Az 1923 február eleji jegyzőkönyv szerkesztői szerint a gyergyóújfalviak sem erdőkben, sem legelőkben nem szenvedtek hiányt, azonban sajnálattal vették tudomásul azt aényt, hogy a faluban nincs ortodox templom. Mint írják, a házhelyekben van hiány, s ezért kérik a kisajátítási munkálatok végrehajtását a helység központjában. Következésképpen a bizottság tagjai 1923. február 21-én a következő személyektől és intézményektől sajátítottak ki belsőségeket Gyergyóújfalu centrumában:

1. Dobribán Istvántól 1 hold 944 négyszög öl nagyságú területet vettek el

2. A Közbirtokosság egy holdnyi területtel lett kisajátítva

3. A Római Katolikus egyháztól két hold 614 négyszög öl nagyságú belsőséget tulajdonítottak el.⁷

Mind a katolikus egyház képviselői, mind pedig Dobribán István felháborodással vették tudomásul a bizottság döntését. Az örmény kereskedő törvénytelennek nyilvánította a határozatot. Mint vallotta, „ő nem abszontista, hat gyermeke közül három fiú, akiknek házat kell építenie. Már megvásárolta az építkezési anyagokat, megfizette a tervrajzokat, építési engedélyeket is kapott a községtől. Dobribán István a megyei agrárbizottsághoz is fellebbezett, amely 1923. március. 21.-i határozatában meghagyott neki egy hold belsőséget és csupán 944 négyszög öl kisajátításához ragaszkodott. A gyergyóújfalvi kereskedő a továbbiakban sem adta fel a harcot. Mivel tudta, hogy belsőségét az ortodox templom felépítése céljából sajátították ki, birtokot cserélt Aurel Negulescu gyergyószentmiklósi ortodox pappal, amivel 1927. szeptember 23-án a megyei agrárbizottság is egyetértett. Dobribán Istvánnak tehát óriási erőfeszítésekkel és anyagi áldozatokkal sikerült megmentenie a falu központjában fekvő belsőségét.”⁸

A katolikus egyház képviselői is megpróbálkoztak a lehetetlennel. Panaszlevelükben „rablásnak” nyilvánították a katolikus egyházi birtokok kisajátítását, melynek révén szántóik, kaszálóik, erdeik jelentős részétől fosztották meg őket és arra kérték a bizottságot, hogy legalább belsőségeik eltulajdonításától mentesítsék őket.

⁶ Csíkszeredai Állami Levéltár. F. 143. D.288.

⁷ Csíkszeredai Állami Levéltár. F. 143. D.286.

⁸ Uo.

A kisajátítások főleg az erdős, legelős területeket érintették, de gyakran a viszonylag kisméretű szántóföldek sem mentesültek a földreform hatásaitól. Különösen nagy területeket vettek el az egyházi iskolák faellátását szolgáló erdőkből: 156 holdat 684 négyszöglet. A kb. 40 éves erdős terület faanyagát 80 m³-re saccolták, a holdankénti kártérítés árát pedig 450 lejben állapították meg.

A földreformot megelőzően a római katolikus egyházat 163 holddal és 1244 négyszögöllel jegyezték a telekkönyvben, melynek megoszlása a következő képet mutatta:

szántó	39 hold	1502 négyszögöl
legelő	7 hold	379 négyszögöl
kert	5 hold	512 négyszögöl
erdő	111 hold	451 négyszögöl

Mindebből csupán 30 hold erdőt, 2 hold 1319 négyszögöl legelőt hagytak meg nekik 1923-ban. A kisajátítás mértékét a sokszoros fellebbezés sem csökkentette: a megyei agrárbizottság 1923. március 21-én, majd pedig 1925. április 3-án visszautasította a gyergyóújfalvi római katolikus egyház követeléseit a kisajátítás mértékére vonatkozóan, sőt 1929-ben még a 2 hold 1319 négyszögöl legelőt is elvették tőlük.⁹

A területvesztéséget a gyergyóújfalvi közbirtokosság sem kerülhette el: 379 hold és 1548 négyszögöl nagyságú legelőjét 1923 február 19-én sajtította ki az agrárbizottság, 1923. október 24-én pedig Molnár Lajos Közbirtokossági elnök és Lázár Imre jegyző felajánlása révén a birtokosság vezetősége 3 hold nagyságú területet ajánlott fel a Folyam nevű helyen, sportlétesítmények számára, ami formálissá tette a kisajátítást.¹⁰

Gyergyóújfalu határain belül két esetben sikerült fellebbezéssel megakadályozni a kisajátítási munkálatokat: Egyed Andrásnak és a kilyénfalvi Közbirtokosságnak. A kilyénfalviaknak ugyanis 1 hold 1116 négyszögöl szántójuk, 23 hold 1411 négyszögöl legelőjük és 48 hold 377 négyszögöl kaszálójuk volt az újfalvi határban. Gyergyóújfalvi területeik elvesztésének veszélyétől az 1922. augusztus 10-i határozattal mentették fel őket.¹¹

Egyed András és felesége András Juliánna 190 hold 1027 négyszögöl birtokkal rendelkezett, melynek megoszlása a következő képet mutatta:

- belsőség	0 hold	612 négyszögöl
- szántó	15 hold	551 négyszögöl
- kaszáló	68 hold	437 négyszögöl

⁹ Csíkszeredai Állami Levéltár. F. 143. D.291.

¹⁰ Csíkszeredai Állami Levéltár. F. 143. D.288.

¹¹ Csíkszeredai Állami Levéltár. F. 143. D.290.

- legelő 21 hold 938 négyszögöl
- erdő 85 hold 89 négyszögöl

Mivel a tulajdonos a legelőit beerdősítette, a bizottságnak a terület-megoszlást is meg kellett változtatnia, mely a következőképpen alakult át:

- belsőség 3 hold 37 négyszögöl
- szántó 12 hold 1126 négyszögöl
- kaszáló 27 hold 547 négyszögöl
- legelő 4 hold 677 négyszögöl
- erdő 143 hold 240 négyszögöl

Az új megoszlás, illetve az a tény, hogy maguk dolgozták meg földjüket, 1923. február 20-án hozzájárult a kisajátítás aluli felmentéséhez.¹²

Az agrárbizottság vitatott – és az érintettek által fellebbezett – döntéseinek a véglegesítését és a területek felmérését 1929. február 4-én fejezték be. A méréseket Nicolae Frank mérnök végezte. A jegyzőkönyvből a belterületek kisajátításának a céljaira is következtethetünk:

- 944 négyszögöl nagyságú területet az ortodox templom felépítése céljából sajátítottak ki

- 500 négyszögöl kisajátítása a (román) görög-katolikus templom építését szolgálta

- 500 négyszögölet a csendőrlaktanya építésére szántak

- 1 holdat, majd 1408 négyszögölet egy-egy (román?) iskola felépítése céljából sajátítottak ki

- 301 négyszögölet szántak a kultúrház építésére

- a közbirtokosságtól kisajátított 1 hold 1342 négyszögöl nagyságú területből nyolc házhelyigénylőt elégitettek ki, név szerint: Kozma András, Laczkó Antalt, Komsa István Józsefet, Albert Mártont, Búzás Pétert, Tusa Imrét, Pál Istvánt, Albert Istvánt a Ferencét.¹³

A templom- és iskolaépítéssel kapcsolatos tervek bizarrságát az 1930-as évi népszámlálás nemzetiség-megoszlási adatai is érzékeltetik:¹⁴

- magyar 3789 személy

- román 17 személy

- német 5 személy

A 17 betelepített, román anyanyelvű személynek két templomra, két iskolára és egy csendőrlaktanyára volt szüksége. Adataink tehát ezen székely településen is jelzik az agrárreform tendenciózus jellegét.

¹² Csíkszeredai Állami Levéltár. F. 143. D.285.

¹³ Csíkszeredai Állami Levéltár. F. 143. D.284.

¹⁴ Recensământul general al populației României. 1930. Vol. II., 130-131.

A közbirtokosság

A közbirtokosság a székelység emlékezetében azt a gazdasági*erőt jelképezte, mely a Keleti-Kárpátok lakói számára faanyagával és legelőivel erőforrást jelentett, ezen földművelésre kevésbé alkalmas tájon a székely családok számára, a létért és a megmaradásért folytatott küzdelemben.

A közbirtokosság kapcsolatban volt az erdők, legelők feletti több évszázados közösségi használattal és tulajdonnal. A letelepedés utáni századokban mind a szántó, mind pedig az erdők és legelők a falukak közös tulajdonát képezték. A szántóföldeket évente vagy háromévente, esetenként pedig emberöltőként, a katonai státusnak megfelelően felosztották a közösség tagjai között: a gyalogkatonák egy nyíl földet, a lófók két vagy három nyílterületet, míg a főnépek 3-5 nyíl földet kaptak a közösség szántóiból és kaszálóiból, aszerint hogy három vagy öt páncélos katonával jelentek meg a hadban.¹

A XVI-XVII századokban a „székely örökség” állandósulásával fokozatosan megváltozott a termőföldek újrafelosztásának a mértéke,² annak ellenére, hogy nyílosztással még a XVIII. század második felében is találkozunk Gyergyóújfaluban. Ekkor azonban a Balló család birtokait nyilazták fel a rokonság tagjai között.³ Az 1784-es esztendei birtokmegosztás alkalmával hat nyílról történt említés Gyergyóújfaluban. A dűlőket, illetve a faluhatár nagyobb részét hat részre osztották és egyenlő részeket mértek ki az osztozó családtagok között.⁴

A nyíl földek és a nyilazás említése a XVIII. század második felében nem jelentette a föld feletti tulajdonjog hiányát az említett időszakban. A XVI-XVII századi forrásokban már számos adat jelzi az úgynevezett „székely örökséget”. Így például 1592. június 3-án Varga Mihály gyergyóújfalvi bíró erdőltő utat vásárolt Csiki Mihálytól a Felső Maros hídnál. Az egyezségből megtudjuk, hogy Csiki helye a Maros folyó két partján terül el és a helység Egeres nevű ingoványos részével volt határos, nyugaton Both Simon, északon pedig Fekete Pál helyeivel.⁵

A XVII. századi „gyergyói protocolumokban” igen gyakori a „székely örökség” használata, ami alól Gyergyóújfalu sem volt kivétel.⁶

¹ Garda Dezső, Székely hadsereg és faluközösség. Gyergyószentmiklós, 1994.

² Uo.

³ Csíkszereda. Állami Levéltár. F. 26. Gyergyószék Levéltára.

⁴ Uo.

⁵ Gyergyóújfalu. Községi Levéltár. Bajkó Péter feljegyzései

⁶ Csíkszereda. Állami Levéltár. F. 26. Gyergyószék Protocollumai.

A magántulajdonnak székely örökségként ismert formája csak a szántó és kaszálóföldekre vonatkozott. Az erdők és a legelők továbbra is a faluközösség közös tulajdonába voltak. Használatukat falutörvények és más faluközi rendelkezések szabályozták. A falvak közföldjeit nemcsak a szántók és kaszálók körüli erdők és legelők alkották, de ide tartoztak a települések legtávolabbi részei is. A faluhatár kialakulásával és véglegesítésével Gyergyóújfalu határa, Dánfalva, Karcfalva, Madaras, Zetelaka, Oroszhegy, Csomafalva és Kilyénfalva közötti területen jött létre. Az egymással szomszédos falvak fokozatosan vették birtokba az egyelőre bizonytalan jogállású határterületeket, melyek a XVII-XIX. század folyamán határkiigazításokhoz, vagy határvillongásokhoz vezettek. Ilyen esettel találkozunk 1658-ban amikor is a gyergyóújfalviak a zetelakiakkal pereskedtek a Libán patak hovatartozásáról. A szászsebesi országgyűlés elé került határellentét ügyében – ahol az újfalviakat nemes Elekes Péter asszeszor képviselte – a rendek a két vitázó felet békességre intették.⁷ 1775-ben Kilyénfalvával történt határkiigazítás a Homlókbükk nevű helyen, ahol a gyergyóújfalviak érdekeit Bányász János bíró védte.⁸ Tíz esztendő múlva az újfalviak ismét „határoltak” a kilyénfalviakkal a már említett Homlókbüknél és a Szeméte pataknál.⁹ 1827-ben a két falu lakosai Kilyénfalvi Mihály szántója kapcsán ismét a két helység közötti határvonalról egyezkedtek.¹⁰

A XIX. század harmincas-egyvenes éveiben a felcsíki falvakkal éleződtek ki a határellentétek. 1833-ban Sólyom Ferenc katonabíró és András Antal jegyző, a terjeszkedő dánfalviaknak oklevéllel igazolták a Kishavasnak Újfaluhoz való tartozását. Ennek ellenére a dánfalviak jelentős mennyiségű fát hordtak el a vitatott havasról, amit az újfalviak 1846-ban is próbáltak megakadályozni.¹¹ 1862-ben a zetelakiakkal újultak fel a határellentétek, melyek során Gyergyóújfalu elvesztette Soványbükk, Oláhdomb és Kecsesarok nevű közföldjeit.¹²

A falvak közötti határellentétek esetében nem minden esetben folyomodtak erőszakhoz vagy pereskedéshez. Békés megegyezésre vagy határnyitásra is számtalan példával rendelkezünk. Ilyen jellegű határnyitásra került sor 1828. május 25-én Oroszhegy és Újfalu között. Ekkor a hagyomány szerint mindkét helység 15-15 legényt küldött a határra, ahol a határhalmoknál egy-egy újfalvit és egy-egy oroszhegyit a határhalmra

⁷ Gyergyóújfalu. Községi Levéltár. Bajkó Péter feljegyzései.

⁸ Uo.

⁹ Uo.

¹⁰ Uo.

¹¹ Uo.

¹² Uo.

fektettek és tíz-tíz pálcaütéssel sújtották őket, a határellentétek elkerülése céljából.¹³ Hasonló határnyitásra került sor 1843. október 25-én a karcfalviakkal és a kilyénfalviakkal is.¹⁴

Ezek a faluhoz közelebb vagy távolabb fekvő közföldek a falu és a tízesek kezelésében voltak, melyek megszervezték a havasi legeltetést és a pásztorfogadást, illetve ellenőrizték a falu és a tízesbeliek fahasználatát.

A székely közösségi földek hagyományos használatáról, a birtokviszonyok feudalizmuskori jellegéről, a gyergyói katolikus papság a következőképpen fogalmazott a székely kongresszushoz címzett memorandumában: *„Birtokai mentek voltak minden királyi és kincstári jogoktól. Megvolt a külön örökösödési joga és törvénye mely szerint a székely ember ősi örökségét idegennek büntetés terhe alatt el nem adhatta. Erdőit, legelőit közösen használta, melyeket megterhelni, elidegeníteni nem volt szabad.”*¹⁵

A XIX. század második felében a magyarországi liberalizmus szellemében a székelyföldi birtok- és tulajdonviszonyokban is jelentős változások történtek. A föld árúvá vált, adás-vételét semmiféle ősi jogszabály nem korlátozta. A közösségi és a magántulajdonban lévő földek közötti határvonalat először az 1871-es esztendei törvény próbálta pontosítani. Rendelkezéseiben azonban a politikai község keretén belül szabályozta a földközösségi szervezeteket.¹⁶ Az 1879-es évi erdőtörvény rendelkezései szerint, maguknak az erdőtulajdonosoknak kellett gondoskodniuk a közbirtokossági erdők kezeléséről.¹⁷ Az 1886-os évi törvényszabályozás a falusi agrárközösségek négy típusát pontosította:¹⁸

1. a nyomásos gazdálkodás közösséget
2. az erdőközösséget
3. a legelőközösséget
4. a hegyközösséget

Valójában azonban a székelyföldi közföldek a tízesek irányítása alatt álltak, nemcsak a feudalizmus évszázadaiban, hanem a XIX. század utolsó esztendeiben is. Számukra a tényleges jogi változást az 1894-es esztendei törvény, XII. t.c. 8. paragrafusának a gyakorlati alkalmazása jelentette,

¹³ Uo.

¹⁴ Uo.

¹⁵ Csíktusnádi székely kongresszus. A gyergyói római katolikus papság memorandumja. Budapest. 1902. 4.

¹⁶ Csizmadia Andor: A falusi közösségek szervezete és működése Magyarországon 1848 és 1944 között. Tanulmányok a falusi közösségekről. Pécs, 1977. 35-53.

¹⁷ Uo.

¹⁸ Uo.

mely az arányosítások révén létrejött közbirtokosságoknak közhatósági jellegét adott.¹⁹

A gyergyóújfalvi közbirtokosság tulajdonképpen az 1871-es eszterdai arányosítási törvény alkalmazása révén jött létre a századfordulón. Ez a közlegelők és erdők arányosításánál nem vette figyelembe azt az ősi székely szokást, miszerint a közföldekből elvileg a falu minden egyes lakóját egyenlő rész illette meg, hogy ki-ki a szántóhatárán birtokolt területének nagysága után részesedett a falu közerdőiből és legelőiből. A felosztás gyakorlatilag egyes helyeken a teherviselés arányában folyt le, máshol a rendi hovatartozás szerint volt kisebb vagy nagyobb, vagy éppen a magántulajdonban lévő belsőségek háromszorosában állapították meg a járandóságot. A közföldek felosztásával kapcsolatban tulajdonképpen megfosztották a kisbirtokost a neki járó földterületek egy részétől, amit a gyergyói újgazdagok vagy földesurak kaptak meg.²⁰

Az arányosítás igazságtalan jellegét maguk a gyergyóiak is felismerték, akik a csíktusnádi székely kongresszushoz beadott panaszukban a törvény végrehajtását úgy jellemezték, mint a székely kisgazdáknak a közföldekből való kisajátítását: *„Országos törvényeink Székelyföldre is elrendelték az általános arányosítást és tagosítást, melyeknek folyamatban lévő erőszakos és drága keresztülvitele a székelység megöloje lesz. Mit látunk, mit tapasztalunk máris az olyan községekben, amelyekben a székely viszonyok közé semmiképp sem alkalmazható arányosítás keresztülvitetett? Azt, hogy a kisbirtokos osztály megfosztatik a közös legelők használati jogától, mert a nagyobb, s legtöbb esetben külbirtokosok a legjobb részeket magukhoz ragadva a megszorult szegény emberek csekély arányrészeit legolcsóbb árban összeszedve, a kisbirtokosokat észrevétlenül mindentől kiszorítják. Így jött létre azután az a szomorú valóság, hogy a kisebb székely birtokosoknak a közösből semmijük sem marad: nincs ahol egy kis állatjukat legeltethessék, nincs ahonnan a szükséges tűzifát beszerezhessék. Minden közös vagyomból kiforgatták: se birtoka, se kereseti forrása többé, de van adója, van adóssága, amelyek folyton növekednek mindaddig, amíg fizetésre és életre képtelenné lesz, mert utolsó párnáját is elárverezték adóba és adósságba, s ő családjával mehet idegenbe: földönfutóvá lett.”*²¹

Az arányosításból származó jövedelmek felértékelődéséhez jelentős módon hozzájárult a székely vasút kiépítése. A spekulánsok számára az

¹⁹ Uo.

²⁰ Beier Sándor: A Gyergyói-medence gazdasági fejlesztésének kérdései. K-vár, 1943. 12-13

²¹ Csíktusnádi székely kongresszus. A gyergyói római katolikus papság memoranduma. Bp. 1902. 5.

erdők hozzáférhetőbbé váltak. Ugyanakkor a liberális jellegű kormány-politika nem a székely kisbirtokosok, hanem a vállalkozók érdekeit szolgálta. „Ezen arányosítás óriási terheket rótt a közbirtokosságra. - Olvashatjuk a Panamino tanulmányok című írásban - *Az erdőgazdaság nem tudja amortizálni a birtokrendezéssel járó nagy terheket. A földművelési kormány az erdőtörvény alapján, az erdők fönttartására és az üzemtervek elkészítése dolgában minden közösségre nézve külön szerződést kötött a vármegyével, s ezen szerződés szerint a vármegye köteles volt évente 172.000 koronát fizetni a kormánynak. A kormány nem készítette el az erdőfenntartási üzemterveket, a 172.000 koronát azonban zsebre vágta, mivel évről évre bevasalta a községeken.*

Ezen nagy improduktív kiadás oly nyomasztó súllyal nehezedett a szegény népre, hogy évről évre árverezték az ingóságait. A szerződés azért is káros volt a szegény népre, mivel az állami kezelés mindenütt erdőt akart nevelni, eltiltotta őket a szabad legeltetéstől, holott addig a nép inkább állattenyésztésből élt. A nép korlátozva lett az erdőhasználatban is. Sok volt az erdőkihágás.”²²

A székely kisbirtokosok anyagi tönkretétele elősegítette a korrupciót. „Az arányosítás erőltetése és oktanlan foganasítása teljesen megölte a népet - olvashatjuk az említett tanulmányban. - *Jöttek a lelkiismeretlen spekulánsok, s ingyen vagy potomáron összevásárolták az erdőültetvényeket, mert a nép azt mondta: Ingyen adom az illetményemet csak hogy a fenti tehertől szabaduljak! Sok ezer holdat egy pohár pálinkáért, még több ezer holdat egy-tíz koronáért szedtek össze ettől a néptől, míg a szeme felnyílt. Így például többek között a vármegye főügyésze szintén összeszedett egy pár ezer holdat imitt-amott a gondozására bízott községek lakóitól s ezen Sándor János, mind a székely kirendeltség főnöke szörnyen megbotránkozott.”²³*

A gyergyóújfalvi közbirtokosság területét pontosító arányosítás 1903-ban kezdődött. A Gyergyó című lapban 1903. április 26-án, a közföldek megosztásával kapcsolatban a következőket olvashatjuk:

„Gyergyóújfalú község telekkönyvei arányosítás következtében az 1869 évi 2579 sz. szabályrendelethez képest átalakítottak és ezzel egyidejűleg mindazon ingatlanokra nézve, melyekre az 1886 XXIX t. cz. az 1889 XXXVIII t. cz. és az 1891 XVI t. cikk a tényleges birtokos tulajdonjogának bejegyzését rendelik, az 1892: XXIX t. cikkben szabályozott eljárás a telekkönyvi bejegyzések helyesbítésével kapcsolatosan foganasítottatik.

²² Panamino tanulmányok. In. Gyergyó 1906. július 8.

²³ Uo.

E célból az átalakítási előmunkálatok hitelesítése és a helyszíni eljárás a nevezett községben az 1903 évi június hó 16-án fog kezdődni.”²⁴

Az arányosítási munkálatok befejezéséről a csikszeredai törvényszéknek 1905. augusztus 10-i 7656-os számú Egyezség néven ismert határozatából értesülünk.²⁵

Az arányosítási okirattól megtudjuk, hogy a tekekönyvben és kataszteri birtokívekben feltüntetett 14828 hold 1365 négyszögöl terület a felmérés folytán csupán 10874 hold 6 négyszögöllet tett ki... Ebből a területből „elkülönülési jog illette azokat a gazdákat, akik 100 holdnyi területnél jóval többet igazoltak”. Névsorunk a következő volt:²⁶

1) Dénes Imre
és neje Sólyom Mária	17) Elekes Máté Sándoré
2) Dénes Imre	18) Gál Ferencz
és neje András Márta
3) Elekes Ábel Lajosé	19) Elekes Máté Antalé
és neje Bajkó Viktória
4) Rokaly Ferencz
és neje Sólyom Tekla	20) Simon István Istváné
5) Sólyom József Ábrahámé
és neje Koós Rozália	21) Nagy Máté
és neje Bányász Róza
6) Bányász Lajos Jánosé	22) Bajkó Péter
7) Szabó Ignác	23) Máté Mihály Ambrusé
8) Bajkó János Jánosé	24) Lázár Máté
9) Deák György Jánosé	25) Ferenczi József Mihályé
10) Dobribán István	26) Szabó Ferencz Ignáczé
11) Egyed András	27) Simon Balázs
és neje Deák Márton Róza
12) Molnár János	28) Fábrián József
13) Koós Márton és társai Koós
Márton, Koós Imre, Koós Ágoston,
Koós Antal, Koós Ferencz, Koós
Róza, Koós György, Koós Anna,	29) Pál Alajos
14) id. Jánosi János	30) Sólyom Máté Sándor
és neje Albert Marcella
15) Molnár Lajos Mihályé	31) Balog István
16) Simon Máté Jakabé	32) Sólyom Imre Jánosé
	33) Csiki Mózes

²⁴ Gyergyó, 1903. április 26.

²⁵ Gyergyóújfalu. Községi Levéltár. Egyezség sz. 7656/1905.

²⁶ Uo.

A továbbiakban kijelölték a közbirtokossági területeket is: „A közösségben maradtak - olvashatjuk az Egyezés IX. fejezetében - összesen illetményükkel egy tagban úgy helyeztetnek el, hogy a csomafalvi határtól kiindulólág vitessék át a vonal a közhelyeknek Kilyénfalvával határos széléig úgy, hogy a vonal a Csomafalvával határos nagy irtásoktól megkezdődőleg átvágja a Mihálymagasa, Bükkfő, Délhegy, Kőza és Város, Fenyés, Hosszú bükk, Fodor vész, Fehér fenyős és Vészhágó dűlőket úgy, hogy a falu melletti befüggő részt foglalja magában. Amennyiben ezen részen nem férnének el, a ki nem telő rész ezen vonalból kiindulólág a csomafalvi határszél mentén adatik ki a Somlyó dűlő irányában a kitelésig.”²⁷

Az arányosítás végrehajtása nem oldotta meg a gyergyóújfalvi közföldök helyzetét, mivel a spekulánsok, megbízottjaik révén, számos illetményt vásároltak össze. Miután azonban illetményeik száma meghaladta a száz holdat, a törvény értelmében a közös erdőbirtokból való kiszakításhoz folyamodtak. A gyergyóújfalvi kisbirtokosok azonban tiltakoztak az újabb arányosítás ellen, s arra hivatkoztak, hogy „a törvény csakis egyszer, s mindenkorra rendeli, nem pedig akkor és úgy, amikor és hogyan az egyes birtokosoknak tetszik. Mert ha ez nem így lenne, akkor folyton új és új arányosítást kérhetne minden egyes birtokos, mihelyt illetményét másoktól megvett arányrészekkel száz holdra kiegészítette ...”²⁸ Mint írják: „minden ilyen kiszakítás egy-egy új arányosítás, ennek összes törvényeivel, melyeket a törvény szerint nem a folyamodó egyedül, hanem az összes érdekeltek közösen viselnek - úgy, hogy a kiszakítást kérő a többi zsebére boldogul, s voltaképpen az összes érdekeltekkel fizeteti meg a maga költségeit kívánságait.”²⁹

A tiltakozást azonban nem vették figyelembe és az 1906. január 31-i újabb Egyezésben másodszor is arányosították Gyergyóújfalú község közhelyeit. Az újabb arányosítás után négy hónappal eladták a kiszakított erdőrészt. A gyergyóújfalvi kisbirtokosok szerint „nem volt törvényes az arányosítás” s ezért fellebbezéshez folyamodtak. Az erdőrészt eladásában érdekelt csoport annyira félt a bírói ítélet megsemmisítésétől, hogy „egyes fellebbezőket 40-50 ezer koronával vettek rá, hogy fellebbezésüket visszavonják.”³⁰ A gyergyóújfalvi panaszosok főleg az erdőrészt eladásának a megszüntetésére törekedtek. Mint írják: „Nincs rendben azonban ezen erdők adás-vételi szerződése sem - mégpedig azért nincs, mert a közbirtokossági szerződést állítólag aláírt 800 ember közül kb. egy

²⁷ Uo.

²⁸ Panamino tanulmányok. In Gyergyó 1906. július 8.

²⁹ Uo.

³⁰ Uo.

negyedrészt, se a szerződés megkötése előtt, se utána Gyergyóújfaluban meg se fordult - következésképpen a szerződésen lévő aláírásuk egy csöppet se ér többet, mint azok az aláírások, melyek miatt a domuki erdő adás-vételi szerződése bűnvádi eljárás tárgya lett.”³¹

A gyergyóújfalviak panaszukkal a földművelésügyi miniszterhez fordultak, aki azonban csak az erdőeladást semmisítette meg.

Az 1906-os évi arányosítás esetében, az elégedetlenség enyhítése érdekében, a kiszakításra jogosultak erdőrésze három és félszer volt kisebb az általuk birtokolt területeknél. A közösségben megmaradtak számára kiosztott közbirtokossági arányrészek, ha kevésbé is, de felülmúlták a magántulajdonban lévő birtokokat. A családonkénti konkrét megosztás a következő: ³²

³¹ Uo.

³² Gyergyóújfalu. Községi levéltár. Egyezség /1906.

A GYERGYÓÚJFALVI KÖZBIRTOKOSSÁG NÉVSORA¹

Sor- szám	Telek- könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	11-ől	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-ől
1	28	Máté György	14	414	Illetmény után	24958	6798814	15	958
2	29	Máté Imre Jánosé	38	957	Illetmény után	67560	6798814	42	360
3	36	Gyergyóújfalvi rom. kath. lelkészi hivatal	24	1104	Illetmény után	43216	6798814	27	16
4	54	Balla Ferencz (alsó)	-	811	Illetmény után	887	6798814	-	887
5	55	Bányász Barabás és neje Bege Anna	1	548	Illetmény után	2350	6798814	1	750
6	61	Ferencz Márton és neje Gál Terézia	27	235	Illetmény után	47510	6798814	29	1110
7	63	Kosztá János és Koszta Péter	-	824	Illetmény után	902	6798814	-	902
8	64	I. Deák Anna férj. Balázs Józsefné 2. Deák Péter Antalé, 3. Deák Erzsébet	3	48	Illetmény után	5305	6798814	3	505
9	71	Ifj. Márton János	28	1241	Illetmény után	50370	6798814	31	770
10	73	Butás Ágoston s neje Butás Zsuzsána	13	24	Illetmény után	22784	6798814	14	384
11	79	Szőcs István Ilyésé	1	320	Illetmény után	2100	6798814	1	500
12	83	Enyed Pál Mártoné	-	1358	Illetmény után	1485	6798814	-	1485
13	a) 89	Czirják Lajos Lajosé	-	1335	Illetmény után	1460	6798814	-	1460
13	b)	Duka MihályMihályé	-	370	Illetmény után	405	6798814	-	405
14	96	Gergely József és neje György Józsefa	8	00	Illetmény után	14003	6798814	8	1203
15	97	Gergely István Ambrusé	2	520	Illetmény után	4070	6798814	2	870
16	101	Elekcs Lajos Ferenczé s neje Solyom Jozsefa	1	443	Illetmény után	2235	6798814	1	635
17	104	Csiki Lajos és neje Czirják Katalin	6	1096	Illetmény után	11701	6798814	7	501
18	116	I. Pál Ágoston és 2. Pál Ferencz	7	1535	Illetmény után	13932	6798814	8	1132
19	117	Dénes János Józsefé	8	00	Illetmény után	14003	6798814	8	1203
20	118	Hunyadi Ferencz Ferenczé	8	1292	Illetmény után	15415	6798814	9	1015
21	125	Czirják Mihály Lajos	-	1335	Illetmény után	1460	6798814	-	1460
22	130	Bányász Ferencz és neje Solyom Erzsébet	34	363	Illetmény után	59911	6798814	37	711
23	131	Jancsó József és neje Szabó Róza	1	91	Illetmény után	1849	6798814	1	249
24	135	Pál Alajos Ignáczé, Pál Ágnes férjezett Solyom Máténé	10	238	Illetmény után	17765	6798814	11	165

¹ A csíkszeredai királyi törvényszék, mint úrbéri bíróság a Gyergyó-Újfalu község köz-
helyeinek arányosítása iránti ügyében az 1906. január 26-án megtartott tárgyalási
jegyzőkönyve alapján 1906. január 31-én tartott nyilvános ülésén meghozott és kihirdetett
határozata.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Sor-szám	Telek-könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	[-]öl	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	[-]öl
25	139	Mihálydeák Lajos Lajosé k.n. Erdős Éva, Mihálydeák Ferencz, Mihálydeák Tamás	-	871	Illetmény után	953	6798814	-	953
26	151	Miklós Antal Mátécé	10	1151	Illetmény után	18764	6798814	11	1164
27	153	Miklós Mária, Miklós Juliánna és Miklós András kiskorúak	4	621	Illetmény után	7680	6798814	4	1280
28	161	Koós Imre Imrécé, Koós Juliánna férjzett Solyom Péterné	23	418	Illetmény után	40717	6798814	25	717
29	166	Ferencz Ágoston	4	337	Illetmény után	7370	6798814	4	970
30	170	Bodó Péter	10	509	Illetmény után	18062	6798814	11	462
31	177	Barabás Lajos és neje György Borbála	-	735	Illetmény után	804	6798814	-	804
32	180	Barabás Károly	2	1490	Illetmény után	5129	6798814	3	329
33	182	Szöcs Gergely és neje Szöcs Anna	-	1276	Illetmény után	1395	6798814	-	1395
34	183	Elekes János és neje Szöcs Anna	1	1118	Illetmény után	2973	6798814	1	1373
35	190	Bajkó Alajos Mihályé és neje Bara Teréz	8	450	Illetmény után	14496	6798814	9	96
36	191	Bajkó Mihály Mihályé és neje Mandeki Róza	9	498	Illetmény után	16298	6798814	10	298
37	192	Erdélyi Erdőipar Részvénytársaság Kovászai cég	10	414	Illetmény után	17957	6798814	11	357
38	193	Bajkó Márton	1	1090	Illetmény után	2942	6798814	1	1342
39	198	Deák Lajos	6	141	Illetmény után	10656	6798814	6	1056
40	201	Bükkfejes Vaszi	8	1111	Illetmény után	15219	6798814	9	819
41	204	Szöcs János és Szöcs Demeter	9	1297	Illetmény után	18772	6798814	11	1172
42	209	Ferencz Antalné szül. Buzás Teréz, Koós Györgyné szül. Balla Erzsébet, Deák András Imrécé, Deák Lajos Imrécé kk. Deák Tekla Imrécé kk.	3	1497	Illetmény után	6888	6798814	4	488
43	214	Koós József és neje Kovács Jozéfa	12	946	Illetmény után	22141	6798814	13	1341
44	215	Pál István, Pál Anna és Pál Sándor	-	1259	Illetmény után	1378	6798814	-	1378
45	224	Ferencz Ágoston	2	800	Illetmény után	4376	6798814	2	1176
46	230	Molnár József és neje Elekes Viktória 1/2 Solyom Lajos Ágostoné 1/2	-	619	Illetmény után	678	6798814	-	678
47	231	Elekes Ignác Mártoné	-	1063	Illetmény után	1163	6798814	-	1163
48	233	Elekes Sándor Józsefé	1	921	Illetmény után	2758	6798814	1	1158
49	237	Kovács István Mártoné, Kovács Péter Mártoné	4	115	Illetmény után	7127	6798814	4	727

Sor- szám	Telek- könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	1-8l	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört névezője	Hold	-8l
50	245	Elekes Ambrus Mózesé és n. György Róza	-	540	Illetmény után	591	6798814	-	591
51	246	Elekes Darabont Lajos, Ambrus, János. Péter	6	333	Illetmény után	10867	6798814	6	1267
52	247	Elekes Lajos Mózesé és neje Bajkó Helena	-	449	Illetmény után	492	6798814	-	492
53	249	Elekes Antal	3	228	Illetmény után	5500	6798814	3	700
54	251	Nagy Áron (síktetéma)	-	1167	Illetmény után	1276	6798814	-	1276
55	258	Fodor András Mihályé	-	375	Illetmény után	410	6798814	-	410
56	259	Nagy József Istváné	1	1270	Illetmény után	3139	6798814	1	1539
57	260	Baróti Jánosné szül. Balla Anna	11	852	Illetmény után	20187	6798814	12	987
58	266	Máté Ferencz	10	736	Illetmény után	17982	6798814	11	382
59	273	Solyom János Abrahámé és neje Solyom Márczella	-	1344	Illetmény után	1469	6798814	-	1469
60	283	Solyom Lajos Ágostoné, Solyom Ignác Ágostoné	4	950	Illetmény után	8042	6798814	5	42
61	286	Solyom Péter Pálé	2	1222	Illetmény után	4838	6798814	3	38
62	301	András Terézia ftrj. Angi Józsefné	1	1546	Illetmény után	3441	6798814	2	241
63	304	András Máté	-	1121	Illetmény után	1226	6798814	-	1226
64	308	Iff. Bukkfejes Gábor és neje Polgár Julia	-	1206	Illetmény után	1319	6798814	-	1319
65	316	Elekes Dávidné szül. Balázs Viktória, Balázs Ágoston	3	777	Illetmény után	6102	6798814	3	1302
66	323	Gál János 2/8-ad, Gál Ferencz 2/8-ad, Elek Mártonné szül. Péter Róza 1/8-ad, Máté Istvánné szül. Gál Juliánna 1/8-ad	20	156	Illetmény után	35178	6798814	21	1578
67	341	Bajkó István Lajosé	2	508	Illetmény után	4057	6798814	2	857
68	345	Lázár Erzsébet kk.	6	704	Illetmény után	11273	6798814	7	73
69	347	Szász János Mátyásé	1	1094	Illetmény után	2946	6798814	1	1346
70	348	Egyed Péter Balázsé	-	154	Illetmény után	168	6798814	-	168
71	360	Ferencz Antal Jánosé és neje Buzás Teréz	1	183	Illetmény után	1950	6798814	1	350
72	361	Lukács István	3	807	Illetmény után	6134	6798814	3	1334
73	363	Pál Anna és Pál Ambrus	31	192	Illetmény után	54472	6798814	34	72
74	376	Király Ambrus, Ferencz, Sándor	13	904	Illetmény után	23745	6798814	14	1345
75	377	Kovács Alajos Józsefé	2	1457	Illetmény után	5094	6798814	3	294
76	381	Szász Ferencz	2	131	Illetmény után	3644	6798814	2	444
77	385	Imre Péter, Anna és Viktória kk.	32	833	Illetmény után	56924	6798814	35	924
78	392	Deákmárton József és Julia	8	1337	Illetmény után	15465	6798814	9	1065
79	402	Molnár Lajos Lajosé és neje Solyom Viktória	2	813	Illetmény után	4390	6798814	2	1190
80	406	Péter József Jánosé	1	316	Illetmény után	2095	6798814	1	495
81	410	Elekes József Mihályé, Elekes Imre Mihályé	-	305	Illetmény után	333	6798814	-	333

Sor- szám	Telek- könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-öl	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-öl
82	412	Nagy Albertné szül. Péter Rózália, Máté Istvánné szül. Gál Juliánna	17	487	Illetmény után	30291	6798814	18	1491
83	414	Dobondi Ferencz és neje Gránicsa Terézia	-	887	Illetmény után	970	6798814	-	970
84	417	Barabás Alajos és neje Hunyadi Anna	1	1424	Illetmény után	3306	6798814	2	106
85	418	Nagy Sándor és neje Lázár Anna	5	00	Illetmény után	8752	6798814	5	752
86	419	Nagy Lajos, Ferencz, Márton, Katalin, Rózália	-	575	Illetmény után	630	6798814	-	630
87	421	Nagy Ágoston	1	663	Illetmény után	2476	6798814	1	876
88	424	Elekcs Máté és neje Deák Tekla	-	1450	Illetmény után	1586	6798814	-	1786
89	425	Balla Ignác és neje Mihálydiák Rózália	-	918	Illetmény után	1005	6798814	-	1005
90	430	Lázár Istvánné szül. Elekcs Rózália	1	919	Illetmény után	2755	6798814	1	1155
91	433	Ifj. Albert Márton és neje Solyom Juliána	10	90	Illetmény után	17602	6798814	11	2
92	439	Solyom Sándor Lajosé, Solyom György Lajosé	-	258	Illetmény után	283	6798814	-	283
93	441	András Ambrus	-	819	Illetmény után	897	6798814	-	897
94	455	Elekcs István (Igazitom)	2	965	Illetmény után	4557	6798814	2	1357
95	460	Elekcs Imre Imrécé	-	869	Illetmény után	952	6798814	-	952
96	476	Balla István Istváné	-	225	Illetmény után	246	6798814	-	246
97	486	Korondi Antalné szül. Solyom Terézia	1	657	Illetmény után	2468	6798814	1	868
98	490	Elekcs Beatrix Antalé	-	69	Illetmény után	77	6798814	-	77
99	493	Bartalis Ignác	-	945	Illetmény után	1033	6798814	-	1033
100	504	Solyom József Mártoné	3	00	Illetmény után	5252	6798814	3	452
101	513	Kalányos Ilyés	-	1093	Illetmény után	1195	6798814	-	1195
102	514	Kalányos György	-	328	Illetmény után	359	6798814	-	359
103	539	Ozv. Hunyadi Ferenczné szül. Erszény Margit	8	1293	Illetmény után	15417	6798814	9	1017
104	542	Fodor Sándor és neje Solyom Rózália	2	1588	Illetmény után	5238	6798814	3	438
105	561	Tusa Imre	-	1032	Illetmény után	1129	6798814	-	1129
106	563	Simon Erzsébet	2	810	Illetmény után	4387	6798814	2	1187
107	564	Baróti Jánosné szül. Balla Anna	5	340	Illetmény után	7373	6798814	4	973
108	565	Koós Ferencz és neje Nagy Anna	30	97	Illetmény után	52616	6798814	32	1416
109	568	Lázár Mihály	-	253	Illetmény után	277	6798814	-	277
110	572	Simon Sándor Balázsé	3	800	Illetmény után	6126	6798814	3	1326
111	582	Erős János és neje Köllő Orsolya	-	515	Illetmény után	564	6798814	-	564
112	586	Márton Tamás és neje Márton Terézia	32	922	Illetmény után	57019	6798814	35	1019

Sorszám	Telekkönyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-61	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-61
113	593	Kovács Sándor, István, Lajos, Julianna, Erzsébet, Terézia	10	948	Illetmény után	18541	6798814	11	941
114	623	Bányász Lajos Lajosé	-	39	Illetmény után	43	6798814	-	43
115	628	Máté Ignác Jánosé	2	677	Illetmény után	4241	6798814	2	1041
116	636	Nagy Salamon és neje Elekes Tekla	-	669	Illetmény után	732	6798814	-	732
117	643	Paál István Istváné, Paál Alajos Istváné	5	384	Illetmény után	9171	6798814	5	1171
118	644	Déák András Lajosé	10	180	Illetmény után	17702	6798814	11	102
119	645	András Juliánna férj. Bara Jánosné, András Klára férj. Farczang Jánosné	7	1161	Illetmény után	13524	6798814	8	724
120	654	Elekes Ambrusné Erzsébet, Elekes András, Elekes Veronika és Elekes Juliánna kk.	7	1599	Illetmény után	14002	6798814	8	1202
121	661	Gergely Ambrus és neje Solyom Juliánna	9	517	Illetmény után	16319	6798814	10	319
122	675	Borka Mihály és neje Kolumbán Márcella	1	1078	Illetmény után	2930	6798814	1	1330
123	677	Gygyóújfalu kocza-téresse	2	1437	Illetmény után	5072	6798814	3	272
124	680	Hosszu Péter 1/3-ad, István Tamásé 1/3-ad, Joana (vad). Gergely 1/3-ad	-	146	Illetmény után	160	6798814	-	160
125	689	Elekes András Alajosé	1	1355	Illetmény után	3232	6798814	2	32
126	713	Égyed János, Gál Mihály	-	950	Illetmény után	1039	6798814	-	1039
127	736	Molnár József és neje Elekes Viktória	9	1162	Illetmény után	17024	6798814	10	1025
128	754	Balla Félix	14	123	Illetmény után	24640	6798814	15	640
129	756	Balla Ádám és neje Máté Márczella	2	622	Illetmény után	4181	6798814	2	981
130	757	Balla Antalné szül. Koós Kriszka	3	96	Illetmény után	5356	6798814	3	556
131	763	Hunyadi Mihály és neje Ambrus Márczella	25	131	Illetmény után	43903	6798814	27	703
132	773	Márton Péter Jánosé	-	459	Illetmény után	503	6798814	-	503
133	777	Solyom Barabásné szül. Dénes Anna	13	962	Illetmény után	23806	6798814	14	1406
134	778	Balla Ignác és neje Király Emerenzia	7	314	Illetmény után	12595	6798814	7	1395
135	780	Gergely Józsefné szül. György József	-	565	Illetmény után	619	6798814	-	619
136	-	Kovács Borbála szül. György Borbála	-	555	Illetmény után	608	6798814	-	608
137	783	Balla Borbála, Balla Tekla, Korpos Péter, Korpos Anna	2	796	Illetmény után	4372	6798814	2	1172
138	786	Özv. Bencze Fülöpné	-	681	Illetmény után	744	6798814	-	744
139	789	Kolozsi Barabás	-	271	Illetmény után	297	6798814	-	297
140	790	Özv. Kolozsi Ferenczné	-	291	Illetmény után	318	6798814	-	318
141	792	Róm. kath. Eneklói hivatal	7	694	Illetmény után	13013	6798814	8	213
142	794	Balázs Ferenczné szül. Koós Juliánna	-	510	Illetmény után	558	6798814	-	558

Sor- szám	Telek- könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	[-]-öl	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-öl
143	796	András János és neje Ambrus Anna	-	563	Illetmény után	616	6798814	-	616
144	798	Barka Anna férj. Antal Györgyné	-	831	Illetmény után	909	6798814	-	909
145	807	Kilyénfalva község közirtokos közönsége	4	1340	Illetmény után	8466	6798814	5	466
146	812	Gál Péter	-	634	Illetmény után	693	6798814	-	693
147	818	Gecző Béla kir.tszéki bíró	1	711	Illetmény után	2527	6798814	1	927
148	829	Özv. Paál Jánosné szül. Csiki Katalin és Paál Anna Lázár Józsefné	-	25	Illetmény után	28	6798814	-	28
149	830	Szilágyi József Jánosé és neje Csata Erzsébet	-	53	Illetmény után	58	6798814	-	58
150	832	Incze József és neje Csata Márczella	-	169	Illetmény után	185	6798814	-	185
151	833	Ifj. Madarász István és neje Domokos Borbála	-	77	Illetmény után	85	6798814	-	85
152	834	Madarász József Jánosé és neje Baróti Apolló	-	76	Illetmény után	84	6798814	-	84
153	835	Özv. Solyom Rajmondné szül. Kovács Katalin, Elekes Zsiga János	1	525	Illetmény után	2324	6798814	1	724
154	836	Szilágyi Gáspár Gáspáré és neje Cziriák Terézia	-	1118	Illetmény után	1222	6798814	-	1222
155	838	András Ferencz és neje Bartis Márczella	-	241	Illetmény után	264	6798814	-	264
156	839	Idősb. Tofán István és neje Szöcs Mária	-	1305	Illetmény után	1427	6798814	-	1427
157	840	Ifj. Csata Ambrus és neje György Terézia	-	933	Illetmény után	1020	6798814	-	1020
158	841	Csiki József (középső) és neje Csata Róza	-	801	Illetmény után	875	6798814	-	875
159	842	György János Istváné és neje Farkas Anna	-	475	Illetmény után	521	6798814	-	521
160	846	Özv. Csata Miklósné szül. Erős Apollónia, Csata András Sándoré, Csata Sándor Sándoré	-	765	Illetmény után	837	6798814	-	837
161	848	Özv. Kovács Imre		1130	Illetmény után	1235	6798814		1235
162	849	Péter Márcella		410	Illetmény után	449	6798814		449
163	850	Idősb. Szilágyi Sándor neje Pál Márcella		375	Illetmény után	411	6798814		411
164	854	Özv. Mircsa Jánosné szül. Balás Terézia		1466	Illetmény után	1603	6798814	1	03
165	855	Köllő Lajos Istváné		372	Illetmény után	407	6798814		407
166	861	Özv. Dénes Józsefné szül. Balog Katalin	4	1486	Illetmény után	8627	6798814	5	627
167	864	Bartalis András, Bartalis Lajos		1431	Illetmény után	1565	6798814		1565
168	865	Mihálydiák Péter		109	Illetmény után	119	6798814		119

Sor- szám	Telek- könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-öl	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-öl
169	878	Laczko Katalin, Buzás Alajos, Buzás Mihály, Buzás Lajos, Buzás Anna	2	511	Illetmény után	4059	6798814	2	859
170	883	György Alajos (alsó) k.n. Balázs Emerencia		204	Illetmény után	223	6798814		223
171	885	Balázs Jakab neje Kovács Mária, Szász Erzsébet kinek második férje Kovács István Sándoré, András János kinek neje Ambrus Anna, Bege István kinek neje Borka Koleta		192	Illetmény után	210	6798814		210
172	887	Barabás Péter Mátéé és neje András Juliánna		511	Illetmény után	559	6798814		559
173	889	Barabás János, Barabás Rajmond, Barabás József		1191	Illetmény után	1302	6798814		1302
174	892	Róm. Kath. éneklői hivatal Kilyénfalva	1	631	Illetmény után	2440	6798814	1	840
175	893	György Ignác 1/2, György Rózália 1/2		237	Illetmény után	260	6798814		260
176	897	Miklós Julianna férj. Veress Gergelyné és Miklós Sándor Sándoré 1/3, Paál Ágoston és neje András Viktoria 1/3, András Véro férj. György Imréné 1/3		387	Illetmény után	424	6798814		424
177	901	Kóródi Mihály és neje György Juliánna	1	198	Illetmény után	1967	6798814	1	367
178	992	Baróti Lajos, Baróti János, Baróti Sándor kisk., Baróti Anna kisk., Baróti Katalin kisk., Baróti Márczella kisk., Baróti Ferencz Józsefé		989	Illetmény után	1082	6798814		1082
179	903	Baróti József Lajosé, Baróti Rózália szül. Köllő, Baróti József nőlten, Baróti Ferencz idős.		989	Illetmény után	1082	6798814		1082
180	904	Vákár Aranka	1	96	Illetmény után	1856	6798814	1	256
181	908	Csata András, Csata Ignác, Csata Lajos		906	Illetmény után	992	6798814		992
182	912	Mihályka Ferencz 1/2, Mihályka István 1/2	4	545	Illetmény után	7598	6798814	4	1198
183	914	Deák Ferencz és neje Székely Juliánna		824	Illetmény után	901	6798814		901
184	920	Dénes Ferencz és neje Kozma Veronika		422	Illetmény után	462	6798814		462
185	924	Székely Sándor, Székely Anna	1	885	Illetmény után	2717	6798814	1	1117
186	925	Buzás Péter, Buzás József kisk., Buzás Veronika kisk.	1	551	Illetmény után	2362	6798814	1	752

Sor- szám	Telek- könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-öl	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-öl
187	928	Baróti Ferenc és neje Máté Dorotya		727	Illetmény után	796	6798814		796
188	928	Csata Márton		422	Illetmény után	462	6798814		462
189	930	Ifj. Csata Mihály Mihályé és neje Cziriák Mária		718	Illetmény után	785	6798814		785
190	931	Csata Márton és neje Baróti Viktória		709	Illetmény után	776	6798814		776
192	932	Csata József Józsefé		1080	Illetmény után	1181	6798814		1181
193	935	Egyed Márton		756	Illetmény után	828	6798814		828
194	936	ifj. Simon Péter		128	Illetmény után	140	6798814		140
195	937	Farkas András Jánosé		934	Illetmény után	1021	6798814		1021
196	938	Farkas János és neje Orbán Anna		700	Illetmény után	766	6798814		766
197	939	Farkas Ambrus, Farkas Márton, Farkas Rózália, Farkas Viktória és Farkas Juliánna		916	Illetmény után	1002	6798814		1002
198	942	Portik János özv.		262	Illetmény után	287	6798814		287
199	945	Borsos Antal és neje Csiki Anna		686	Illetmény után	750	6798814		750
200	947	Huszár Antalné szül. Balla Luczia	3	336	Illetmény után	5620	6798814	3	820
201	949	Ambrus István és neje Simon Borbára		250	Illetmény után	274	6798814		274
202	951	Mihálydeák Ignác és neje Albert Veronika	1	1066	Illetmény után	2918	6798814	1	1318
203	956	György Ágoston és neje Deák Emerenzia	4	683	Illetmény után	7748	6798814	4	1348
204	960	Mihály Ambrus és neje Fülöp Anna		691	Illetmény után	756	6798814		756
205	963	Madarász Ambrus és neje Ferencz Juliánna	1	179	Illetmény után	1945	6798814	1	345
206	965	Borsos András, Borsos János, Borsos Miklós		171	Illetmény után	187	6798814		187
207	970	Portik Lajos	1	167	Illetmény után	1933	6798814	1	333
208	990	Koós Juliánna férj. Balázs Ferenczné	5	165	Illetmény után	8933	6798814	5	933
209	993	Miklós Ágoston és neje Kádár Rózália, Kádár Judit		732	Illetmény után	801	6798814		55
210	996	Laczkó Ferenc Péteré	3	1100	Illetmény után	6455	6798814	3	801
211	997	Gyergyószentmiklósi róm. kath. leánynevelde		1172	Illetmény után	1282	6798814		1282
212	1001	Csata Márton Balázsé és neje Borsos Rózália		826	Illetmény után	904	6798814		904
213	1003	Elek Antal és neje Baricz Mária	1	103	Illetmény után	1863	6798814	1	263
214	1911	Id. András Antal és neje Király Terézia		449	Illetmény után	492	6798814		492
215	1018	Tzilágyi Ágoston és neje Székely Anna		338	Illetmény után	370	6798814		370

Sor- szám	Telek- könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	01	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Ihold	-01
216	1019	Csiki Alajos Gáboré és neje Székely Mária		336	Illetmény után	368	6798814		368
217	1022	Eröss József (német) és Il- ik neje Koncsag Erzsébet		603	Illetmény után	659	6798814		659
218	1023	Eröss Péter és neje Szilágyi Juliánna		123	Illetmény után	134	6798814		134
219	1024	Eröss Sándor és neje Köllő Apollónia		123	Illetmény után	134	6798814		134
220	1025	Mihálydeák Viktoria kisk, Mihálydeák Rózália kisk, Mihálydeák Péter kisk., Mihálydeák Sándor kisk., Mihálydeák József kisk.	4	618	Illetmény után	7677	6798814	4	1277
221	1026	Borka Rózália férj. Szabó Antalné	4	674	Illetmény után	7737	6798814	4	1337
222	1027	Kolozsi István és neje Balázs Katalin		469	Illetmény után	514	6798814		514
223	1028	Kilyénfalvi róm. kath. egyház		896	Illetmény után	980	6798814		980
224	1033	Laczkó Péter (marosi) és neje Elekes Rózália		330	Illetmény után	361	6798814		361
225	1040	Ifj. Madarász János		715	Illetmény után	783	6798814		783
226	1042	Ferencz János 1/2 és neje Szász Erzsébet 1/2		1425	Illetmény után	1558	6798814		1558
226	1044	Czirják Márton felső és neje Gaál Marcella	1	525	Illetmény után	2324	6798814	1	724
227	1046	Borka Albert és neje Kovács Erzsébet		137	Illetmény után	150	6798814		150
228	1048	Id. Orbán József, ifj. Orbán József, Orbán Ágoston, Orbán Ferencz, Orbán Lajos, Orbán István		1000	Illetmény után	1094	6798814		1094
229	1051	Ambrus Péter és neje Kolumbán Juliánna	1	1141	Illetmény után	2998	6798814	1	1399
230	1057	Ambrus András és neje Gergely Terézia		531	Illetmény után	582	6798814		582
231	1059	Farkas Dénes Andrásé és neje Szilágyi Anna		924	Illetmény után	1010	6798814		1010
232	1060	Ambrus Sándor és neje Ferenczi Koléta		925	Illetmény után	1011	6798814		1011
233	1063	Mihálydeák Viktoria	5	139	Illetmény után	8905	6798814	5	905
234	1066	Balázs István Marcellác		504	Illetmény után	552	6798814		552
235	1067	Csiki Tamás Jánosé és neje Székely Juliánna		429	Illetmény után	470	6798814		470
236	1083	Máté József és neje Buzás Magda	5	1360	Illetmény után	10240	6798814	6	640
237	1091	Elekes Sándor	1	00	Illetmény után	1750	6798814	1	150
238	1096	Bányász György Jánosé	4	00	Illetmény után	7001	6798814	4	601
239	1100	Fodor Antal és neje Kiss Katalin		436	Illetmény után	479	6798814		479

Sorszám	Telekkönyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	l-öl	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	l-öl
240	1101	Fodor Mihály és neje Kovács Katalin		427	Illetmény után	468	6798814		468
241	1102	Bodó Jakab és neje Solyom Tekla	4	1101	Illetmény után	8206	6798814	5	206
242	1110	György Erzsébet, György Róza kisk., György Viktoria kisk., György Márcella kisk., György Antal kisk.	1	29	Illetmény után	1782	6798814	1	182
243	1112	György Miklós és neje Elekes Anna		1363	Illetmény után	1490	6798814		1490
244	1119	Joanna (vad) Gergely Hosszu István		551	Illetmény után	602	6798814		602
245	1130	Oláh János		1049	Illetmény után	1147	6798814		1147
246	1136	Jakab István és neje Jánosi Erzsébet		426	Illetmény után	466	6798814		466
247	1139	Bajkó István Jánosé		226	Illetmény után	270	6798814		270
248	1146	Mihálydeák Ferencz		976	Illetmény után	1068	6798814		1068
249	1153	Jakabffy János	3	1387	Illetmény után	6868	6798814	4	468
250	1172	Köllő Tamás és neje Ambrus Anna		394	Illetmény után	431	6798814		431
251	1183	Balla József, Balla Imre	1	876	Illetmény után	2708	6798814	1	1108
252	1192	Elekes István 3/4, Elekes Józsefné szül. Orbán Rózália 1/4	4	714	Illetmény után	7783	6798814	4	1383
253	1194	Csiki József és neje Csata Rózália		366	Illetmény után	401	6798814		401
254	1213	Tóth Imre		555	Illetmény után	609	6798814		609
255	1217	Laczkó Antal Ferenczé	12	293	Illetmény után	21326	6798814	13	526
256	1218	Barabás Koléta Ignáczé		1403	Illetmény után	1533	6798814		1533
257	1221	Albert Ferencz Ferenczé és neje Péter Márczella		1277	Illetmény után	1397	6798814		1397
258	1228	Laczkó Terézia	11	1207	Illetmény után	20575	6798814	12	1375
259	1252	Róm. kath. lelkeszi hív. Kilyénfalva		1244	Illetmény után	1360	6798814		1360
260	1261	Barabás Ferencz hagyatéka	3	1119	Illetmény után	6476	6798814	4	76
261	1263	Kolcsár György Miklóse és neje Bokor Joanna		1193	Illetmény után	1304	6798814		1304
262	1266	Kolcsár Demeter Péteré és neje Rácz Joanna		875	Illetmény után	958	6798814		958
263	1270	Szilágyi Lajos Jánosé és neje Paal Erzsébet		210	Illetmény után	230	6798814		230
264	1274	Barabás István és neje Tatár Anna		389	Illetmény után	426	6798814		426
265	1275	Ifj. András Antal özv.		1527	Illetmény után	1670	6798814	1	70
266	1277	Vajdos Demeter (megye-bíró) és neje Bokor Anna		1056	Illetmény után	1156	6798814		1156
267	1282	Kolumbán Anna 12/13, Péter István 1/13	1	1140	Illetmény után	2997	6798814	1	1397
268	1286	Borka István Ferenczé és neje Cziriák Anna		389	Illetmény után	426	6798814		426

Sor- szám	Telek- könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-öl	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-öl
269	1287	Borka János Ferenczé és neje Barabás Rózália	1	1597	Illetmény után	3497	6798814	2	297
270	1289	Ifj. György István és neje Ambrus Juliánna		354	Illetmény után	387	6798814		387
271	1293	Borka Barabás Alajosé		568	Illetmény után	622	6798814		622
272	1298	Egyed Lajos		489	Illetmény után	535	6798814		535
273	1302	Pál Ferencz	2	556	Illetmény után	4110	6798814	2	910
274	1306	Czirják György és neje Blága Mária		669	Illetmény után	732	6798814		732
275	1312	Ferencz Józsefné szül. Balla Rózália	8	211	Illetmény után	14233	6798814	8	1433
276	1319	Solyom Sándor és neje Kovács Ágnes	12	699	Illetmény után	21769	6798814	13	969
277	1323	Ambrus Márton és neje András Rózália	1	1338	Illetmény után	3214	6798814	2	14
278	1332	Elekcs Alajos és neje Huszár Rózália		864	Illetmény után	945	6798814		945
279	1335	Agoston Agoston		1008	Illetmény után	1104	6798814		1104
280	1350	Bányász Péter	22	643	Illetmény után	39211	6798814	24	811
281	1353	Solyom Péter Sándoré	3	1008	Illetmény után	6354	6798814	3	1554
282	1357	özv. Bánász Antalné szül. Bartalis Veronika	1	525	Illetmény után	2325	6798814	1	725
283	1358	Ifj. Nagy Ambrus		649	Illetmény után	710	6798814		710
284	1363	Borka Egyed		245	Illetmény után	268	6798814		268
285	1380	Solyom Andrásné szül. Elekcs Terczia	3	88	Illetmény után	5348	6798814	3	548
286	1386	Albert Mihály Mártoné	6	1353	Illetmény után	11982		7	782
287	1388	Albert István		1479	Illetmény után	1617	6798814	1	17
288	1389	Albert Imre	2	404	Illetmény után	3944	6798814	2	744
289	1391	Solyom Péter Ambrusé és neje Koós Juliánna		1317	Illetmény után	1440	6798814		1440
290	1403	Balla Miklós és neje Elekcs Viktoria		912	Illetmény után	998	6798814		998
291	1406	Simon Sándorné szül. Mihálydeák Ágnes	1	190	Illetmény után	1959	6798814	1	359
292	1414	Balla Ferencz és neje Szász Erzsébet		713	Illetmény után	781	6798814		781
293	1416	Bajkó Péter, Bajkó Ferencz, Bajkó Viktória		57	Illetmény után	63	6798814		63
294	1417	Kovács Sándor és neje Páll Anna	4	824	Illetmény után	7902	6798814	4	1502
295	1418	Kovács Alajos és neje Barabás Tekla		693	Illetmény után	758	6798814		758
296	1419	Ferenczi Sándor	3	429	Illetmény után	5721	6798814	3	921
297	1420	Király Ferencz és neje Barabás Anna		627	Illetmény után	686	6798814		686
298	1421	Pál József Józsefé	12	626	Illetmény után	21689	6798814	13	889
299	1422	Kolozsi András és neje Czirják Viktoria		586	Illetmény után	641	6798814		641
300	1428	Bajkó Sándor		1039	Illetmény után	1137	6798814		1137

Sor- szám	Telek- könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-öl	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-öl
301	1438	Id. Elekes Ignác és fia Elekes Ignác		887	Illetmény után	970	6798814		970
302	1440	Fodor István		1089	Illetmény után	1191	6798814		1191
303	1445	Elekes Imre Imrécé		665	Illetmény után	728	6798814		728
304	1459	Fejér István	1	1204	Illetmény után	3066	6798814	1	1466
305	1473	Komsa István és neje Miklós Mária		419	Illetmény után	459	6798814		459
306	1476	Elekes Lajos és neje Szöcs Mária	4	337	Illetmény után	7371	6798814	4	971
307	1478	Komsa József		429	Illetmény után	470	6798814		470
308	1479	Molnár Jánosné szül. György Genovéva		213	Illetmény után	233	6798814		233
309	1481	Elekes József Antalé és neje Kovács Ágnes	2	1028	Illetmény után	4626	6798814	2	1426
310	1482	Elekes Ignác és neje Mihálydeák Tekla		317	Illetmény után	347	6798814		347
311	1483	Simon Ignác és neje Deák Rózália	2	239	Illetmény után	3763	6798814	2	563
312	1485	Ifj. Erános János		814	Illetmény után	890	6798814		890
313	1486	Fodor András és neje Kolozsi Erzsébet	4	1246	Illetmény után	8365	6798814	5	365
314	1487	Molnár József Józsefé		1590	Illetmény után	1739	6798814	1	139
315	1488	Legifj. Buzás András és neje Elekes Trézsi		1103	Illetmény után	1206	6798814		1206
316	1490	Balla Márton	9	1273	Illetmény után	17146	6798814	10	1146
317	1493	Duka István és neje Ferenczi Józsefa		482	Illetmény után	527	6798814		527
318	1496	András Márton	2	1494	Illetmény után	5135	6798814	3	335
319	1501	Ifj. Bányász Ferenc és neje Elekes Ágnes	1	739	Illetmény után	2560	6798814	1	960
320	1507	Mihálydeák Máté és neje Lukács Katalin		803	Illetmény után	878	6798814		878
321	1509	Simon Dénes és neje Mihálydeák Márcella	3	832	Illetmény után	6162	6798814	3	1362
322	1510	Solyom István és neje Kovács Viktória		1367	Illetmény után	1495	6798814		1495
323	1514	Balla Ferenczné szül. Szász Erzsébet	10	1335	Illetmény után	18963	6798814	11	1363
324	1515	Dénes Balázs és neje Elekes Véro, Dénes István és neje Elekes Anna	2	1058	Illetmény után	4659	6798814	2	1459
325	1516	Egyed Lajos Balázscé	5	393	Illetmény után	9182	6798814	5	1182
326	1518	Koós Lajos és neje Solyom Rózália		859	Illetmény után	940	6798814		940
327	1520	András Rózália férj. Bajkó Antalné		734	Illetmény után	803	6798814		803
328	1522	Baróti Alajos		880	Illetmény után	962	6798814		962
329	1529	Ifj. Portik Lajos	7	832	Illetmény után	13163	6798814	8	363
330	1538	Solyom Péter és neje Kozma Borbára		1220	Illetmény után	1334	6798814		1334

Sor- szám	Telek- könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-öl	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-öl
331	1540	Solyom Péter és neje Kovács Terézia		898	Illetmény után	982	6798814		982
332	1542	Mihálydeák Ferencz és neje Simon Márczella		352	Illetmény után	385	6798814		385
333	1545	Simon András	1	1068	Illetmény után	2920	6798814	1	1320
334	1549	Ambrus Albert és neje Barabás Mária		625	Illetmény után	684	6798814		684
335	1550	Barabás András és neje Fejér Julianna	3	568	Illetmény után	5872	6798814	3	1072
336	1552	Simon Ferencz és neje Koós Márczella		583	Illetmény után	641	6798814		641
337	1553	Máté Lajosné szül. Elekes Mária 1/2, Máté Mária férj. Simon Dénesné, Máté István kisk, Máté Imre kisk, Máté Ignác kisk, Máté Lajos kisk 1/2		1042	Illetmény után	1139	6798814		1139
338	1555	Dénes Balázs és neje Elekes Veronika	1	535	Illetmény után	2334	6798814	1	734
339	1556	Laczkó Ferencz és neje Bege Borbára		1155	Illetmény után	1263	6798814		1263
340	1559	Solyom Dávid és Solyom Ágoston Dávidé		1003	Illetmény után	1097	6798814		1097
341	1561	Id. Elekes István		1427	Illetmény után	1561	6798814		1561
342	1566	Dénes Lajos	5	239	Illetmény után	9015	6798814	5	1015
343	1570	Nagy Salamon és neje Elekes Tekla		1228	Illetmény után	1343	6798814		1343
344	1571	Szőcs Tódor és neje Szőcs Borbára	1	98	Illetmény után	1858	6798814	1	258
345	1572	Józsa Mihály	3	623	Illetmény után	5933	6798814	3	1133
346	1573	Ilosszu István és neje Pál Viktória		714	Illetmény után	781	6798814		781
347	1577	Imre Péter, Imre József, özv. Imre Istvánné, szül. Elekes Rózália	1	453	Illetmény után	2246	6798814	1	646
348	1581	Kovács János Ferenczé	1	196	Illetmény után	1965	6798814	1	365
349	1582	Szász József és neje Jakab Borbára		887	Illetmény után	970	6798814		970
350	1583	Bodó István és neje Ambrus Véro		618	Illetmény után	676	6798814		676
351	1584	Elekes János Jánosé		929	Illetmény után	1016	6798814		1016
352	1586	Solyom Barabás és neje Dénes Anna	1	60	Illetmény után	1816	6798814	1	216
353	1590	Ifj. Miklós Istvánné szül. Molnár Anna 1/2, Miklós Viktória kisk., Miklós István kisk., Miklós Veronika kisk., Miklós Róza kisk., Miklós Anna kisk., Miklós Márczella együtt 1/2	4	325	Illetmény után	7358	6798814	4	958
354	1591	Mihálydeák Imre és neje		826	Illetmény után	904	6798814		904

Sor- szám	Telek- könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-öl	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-öl
		Gál Mária							
355	1594	Barabás Ferenc és neje Dénes Ágnes		687	Illetmény után	752	6798814		752
356	1603	Ifj. Elekes Józsa József és neje Mihálydeákpál Trézsi		586	Illetmény után	641 121	6798814		641 121
357	1604	Balla András és neje Solyom Viktória		111	Illetmény után	743	6798814		743
358	1605	Miklós Ágoston és neje Kádár Róza		678	Illetmény után	1508	6798814		1508
359	1614	Balla Mártonné szül. Hunyadi Rozália		1378	Illetmény után		6798814		
360	1631	Elekes Imre és neje Dénes Juliánna	3	276	Illetmény után	5553	6798814	3	753
361	1636	Elekes András (marosi)		656	Illetmény után	718	6798814		718
362	1664	Dénes István és neje Elekes Anna	5	408	Illetmény után	9200	6798814	5	1200
363	1665	Dénes Balázs és neje Elekes Veron	6	434	Illetmény után	10978	6798814	6	1378
364	1670	Solyom János Ignác	29	1443	Illetmény után	52338	6798814	32	1138
365	1720	Elekes Józsa Imre és neje Balla Márcella		732	Illetmény után	801	6798814		801
366	1723	Balla Mártonné szül. Hunyadi Rózsalia	1	160	Illetmény után	1925	6798814	1	325
367	1730	Csiki István	3	638	Illetmény után	5949	6798814	3	1149
368	1741	Nagy Anna férj. Ifj. Mihálydeák Ignác	2	533	Illetmény után	4084	6798814	2	884
369	1742	Nagy György Imréc	16	53	Illetmény után	28065	6798814	17	865
370	1744	Kovács János Ferencz és neje Elekes Lucia		747	Illetmény után	818	6798814		818
371	1762	Kovács Károly		1336	Illetmény után	1461	6798814		1461
372	1773	Bajkó István és neje Buzás Viktoria		182	Illetmény után	198	6798814		198
373	1793	Nagy Antal Antalé	1	455	Illetmény után	2249	6798814	1	649
374	1821	Molnár István és neje Deák Trézsi		397	Illetmény után	435	6798814		435
375	1826	Balla József és neje Mihálydeák Juliánna		609	Illetmény után	666	6798814		666
376	1831	Solyom Máté és neje Pál Ágnes		1050	Illetmény után	1149	6798814		1149
377	1852	Kovács Ágnes férj. Elekes Józsefné	3	1294	Illetmény után	6666	6798814	4	266
378	1863	Solyom István Sándoré		519	Illetmény után	569	6798814		569
379	1881	Gál Máté és neje Kovács Márczella	10	542	Illetmény után	18098	6798814	11	498
380	1909	Simon Antal Ferencz	13	1080	Illetmény után	23937	6798814	14	1537
381	1910	Gál János és neje Elekes Józsa Rózsalia		1575	Illetmény után	1724	6798814	1	124
382	1928	Molnár Dénés		1198	Illetmény után	1310	6798814		1310
383	1950	Gál Albert és neje Solyom	1	118	Illetmény után	1879	6798814	1	279

Sor- szám	Telek- könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-öl	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-öl
		Mária							
384	1983	Barabás Alajos és neje Hunyadi Anna		869	Illetmény után	950	6798814		950
385	2003	Mihálykó István		596	Illetmény után	652	6798814		652
386	2044	Kovács Tamás és neje Gál Anna		1204	Illetmény után	1317	6798814		1317
387	2048	Barabás Sándor és neje Molnár Rózália		906	Illetmény után	991	6798814		991
388	2059	Ifj. Laczkó Alajos és neje		560	Illetmény után	613	6798814		613
389	2061	Gál Teréz férj. Ferencz Mártonné		809	Illetmény után	885	6798814		885
390	2078	Koós János Antalé	3	835	Illetmény után	6164	6798814	3	1364
391	2088	Solyom István Ferenczé és neje Máté Róza		1264	Illetmény után	1383	6798814		1383
392	2114	Egyed Pál Mártoné		1407	Illetmény után	1539	6798814		1539
393	2127	Barabás András és neje Fejér Juliánna		833	Illetmény után	933	6798814		933
394	2133	Deákmárton Anna férjezett Balla Imre Istvánné	1	290	Illetmény után	2067	6798814	1	467
395	2155	Simon Dénes Ferenczé		348	Illetmény után	381	6798814		381
396	2167	Elekes Márton és neje Deákmárton Tekla		1050	Illetmény után	1149	6798814		1149
397	2177	Egyed Anna, Egyed Borbála, Egyed Ignác	7	1286	Illetmény után	13658	6798814	8	858
398	2182	Szász János Jánosé és neje Kovács Rozália		786	Illetmény után	860	6798814		860
399	2197	Solyom Viktória férj. Deák Györgyné		1302	Illetmény után	1423	6798814		1423
400	2267	Barabás Ferencz Ágostoné és neje Elekes Jula		1551	Illetmény után	1696	6798814	1	96
401	2274	Gál Sándor és neje Lázár Terézia	1	00	Illetmény után	1750	6798814	1	150
402	2306	Ferenczi Györgyné szül. Gál Anna		809	Illetmény után	885	6798814		885
403	2312	Ifj. Elekes Péter Lajosé	3	00	Illetmény után	5251	6798814	3	451
404	2320	Kovács Ignác Imréné	9	1407	Illetmény után	17293	6798814	10	1293
405	2322	Buzás Péter Antalé		906	Illetmény után	991	6798814		991
406	2324	Ifj. Miklós József		1358	Illetmény után	1485	6798814		1485
407	2393	Kovács Péter Imréné	9	1406	Illetmény után	17291	6798814	10	1291
408	2420	Bányász György Vidor és neje Solyom Veronika		815	Illetmény után	892	6798814		892
409	2442	Simon Antal és neje Balla Rozália		509	Illetmény után	557	6798814		557
410	2443	Elekes Ignác Ambrusé	1	90	Illetmény után	1849	6798814	1	249
411	2462	Pál János Ferenczé és neje Simon Mária	1	1536	Illetmény után	3431	6798814	2	231
412	2475	Lázár Imre Imréné	1	552	Illetmény után	2310	6798814	1	710
413	2483	Farkas Márton és neje Simon Rozália 1/2, Kovács Márczella férj.	1	72	Illetmény után	1829	6798814	1	229

Sor- szám	Telek- könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-öl	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-öl
		Fakó Lajos 1/2							
414	2495	Pal István és neje Antal Mária		1086	Illetmény után	1188	6798814		1188
415	2554	Szász András Ferenczé, Szász Ferencz Ferenczé		1555	Illetmény után	1701	6798814	1	101
416	2562	Simon Veronika férj. András Mátyásné	2	38	Illetmény után	3542	6798814	2	342
417	2592	Korpos Péter		884	Illetmény után	966	6798814		966
418	2597	Szász András Ferenczé	2	130	Illetmény után	3643	6798814	2	443
419	2598	Szász Ferencz Ferenczé	2	728	Illetmény után	4298	6798814	2	1098
420	2600	Elekes Anna férj. Molnár Dénesné	1	1363	Illetmény után	3241	6798814	2	41
421	2610	Elekes Ambrus (darabont)	10	414	Illetmény után	17958	6798814	11	358
422	2612	Simon Péter Ferenczé	5	1080	Illetmény után	9934	6798814	6	334
423	2633	András József Istváné		589	Illetmény után	644	6798814		644
424	2672	Fehér Lajos József és neje Portik Terézia		835	Illetmény után	914	6798814		914
425	2716	Bányász Tamás		413	Illetmény után	452	6798814		452
426	2745	Gyergyóújfalvi kántor-tanító	5	1198	Illetmény után	10062	6798814	6	462
427	2746	Gyergyóújfalvi röm. kath. lelkész		635	Illetmény után	695	6798814		695
428	2747	A g. kath. kántor-tanító		318	Illetmény után	348	6798814		348
429	2748	Elekes József vadász		200	Illetmény után	219	6798814		219
430	2749	Kovács János sánta		200	Illetmény után	219	6798814		219
431	2750	Miklós Antal		200	Illetmény után	219	6798814		219
432	2751	Deákmárton Erzsébet		200	Illetmény után	219	6798814		219
433	2752	Dobondi Tamás		200	Illetmény után	219	6798814		219
434	2753	Kalánvos György		200	Illetmény után	219	6798814		219
435	2754	Fodor Ferencz		200	Illetmény után	219	6798814		219
436	2755	Kovács Márton		200	Illetmény után	219	6798814		219
437	2756	Buzás Alajos		200	Illetmény után	219	6798814		219
438	2757	Buzás Mihály		200	Illetmény után	219	6798814		219
439	2758	Elekes Pál		200	Illetmény után	219	6798814		219
440	2761	lfj. Miklós József	2	210	Illetmény után	3731	6798814	2	531
441	2764	Miklós Agoston, Miklós Lajos, Miklós János, Miklós Dénes, Miklós Antal, Miklós Véro, Miklós Mária	10	606	Illetmény után	18167	6798814	11	566
442	2765	Mihálydeák Ferencz	10	279	Illetmény után	17809	6798814	11	209
442	2766	Buzás András Andrasé	1	870	Illetmény után	2702	6798814	1	1102
443	2767	Ambrus Lajos	6	1143	Illetmény után	11752	6798814	7	552
444	2776	Ambrus Joachim	5	973	Illetmény után	9816	6798814	6	216
445	2777	Ferenczi Adámné szül. Barabás Klára 3/4, Ferenczi István 1/4	10	1000	Illetmény után	18599	6798814	11	999
446	2778	Ferenczi Péter	4	601	Illetmény után	7658	6798814	4	1258
447	2779	Ferencz Ignáczné szül. Lázár Márczella	1	00	Illetmény után	1750	6798814	1	150
448	2781	Barabás Alajos Istváné és	7	374	Illetmény után	12662	6798814	7	1462

Sor- szám	Telek- könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-öl	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-öl
		gyermekei Barabás Márton, Barabás Anna, Barabás Juliánna, Barabás Antal, Barabás Rozália							
449	2782	Barabás Alajos	7	1352	Illetmény után	13732	6798814	8	932
450	2786	Dénes Lajos Balázsé kisk. 2/3, Dénes Anna Kovács Lajosné 1/3	9	856	Illetmény után	16691	6798814	10	691
451	2787	Dénes György és neje Solyom Anna	17	610	Illetmény után	30423	6798814	19	23
451	2787a	Dénes János	2	1435	Illetmény után	5070	6798814	3	270
452	2791	Hosszu Jánosné szül. Vad Mária, Joanna (vad) Gergely	7	218	Illetmény után	12491	6798814	7	1291
453	2796	Lukács Juliánna férj. Solyom Györgyné	4	502	Illetmény után	7550	6798814	4	1150
454	2797a	Nagy János, Nagy Károly	2	60	Illetmény után	3567	6798814	2	367
455	2798	Balla Imre Ignácé	2	246	Illetmény után	3771	6798814	2	571
456	2800	Pál János Ferenczé és neje Simon Mária	2	1000	Illetmény után	4595	6798814	2	1395
457	2801	Imre Ágoston		865	Illetmény után	947	6798814		947
458	2802	özv. Id. Nagy Ferenczné Györgyné szül. Bara Éva, Elekes Ferenczné szül. Nagy Márczella, Miklós József- né szül. Nagy Ágnes, Barta Jánosné szül. Nagy Viktoria és Nagy Dénes	7	491	Illetmény után	12790	6798814	7	1590
459	2807	Csergő Gyula és neje Nagy Veronika	5	367	Illetmény után	9153	6798814	5	1153
460	2808	Ifj. Laczko Alajos		493	Illetmény után	539	6798814		539
461	2817	Elekes Tekla férj. Balla Imréné	4	125	Illetmény után	7139	6798814	4	739
462	2819	Simon Ambrus Balázsé	3	1539	Illetmény után	6934	6798814	4	534
463	2820	Miklós Juliánna kisk. 3/18, Nagy Róza férj. Király Amb- rusné 3/18, Nagy Márton 6/18, Nagy Juliánna 6/18	18	1473	Illetmény után	33119	6798814	20	1119
464		Nagy Ignác és neje Balla Kriska, Nagy Mózes és gyermekei Nagy Máté, Nagy Dávid, Nagy Imre, Nagy Ambrus, Nagy Antal és neje Jakab Borbára, Nagy András és neje Csiki Anna, Nagy Lőrinc és neje Kémenes Koléta, András Márton és neje Nagy Borbára, Szabó János és neje Nagy Rebeka, Nagy Trézsi Sándoré		1310	Illetmény után	1433	6798814		1433
465	2824	Molnár Áron Istváné		1377	Illetmény után	1505	6798814		1505

Sorszám	Telek-könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-öl	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-öl
466	2825	Péter István és neje András Márczella		357	Illetmény után	391	6798814		391
467	2826	Dénes János, Balázs Imre György, Dénes Ferencz József, Balla József József, Bajkó János, Mihálydeák Péter kisk., Lázár István, Lázár Rozália, Lázár Péter, Lázár Sándor, Lázár József, Lázár Lajos, Buzás Ágoston, Deák Ferencz Ferenczé, Bi- csak Anna özv., Deák Sán- dor, Máté Lajos, Mihálydeák Imre, Mihálydeák János gyermekei: Mihálydeák Anna, Mihálydeák János, Mihálydeák Antal, Mihály- deák Lajos, Mihálydeák Viktoria, Péter Erzsébet özv. Mihálydeák Jánosné, Mihály- deák Helena, Mihálydeák Márton, Mihálydeák Józefa, Mihálydeák Ignác, Mihály- deák Ágoston, Mihálydeák Máté, Elekes Ágoston dar- abont, Elekes Márton, Nagy Máté ifj., Nagy Salamon, Nagy Mózes, Laczkó Péter, Balla Sándor Ábrahámé, Koós József Ágostoné, özv. Barabás Agnes, Bajkó Péter Andrásé, Bajkó István, Bajkó Anna, Bajkó Zsuzsa, Bajkó Klára	3	944	Illetmény után	6284	6798814	3	1484
468	2829	Elekes Ágoston és neje Kozma Viktoria, Elekes Márton és neje Ferencz Tekla, Elekes Mózes és neje Fodor Erzsébet	1	154	Illetmény után	1918	6798814	1	318
469	2930	Elekes (darabont) Alajos Mártoné		1443	Illetmény után	1577	6798814		1577
470	2833	Ifj. Máté Balázs 1/4, So- lyom József Ábrahámé 3/4	17	166	Illetmény után	29940	6798814	18	1140
471	2834	Solyom István Ferenczé	2	00	Illetmény után	3501	6798814	2	301
472	2836	Albert András és neje Fodor Katalin	3	1002	Illetmény után	6347	6798814	3	1547
473	2846	Elekes Sándor, Elekes Máté, Elekes István, Elekes Anna kisk., Elekes Rózália kisk, Elekes Maria kisk., Elekes Ágoston kisk., Elekes Juli-	2	169	Illetmény után	3687	6798814	2	487

Sor- szám	Telek- könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-öl	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-öl
		ánna kisk., Elekes Veronika kisk.							
474	2851	Ferenczi Márton	1	582	Illetmény után	2386	6798814	1	786
475	2854	Elekes Terézia, Elekes Juliánna, Elekes Ábel	9	1095	Illetmény után	16951	6798814	10	951
476	2857	Mihálydeák Anna férj. Benecdek Józsefné		600	Illetmény után	656	6798814		656
477	2860	Máté György id.		653	Illetmény után	714	6798814		714
478	2861	Mihálydeák Ignác Jánosé	1	400	Illetmény után	2188	6798814	1	588
479	2862	Mihálydeák János és neje Jakab Rozália		1093	Illetmény után	1195	6798814		1195
480	2874	Hunyadi Mihály és neje Ambrus Márcella		510	Illetmény után	558	6798814		558
481	2875	Elekes Tamás és neje András Borbára		1071	Illetmény után	1172	6798814		1172
482	2876	Szabó János Ignácé és neje Solyom Juliánna	1	822	Illetmény után	2650	6798814	1	1050
483	2877	Kozma Imre és neje Jakab Márta		952	Illetmény után	1041	6798814		1041
483	2880	Kovács József, Kovács Józefa és János János	3	685	Illetmény után	6000	6798814	3	1200
484	2881	Szabó Sándor kisk., Szabó Juliána kisk., Szabó Anna kisk., Szabó Veronika kisk.	12	154	Illetmény után	21172	6798814	13	372
485	2886	Czirják István	5	48	Illetmény után	8805	6798814	5	805
486	2890	Elekes darabont Máté és Elekes Márcella	8	227	Illetmény után	14252	6798814	8	1452
487	2892	Ambrus Imre, Ambrus Albert	16	473	Illetmény után	28523	6798814	17	1323
488	2902	Dénes Lajos kisk.	13	44	Illetmény után	22803	6798814	14	403
489	2907	Albert Mihály Mártoné, Albert Antal Antalé és neje Elekes Viktoria, Albert István és neje Csiki Brigitta, Albert Ferencz Ferenczé és neje Péter Márczella, Albert József Ferenczé és neje Márton Rozália, Albert Márton és neje Solyom Juliánna, Albert János Jánosé és neje Barabás Erzsébet, Albert Lajos Jánosé és neje Bányász Anna, Albert Péter Jánosé. Albert Lajos kisk. Albert András Mártoné és neje Fodor Katalin		366	Illetmény után	401	6798814		401
490	2910	Ifj. Antal István		648	Illetmény után	709	6798814		709
491	2911	Egyed Lajosné szül. Antal Terézia		649	Illetmény után	710	6798814		710
492	2912	Antal Alajos javára		649	Illetmény után	710	6798814		710

Sor- szám	Telek- könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	19- 01	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	19- 01
493	2913	Solyom László és neje Bányász Rozália	27	1525	Illetmény után	48929	6798814	30	929
494	2924	Simon János Ágostoné és neje Tofán Borbára	1	1449	Illetmény után	3335	6798814	2	135
495	2939	Ferencz István malmos		1422	Illetmény után	1555	6798814		1555
496	2942	Buzás Albert és neje Solyom Rozália	1	130	Illetmény után	1893	6798814	1	293
497	2943	Elekes Máté	1	66	Illetmény után	1824	6798814	1	224
498	2946	Mihálydeák Antal id. és neje Mihálydeák Trézsi	29	1140	Illetmény után	52008	6798814	32	808
499	2956	Kovács Lajos és neje Kedves Borbára	7	200	Illetmény után	12470	6798814	7	1272
500	2994	Kovács Albert	2	00	Illetmény után	3501	6798814	2	301
501	2995	Balla Imre Ferenczé		800	Illetmény után	875	6798814		875
502	3001	Kovács Lajos Istváné		1167	Illetmény után	1277	6798814		1277
503	3005	Nagy Antal és neje Jakab Borbála, Nagy Máté és neje György Veronika, Nagy Márton és neje Kovács Már- czella, Nagy Sándor és neje Lázár Anna, Nagy Antal és neje Csiki Anna, Nagy György és 2-ik neje Máté Anna, András József, And- rás Lajos, özv. András Ist- vánné szül. Nagy Viktória, Nagy Terézia, Péterdeák Anna, Nagy Ágoston, Nagy István, Nagy Lajos és neje Pál Erzsébet, Nagy Ferenc, Nagy Márton, Nagy Katalin, Nagy Rozália	2	1354	Illetmény után	4981	6798814	3	181
504	3006	Bajkó Péter Andrásé		1156	Illetmény után	1265	6798814		1265
505	3008	Balló József Antalé	1	851	Illetmény után	2681	6798814	1	1081
506	3009	Simon Dénes Balázsé 2/4, Kozma Anna 1/4, Csász Erzsébet 1/4		469	Illetmény után	514	6798814		641
507	3021	Pál János	17	763	Illetmény után	30591	6798814	19	191
508	3022	Baricz Anna férj. Huszár Jánosné	4	591	Illetmény után	7647	6798814	4	1247
509	3023	Baricz Lajos, Baricz István	4	521	Illetmény után	7647	6798814	4	1247
510	3024	Lázár Ferenczné szül. Fe- rencz Márczella, Gál Máté, Duka István és neje Ferencz Józsefa, Lázár István kisk., Lázár András kisk., Lázár Mihály kisk.	1	212	Illetmény után	1982	6798814	1	382
511	3028	Szabó Máté	2	711	Illetmény után	4279	6798814	2	1079
512	3029	Fákó Ambrus		288	Illetmény után	315	6798814		315
513	3039	Péter Domokos és neje	7	1262	Illetmény után	13632	6798814	8	832

Sor- szám	Telek- könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-öl	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-öl
		Csiki Juliánna							
514.	3041	Péter János		613	Illetmény után	670	6798814		670
515	3046	Szabó Antal	2	711	Illetmény után	4279	6798814	2	1079
516	3051	Dénes János József		1587	Illetmény után	1736	6798814	1	136
517	3055	Barabás Alajos Pál		1153	Illetmény után	1261	6798814		1261
518	3056	Özv. Pál Jakabné szül. Elekes Apolló, özv. Pál Sándomé szül. Bodó Orsolya, Pál János, Nagy Lajosné szül. Szász Erzsébet, Pál Lajos, Pál János, Pál Viktória		174	Illetmény után	191	6798814		191
518a	3057	Kasztal Trézsia	2	573	Illetmény után	4128	6798814	2	928
518b	3059	Szász Borbára	5	1059	Illetmény után	9911	6798814	6	311
518c	3060	Páll Anna férj. Mihálydeák Ignác	1	00	Illetmény után	1750	6798814	1	150
518d	3062	Páll Marcella kk., Páll Ágoston kk., Páll Imre kk.	11	543	Illetmény után	19848	6798814	12	648
518e	3064	Elekes Ignác Lászlóé és neje Ferenczi Terézia	4	875	Illetmény után	7959	6798814	4	1559
518f	3065	Elekes Józsefné	16	1014	Illetmény után	29116	6798814	18	316
518g	3066	Korpos Péter	1	439	Illetmény után	2231	6798814	1	631
518h	3067	Tusa Imre	4	942	Illetmény után	8031	6798814	5	31
518i	3069	Kozma Viktória férj. Ferenczi Mártonné	20	404	Illetmény után	35449	6798814	22	249
518k	3070	Mihálydeákpál Alajos Istváné	16	242	Illetmény után	28271	6798814	17	1071
518l	3071	Nagy András és neje Csiki Anna		1058	Illetmény után	1158	6798814		1158
519	3072	Nagy Péter Jánosé, Nagy Máté, Nagy Rozália		702	Illetmény után	768	6798814		768
520	3075	Simon Imre Györgyé, Simon János Györgyé, Simon Anna Györgyé	9	769	Illetmény után	16596	6798814	10	596
521	3081	Kovács Péter, Kovács Anna		1402	Illetmény után	1532	6798814		1532
522	3084	Solyom Péter Pál	1	1185	Illetmény után	3045	6798814	1	1445
523	3087	Deák Ferenczné szül. Bicsak Anna	16	28	Illetmény után	28038	6798814	17	838
524	3088	Molnár Balázs k. neje Dénes Borbára	9	1250	Illetmény után	17121	6798814	10	1121
525	3093	Hunyadi János Ferenczé	8	1292	Illetmény után	15416	6798814	9	1016
526	3094	András Ágoston kinek 2-ik neje Koós Borbára	3	256	Illetmény után	5533	6798814	3	733
527	3098	Imre István	1	1150	Illetmény után	3008	6798814	1	1408
528	3103	Balla Mária, Balla Juliánna férj. Nagy Istvánné, Balla Mányi férj. Bajkó Istváné, Balla Sándor Péteré	9	910	Illetmény után	16749	6798814	10	749
529	3106	Nagy Viktória férj.	8	587	Illetmény után	14646	6798814	9	246

Sor- szám	Telek- könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	19- 01	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	19- 01
		Ambrus Ignáczné							
530	3109	Hunyadi István és neje Elekes Márczella		678	Illetmény után	742	6798814		742
531	3110	Hunyadi Lajos s gyermek. Hunyadi Lajos kk., Hunyadi József kk. 1/2, Hunyadi Viktória Lajosé, Hunyadi Lajos Lajosé 1/2	9	186	Illetmény után	15957	6798814	9	1557
532	3112	Fákó Péter Andrásé kk., Fákó András Andrásé, Fákó József Józsefé kk., Fákó Antal Józsefé kk., Fákó Rózália Józsefé kk., Fákó Juliánna kk	7	1415	Illetmény után	13800	6798814	8	1000
533	3118	Szász József	4	1007	Illetmény után	8104	6798814	5	104
534	3120	Kiss János és neje Kovács Viktória	9	336	Illetmény után	16122	6798814	10	122
535	3124	Pál Gergely	11	1397	Illetmény után	20782	6798814	12	1582
536	3126	Szabó Viktória kk.	2	711	Illetmény után	4279	6798814	2	1079
537	3127	Elekes Ignác Jánosé		1146	Illetmény után	1254	6798814		1254
538	3128	Ozv. Pál Jánosé szül. Elekes Viktória 4/12, Elekes István 4/12, Ferencz István kk., Ferencz Róza kk., Ferencz Lajos kk. 4/12	10	1233	Illetmény után	18853	6798814	11	1253
539	3129	Ifj. Elekes Ignác		259	Illetmény után	284	6798814		284
540	3130	Király Péterné szül. György Koléta 1/2, Király István, Király Veronika, Király Mária kk. 1/2	3	120	Illetmény után	5381	6798814	3	581
541	3131	Király Salamon		918	Illetmény után	1004	6798814		1004
542	3133	Barabás János	2	1128	Illetmény után	4734	6798814	2	1534
543	3141	Ozv. Lázár Mártonné szül. Király Rozália, Lázár Juli- ánna férj. Barabás Lajosné	9	1372	Illetmény után	17251	6798814	10	1251
544	3143	Szabó Barabás és neje Lázár Bibianna	26	876	Illetmény után	46465	6798814	29	65
545	3146	Fákó Ambrus	14	167	Illetmény után	24686	6798814	15	686
546	3148	Solyom Ferencz		106	Illetmény után	116	6798814		116
547	3150	András József	2	958	Illetmény után	4548	6798814	2	1348
548	3156	Solyom Péter Ábrahámé	9	798	Illetmény után	16627	6798814	10	627
549	3157	Elekes Dávid Sándoré, Elekes Imre Sándoré	6	102	Illetmény után	10613	6798814	6	1013
550	3158	Elekes Lajos, Elekes Terézia	13	1521	Illetmény után	24419	6798814	15	419
551	3159	Elekes Róza		321	Illetmény után	351	6798814		351
552	3161	Elekes Dénes Ferenczé	1	1596	Illetmény után	3497	6798814	2	297
553	3162	Deák András Antalé	5	1047	Illetmény után	9898	6798814	6	298
554	3167	Elekes József, Elekes Erzsébeth, Elekes Lajos, Elekes Mária, Elekes Anna		1194	Illetmény után	1305	6798814		1305
555	3168	Bányász Lajos Jánosé, Elekes	10	67	Illetmény után	17578	6798814	10	1578

Sorszám	Telekkönyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-öl	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-öl
		József Mihályé, Péterdeák Ágnes, Péterdeák Terézia							
556	3169	Elekes Imre Imréné	11	765	Illetmény után	20093	6798814	10	1578
557	3170	Péterdeák János, Péterdeák Antal, Péterdeák István kk.	10	1208	Illetmény után	18825	6798814	11	1225
558	3172	Erszény János Jánosé 1/3, Erszény Anna férj. Szász Andrásné 1/3, Erszény Borbára férj. Tofán Györgyné 1/3	32	1303	Illetmény után	57437	6798814	35	1437
559	3173	Szász Ferencz és neje Elekes Ágnes	14	155	Illetmény után	24675	6798814	15	675
560	3175	Elekes József és neje Mihálydeák Terézia		586	Illetmény után	641	6798814		641
561	3177	Balla István és neje Balla Katalin	1	947	Illetmény után	2786	6798814	1	1186
562	3178	Egyed Máté	4	474	Illetmény után	7520	6798814	4	1120
563	3179	Balla István		79	Illetmény után	86	6798814		86
564	3180	Simon Anna	5	71	Illetmény után	8831	6798814	5	831
565	3181	Simon Imre Józsefé	1	1449	Illetmény után	3334	6798814	2	134
566	3183	Imre István	2	224	Illetmény után	3746	6798814	2	546
567	3184	Elekes Józsa Marcella férj. Barabás Jánosné 1/3, Jánosi Márton 1/3, id. Dénes Imre 1/3	27	376	Illetmény után	47672	6798814	29	1272
568	3188	Ferencz Alajos és neje Balla Viktoria, Ferencz István Mihályé és neje, Ferencz Zárug Márton és neje Lukács Veronika, Ferencz János Mihályé	2	582	Illetmény után	4137	6798814	2	937
569	3189	Fákó Veronika kk.	4	1030	Illetmény után	8129	6798814	5	129
570	3193	Dénes Pál 1/2, Dénes Viktória férj. Máté Györgyné, Dénes Imre Pálé 1/2	3	172	Illetmény után	5439	6798814	3	639
571	3195	Pál János kk., Pál Lajos kk., Pál Ignác kk., Pál Márton kk., Pál Anna kk.	6	448	Illetmény után	10993	6798814	6	1393
572	3197	Balla Imre	2	131	Illetmény után	3645	6798814	2	445
573	3199	Özv. Bodó Lajosné szül. Pál Borbára, Bodó Lajos, Bodó János		991	Illetmény után	1084	6798814		1084
574	3200	Egyed Lajos és 2-ik neje Elekes Terézia	17	1153	Illetmény után	31019	6798814	19	619
575	3202	Dénes Tamás	8	641	Illetmény után	14704	6798814	9	304
576	3203	Dénes Rozália férj. Ferenczi Jánosné, Dénes Juliánna férj. Elekes Imréné	18	1233	Illetmény után	32856	6798814	20	856
577	3205	Dénes János Balázsé	20	1180	Illetmény után	36298	6798814	22	1098
578	3209	Dénes János és neje György Marczella	5	1140	Illetmény után	9999	6798814	6	399
579	5793211	Dénes Jula 1/4.	5	914	Illetmény után	9751	6798814	6	151

Sor- szám	Telek- könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-öl	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-öl
		András Márton 2/4, Dénes Borbára	8 2	1506 323	Illetmény után Illetmény után	15651 3854	6798814 6798814	9 2	1251 654
580	3213	Molnár Ferencz kk.	5	766	Illetmény után	9591	6798814	5	1591
581	3214	Molnár Ágoston Sándoré, Molnár Mihály	1	1250	Illetmény után	3117	6798814	1	1517
582	3215	Balla Félix Jánosé	2	19	Illetmény után	3522	6798814	2	322
583	3218	Fodor Ignác és neje Huszár Juliánna	6	156	Illetmény után	10673	6798814	6	1073
584	3219	Dénes Tekla férj. Erszény Istvánné	2	800	Illetmény után	4376	6798814	2	1176
585	3220	Dénes Ambrus Ambrusé, Barabás Ferenczné szül. Dénes Ágnes	16	1192	Illetmény után	29310	6798814	18	510
586	3222	Deákmárton József		424	Illetmény után	464	6798814		464
587	3223	Deákmárton Viktória férj. Bartalis Lajosné 1/3, Balla István, Balla Anna és Balla Imre kk. 2/3	25	144	Illetmény után	43917	6798814	27	717
588	3225	Deákmárton Ignác, Deák- márton Lajos, Deákmárton János, Deákmárton Alajos, Deákmárton György, Deák- márton József, Deákmárton Rajmond		106	Illetmény után	116	6798814		116
589	3226	Mihálydeák János 1/4, Mihálydeák Máté 3/4		1590	Illetmény után	1739	6798814	1	139
590	3228	Csiki István 9/12, Csiki Anna férj. Tisza Imréné 3/12	8	1280	Illetmény után	15402	6798814	9	1002
591	3229	Koós Imre Lajosé kk.	17	41	Illetmény után	29803	6798814	18	1003
592	3230	Lázár István	1	309	Illetmény után	2088	6798814	1	488
593	3231	Buzás Péter Balázsé		882	Illetmény után	964	6798814		964
594	3232	Ferenczi Péter, Ferenczi János, Ferenczi Marczel- la kk, Ferenczi Lajos kk, Ferenczi Juliánna kk, Ferenczi Anna kk.	17	1389	Illetmény után	31276	6798814	19	876
595	3233	Kovács Ferencz György	13	222	Illetmény után	22999	6798814	14	599
596	3234	Ferenczi Mihály és neje Molnár Rózália, Ferenczi Ignác és Ferenczi Lajos		799	Illetmény után	874	6798814		874
597	3235	Bükkfejes György és Balla György	1	68	Illetmény után	1825	6798814	1	225
598	3238	Elekes Rózália	2	1350	Illetmény után	4977	6798814	3	177
599	3239	Elekes József Mihályé, Ele- kes Imre Mihályé 1/2, Ele- kes Imre, Elekes József, Ele- kes Magdolna, Elekes István, Elekes Terézia együtt 1/3	4	481	Illetmény után	7527	6798814	4	1127
600	3240	Kovács János Ambrusé	13	558	Illetmény után	23367	6798814	14	967
601	3242	Ferenczi József, Ferenczi	11	387	Illetmény után	19678	6798814	12	478

Sor- szám	Telek- könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-öl	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-öl
		István kk., Ferenczi Márton kk., Ferenczi Anna kk.							
602	3244	Miklós Viktoria kk., Miklós István kk., Miklós Veronika kk., Miklós Rózália kk., Miklós Anna kk., Miklós Márczella kk.	6	543	Illetmény után	11096	6798814	6	1496
603	3245	Miklós Mihály Ambrusé	3	911	Illetmény után	6248	6798814	3	1448
604	3246	Dénes Anna kk. 3/8, Dénes István 5/8	11	1341	Illetmény után	20721	6798814	12	1521
605	3248	Máté Márczella férj. Simon Imréné, Máté Imre kk., Máté Mari kk., Máté Antal kk.	5	85	Illetmény után	8844	6798814	5	844
606	3249	Bányász Ferencz kk., Bányász Erzsébet kk., Bányász Tekla kk., Bányász Rózália kk.	13	1566	Illetmény után	24468	6798814	15	468
607	3250	Buzás Péter kk.		445	Illetmény után	488	6798814		488
608	3251	Buzás Péter kk., Buzás József kk., Buzás Viktoria kk.		449	Illetmény után	492	6798814		492
609	3254	Buzás Ignác és neje Imre Borbára	2	992	Illetmény után	4587	6798814	2	1387
610	3256	Solyom József férj. Kolozsi Alajosné	1	800	Illetmény után	2625	6798814	1	1025
611	3257	Bányász Lajosné szül. Deák Krisztina, Bányász Áron	13 6	924 1262	Illetmény után	23766 11883	6798814	14 7	1366 683
612	3258	Pál István és neje Tamás Terézia		476	Illetmény után	522	6798814		522
613	3261	Balog Áron, Balog Mátvás, Balog Márton		533	Illetmény után	583	6798814		583
614	3262	Pál Ignác Jánosé	1	1229	Illetmény után	3094	6798814	1	1494
615	3263	Pál Imre Ambrusé		291	Illetmény után	318	6798814		318
616	3265	Simon Dénes Ferenczé	4	390	Illetmény után	7428	6798814	4	1028
617	3266	Elekes Ambrus Mártoné és neje Solyom Rózália	5	761	Illetmény után	9585	6798814	5	1585
618	3267	Simon Balázs, Simon Ignác, Simon Borbára, Simon Ignácné szül. Deák Rozália, Simon Ferencz, Simon Ferencz és neje Koós Márczella	47	827	Illetmény után	83172	6798814	51	1572
619	3268	özv. Elekes Jánosné szül. Szász Anna és gyermekei Elekes István, Elekes József, özv. Elekes Ábrahámné szül. Bajkó Katalin és gyermeke Elekes Sándor		867	Illetmény után	949	6798814		949
620	3270	Solyom István Ferenczé	12	434	Illetmény után	21479	6798814	13	697

Sor- szám	Telek- könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	1--01	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	--01
621	3271	Solyom Pál Pálé. Solyom Ferencz Andrásé. Solyom Sándor Lajosé. Solyom György. Solyom Barabás. Solyom Lajos és neje Kedves Erzsébet, Solyom József, Solyom András, Solyom Máté. Solyom Péter Ábrahámé. Solyom Márton, Solyom István, Solyom Ferencz, Solyom Borbára Rajmondé, Solyom Ferencz Balászé, Solyom Ágoston Ignáczé, Solyom Ferencz Ferenczé	3	340	Illetmény után	5623	6798814	3	823
622	3272	Barabás Ambrus	4	881	Illetmény után	7965	6798814	4	1565
623	3274	Solyom Kristófné szül. Deák Márton Borbára Imre Péter Istváné, Imre József Istváné		287	Illetmény után	314	6798814		314
624	3276	Ifj. Imre Istváné 3/5, Ferencz Antalné szül. Butás Terézia, Imre Ágoston kinek neje Nagy Terézia 2/5		205	Illetmény után	225	6798814		225
625	3277	Elekes Ferencz Jánosé		82	Illetmény után	89	6798814		89
626	3278	Péterdeák Antal és neje Czirják Anna 2/10, Péterdeák József és neje Kostol Terézia 2/10, Simon Istváné szül. Péterdeák Margit és gyermekei: Simon Viktoria férj. Czirják Sándomé, Simon Tekla férj. Koós Józsefné és Dénes Lajos együtt 1/10, Elekes Lajos, Elekes Ágoston és Elekes Terézia 4/10, Elekes Erzsébet 1/10		468	Illetmény után	513	6798814		513
627	3279	Borka Erzsébet Mihálydeák Antalné	24	1105	Illetmény után	43218	6798814		18
628	3281	Ferencz János és neje		695	Illetmény után	760	6798814		760
629	3282	Dénes Mihály és neje Ferenczi Magdolna	1	309	Illetmény után	2089	6798814		489
630	3283	Lázár Sándomé szül. Váradi Julis, Lázár Imre 1/7, Dénes Domokos, Dénes István kk., Lázár István, Lázár Péter, Lázár Verő, Lázár Imre, Lázár Luczia Imréné 1/7, Lázár Lajos 1/7, Lázár Borbára 1/7, Lázár Márczella 1/7, Lázár Rózsalia 1/7, Lázár Julianna 1/7		162	Illetmény után	177	6798814		177
631	3284	Kovács Borbára férj.	12	1178	Illetmény után	22294	6798814	13	1494

Sorszám	Telekkönyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-öl	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-öl
		András Antalné							
632	3285	Király Viktoria, Király István, Király Sándor Ambrusé		865	Illetmény után	947	6798814		947
633	3286	Szász Istvánné szül. Deák Tekla 1/9, Szász Lukréczia 3/9, Lázár Lajos Mihályé és neje szász Anna 2/9, özv. Szász János Jánosé és neje Kovács Rózália 2/9		392	Illetmény után	429	6798814		429
634	3287	Kovács István, Kovács József Józsefé		319	Illetmény után	349	6798814		349
635	3288	Elekcs (darabont) Albert	3	00	Illetmény után	5251	6798814	3	451
636	3289	Kovács Sándor Istváné		800	Illetmény után	875	6798814		875
637	3294	Bajkó Juliánna férj. Solyom Pálné		929	Illetmény után	1016	6798814		1016
638	3295	Laczkó János Jánosé kk.	1	1137	Illetmény után	2995	6798814	1	1395
639	3298	Máté Ferencz (rendőr) és neje Csiki Tekla	1	557	Illetmény után	2360	6798814	1	760
640	3301	Máté József és neje Buzás Magda		1264	Illetmény után	1382	6798814		1382
641	3308	özv. Koós Istvánné szül. Fodor Mária. Koós János	1	928	Illetmény után	2765	6798814	1	1165
642	3311	Koós Agoston Istváné, Koós Antal, Koós Imre, Máté Tekla férj. Koós Mártonné, Koós Márton, Koós József alsó	3	377	Illetmény után	5664	6798814	3	864
643	3314	Farkas Alajos		319	Illetmény után	349	6798814		349
644	3315	Miklós Aron Ambrusé	3	911	Illetmény után	6248	6798814	3	1448
645	3317	Solyom Ferenczné, Egyed Anna, Solyom József kinek neje Deák Rózália. Solyom Ferencz és Solyom Veronika		632	Illetmény után	691	6798814		691
646	3318	Ferencz József marosi és neje Kovács Viktoria	8	32	Illetmény után	14037	6798814	8	1237
647	3319	Kovács Márton Mihályé		436	Illetmény után	478	6798814		478
648	3320	Pál Jánosné Ignáczné szül. Kozma Terézia	13	715	Illetmény után	23537	6798814	14	1137
649	3323	Bányász Ambrus	9	1483	Illetmény után	17374	6798814	10	1374
650	3324	özv. Balla Sándomé szül. Máté Rózália 1/2, Balla Sándor és Balla Anna 1/2	7	29	Illetmény után	12571	6798814	7	1371
651	3331	Forika Alajos és neje Makszem Anna	5	744	Illetmény után	9567	6798814	5	1567
652	3332	Miklós Péter Ambrusé	3	911	Illetmény után	6248	6798814	3	1448
653	3333	Miklós Márton Ambrusé	3	910	Illetmény után	6247	6798814	3	1447
654	3335	özv. Bükkfejes Györgyné jelenleg férj. Ferenczi Józsefné szül. Balla Erzsébet		187	Illetmény után	204	6798814		204
655	3337	Bányász Balázs, Bányász Lajos kinek neje Solyom Rózália	9	625	Illetmény után	16437	6798814	10	437

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Sorszám	Telekkönyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-6l	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-6l
656	3339	Nagy János Istváné		972	Illetmény után	1064	6798814		1064
657	3340	özv. Elekes Mártonné szül. Jakab Erzsébet, Elekes Józsa Péter Erzsébeté	1	1182	Illetmény után	3043	6798814	1	1443
658	3341	Miklós András, Miklós János, Miklós Máté kk, Miklós Péter kk., Miklós Borbára kk.	3	1377	Illetmény után	6757	6798814	4	357
659	3344	Huszár Ignác és neje Bálint Anna		1430	Illetmény után	1564	6798814		1564
660	3346	Borka Ferencz alsó 1/2, Borka János, Borka Ágoston, Borka Rózália 1/2		1064	Illetmény után	1165	6798814		1165
661	3347	Balázs Ferencz és 2-ik neje Bács Juliánna	4	1382	Illetmény után	8512	6798814	5	512
662	3348	Szász András Ferenczé, Szász Ferencz Ferenczé	1	336	Illetmény után	2119	6798814	1	519
663	3351	Kolumbán György		1580	Illetmény után	1727	6798814	1	127
664	3353	Márton János 4/6, Márton Péter 2/6	6	1066	Illetmény után	11670	6798814	7	470
665	3354	Elekes József vig, Elekes János vig.	3	00	Illetmény után	5241	6798814	3	452
666	3356	Forika Jakab id. és neje Hobai Anna		583	Illetmény után	637	6798814		637
667	3357	Balla Jánosné szül. Lázár Erzsébet 1/2, Balla János, Balla Veronika 1/2	3	1437	Illetmény után	6823	6798814	4	423
668	3358	Czirják Ágoston id. és neje András Viktoria		662	Illetmény után	724	6798814		724
669	3359	Deák Máté és neje Bajkó Erzsébet, Bajkó Juliánna	1	592	Illetmény után	2398	6798814	1	798
670	3360	Deák Máté és neje Bajkó Erzsébet	2	479	Illetmény után	4026	6798814	2	826
671	3362	András Máté és neje Czirják Emerenzia	3	152	Illetmény után	5417	6798814	3	617
672	3363	Lázár Mihály és neje Dénes Anna		1441	Illetmény után	1575	6798814		1575
673	3364	Péterdeák Antal Antalé, Péterdeák András Józsefé, Simon Viktoria férj. Czirják Sándorné, Simon Agnes férj. Dénes Lajosné, Simon Tekla férj. Koós Józsefné, Elekes Lajos, Elekes Ágoston, Elekes Terézia, Elekes Erzsébet	1	364	Illetmény után	2148	6798814	1	548
674	3366	Czirják Anna		570	Illetmény után	624	6798814		624
675	3367	Elekes Alajos Rózáliáé		466	Illetmény után	511	6798814		511
676	3368	Incze Sándor és neje Baróti Borbára		1182	Illetmény után	1292	6798814		1292
677	3369	András Márton és neje Solym Ágnes		216	Illetmény után	237	6798814		237

Sorszám	Telekkönyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-ól	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört névezője	Hold	-ól
678	3370	Csata Antal Antalé és 2-ik neje Ambrus Erzsébet		1597	Illetmény után	1747	6798814	1	147
679	3371	Farkas Ágoston	1	647	Illetmény után	2459	6798814	1	859
680	3372	Balázs András és neje Farkas Helena		1209	Illetmény után	1322	6798814		1322
681	3373	Köllő Ignác és neje Székely Erzsébet	1	224	Illetmény után	1996	6798814	1	396
682	3374	Köllő Márton és neje Madarász Viktoria		1183	Illetmény után	1294	6798814		1294
683	3375	Pál János és neje Dénes Tekla, Pál Ambrus és neje Cziriák Erzsébet		291	Illetmény után	318	6798814		318
684	3376	Csiki József		907	Illetmény után	992	6798814		992
685	3377	özv. Csiki Dánielné szül. Barabás Anna 2/12, Csiki Antal 2/12, Csiki Antal és neje Kovács Borbára 1/12, Csiki Alajos 1/12, Csiki Mózes 2/12, Kozma Demjén Jánosé 2/12, Cziriák Péter 2/12		1551	Illetmény után	1696	6798814	1	96
686	3379	Máté Sándor Antalé, Máté Ágoston, Máté Anna kk., Máté Ambrus	4	1306	Illetmény után	8430	6798814	5	430
687	3380	Péterdeák András Ferenczé 24/96, Péterdeák Ágoston 24/96, Elekes József Mihályé 4/96, Elekes Imre Mihályé 4/96, Péterdeák Ágnes 8/96, Péterdeák Teréz 8/96, Péterdeák Antal Antalé 24/96		574	Illetmény után	628	6798814		628
688	3381	Király Viktoria férj. Simon Andrásné, Király István és Király Rózália 1/12, Király István, Király Veronika és Király Mária 1/12, Balla Ignác alsó kinek neje Király Emerenczia 1/12, Király Ferencz 1/12, Király Ambrus 1/12, Király Ferencz 1/12, Király Sándor 1/12, özv. Lázár Mártonné szül. Király Rózália 1/12, Lázár Juliánna férj. Barabás Lajosné 1/12, Bajkó Lajos Gáboré kinek neje Király Trézia 1/12, Király Salamon k. neje Borka Juliánna 1/12		1479	Illetmény után	1617	6798814	1	17
689	3383	Balázs Jakab és neje Kovács Márczella	1	313	Illetmény után	2093	6798814	1	493
690	3384	Szabó István	12	61	Illetmény után	21072	6798814	13	272

Sor- szám	Telek- könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-öl	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-öl
691	3385	Balla Ignác és neje Mihály- deák Rózália 1/2-ed részben Kovács Barabás 1/2		1047	Illetmény után	1147	6798814		1147
692	3386	Szász Ambrus és neje Nagy Borbála, Jakab János és neje György Ágnes és Szász Ágoston		493	Illetmény után	539	6798814		539
693	3388	Ferenczi Sándor kinek 2-ik neje András Erzsébeth		968	Illetmény után	1059	6798814		1059
694	3389	Vákár Gergely 1/2, Vákár Ja- kab, Vákár István, Vákár Luj- za, Vákár János, Vákár Gergely és Vákár Aranka együtt 1/2	1	816	Illetmény után	2643	6798814	1	1043
695		Deák Lajos kinek neje Csata Juliánna, Deák Ferencz Jánosé és neje Székely Juliánna, Deák János			Illetmény után		6798814		
696	3393	Orbán Lajos, Orbán Márton, Orbán Alajos, Deák Lajos és neje Csata Juliánna, Deák Ferencz Jánosé és neje Szé- kely Juliánna, Deák János, Molnár Antal Sándoré kk., Molnár Terézia Sándoré kk., Molnár József és neje Székely Francziska	1	1137	Illetmény után	2993	6798814	1	1393
697	3394	Deák András kk.		361	Illetmény után	395	6798814		395
698	3395	Tofán Gergely kinek 2-ik neje Szöcs Borbára	2	121	Illetmény után	3633	6798814	2	434
699	3396	György Alajos (felső) és neje Kovács Rózália		135	Illetmény után	148	6798814		148
700	3397	Elekcs Jakab		1245	Illetmény után	1362	6798814		1362
701	3398	Székely Elek		370	Illetmény után	405	6798814		405
702	3399	Czepelus János, Angelina férj. Köllő Jánosné	1	161	Illetmény után	1926	6798814	1	326
703	3400	Csata Mihály id. és neje Péter Klára		1213	Illetmény után	1326	6798814		1326
704	3401	Portik József és neje Csiki Borbára		496	Illetmény után	543	6798814		543
705	3402	Portik András ifj. és Portik József 1/2, Andrásné szül. Csata Márczella		264	Illetmény után	289	6798814		289
706	3403	Csata István Ambrusé és neje Csata Viktória		869	Illetmény után	951	6798814		951
707	3404	Szilágyi Péter és neje Csergő Juliánna		619	Illetmény után	677	6798814		677
708	3405	Szilágyi János és neje Huszár Terézia		619	Illetmény után	677	6798814		677
709	3406	Szilágyi József és neje Baricz Rózália		619	Illetmény után	677	6798814		677
710		Ambrus Ignác és neje Szilágyi Erzsébeth		250	Illetmény után	274	6798814		274

Sorszám	Telekkönyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-öl	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-öl
711		Ambrus József József kinek neje Madarász Terézia 2/3, Pál Alajos István kinek neje Madarász Anna 1/3		969	Illetmény után	1060	6798814		1060
712	3409	Madarász Márton (süket) és neje Borsos Katalin	2	1186	Illetmény után	4797	6798814	2	1397
713	3410	Barabás Péter		515	Illetmény után	564	6798814		564
714	3412	Buzás István id. és neje Gábor Éva	1	513	Illetmény után	2312	6798814	1	712
715	3413	özv. Solyom Károlyné szül. Tusa Mária és gyermekei: Solyom Ambrus, Vikória 2/8, Ignác és neje, Márczella 1/8, Kristofné szül. Deák-márton Borbára és János János együtt 1/8 özv. Solyom Abrahámné sz. Barabás Viktoria és gyermekei: Solyom Antal és neje, Viktória, Imre együtt 1/8, Solyom Péter és neje Kovács Terézia, Solyom István és neje Bajkó Rózália, Solyom Máté, Erzsébet és Rózália együtt 1/8, Nagy Lőrincz és neje Kemenes Koleta 2/8		932	Illetmény után	1019	6798814		1019
716	3414	Elekes Márton (marosi) és neje Kovács Márczella		1141	Illetmény után	1248	6798814		1248
717	3416	Székelly János István k.n. Lukács Erzi	1	631	Illetmény után	2441	6798814	1	841
718	3417	Pál István Istváné és neje Dénes Anna		146	Illetmény után	160	6798814		160
719	3418	özv. Solyom Ferencz Andrásé		340	Illetmény után	372	6798814		372
720	3419	Mihálydeák Márton kinek neje Szabó Rózália, Mihálydeák Daniel, Mihálydeák József kinek neje Mihálydeák Katalin, Mihálydeák Ambrus, kinek neje Nagy Anna, Mihálydeák Lajos kinek neje Erdős Éva, Mihálydeák Ferencz, Mihálydeák Tamás, Mihálydeák Ignác Ignáczé kinek neje Albert Veronika, Mihálydeák Antal idős kinek neje Mihálydeák Terézia		1110	Illetmény után	1214	6798814		1214
721	3421	Laczkó Péter és neje Elekes Rozália	5	926	Illetmény után	9766	6798814		166

Sor- szám	Telek- könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-öl	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-öl
722	3422	Elekes Antal Antalé kinek neje Péter-Deák Katalin, Elekes Ambrus Antalé kinek neje Ferenczi Erzsébet, Elekes Pál, Elekes Imre, Elekes József, Elekes Katalin, Elekes Antal ki neje Baricz Márczella, Solyom Antal Rajmondó ki neje Jakab Viktoria		257	Illetmény után	282	6798814		282
723	3423	Elekes Antal Antalé, Elekes Terézia Antalé, Elekes Máté Antalé, Elekes Ágoston Antalé 1/4, András Márton és neje Nagy Borbára 2/4, Elekes József, Elekes Katalin, Elekes Imre kk. 1/4		1056	Illetmény után	1155	6798814		1155
724	3424	Szabó Ágnes férj. Máté Andrásné	3	171	Illetmény után	5437	6798814	3	637
725	3426	Csiki Andrásné szül. Csata Tekla és Erős Sándor		926	Illetmény után	1013	6798814		1013
726		Máté Lajos Alberté és neje András Katalin, Máté Sándor Alberté és neje Solyom Terézia, Máté György és neje Huszár Rózália, Máté Ferencz id. és neje Molnár József, Kovács János Ferenczé és neje Máté Rózália, Máté Imre Jánosé		1296	Illetmény után	1388	6798814		1388
727	3428	Madarász János legid. és neje Nagy Borbára	1	213	Illetmény után	1983	6798814	1	383
728	3429	özv. Simon Andrásné szül. Csata Czecczilia		1010	Illetmény után	1115	6798814		1115
729	3434	Székely Ferencz id. és neje Szilágyi Borbára		692	Illetmény után	757	6798814		757
730	3432	Király István		1009	Illetmény után	1094	6798814		1094
731	3433	Ambrus Ignác Mihályé, Ambrus Albert Mihályé kk., Ambrus Katalin Mihályé kk., Ambrus József Mihályé kk., Ambrus András Mihályé kk., Ambrus Anna Mihályé kk.		760	Illetmény után	832	6798814		832
732	3435	Gál József és neje Dénes Erzsébet	29	411	Illetmény után	51211	6798814	32	11
733	3436	Ij. Bodó István és Bodó György	6	836	Illetmény után	11417	6798814	7	217
734	3438	Dénes Ambrus Ambrusé és neje Balázs Magdolna, Kovács János, Dénes Andrásné szül. Kovács Anna, Dénes Péter Andrásé és neje Bara-	1	591	Illetmény után	2395	6798814	1	795

Sor- szám	Telck- könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-öl	Telckkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-öl
		bás Mária, Dénes Péter Ambrusé és neje Kovács Ágnes, Dénes Péterné öz. szül. Koós Erzsébet, Dénes Sándor Alberté, Dénes Juliánna Alberté, Dénes Viktoria Alberté, Gergely János és neje Dénes Borbára, Dénes Tamás és neje Albert Juliánna, Balázs Apolló, Dénes Ignác Balázsé és neje, Dénes Ágoston és neje Forika Erzsébet, Dénes János Ambrusé és neje György Márczella, Dénes Imre és neje Solyom Mária, Dénes József Balázsé és neje Máté Ágnes, Dénes János Balázsé, Dénes György és neje Solyom Anna, Dénes Balázs Györgyé és neje Pál Borbára, Dénes János Györgyé és neje Bányász Juliánna, Dénes Ferencz Józsefé és neje János Viktoria, Dénes Pál öz.							
735	3441	Erős Péter Józsefé	1	1138	Illetmény után	1245	6798814		1245
736	3444	Benő Veronika		1040	Illetmény után	1138	6798814		1138
737	3445	Kovács István Sándoré		1156	Illetmény után	1265	6798814		1265
738	3446	Domokos Miklós és neje Csata Marcella 1/2, Domokos János Ambrusé, Domokos István Ambrusé, Domokos Antal Ambrusé, Domokos Mihály Ambrusé, Domokos Lajos Ambrusé, Domokos Juliánna Ambrusé 1/2		826	Illetmény után	904	6798814		904
739	3447	Jakab Ferenczné szül. Borka Terézia, Jakab Antal és Jakab Anna		1126	Illetmény után	1232	6798814		1232
740	3448	Ambrus Antal kinek 3-ik neje Elekés Erzsébet	1	102	Illetmény után	1861	6798814	1	261
741	3449	Borka Rózália férj. Szabó Antalné 4/6, Borka Joachin és neje Barabás Klára 2/6		286	Illetmény után	313	6798814		313
742	3450	Ambrus Alajos jd. és neje Kolozsi Erzsébet		399	Illetmény után	437	6798814		437
743	3452	özv. Kopacz Ilyésné szül. Simon Anna		1056	Illetmény után	1156	6798814		1156
744	3454	Id. Csata Ferenczné szül. Lukács Erzsébet	1	316	Illetmény után	2095	6798814	1	495
745	3455	Balázs Dénes és neje Elekés		581	Illetmény után	635	6798814		635

Sor-szám	Telek-könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-öl	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-öl
		Koléta, Elekes Lajos (marosi) és neje Barabás Terézia, András József Ambrusé és neje Kovács Borbára, Fákó István Ferenczé és neje Elekes Borbára, Elekes Ignác Ambrusé, Nagy Antal (alsó) és neje Csiki Anna, Gábor Ambrus és neje Szabó Józsefa, Szabó András, Szabó Ferencz kk., Szabó József kk., szabó Antal kk., Szabó Máté kk., Szabó Antal Antalé és neje Simon Luczia							
746	3456	Mihálydeák Sándor Ignáczé és neje Elekes Katalin, Balázs Dénes és neje Elekes Koléta, Elekes Lajos (marosi) és neje Barabás Terézia, András József Ambrusé és neje Kovács Borbára, Fákó István Ferenczé és neje Elekes Borbára, Elekes Ignác Ambrusé, Nagy Antal (alsó) és neje Csiki Anna, Gábor Ambrus és neje Szabó Józsefa, Simon Antal Antalé és neje Simon Luczia, Szabó András, Szabó Ferencz kk., Szabó József kk., Szabó Antal kk., Szabó Máté kk.	2	316	Illetmény után	3847	6798814	2	647
747	3458	Solyom Imre Ferenczé és neje Kovács Katalin, Solyom Ferencz Andrásé, özv. Solyom József Mártoné és neje András Juliánna, Dénes Pál, Dénes Pálné szül. Elekes Terézia, Dénes Pál, Solyom Simon, Solyom Rózália, Solyom István kk., Solyom Tekla kk., Solyom András kk., Solyom Ignáczné szül. Solyom Tekla, Szabó Ferencz és neje Kovács Tekla, Solyom Péter Tamásé és neje Solyom Viktória, Solyom Sándor Ábrahámé és neje Kovács Borbára	2	880	Illetmény után	4462	6798814	2	1262
748	3460	Barabás Lajos és 2-ik neje Deák Rózália	2	442	Illetmény után	3985	6798814	2	785
749	3461	Bajkó Ambrus ifj., Solyom	15	182	Illetmény után	26456	6798814	16	856

Sor- szám	Telek- könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-öl	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-öl
		istván és neje Bajkó Rózália, Máté István és neje Bajkó Mária, Kovács János, Dénes Sándor, Dénes Pál özv., Dénes Ignác és neje Balázs Apolló, Dénes Péter Ambrusé és neje Kovács Ágnes, Elekes Józsa István, Elekes Józsa József, Elekes Józsa Ágoston, Elekes Józsa Anna, Elekes Józsa Imre kk., Elekes Józsa Viktória kk., Dénes Ágoston és neje Forika Erzsébet, Dénes Tamás és neje Albert Juliánna, Dénes Péter Andrásé és neje Barabás Mária, Dénes Ambrus Ambrusé és neje Balázs Magdolna, özv. Dénes Albertné szül. Koós Erzsébeth, Dénes Sándor, Dénes Borbára, Dénes Juliánna, Dénes Márczella							
750	3463	Elekes János (darabont) és neje András Erzsébet, Lázár Sándor Ferenczé, Bogos István, Elekes Alajos Ferenczé, Szász Lukréczia férj. Bodó Istvánné, Lázár Lajos Mihályé		1432	Illetmény után	1565	6798814		1565
751	3464	Bajkó Ambrus ifj., Solyom István és neje Bajkó Julianna Róza, Máté István és neje Bajkó Mária, Dénes Ágoston és neje Főrika Erzsébeth, Kovács János, Dénes Péter Andrásé és neje Barabás Mária, Dénes Albertné özv. szül. Koós Erzsébet, Dénes Sándor, Gergely János és neje szül. Dénes Borbára, Dénes Juliánna, Dénes Viktória, Elekes Józsa István, Elekes Józsa József, Elekes Józsa Ágoston, Elekes Józsa Anna, Elekes Józsa Imre kk., Elekes Józsa Viktória	1	939	Illetmény után	2777	6798814	1	1177
752	3465	Edycd Péter és neje Molnár Viktória	18	995	Illetmény után	32596	6798814	20	596
753	3466	Bajkó Péter Andrásé	3	705	Illetmény után	6023	6798814	3	1223
754	3467	Barabás Aron özv. Solyom	2	792	Illetmény után	4367	6798814	2	1167

Sorszám	Telekkönyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-öl	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-öl
		Péter, Solyom Máté és Ferencz Antalné szül. Buzás Terézia							
755	3468	Barabás Antal id. özv.	1	279	Illetmény után	2055	6798814	1	455
756	3469	Eröss Jánosné szül. Koós Borbára, Eröss Péter, Eröss Mihály és Eröss Ignácz kisk		451	Illetmény után	494	6798814		494
757	3470	Oláh Miklós		525	Illetmény után	575	6798814		575
758	3471	Kovács Lajosné szül. Szabó Mária	3	620	Illetmény után	5928	6798814	3	1128
759	3472	Czirják József		282	Illetmény után	309	6798814		309
760	3476	Elekes István Lajosé és neje Sipos Borbára 3/4, özv. Elekes Jánosné szül. Szász Anna, Elekes István, Elekes József, özv. Ábrahámné szül. Bajkó Katalin, Elekes Sándor Ábrahámé 1/4	1	436	Illetmény után	2228	6798814	1	628
761	3479	Simon Sándor Jakabé, Simon Máté Jakabé, Simon Ignác (marosi) és neje Balla Rózália, Simon János Agostoné, Simon István Agostoné, Simon Antal Antalé, Simon Sándor és neje Kasztall Márczella, Simon János és neje Kovács Zsuzsánna, Simon József és Simon Imre	1	307	Illetmény után	2085	6798814	1	485
762	3480	Solyom István Lászlóé és neje Pál Rózália		440	Illetmény után	482	6798814		482
763	3481	Simon György és neje Nagy Erzsébeth, Simon Ferencz Ambrusé és neje Fehér Borbára, Simon Balázs Balázsé és neje Deákmarion Rózália, Simon Ambrus Balázsé és neje Király Viktória, Kovács Sándor Mihályé és neje Nagy Magdolna, Fodor Sándor és neje Ambrus Rózália, Kovács Mártonné szül. Szász Erzsébeth, Ferencz József (marosi) és neje Kovács Viktória, Barabás József Lajos és n. Kovács Józsefa özv. Simon Istvánné szül. Szász Erzi	1	837	Illetmény után	2625	6798814	1	1065
764	3482	Urmánczi Vertán		194	Illetmény után	212	6798814		212

Sorszám	Telekkönyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-öl	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-öl
765	3483	Csiki Miklós és neje Elekes Ambrus Rózália, Csiki Erzsébet, Csiki Péter és neje Ambrus Márczella, Domokos Istvánné szül. Ambrus Ambrus Erzsébet	1	819	Illetmény után	2645	6798814	1	1045
766	3484	Egyed István és 2-ik neje Kozma Rózália		556	Illetmény után	609	6798814		609
767	3486	Balla István		111	Illetmény után	121	6798814		121
768	3487	Kovács Anna Ferenczé		286	Illetmény után	313	6798814		313
769	3488	Csiki György és neje Lőrincz Katalin, Csiki Lajos és neje Czirják Katalin, Csiki András és neje Molnár Borbára 1/2, Elekes Ambrus (marosi) és neje Csiki Francziska, Balla Mihály (marosi) és neje Csiki Terézia 1/2		1217	Illetmény után	1331	6798814		1331
770	3489	Bajkó Katalin ftrj. Elekes Ábrahámné, Elekes Sándor kiskoru		284	Illetmény után	310	6798814		310
771	3490	Elekes István Lajosé és neje Sipos Borbára 1/6. özv. Lázár Sándorné szül. Váradi Juliánna 1/6, Lázár Imre, Lázár Margit férj. Dénes Miklósné, Dénes Domokos, Lázár István, Lázár Péter, Lázár Veronika, Lázár Luczia együtt 1/6, Butás Lászlóné szül. Lázár Borbára 1/6, Lázár Mártonné szül. Király Rózália 1/6, Barabás Lajosné szül. Lázár Juliánna és Dénes István 1/6		1458	Illetmény után	1595	6798814		1595
772	3491	Ferencz József (marosi), Barabás József Lajosé		792	Illetmény után	866	6798814		866
773	3492	Lázár János Jakabé és neje Sipos Anna, Lázár Veronika, Lázár Dénes és neje Ferencz Borbára, Lázár Tamás és neje Elekes Ágnes, Lázár József Mihályé és neje Szász Anna, Lázár Mihály Mihályé, Lázár Ferencz (alsó) és neje Ferencz Márczella és Lázár Sándor Ferenczé	2	81	Illetmény után	3589	6798814	2	389
774	3493	Kovács Sándor és neje Pál Anna, Balla Imre, Balla Márton, Balla Sándor és neje Máté Rózália		463	Illetmény után	507	6798814		507

Sorszám	Telekkönyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-öl	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-öl
775	3494	Kovács József férj. Koós Józsefné, Lázár Ferencz (alsó) és neje Ferencz Mározzella egyenként a felerész nyolczada, Ferencz (Simon) Dénes és neje Gál Erzsébet, Balla Rózália, Balla Viktoria egyenként a felerész hatoda és a többi Elekes Máté Sándor		1559	illetmény után	1704	6798814	1	104
776	3495	Dénes Tamás és neje Albert Juliánna, Dénes Péter Andrásé és 2-ik neje Barabás Mária, Dénes Miklós Ignácé és neje Lázár Margit, Kovács János, Bajkó Ambrus ifj., Bajkó Rózália és férje Solyom István, Solyom István, Máté István és neje Bajkó Mária, Dénes János Ambrusé és neje György Márczella és Dénes Pál özvegy		698	illetmény után	763	6798814		3763
777	3496	Varga Boris, Varga Julis, Varga Trézsi, Varga Márczella, Varga Ferencz és neje Czirják Trézsi, Varga István és neje Juliánna, Varga Mihály és neje Péterdeák Trézsi		734	illetmény után	803	6798814		803
778	3497	Barabás Sándor és neje Főrika Anna, Kovács Lujza férj, Ambrus Sándorné, Barabás Antal öz. barabás Ignác, Barabás Tekla, Barabás Albert, Lázár Antalné szül. Benc Juliánna	4	813	illetmény után	7891	6798814	4	1491
779	3498	Albert Antal Antalé és neje Elekes Viktória, Albert Ferencz és neje Péter Márczella, Albert József és neje Márton Rózália, Albert István és neje Csiki Brigitta, Albert Péter és neje Solyom Márczella, Albert Lajos I/2, Kovács János Ferencz és neje Máté Rózália, Kovács Márton öz., Barabás Ágoston és neje Kovács Borbára I/2		913	illetmény után	999	6798814		999
780	3499	Czirják Imre, Czirják Tekla, Simon Ignác és neje Deák Rózália, Bálint Juliánna, Bálint Trézsia, Bálint Rózália		562	illetmény után	615	6798814		615

Sor- szám	Telek- könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-öl	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-öl
781	3500	Takó Mihály és neje Lázár Borbára, Takó István és neje Lázár Regina, Simon Antal Antalé, Simon Sándor és neje Kasztall Márczella, Simon József, Simon Imre, Simon János és neje Kovács Zsuzsánna együtt 10/12, Simon József fűj. Egyed Jánosé egyedül 2/12.	2	463	Illetmény után	4008	6798814	2	808
782	3501	Barabás Ágoston özv.		797	Illetmény után	872	6798814		872
783	3502	Borka Veronika Gergely Jánosné 2/3, Borka Juliánna 1/3.	1	110	Illetmény után	1870	6798814	1	270
784	3505	Kozma Tamás és neje Lázár Anna		323	Illetmény után	353	6798814		353
785	3506	Borka Ferencz (alsó) és neje András Erzsébet, Borka Anna férj. Antal Györgyné, Borka (Egyed) József és neje nagy Tekla, Borka (Egyed) Mihály és neje György Ferencz Rózália, Ferencz József (marosi) és neje Kovács Rózália, Barabás József Lajosé és neje Kovács Viktória, Kovács Márton Mihályé és neje Szász Erzsébet, Kovács Sándor és neje Nagy Magdolna	1	973	Illetmény után	2814	6798814	1	1214
786	3507	Borka Márton, Borka Veronika férj. Gergely Jánosné, Borka Juliánna együtt 8/15, Jakab Antal és Anna 1/15, Borka József id. és neje Kolombán Borbára 2/15, Borka Ferencz és neje András Erzsébeth 4/15.	3	1030	Illetmény után	6379	6798814	3	1579
787	3509	Deák Albertné szül. György Juliánna	7	895	Illetmény után	13230	6798814	8	430
788	3510	Deák János Alberté	4	00	Illetmény után	7001	6798814	4	601
789	3515	Bányász György Jánosé, Banyász Mári kk.	2	1320	Illetmény után	4945	6798814	3	145
790	3516	Bányász Balázs Balázsé	2	1319	Illetmény után	4944	6798814	3	144
791	3517	Bányász Félix	2	1319	Illetmény után	4944	6798814	3	144
792	3519	Bányász Péter és neje Solyom Rózália, Banyász Félix és neje Solyom Verónika	3	800	Illetmény után	6127	6798814	3	1327
793	3520	Kovács Márton özv. Kovács János Ferenczé és neje Máté Rózália		1101	Illetmény után	1204	6798814		1204
794	3521	Kolcsár Tódor (dandu) és neje Cepelus Anna		335	Illetmény után	367	6798814		367

Sorszám	Telekkönyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-öl	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-öl
795	3522	Kolcsár Demeter (dandu) és neje Rácz Nasztázia		1359	Illetmény után	1486	6798814		1486
796	3524	Elekes Lajos Máté	8	1449	Illetmény után	15588	6798814	9	1188
797	3541	Elekes József Istváné, Elekes János István	9	210	Illetmény után	15984	6798814	9	1584
798	3546	Lázár Agoston kk., Lázár Rózália kk., Lázár Mária kk., Lázár Imre kk.	8	801	Illetmény után	14880	6798814	9	480
799	3550	Bányász Ambrus Andrásé	5	1424	Illetmény után	10309	6798814	6	709
800	3562	Ferencz Dénes Simoné és neje Gál Erzsébeth 1/3, Ferencz Alajos Ignácé és neje Balla Viktória 1/3, Ferencz György Ignácé és neje Balla Rózália 1/3.		440	Illetmény után	482	6798814		482
801	3563	Péter Lajos és neje Schaner Juliánna	7	675	Illetmény után	12992	6798814	8	192
802	3564	Kolcsár Demeter (dandu) és neje Rácz Nasztázia		1359	Illetmény után	1486	6798814		1486
803	3566	Vajdos Tamás, Vajdos Demeter, Vajdos Mária férj. Kolcsár Demeterné	3	1119	Illetmény után	6475	6798814	4 1	75
804	3567	Czaplus Vaszó és neje Pap Ilona	1	116	Illetmény után	1932	6798814		332
805	3568	Szőcs János és neje Bokor Ilona		258	Illetmény után	283	6798814		283
806	3569	Csiki Veronika férj. Kovács Istvánné	8	826	Illetmény után	14906	6798814	3	506
807	3570	Székely János		427	Illetmény után	468	6798814		468
808	3575	Elekes Zsiga János	3	1000	Illetmény után	6345	6798814	3	1545
809	3586	Bodó Pál	4	384	Illetmény után	7421	6798814	4	1021
810	3591	Barabás Sándor és neje Forika Anna		726	Illetmény után	785	6798814		795
811	3593	Csobotár Demeter (kántor) és neje Pap Angelina		972	Illetmény után	1063	6798814		1063
812	3595	Kovács István (segédtanító) és neje Barabás Juliánna		1449	Illetmény után	1584	6798814		1584
813	3596	Varga István és neje Bajkó Juliánna		602	Illetmény után	659	6798814		659
814	3597	Borka Ferencz (felső) és neje András Erzsébet	2	95	Illetmény után	3904	6798814		404
815	3599	Elekes János Lajosé	3	228	Illetmény után	5501	6798814		701
816	3604	Laczkó Péter Péteré	3	1100	Illetmény után	6454	6798814		54
817	3606	Solyom Juliánna férj. Szabó Jánosné	5	00	Illetmény után	8752	6798814		752
818	3611	özv. Solyom Ferenczné szül. Egyed Anna. Solyom Krisztófné szül. Deákmárton Borbára. Solyom József és neje Deák Borbára, Solyom Ferencz és Solyom Veronika	1	129	Illetmény után	1891	6798814	1	291

Sorszám	Telek-könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-öl	Telek-könyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-öl
819	3613	Ferencz Ignác (marosi) és neje Pál Erzsébeth	95	341	Illetmény után	166658	6798814	104	258
820	3615	Balla József József		296	Illetmény után	324	6798814		324
821	3616	Jakab Ambrus, Mihálydeák Jánosné szül. Jakab Rózáli gyermekei Mihálydeák Anna, Mihálydeák János, Mihálydeák Antal, Mihálydeák Lajos		53	Illetmény után	58	6798814		58
822	3617	Buzás József, Buzás Péter, Buzás Verónika	8	834	Illetmény után	14915	6798814	9	515
823	3619	Kovács János Ferencz és Kovács János Mihályé		1128	Illetmény után	1234	6798814		1234
824	3622	Mihálydeák Agoston és neje András Juliánna	1	293	Illetmény után	2070	6798814	1	470
825	3623	Deák Anfrás és neje Mihálydeák Viktória	2	438	Illetmény után	3981	6798814	2	781
826	3624	Deák András Lajosé, Deák György és neje Solyom Viktória, Deák Juliánna, Deák János, Deák Anna, Deák György, Deák Juliánna 1/3, Deák Antal (alsó) és neje Balla Viktória, Deák András 1/3, Deák András kk. 1/3	1	859	Illetmény után	2690	6798814	1	1090
827	3625	Barabás Imre kk., Barabás Juliánna kk., Barabás Rózália, Barabás Erzsébeth, Barabás Marcella	5	744	Illetmény után	9566	6798814	5	1566
828	3626	Kovács (Márton) István és Ferenczi (Ignác) Péter	4	1311	Illetmény után	8435	6798814	5	435
829	3627	Pál Ferencz és neje György Anna	2	860	Illetmény után	4442	6798814	2	1242
830	3631	Kovács Sándor (alsó) id.		296	Illetmény után	324	6798814		324
831	3633	Bodó Erzsébeth férj. Kovács Mihályné		470	Illetmény után	515	6798814		515
832	3634	Dénes János Andrásé	2	456	Illetmény után	4001	6798814	2	801
833	3636	László János és neje Dénes Erzsébeth	4	1579	Illetmény után	8728	6798814	5	728
834	3638	Jakabfi Ignác, Jakabfi Miklós kk., Jakabfi Klára kk.		1030	Illetmény után	1127	6798814		1127
835	3649	Bányász Balázs és neje Banyász Rózália	6	1188	Illetmény után	11802	6798814	7	602
836	3641	Ferenczi János	1	122	Illetmény után	1883	6798814	1	283
837	3642	Laczkó Péter és neje Elekes Rózália	9	1191	Illetmény után	17056	6798814	10	1056
838	3643	Miklós Sándomé szül. Jakab Erzsébeth		560	Illetmény után	613	6798814		613
839	3645	Kovács János és neje Szabó Borbára	2	07	Illetmény után	3509	6798814	2	309
840	3646	Pál Ambrus Ignácé, Pál Lajos Ignácé	5	1157	Illetmény után	10018	6798814	6	418
841	3647	Imre Péter		172	Illetmény után	188	6798814		188

Sorszám	Telek-könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	1-1-61	Telek-könyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-61
842	3648	Molnár Balázsné szül. Deákmárton Juliánna		1164	Illetmény után	1273	6798814		1273
843	3650	Csiki Dániel		774	Illetmény után	847	6798814		847
844	3653	özv. Kozma Ferenczné szül. Ferenczi Rózália	1	525	Illetmény után	2325	6798814	1	725
845	3655	Fodor Ignác, Simon Márczella férj. Mihálydeák Ferenczné	3	1176	Illetmény után	6538	6798814	4	138
846	3656	Barabás Albert		803	Illetmény után	878	6798814		878
847	3657	Benedek Ignác és neje Kolumbán Katalin	1	171	Illetmény után	1937	6798814	1	337
848	3658	Czirják Márton (alsó) és neje Szász Katalin, Czirják János és neje Antal Anna		1541	Illetmény után	1686	6798814	1	86
849	3659	Benedek Sándor és neje Balla Terézia		604	Illetmény után	660	6798814		660
850	3660	Balla Ferenc és neje Czirják Barbára	2	1409	Illetmény után	5041	6798814	3	241
851	3661	Bicsak János és neje Gál Terézia	1	934	Illetmény után	2772	6798814	1	1172
852	3662	Jakab József és neje György Viktoria		742	Illetmény után	813	6798814		813
853	3664	András István és neje Both Anna		698	Illetmény után	764	6798814		764
854	3665	Czirják Gábor Simoné és neje Kolcsár Barbára		667	Illetmény után	730	6798814		730
855	3666	Molnár Ágoston (marosi) és neje Hunyadi Terézia, Molnár Ignác és neje Csiki Erzsébet, Molnár Mihály ferenczé és neje Máté Terézia, Elekes Józsa Áron és neje Solyom Márczella, Elekes Józsa János és neje Máté Judith, Elekes Józsa Lajos és neje Farkas Terézia, Solyom Sándor Ábrahámé és neje Kovács Barbára, özv. Solyom Ábrahámné szül. Barabás Viktoria, Solyom Antal és neje Solyom Viktoria, Solyom Imre, Solyom Péter Sándoré és neje Kovács Terézia, Solyom István Sándoré és neje Bajkó Rózália, Solyom Máté Sándoré, Solyom Erzsébeth Sándoré, Solyom Rózália Sándoré, Csiki Mózes, Elekes J. József és neje Ferenc Rózália, Kovács Péter,	3	946	Illetmény után	6286	6798814	3	1486
		Kovács János, Elekes István Istváné és neje Máté Julián-							

Sorszám	Telekkönyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-öl	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-öl
		na. özv. Koós Mártonné szül. Máté Tekla és gyermekei: Koós Márton és neje Nagy Mária, Koós Imre és neje Kovács Terézia, Molnár Ferencz és neje Mihálydeák Lukréczia							
856	3668	Ferencz Mihály és neje Molnár Rózália, Ferencz Ignác (marosi) és neje Pál Erzsébeth, Ferencz Lajos (marosi) és neje Kovács Márczella, Ferencz Simon Dénes és neje Gál Erzsébet, Ferencz Alajos Ignác és neje Balla Viktória, Kovács Aron és neje Ferencz Ágnes s gyermekei Kovács Erzsébeth férj. Farkas Ignácné, Kovács József, Kovács József, Kovács Józsefné, Kovács Terézia, Ferenczi Mártonné, Kovács Tekla, András Ágostonné, Lázár Mihály és neje Dénes Anna s gyermekei: Lázár István, Lázár András és Lázár Péter	2	322	Illetmény után	3853	6798814	2	653
857	3673	Eröss István	7	00	Illetmény után	12253	6798814	7	1053
858	3677	Simon Dénes Ferencz		173	Illetmény után	189	6798814		189
859	3686	Buzás Péter Antal	14	265	Illetmény után	24796	6798814	15	796
860	3689	Solyom Mihály Ignác	29	1443	Illetmény után	52338	6798814	32	1138
861	3691	Nagy György Imre és neje Koós Julianna	6	98	Illetmény után	10609	6798814	6	1009
862	3692	Nagy Veronika	2	1075	Illetmény után	4678	6798814	2	1478
863	3696	Lázár Ágoston kk., Lázár Rózália kk., Lázár Mária kk., Lázár Ferencz kk.	16	00	Illetmény után	28005	6798814	17	805
864	3723	Simon János Ágostoné	7	1242	Illetmény után	13612	6798814	8	812
865	3724	Simon István Ágostoné	7	1242	Illetmény után	13611	6798814	8	811
866	3725	Elekes Máté és neje Bajkó Viktória	9	334	Illetmény után	16118	6798814	10	118
867	3728	Kovács Lajosné szül. Szabó Mária	7	587	Illetmény után	12895	6798814	8	95
868	3731	Ferenczi Máté Ignác	12	32	Illetmény után	21039	6798814	13	239
869	3732	Solyom Antal és neje Solyom Viktória		1232	Illetmény után	1348	6798814		1348
870	3733	Dénes István Péter		856	Illetmény után	937	6798814		937
871	3738	Solyom Péter Péter és Kozma Borbála		1016	Illetmény után	1111	6798814		1111
872	3739	Pál Lajos Ignác		497	Illetmény után	544	6798814		544
873	3741	Madaross Sándor Alberté I/2, Lukács Antal I/2	1	729	Illetmény után	2548	6798814	1	948

Sor- szám	Telek- könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-6l	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-6l
874	3742	Czirriák András	1	749	Illetmény után	2570	6798814	1	970
875	3743	Kolcsár Jánosné szül. Koós Anna	9	388	Illetmény után	16178	6798814	10	178
876	3744	András Antal	2	1009	Illetmény után	4605	6798814	2	1405
877	3745	András Antalné szül. Kovács Borbála		399	Illetmény után	437	6798814		437
878	3746	Elekes József, Elekes Ignác	4	786	Illetmény után	7862	6798814	4	1462
879	3747	Szabó Márczella férj. Solyom Ágostonné	11	377	Illetmény után	19668	6798814	12	468
880	3751	Elekes János Andrásé	1	1399	Illetmény után	3279	6798814	2	79
881	3752	Elekes János György	2	1111	Illetmény után	4716	6798814	2	1516
882	3753	András Antalné szül. Kovács Borbára		1162	Illetmény után	1271	6798814		1271
883	3755	Gál Mihály	1	417	Illetmény után	2207	6798814	1	607
884	3756	Gránca Mihály és neje Kalányos Katalin		729	Illetmény után	798	6798814		798
885	3758	özv. Barabás Ambrusné szül. Koós Lj???		552	Illetmény után	604	6798814		604
886	3759	Korondi Józsa Antal		264	Illetmény után	289	6798814		289
887	3761	özv. Szöcs Istvánné szül. Erzsény Anna		824	Illetmény után	901	6798814		901
888	3765	Kovács Ignác Józsefé		770	Illetmény után	843	6798814		843
889	3767	Nagy Ambrus és neje Solyom Juliánna		1113	Illetmény után	1217	6798814		1217
890	3768	Mihálydeák Lajos legifjabb és neje Ambrus Veronika	1	1366	Illetmény után	3245	6798814	2	45
891	3771	Fákó Ambrus és neje Ferenecz Erzsébeth	6	185	Illetmény után	10705	6798814	6	1105
892	3772	Solyom János ifj. és neje Elekes Józsefa		190	Illetmény után	208	6798814		208
893	3773	Dénes Máté Mihályé, Ferenecz Magdó férj. Dénes Mihályné	1	624	Illetmény után	2433	6798814	1	833
894	3775	Elekes Albert és neje Mihálydeák Trézsia		1502	Illetmény után	1642	6798814	1	42
895	3777	Pál Bertalan		360	Illetmény után	394	6798814		394
896	3779	Jakabfi János		486	Illetmény után	532	6798814		532
897	3780	Jakab Sándor	4	1561	Illetmény után	8709	6798814	5	709
898	3781	Pál Erzsébeth férj. Máté Alajosné	1	1074	Illetmény után	2925	6798814	1	1325
899	3782	Ferenecz István		704	Illetmény után	770	6798814		770
900	3783	Gyergyóújfalvi községi tanító	5	1198	Illetmény után	10063	6798814	6	463
901	3784	Gyergyóújfalvi gör. kath. lelkészi hivatal		635	Illetmény után	695	6798814		695
902	3785	Gyergyóújfalvi gör. kath. tanítói hivatal		318	Illetmény után	348	6798814		348
903	3786	Elekes József (vadász)		200	Illetmény után	219	6798814		219
904	3787	Kovács János (sánta)		200	Illetmény után	219	6798814		219
905	3788	Miklós Antalné		200	Illetmény után	219	6798814		219
906	3789	Deák Márton Erzsébeth		200	Illetmény után	219	6798814		219

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Sor-szám	Telek-könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-öl	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-öl
907	3790	Dobondi Tamás		200	Illetmény után	219	6798814		219
908	3791	Kalányos György		200	Illetmény után	219	6798814		219
910	3792	Fodor Ferencz		200	Illetmény után	219	6798814		219
911	3793	Kovács Márton		200	Illetmény után	219	6798814		219
912	3784	Buzás Alajos		200	Illetmény után	219	6798814		219
913	3795	Buzás Mihály		200	Illetmény után	219	6798814		219
914	3796	Elekes Pál		200	Illetmény után	219	6798814		219
915	3797	Pepelus Gábor és neje Urzika Mária		901	Illetmény után	985	6798814		985
916	3798	Ifj. Solyom Dávid		673	Illetmény után	736	6798814		736
917	3799	Fákó István Mihályé és neje Lázár Regina	8	803	Illetmény után	14881	6798814	9	481
918	3800	Lázár János Jakabé és neje Sipos Anna 3/6, Lázár János 1/6, Lázár János Jánosé 1/6, Lázár Anna 1/6	21	1102	Illetmény után	37962	6798814	23	1162
919	3801	Király Salamon és neje Borka Juliánna, Király Emerenczia férj. Balla Jánosné (alsó), Király Ferencz és neje Bodó Márczella, Király Rózália özv. Lázár Mártonné s gyermekei: Lázár Juliánna férj. Barabás Lajosné, Király Rózália férj. Bajkó Lajosné Gáboré, Király Viktória férj. Simon Ambrusné, Király István, Király Sándor, özv. Király Józsefné szül. Bodó Ágnes, Király István, Király Verónika, Király Mária		1343	Illetmény után	1468	6798814		1468
920	3802	Ferenczi István és neje Kovács Anna, Kovács Péter, Kovács János, Kovács Ignác Imréné, Kovács István J. és neje Gergely Juliánna, Kovács Áron és neje Ferencz Ágnes özv. Király Sándorné szül. Kovács Ágnes s gyermekei: Király Ambrus, Király Ferencz, Bajkó Lajos Gáboré és neje Király Terézia, özv. Lázár Mártonné szül. Király Rózália, Király Sándor, Lázár Juliánna, Barabás Jánosné és Kovács Péter Imréné	1	982	Illetmény után	2824	6798814	1	1224
921	3803	Ristina Ágostonné szül. Csobotár Juliánna, Csobotár Paraschina, Csobotár Erzsébet	1	437	Illetmény után	2229	6798814	1	629
922	3805	Elekes János Trézsié (Zsiga)		539	Illetmény után	590	6798814		590
923	3806	Dénes Lajos és neje Barabás		739	Illetmény után	809	6798814		809

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Sor- szám	Telek- könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	--öl	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	--öl
		Viktória							
924	3807	Elekes Agostonné szül. Kozma Viktória		1325	Illetmény után	1448	6798814		1448
925	3813	Molnár Sándor Ignáczé	9	1448	Illetmény után	17337	6798814	10	1337
926	3814	Molnár János és neje Bányász Juliánna		839	Illetmény után	918	6798814		918
927	3817	Ifj. Gál János	3	00	Illetmény után	5251	6798814	3	451
928	3825	Nagy Antal Antalé és neje Csiki Anna		342	Illetmény után	374	6798814		374
929	3830	Ifj. Csiki András	8	666	Illetmény után	14733	6798814	9	333
930	3831	Deák András		892	Illetmény után	975	6798814		975
931	3850	Elekes Máté Sándoré		650	Illetmény után	711	6798814		711
932	3857	Molnár Lajos Mihályé	13	1367	Illetmény után	24250	6798814	15	250
933	3864	Ambrus Márton	2	237	Illetmény után	3761	6798814	2	561
934	3885	Kovács András	1	103	Illetmény után	1862	6798814	1	262
935	3887	Elekes Alajos Rozáliájé	10	1054	Illetmény után	18657	6798814	11	1057
936	3895	Szabó Imre és neje Elekes Veronika	12	1269	Illetmény után	22393	6798814	13	1593
937	3905	Koós Antal	3	959	Illetmény után	6300	6798814	3	1500
938	3919	Szőcs Péter		800	Illetmény után	875	6798814		875
939	3922	Solyom János	2	687	Illetmény után	4252	6798814	2	1052
940	3930	Erszény Demeter és neje Molnár Mária		894	Illetmény után	977	6798814		977
941	3934	Kovács Erzsébet férj. Nagy Antalné	5	331	Illetmény után	9115	6798814	5	1115
942	3940	Elekes Köllő Márton		978	Illetmény után	1070	6798814		1070
943	3941	Kozma Borbára férj. Solyom Péterné		505	Illetmény után	553	6798814		553
944	3946	Deák Sándor 4/8, Solyom János 1/8, Solyom Rozália 1/8, Solyom Viktória 1/8, Solyom Anna 1/8	1	800	Illetmény után	2625	6798814	1	1025
945	3952	Erszény Péter Demeteré kk.	11	988	Illetmény után	20335	6798814	12	1135
945a	3955	Molnár András	6	766	Illetmény után	11341	6798814	7	141
946	3958	Egyed Lajos		525	Illetmény után	575	6798814		575
947	3969	Solyom Józsefné szül. Elekes Juliánna		106	Illetmény után	663	6798814		663
948	3972	Huszár István kk., Huszár Imre kk., Huszár Ignác kk., Huszár Róza kk., Huszár Anna kk.	32	644	Illetmény után	56716	6798814	35	716
949	3983	Mihálydeák Ambrus Lajosé és neje Nagy Anna, Mihálydeák Tamás		1046	Illetmény után	1145	6798814		1145
950	3984	Miklós János és neje Bányász Rozália	2	974	Illetmény után	4567	6798814	2	1367
951	3985	Kozma József és neje Molnár Rozália		1578	Illetmény után	1726	6798814	1	126
952	3987	Elekes Antal Antalé	1	1534	Illetmény után	3427	6798814	2	227
953	3991	Balla József	2	131	Illetmény után	3645	6798814	2	445

Sorszám	Telek-könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-01	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-01
954	4001	Baricz Lajos		994	Illetmény után	1087	6798814		1087
955	4009	Huszár János Istvánné		39	Illetmény után	43	6798814		43
956	4015	Baróti János		1508	Illetmény után	1649	6798814	1	49
957	4031	Kozma János, Kozma Alajos, Kozma Sándor, Egyed Márton és neje Márton Luszia és Mihálydeákpál Márton		1189	Illetmény után	1300	6798814		1300
958	4041	Elekes Márczella, Elekes Juliánna, Elekes Alajos, Elekes Erzsébeth kk, Elekes József kk, Elekes Verónika kk.	5	1057	Illetmény után	9909	6798814	6	309
959	4066	Barabás Sándor és neje Molnár Rozália	5	954	Illetmény után	9795	6798814	6	195
960	4076	Józsa Mihály		675	Illetmény után	739	6798814		739
961	4089	Máté Ferencz (csendőr) és neje Csiki Tekla		1158	Illetmény után	1266	6798814		1266
962	4106	Kolumbán Lajos		1580	Illetmény után	1728	6798814	1	128
963	4107	Oláh József és neje Simon Anna		40	Illetmény után	44	6798814		44
964	4108	Király István, Király Sándor, özv. Király Józsefné szül. Bodó Ágnes	1	1329	Illetmény után	3204	6798814	2	04
965	4112	Pál Ferencz és neje Kozma Márczella	1	189	Illetmény után	1957	6798814	1	357
966	4113	Ferencz János és neje Dénes Rozália	3	831	Illetmény után	6159	6798814	3	1359
967	4120	Solyom János (marosi)		724	Illetmény után	791	6798814		791
968	4126	Bodó Pál		536	Illetmény után	587	6798814		587
969	4127	Bajkó Imre és neje Elekes Erzsébet		757	Illetmény után	828	6798814		828
970	4135	Elekes Ambrus Ferenczé		467	Illetmény után	512	6798814		512
971	4136	Elekes Ágoston Ferenczé	1	534	Illetmény után	2334	6798814	1	734
972	4138	Pál Ambrus Jánosé		259	Illetmény után	284	6798814		284
973	4139	Pál Imre Jánosé	1	725	Illetmény után	2544	6798814	1	944
974	4141	Molnár Lajos id. kinek neje Solyom Tekla		911	Illetmény után	996	6798814		996
975	4144	Pál János Józsefé	2	1517	Illetmény után	5161	6798814	3	361
976	4148	Deákmárton Alajos és neje Solyom Tekla		1205	Illetmény után	1318	6798814		1318
977	4149	András Alajos Istváné	4	118	Illetmény után	7131	6798814	4	731
978	4155	Elekes József, Elekes Erzsébeth, Elekes Mária, Elekes Anna	3	232	Illetmény után	5505	6798814	3	705
979	4156	Elekes József		1046	Illetmény után	1145	6798814		1145
980	4163	Bajkó Juliánna		525	Illetmény után	575	6798814		575
981	4171	Elekes József Mihályé		795	Illetmény után	869	6798814		869
982	4172	Simon Antal és neje Balla Rozália		1263	Illetmény után	1381	6798814		1381
983	4176	Máté Lajos Sándoré	7	379	Illetmény után	12667	6798814	7	1467
984	4178	Mihálydeák Ferencz	5	139	Illetmény után	8905	6798814	5	905

Sorszám	Telek-könyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-öl	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-öl
985	4180	Barabás András Pálé, Barabás Alajos Pálé, Barabás István Pálé	29	218	Illetmény után	50999	6798814	31	1399
986	4185	Erszény András	2	00	Illetmény után	3501	6798814	2	301
987	4198	özv. Balla Sándorné, szül. Mátyás Rozália 2/3, Balla Sándor	2	874	Illetmény után	4458	6798814	2	1258
988	4203	Simon Ambrus	16	766	Illetmény után	28846	6798814	18	46
989	4205	Elekes Erzsébet férj. Czirják Mihályné (alsó)	3	912	Illetmény után	6248	6798814	3	1448
990	4208	Elekes Tekla férj. György Józsefné	3	911	Illetmény után	6247	6798814	3	1447
991	4209	Elekes Márczella	3	911	Illetmény után	6247	6798814	3	1447
992	4210	Koós Mihály és neje Mihálydeák Józsefa		1000	Illetmény után	1094	6798814		1094
993	4214	Bányász Agoston		1418	Illetmény után	1550	6798814		1550
994	4215	Barabás András és neje Fejér Juliánna		1305	Illetmény után	1427	6798814		1427
995	4216	Hunyadi Ignác és neje Simon Rozália	6	1560	Illetmény után	12211	6798814	7	1011
996	4222	Bányász Ambrus		970	Illetmény után	1061	6798814		1061
997	4230	Elekes Zsiga János 1/2, Elekes Rozália, Elekes János, Elekes Veronika, Elekes Zsiga Jánosé és Elekes István 1/2	2	1043	Illetmény után	4642	6798814	2	1442
998	4236	Pál Erzsébet férj. Ilj. Gergely Ignáczné	4	533	Illetmény után	7584	6798814	4	1184
999	4237	Gergely Mihály	4	533	Illetmény után	7584	6798814	4	1184
1000	4239	Gergely Veronika férj. Molnár Antalné	1	597	Illetmény után	2403	6798814	1	803
1001	4241	Gergely József idős	2	520	Illetmény után	4070	6798814	2	870
1002	4242	Miklós János	7	1172	Illetmény után	13536	6798814	8	736
1003	4243	Miklós Juliánna kisk., Miklós Sándor kisk.	8	1572	Illetmény után	15723	6798814	9	1323
1004	4249	Erszény István és Erszény Anna	9	1000	Illetmény után	16848	6798814	10	848
1005	4251	Simon János és neje Tofán Borbára		985	Illetmény után	1077	6798814		1077
1006	4261	Antal István és neje Simon Terézia		1272	Illetmény után	1391	6798814		1391
1007	4262	Hunyadi János és neje Kozma Juliánna	1	232	Illetmény után	2004	6798814	1	404
1008	4263	András Antalné szül. Gáspár Rozália	1	1412	Illetmény után	3293	6798814	2	93
1009	4265	Ferenecz Ferencz és neje Székely Erzsébet	3	115	Illetmény után	5377	6798814	3	577
1010	4266	Koós Juliánna férj. Kovács Péterné, Kovács János, Szabó Ferenecz Ignáczé	5	46	Illetmény után	8803	6798814	5	803
1011	4278	Kovács István	1	504	Illetmény után	2301	6798814	1	701
1012	4279	Molnár Mária férj. Solyom	10	0	Illetmény után	17504	6798814	10	1504

Sorszám	Telekkönyvi sz.	Tulajdonos neve	Hold	-01	Telekkönyvi terület	Arány hányada	A tört nevezője	Hold	-01
		Ágostonné							
1013	4282	Elekes Lajos, Elekes János Lajosé, Elekes Tekla	8	1033	Illetmény után	15134	6798814	9	734
1014	4283	Márton Péter és neje Mihálydeák Anna		1531	Illetmény után	1674	6798814	1	74
1015	4290	Dénes István Péteré	3	691	Illetmény után	6007	6798814	3	1207
1016	4291	Dénes Teréz férj. Péterdeák Ágostonné	2	800	Illetmény után	4377	6798814	2	1177
1017	4297	Eránosz Miklós	2	0	Illetmény után	3502	6798814	2	302
1018	4300	Kovács Dénes Jánosé 1/5, Bányász Lajos Jánosé 3/5, id. Dénes Imre 1/5	56	1003	Illetmény után	99118	6798814	61	1518
1019	4312	Barabás Károly és neje Dénes Erzsébet	1	351	Illetmény után	2134	6798814	1	534
1020	4314	Vákár Lajos		335	Illetmény után	367	6798814		367
1021	4316	Boltrez Ferencz		200	Illetmény után	219	6798814		219
1022	4320	Elekes Imréné szül. Péterdiák Kriska	1	791	Illetmény után	2615	6798814	1	1015
1023	4321	Kalamár Ignác	3	801	Illetmény után	6128	6798814	3	1328

A gyergyóújfalvi közbirtokosságnak saját alapszabályzata volt, mely meghatározta működési keretét. Minden közbirtokos földterülete után kapta a szavazati jogot: egy hold területi részesedés egy szavazati jogot jelentett. A közbirtokosság intézménye kizárt a közösségen belüli minden magántulajdonra való törekvést: „...*egyetlen közbirtokos sem jogosult közbirtokossági illetményei alapján a közbirtokossági vagyona vonatkozólag egyéni tulajdon - vagy birtoklási jogot gyakorolni, nevezetesen: területeket elzárni, az erdőből fát vágni, engedély nélkül állatait a legelőre kihajtani stb.*”¹

A birtokosság évente egy rendes közgyűlést tartott, de az igazgatótanács a szükséghez képest rendkívüli közgyűlést is összehívhatott. A közbirtokosság tagjainak összejövetelein a gyergyószentmiklósi járásbírószék vezető bírója, vagy az általa kiküldött járásbíró elnökölt. A gyűlés csak akkor volt határozatképes, ha a résztvevők a közbirtokosságnak legalább a felét képviselték. Az alapszabály módosításáról, a közös erdők kitermelésre való eladásáról, vagyoncseréről, vagy a közbirtokosság vagyonának megcsonkításáról határozatot csak úgy hozhattak, ha a gyűlésen részt vett a tagoknak több mint a fele, akik az arányjogok több mint 2/3-ával rendelkeztek.

A közbirtokosság legfőbb szerve a közgyűlés volt a következő hatáskörrel: megválasztotta az öt tagból álló igazgatótanácsot (hároméves időtartamra), valamint a felügyelő bizottsági három rendes és póttagot, jóváhagyta vagy elutasította a fenti szervek évi és pénzügyi jelentéseit, a követ-

¹ Közbirtokossági statútum.

kező évre szóló bevételi és kiadási költségvetést, döntött az alapszabályzat esetleges módosításáról, megszerkesztette, módosíthatta vagy kicserélhette az erdészeti üzemtervet, megállapíthatta az igazgatótanács tagjainak javadalmazását oly módon, hogy az ne haladja meg az évi jövedelem 10 százalékát, meghatározta a közmunkák természetét és végrehajtásának sorrendjét, döntött a tiszta jövedelem felhasználásáról.

A közbirtokosságot a közgyűlések közötti időszakokban az igazgatótanács vezette. Ennek élén az elnök állt, aki összehívta a tanács gyűléseit, valamint a birtokosság rendes és rendkívüli közgyűléseit, ő volt az aki végrehajtotta a közgyűlés határozatait, ő képviselte a közbirtokosságot a hatóságok előtt.

Munkájában az elnököt az alelnök segítette, aki az elnök távollétében ellátta az elnöki teendőket is.

Az igazgatótanács harmadik tagja a titkár volt. Az ő feladatkörébe tartozott a levelezés, valamint a jegyzőkönyvek vezetése: nyilvántartást vezetett és felelt a közbirtokosság irattáráért.

A közbirtokosság pénzügyeit és költségvetését a pénztáros vezette. Ő készítette el a havi és évi számadásokat, őrizte a közösség pénzállományát.

A gazda vezette a birtokosság összes gazdasági munkáját, őrizte a határjelekről vezetett nyilvántartást, pótolta a határ jelzésére szükséges cölöpöket, eszközöket, illetve készülékeket s gondoskodott ezek javításáról is. Ellenőrizte a közbirtokosság erdőőreit, alkalmazta a közgyűlés vagy az igazgatótanács által elrendelt munkálatokhoz a munkásokat, beosztotta a közbirtokosokat a közmunkára és meghatározta a munkálatok időpontját.

Az igazgatótanács tevékenységét a három rendes és három póttagból álló felügyelő bizottság ellenőrizte. Ezek nem lehettek a közbirtokosság tisztségviselői, sem pedig az elnök rokonai. Kötelességük volt három hónaponként megvizsgálni a közbirtokosság könyveit, havonta egyszer ellenőrizni a pénztárt, valamint a tagoknak a közgyűlésen való megjelenését. Megvizsgálták az igazgatótanács által készített költségvetés-tervezetet és a gyűlés előtt nyolc nappal jelentést tettek róla. A költségvetés tervezetről bizottságilag határoztak, de előbb mindegyik tag személyesen megtette jelentését. A felügyelő bizottság ellenőrizte a közbirtokosság kiadásait: az állami erdőkezelés költségeit, az erdőőrzéssel járó kiadásokat, az újraerdősítési és a dologi költségeket (kiszállási és irodaköltségek, valamint a tiszta jövedelem elosztását a közbirtokosok között).²

Kik voltak a gyergyóújfalvi közbirtokosság igazgatótanácsának és felügyelő bizottságának tagjai? Bár adataink igen hiányosak, mégis lehető-

² Uo.

ségünk van a falu társadalmában és közéletében fontos szerepet játszó személyek nevesítésére.

1902-ben Kocsis A. Sándor volt a közbirtokosság elnöke, a jegyző (titkár) pedig Nagy Albert.³ Két évtized múlva 1923-ban Molnár Lajos állt a közbirtokosság élén, a titkári feladatkört Lázár Imre töltötte be.⁴ A közbirtokosság vezetésében jelzett szerepkörüket 1928-ban is megtartották. A következő esztendőben erdőgazdaként Bányász Andrást említették.

A közbirtokossági jegyzőkönyvek az igazgatótanácsok megválasztásáról is tudósítanak. Ilyen választásra került sor az 1929. április 2-i közgyűlésen. Ezen a választáson Szántó András és Ferenczi Márton indítványai között kellett választani. Mivel a közgyűlés a választásokat nem tudta egyhangúlag megejteni, a gyűlésvezető járásbíró névszerinti szavazáshoz folyamodott. A bizalmi férfiak által levezetett választás eredménye a következőképpen mutatott:

– Igazgatótanácsai tagok: Molnár Lajos, Egyed József, Gál Péter Sándoré, Kovács Sándor Ignácé és Lázár Sándor Mátéé.

– Felügyelő bizottsági tagok: Molnár Antal gépes, Molnár János, Bányász András, Ferenczi Lajos, Jánosy Márton, Ferenczi József Istváné, Egyed Ferencz, Ferenczi József Mihályé, Sólyom István ács, Dénes Imre Imréé, Deák Márton Ignácé, Pál Imre Jánosé, Elekes J. Máté, Nagy György, Elekes J. Márton, Sólyom Márton, Sólyom József Péteré, Pál Ambrus V., Sólyom Péter Jánosé, Mihálydeákpál József, Deák János, Sólyom József ács, Sólyom István Ferenczé, András Imre Mátyásé.

Az elnök tehát továbbra is Molnár Lajos maradt.⁵ Molnár Lajosnak és társainak az 1932. június 13-i választásokon is sikerült megőrizniük vezető szerepük a közbirtokosság élén. A vezetőváltás az 1935. augusztus 26-i közgyűlésen valósult meg. Ekkor a közgyűlés Bányász Sándort, Nagy Ferencet, Gál Lajost, Barabás Antalt és Bányász Györgyöt választotta meg az igazgatósági tagoknak, míg a felügyelő bizottságot Bányász András, Kovács Sándor és Elekes J. Márton alkották. Elnöknek Bányász Sándort választották.⁶

Az 1936. június 28-i közgyűlés jegyzőkönyvéből megtudjuk, hogy az 1935-ös évi választás-törvényességét megkérdőjelezte Molnár Antal, Dénes Imre, Huszár Ignác és Nagy Ágoston, akik a gyergyószentmiklósi járásbíróshoz fordultak. A bíróság elutasító végzése után Molnár Antal és Molnár Lajos a csikszeredai törvényszékhez fellebbeztek. Folyamodványukat azonban itt is visszautasították. Válaszképpen az új igazgatótanács zavaros pénzkezeléssel és hiánnyal vádolta a régi vezetőséget: „A régi igaz-

³ Gyergyó, 1902. október 26.

⁴ Csikszereda. Állami Levéltár F. 143 D. 287.

⁵ Gyergyóújfalu. Községi Levéltár. Közbirtokossági jegyzőkönyv.

⁶ Uo.

gatóság a pénztárkezelést, számadási iratokat áttekinthető módon nem állította össze – olvashatjuk a közbirtokossági jegyzőkönyvből – és hogy az legalább iratszerűleg áttekinthető és átvehető legyen, az új igazgatóság segédkezésének igénybevételével kellett elvégezni, illetve annyira befejezni, hogy a pénztári egyenleg megállapítható legyen: a pénztári akták az 1933 évi és az azelőtti számadási iratokat miután azon számadások a közgyűlés által jóváhagyattak, csak számszerűleg vettük át. Az 1936 évi pénztári aktáknak a pénztárkönyvekbe történt bevezetése és lezárása után 1936 év május 26-án az állapot a következő:

Bevétel 1-10 f. szám alatt	107730 lej
Kiadás 1-103 f. szám alatt	121426 lej

E szerint túlkiadás mutatkozik 13696 lej, mely pénztári állapotra az átadó igazgatóság kijelenti, hogy az nem fedí a valóságot mert ők a közbirtokosságnak kölcsönt nem adtak és így kifizetett túlkiadás sem lehet, s éppen ezért kéri az átvevőt, hogy a bevételeket 1932-ig visszamenőleg vizsgálja felül.”⁷

A közgyűlés György Géza szakértőt bízta meg a számadások felülvizsgálatával, melynek tartalmáról az 1937. március 7-i jegyzőkönyvben a következőket olvashatjuk: „A szakértő véleménye szerint a régi igazgatóság a pénztárnaplóba nem vételezett be 179.429 lejt, ezen összegből a régi igazgatóság közgyűlés jóváhagyása nélkül 63.350 lejt adott kölcsön különféle egységeknek. Úgy a szakértő, mint az 1936 június 28-i közgyűlés határozata alapján, Molnár Lajos volt elnök és Elekes J. János volt pénztárnok felelősek anyagilag is a hiányzó- és kölcsön adott összegekért. Az elnök jelenti, hogy a 63.350 lej kölcsönökből az adósok 5.600 lejt készpénzben visszafizették és 5.500 lejre pedig váltót adtak. Elekes J. János volt pénztárnok 20.000 lejt igazolt le nyugtákkal, melyből pénzü is fizetett le. Molnár Lajos volt elnök 5.300 lejt fizetett készpénzben. A még hiányzó összegekért Molnár Lajos és Elekes J. János külön-külön váltót adtak. Bányász Sándor kb. elnök kéri a gyűlést a fentiek tudomásául vételére és határozatot kér az adott két váltónak kitöltésére vonatkozóan.”⁸

A közgyűlés a hiányzó összegek elszámolására 3 havi időt adott, melyeknek lejártá után, a nem fizetés esetén a váltók kifizetendőkké válhattak.

Mint láthattuk, a közbirtokossági tagság igen nagy figyelemmel követte a költségvetési számadásokat. A bevételeket és a kiadásokat az 1927-es

⁷ Uo.

⁸ Uo.

esztendőitől követhetjük nyomon a királyi diktatúra időszakáig, melyek értéke az említett időszakban a következőképpen alakult:⁹

1927-ben	- bevételek	1.110.900 lej 30 bani
	- kiadások	964.054 lej 81 bani
	- maradvány	146.845 lej 49 bani
1928-ban	- bevételek	1.857.273 lej 49 bani
	- kiadások	1.541.557 lej 26 bani
	- maradvány	315.716 lej 23 bani
1929-ben	- bevételek	1.591.037 lej
	- kiadások	1.404.188 lej
	- maradvány	186.849 lej
1930-ban	- bevételek	1.368.656 lej
	- kiadások	1.135.070 lej
	- maradvány	233.586 lej
1931-ben	- bevételek	1.007.347 lej
	- kiadások	713.025 lej
	- maradvány	294.322 lej
1932-ben	- bevételek	374.270 lej
	- kiadások	343.590 lej
	- maradvány	30.680 lej
1933-ban	- bevételek	347.009 lej
	- kiadások	389.233 lej
1936-ban	- túlkiadások	42.224 lej
	- bevételek	511.103 lej
	- kiadások	419.872 lej
	- maradvány	91.231 lej

⁹ Uo.

Az 1934-35-ös esztendőben vitatottá vált a költségvetés, amit Molnár Lajos ellenségei igencsak kihasználtak, s mindez 1936-ban új vezetőség megválasztásához vezetett. Bányász Sándor, az új közbirtokossági elnök sem volt könnyebb helyzetben az 1939. április 23-i közgyűlésen, ahol egy bizottság kinevezését volt kénytelen indítványozni a számadások átvizsgálására, arra hivatkozott, hogy „lehetetlen átvizsgálni és jóváhagyni vagy elutasítani egy olyan számadást mit a közgyűlés nem ismer.”¹⁰

A statútum szerint a közbirtokosság pénzügyeit és költségvetését a pénztáros vezette. Gyakran előfordult, hogy a legfőbb hatóságok a közbirtokosságot olyan személyek alkalmazására kényszerítették, akiknek a tevékenysége munkaköri párhuzamosságot jelentett. Ilyen volt többek között a bukaresti „Szövetkezeti központ” 1928-as esztendei utasítása, Ioan Gábor könyvelő alkalmazásával kapcsolatban. A könyvelői munkálatokat azonban Györgypál József végezte, aki emellett a levelezéssel és az állam nyelvére való fordításokkal is foglalkozott. A tagság szerint azonban nincs szükség két hivatalnokra ugyanazon munka elvégzésére „mivel Györgypál József hajlandó átvállalni úgy a levelezést, mint a könyvelést.”¹¹

A közbirtokosság legfontosabb feladatköre az erdővédelem és a fakitermelés volt. A közbirtokossági erdők védelmére a közösség erdőőröket alkalmazott, akiknek nemcsak a szakvizsgát kellett letenniük, de egyben a közgyűlés jóváhagyását is el kellett nyerniük. Az 1937-es évi jegyzőkönyvből megtudjuk, hogy 1933-ban Bajkó Sándor nyugdíjazása és Deák József felmentése után Szöcs Józsefet illetve Elekes K. Jánost szerződtették erdőőrnek, akik a szakvizsgát sikeresen letették, a közgyűlés jóváhagyását mégsem nyerték el. Harmadik erdőőrnek Elekes Imrét alkalmazták. Az 1937. március 7-i közgyűlésen azonban kételyek merültek fel Elekes Imre és Szöcs József alkalmazásával kapcsolatban, akik az utóbbi két hónap alatt kétszer éltek vissza hatalmukkal. Konkrétan: „*Elekes Imre Bányász Lajost pofozta meg csúfosan és megrugdosta, majd belelökte az út sáncába és mikor Bányász segítség után kiáltott mindkét erdőőr elszaladt. Ezen esetet jelentette az erdészeti hivatalnak, de semmiféle intézkedés nem történt.*”¹² A másik munkaköri visszaélésről a következőket olvashatjuk: „*1937. év január hó 31 napján Szöcs József és Elekes Imre erdőőrök társaikkal Kovács Péter újfalvi lakost oly súlyosan verték meg, hogy az első segílyt nyújtó orvos 40 napos gyógyulási időre szóló bizonyítványt adott, míg kezelő orvosa 18 napnál további gyógyulási időre adott bizonyítványt.*”¹³

¹⁰ Uo.

¹¹ Uo.

¹² Uo.

¹³ Uo.

A közgyűlés az erdőőrök példás megbüntetését követelte. Az erőszakos fellépések kapcsolatban voltak a gyakori erdőkihágásokkal is. Ezért a közgyűlés igen magas faértéket és kártérítési díjat állapított meg a kártevőkkel kapcsolatban. Az 1929-33 közötti gazdasági válság, majd az ezt követő konverzió, a harmincas években lehetetlenné tette a falopások elkövetői elleni végrehajtási eljárást. Ezért a közbirtokosság közgyűlése 1936. június 28-án „hosszas vita és több hozzászólás után az 1932. év előtti kihágások faérték és kártérítési összegeket 50 % engedményben, 1932-től 1934-ig terjedő időbeni kártérítés és faértékek 25 % engedményben részesítette. A község az 1935-ös esztendőre már nem adott engedményt.”¹⁴

A közösség legfontosabb feladatkorét az erdőbirtokosság tulajdonában lévő fa kitermelése, a tagok között való elosztása, vagy pedig eladása jelentette. Mivel a gyergyóújfalvi közbirtokosság a jól működő erdőközösségek közé tartozott, a fa kitermelését saját igazgatásban oldotta meg és a tagok között az erdőjogok arányában osztotta ki. A közgyűlések jegyzőkönyvei igen sokatmondóak ebben a tekintetben. „Közgyűlés tekintettel arra, hogy a közbirtokosság költségvetésben hiány nincsen – olvashatjuk az 1929. november 4-i közgyűlés ide vonatkozó határozatában – azért egyhangúlag úgy határoz, hogy 1929/1930 évi tábla saját igazgatásban termeltesék ki és utasítatik Közbirtokossági elnökség arra, hogy az erre vonatkozó kérést az illető helyre terjessze be.”¹⁵ Hasonló határozatok fogalmazódtak meg a következő években is (1930. december 6-án, 1932. március 31-én, 1934. március 5-én, 1934. december 16-án) az 1930/31-es évi, az 1931/32-es esztendei, az 1933/34-es évi, illetve az 1934/35-ös esztendei táblákra vonatkozóan.¹⁶

Az 1936-os esztendőben az anyagi gondokkal küszködő közbirtokosság faeladásra kényszerült. „A közbirtokosság nagyon súlyos helyzetben van – olvashatjuk az elnök 1936. június 28-i előterjesztésében – ami pénz volna, az is kölcsön adva, vagy kötelezvénnel biztosítva, a pénztár üres és így a hátralék, illetve a folyó kiadások fedezésére vagy legelő területéről erdőeladást, vagy rendkívüli fahasználatot kér megszavazni.”¹⁷ A közgyűlés, bár elfogadta a legelő területek fakitermelését a szükséges kiadások fedezése céljából, mégis kötelezőnek tartotta 2000 köbméter fa kiosztását a tulajdonosok között. A közbirtokosság vezetősége a fafeldolgozó vállalatok számára is eladott vágterületet. A „Darvas és társa” nevű céggel a közösség két szerződést is kötött: az első szerződés alapján a közbirtokosság köteles ezen vágterület adóját megfizetni, a második szerződés szerint azonban a

¹⁴ Uo.¹⁵ Uo.¹⁶ Uo.¹⁷ Uo.

vállalatot terhelte ez a kötelesség, melynek értéke 1937-ig 123.000 lejre emelkedett. Az igazgatóság ekkor Márton András ügyvédet kérte fel az adó formájában megjelenő tartozás kiegyenlítésére. Végül is sikerült egyezsége jutni a „Darvas és társa” nevű vállalattal, amely végül is felvállalta az ügyvédi költségeket és az elmaradt adó fejében 92.000 lej kifizetését.¹⁸

Az erdészeti hatóságok gyakran korlátozták a közösség erdőfelhasználási jogát. 1939. április 23-án a titkár jelentéséből megtudjuk *„hogy az erdészeti hatóságok nem engedélyezték az 1938/39 évi vágterület famennyiségének természetbeni kiosztását, így tehát nyilvános árverésen fog értékesítődni.”* Ezért a korlátozásért a tagságot a legelőterületeken lévő erdőkből próbálták kárpótolni. *„Bányász Sándor indítványozza - olvashatjuk a jegyzőkönyvben - hogy amennyiben lehetséges ezen famennyiség 1/2 része értékesítődjön nyilvános árverésen, 1/2 része pedig a közbirtokosok között osztasson szét...”*¹⁹

Az erdőtulajdonhoz kapcsolódott a vadászati és a halászati jog is, melyet a gyergyószentmiklósi vadásztársulat bérelt évi 3000 lej hasznobérért. 1937. március 7-én Glauzert Vilmos és társa brassói lakosok 23.000 lej bért ígértek a vadászati és halászati jogért, melyet öt évre előre le akartak fizetni. A gyergyószentmiklósi vadásztársaság azonban továbbra is igényt tartott a vadászterületre, arra hivatkozva, hogy ők segítették elő a vadállomány növelését. A gyergyóújfalviak tőlük is 23.000 lej hasznobért követeltek a bérleti szerződés meghosszabbítása érdekében.²⁰

Az erdő nemcsak jövedelemforrást jelentett a közbirtokosság számára, hanem kötelezettségeket is. Ezek közé tartozott a csemeteültetés is, ami nem kis erőfeszítést igényel a közösség részéről. 1931 november 16-án a hagyományos csemetekertet el kellett költöztetni, mivel *„a csemetekert már régebbi idő óta ugyanazon a helyen van és a talaj már ki használtatott, részint pedig azért, mert a közelben víz nincsen, amivel szárazság idején a csemetétet öntözni lehetne.”*²¹

1939-ben a közbirtokosság területeket vásárolt a fenyőfaültetvények számára. Az 1939. április 23-i jegyzőkönyvből megtudjuk, hogy *„az igazgatóság csemetekert céljaira megvásárolta Koós Domokostól és Sándortól Fenyés - Fodor vész dűlőben lévő helyet 5500 lejért, kéri ezen vásár, valamint Szabó Márton és Pál István utódaival kötött bérletének és a szerződés jóváhagyását.”*²²

¹⁸ Uo.

¹⁹ Uo.

²⁰ Uo.

²¹ Uo.

²² Uo.

A közbirtokosság nemcsak erdő, hanem legelőközösséget is jelentett. Megszervezte a legeltetést, megállapította a tenyészdíjakat, a tenyészállatok és a bikák helyzetét. Gyergyóújfalu legelőterülete 1922-ben 3561 holdat tett ki,²³ ami a két világháború közötti időszakban is ki volt téve az elerdősödés veszélyének. A legelőtakarítás kritériuma szinte mindegyik közgyűlésen megfogalmazódott. „A közbirtokossági legelők nagy részben beerdősültek – olvashatjuk az 1930. május 25-i jegyzőkönyvben – és tekintettel arra, hogy a közbirtokossági tagok állatai legelő nélkül vannak (az elnök) kér intézkedést a legelők kitakarítására.”²⁴ Ugyancsak a legelőtakarítást szorgalmazta az 1932. május 31-i határozat is. Eszerint a közbirtokosság „elhatározza a kövespataki legelőn lévő fák értékesítését és az ebből folyó értéknek legelőjavításra fordítását oly formán, hogy a közbirtokossági tagok, mint legelőtársulati tagok a legelőjavítást saját maguk végezzék napi díjak mellett és ezen napidíjakból fizessék meg a közbirtokosságnak a közbirtokossági tagok terhére kirótt pótdát.”²⁵

A közösség nagyon szigorúan büntette a közmunka-megtagadást. „Azon egyének kik a közmunkát megtagadták - olvashatjuk az 1937. március 7-i határozatban - állataik pénzért sem fedezhetők.”²⁶ A közösség főleg arra törekedett, hogy a beerdősödő legelő területek bevételei csakis a legelőjavításra fordítsanak. Ezt a kritériumot az 1939. április 23-i jegyzőkönyvi határozatban is rögzítették: „Közgyűlés ... elrendeli, hogy a legelő területek bevételei csak a legelő feljavítására használtassanak fel, ne pedig az erdős területek kiadásaira, mivel birtokosságunk legelői nagyon elhanyagoltak, habár a lakosság fő jövedelmi forrása az állattenyésztés.”²⁷

A kettős fordulórendszer késői fennmaradása igencsak kedvezett az állattartásnak, hiszen a pihentetésre szánt termőföldön is állatokat legeltettek. 1932-ben a nyomásos gazdálkodás megszűnésével az állattenyésztés keretei tovább szűkültek, s ennek következtében a közbirtokosság is változtatott legeltetési módszerein. A legelőterületek a közbirtokosok közös használatban lévő magántulajdonát alkották, s ezért a legeltetési jog kapcsolatban volt az arányjogokkal. 1932-ben a közgyűlés a legeltetési jogot a következőképpen állapította meg:

- 12 hold arányjog után 2 db. lovat legeltethettek
- 10 hold arányjog után 2 db. 2 éven felüli szarvasmarhát legeltethettek
- 4 hold arányjog után 3 db. juhot legeltethettek
- 4 hold arányjog után 3 db. sertést legeltethettek.

²³ Csíkszereda. Állami Levéltár. F. 134. D. 282.

²⁴ Gyergyóújfalu. Községi Levéltár. Közbirtokossági jegyzőkönyv.

²⁵ Uo.

²⁶ Uo.

²⁷ Uo.

1937-ben a tenyészdíjakat már pénzben állapították meg, a következőképpen:

- tehenenként 20 lej és 3 kg zab
- 1 koca után 10 lej és 10 kg zab

„A díjak beszedése hágatáskor történik bárcával, míg a zabot összel a szokásos módon a tanácsosok gyűjtik össze az előjáróság segítségével” - olvashatjuk a jegyzőkönyvben.²⁸

A közbirtokosság hatáskörébe tartozott a tenyészállatok, főleg pedig a tenyészbikák gondozása is. Az 1937. március 7-i jegyzőkönyvből megtudjuk, hogy a „tenyészállatok gondozásának valamint gazdasági ellenőrzésének végzésére az igazgatóság egyik tagja bízatik meg, kit az igazgatóság jelöl ki, mely munkáért a tenyészalaptól egy bizonyos összeget kap.”²⁹ Ezen állatok elhelyezése is gondot okozhatott a közösségnek. 1939. április 23-án az elnök szerint „szükség volna egy telek megvételére azon bikák részére, melyeket a birtokosság nyár idején az erdőn tart, a legelőn lévő állatok számára.” Javaslatát azonban visszautasította a közgyűlés, és „egy megfelelő istálló bérbevezését határozza el.”³⁰

A közbirtokosság állattartásának a megszervezése külön költségvetést igényelt, melyet szintén csak a közgyűlés hagyhatott jóvá. Bár hiányosak a rendelkezésünkre álló tenyészalap számadások, ezek mégis a közbirtokossági legeltetés fontosságát bizonyítják:³¹

1925-ben	- bevételek	189.530 lej 38 bani
	- kiadások	111.612 lej 30 bani
	- maradvány	77.918 lej 08 bani
1926-ban	- bevételek	226.547 lej 51 bani
	- kiadások	208.853 lej 98 bani
	- maradvány	17.693 lej 53 bani
1927-ben	- bevételek	117.830 lej 53 bani
	- kiadások	107.376 lej 89 bani
	- maradvány	10.453 lej 64 bani

²⁸ Uo.

²⁹ Uo.

³⁰ Uo.

³¹ Uo.

1928-ban	- bevételek	212.463 lej 34 bani
	- kiadások	199.308 lej 58 bani
	- maradvány	13.154 lej 76 bani
1931-ben	- bevételek	249.691 lej
	- kiadások	236.194 lej
	- maradvány	13.497 lej
1932-ben	- bevételek	122.343 lej
	- kiadások	94.461 lej
	- maradvány	27.882 lej
1933-ban	- bevételek	60.670 lej
	- kiadások	35.832 lej
	- maradvány	24.838 lej

A harmincas évek második felében Gyergyóújfaluban is érződött a központi kormányzat offenzívája a székely közösség ezen autonóm intézménye ellen. A támadás burkolt volt, mivel a háttérben tevékenykedő *Prefektúra* a községet kényszerítette a támadásra. Az előljáróság 1141-936-os szám alatti átiratában követelte a tenyészállatok, illetve a legelők és a kaszálók átadását.³² A támadással szemben a közbirtokosság időhúzáshoz-, főleg pedig diplomáciához folyamodott. Az 1939. április 23-i határozatban az ésszerűség kritériumát szorgalmazva a birtokosság a következőket javasolta: „... A közbirtokosság bármely pillanatban kész ezeknek átadására ami azonban sem a község, sem a lakosság hasznára nem volna, mivel az említett ingatlanok jövedelme közel sem elegendő a tenyészállatok fenntartására. A számadásokból megállapítható, hogy ezen alap gondozásához a közbirtokosság évente 50-100.000 lejig segélyt adott. Abban az esetben ha a község átvonná az említett állatokat, kénytelen volna a lakosságot újabb adóval terhelni és miért, mikor a birtokosság a jelen állapotban hajlandó fedezni a hiányokat és ezzel a lakosság segítségét szolgálja?! A közgyűlés egy bizottság kiküldését határozza el, amely hivatva volna, hogy megállapítsa az említett alap jövedelmeit és hogy ezen jövedelem elégséges-e vagy nem, a tenyészállatok

³² Uo.

fenntartására. Ezen bizottság tagjaiként a község részéről a bírót és jegyzőt, a közbirtokosság részéről pedig Bányász Sándort, Barabás Antalt, Kozma Imrét és Molnár Antalt kéri fel.”³³ A tárgyalások ellúzódtak a bécsi döntésig, amikor is a közlegelők, kaszálók jogi helyzetéről szóló vita értelmetlenné vált.

A közbirtokosság számára jelentős jövedelmet jelentett a területén lévő kőbánya, illetve más épületek bérbeadása. 1935-ben az Edilitatea S.A. bérelte a kőbányát, azonban a 25.000 lejes évi haszonbérrel a birtokosság elégedetlen volt. Ezért a gyergyóújfalviak a szerződés megszüntetésére törekedtek, de a bérleti egyezmény felbontására irányuló törekvés igen költségesek bizonyult, mivel a perrel és az utazásokkal járó kiadások 1936. június 28-ig 40.000 lejbe kerültek. Ezért a közbirtokosság vezetősége megegyezésre törekedett a bukaresti vállalattal „a birtokosságnak megfelelő feltételek mellett.” A tagság azonban a szabályszerű árlejtés melletti haszonbérbeadáshoz ragaszkodott.³⁴

A gyergyóújfalvi közbirtokosságnak a tekerőpataki Molnár Ágostonnal is volt haszonbérleti szerződése. Az 1939. április 23-i jegyzőkönyvből megtudjuk, hogy az igazgatóságnak két személlyel volt szerződése, akik a kőért, vagononként 180 lejt fizettek.³⁵

Ha a kőbánya bérbeadása a vezetőség és a község akaratától függött, a volt szövetkezeti házzal kapcsolatos, 1936. április 23-án megkötött bérleti szerződés kényszercselekedet volt. A közgyűlés ide vonatkozó határozatából megtudjuk, hogy „a csendőrfelügyelőség által előírt azon feltétel, hogy a három év bérleti idő leteltével joga van ezen szerződést tovább meghosszabbítani a következő három évre, ezen pontra a közgyűlés határozata, tekintettel arra, hogy a Suseni-i község tervbe vette egy új községházat építtetni, nihelyt az megtörténik a házbérleti idő lejártnak tekintetik.”³⁶

A két világháború közötti időszakban a közbirtokosság olyan gazdasági erővel, főleg pedig pénzügyi lehetőségekkel rendelkezett, melyek a különböző pénzügyi intézetek, bankok és más szervezetek részére is lehetővé tették az igények megfogalmazását, a közösségi pénz egy részének, nálunk való elhelyezésével kapcsolatban. Ilyenszerű kezdeményezéssel találkozhatunk 1930. május 25-én dr. Gál Alajos részéről „a létesítés alatt lévő Földhitel intézetbe való részvények jegyzése végett.” A közgyűlés 250.000 lej értékű részvény jegyzését fogadta el.³⁷ 1935. május 5-én maga a Prefektus úr és a Román Szövetkezetek Nemzeti hivatala kényszerítette a

³³ Uo.

³⁴ Uo.

³⁵ Uo.

³⁶ Uo.

³⁷ Uo.

közbirtokosságot a kormány által kibocsátandó országfejlesztési kölcsön jegyzésére. A fenti utasításokkal kapcsolatban a közbirtokosság vezetősége a következő határozatokat hozta:

„1. *Jegyeztessenek át országfejlesztési kölcsönbe a közbirtokosság által letett erdősítési garanciában lévő pénzek, melyek jelenleg kitesznek 212.960 lej, mely összeg megfelel 242.000 lej értékű kölcsön jegyzésére.*

2. *A Fenyés, Hosszúbükk és Fodorvész nevű legelő területen lévő fák kitermelésére adassék engedély.*

3. *Az erdős területről rendkívüli kihasználásképpen a közbirtokosságnak 40 ha területre adassék fakitermelési engedély.”³⁸*

A fent említett feltételek mellett a közbirtokosság felvállalta az 500.000 lej névértékű kölcsön jegyzését az „Országfejlesztési kölcsönbe.”³⁹

A közbirtokosságnak közösségi használatban lévő vagyona nemcsak létbiztonságot jelentett a gyergyóújfalviak számára, hanem egy olyan gazdasági környezetet, mely lehetőségei szerint támogatta az egyéni rászorultakat, illetve a segélyre kényszerülő közösségi szervezeteket. Az 1928 és 1939 közötti időszak jegyzőkönyvei igen sokatmondóak ennek a szociális - kulturális feladatkörnek betöltése szempontjából. Talán ezért is tartjuk kötelezőnek ezen segélyek szelektív felsorolását:⁴⁰

- 1928. május 21: 10.000 lej segély, a gyergyószentmiklósi görögkeleti templom építésére

- 1929. november 28:

a.) Chiorean Sándor erdőőr építkezés céljaira 70 köbméter fát kér. A Mihálypataki erdőrészből építkezésre 35 köbméter fát kap.

b.) Bányász Imre összes gazdasági épületei a nyáron leégtek. A közbirtokosság 60 köbméter fával segítette a Mihálypataki erdőrészből.

c.) Márton Györgynek az erdőn lévő gazdasági épületei leégtek. Ezért a Mihálypataki erdőrészből 20 köbméter fában részesül.

d.) Stratuleți Paldău gazdasági felügyelő 50 köbméter fát kér építkezés céljaira, de csak 25 köbméter faadományban részesül.

- 1929. december 4:

a.) Szabó György nevét viselő alapítványnak, a gyergyószentmiklósi árház részére 5000 lej segélyt adományozott.

b.) Bányász Péter építkezés céljaira 35 köbméter fát kapott.

c.) Blénessy Ede építkezés céljaira a legelő területéről 15 köbméter fában részesül.

³⁸ Uo.

³⁹ Uo.

⁴⁰ Uo.

d.) Lázár Péter, Koós Imre Mihályé, Elekes Köllő Márton 15 köbméter fát kapnak a széltörött fákból.

e) Mihálydeák Mártonnak a közösség 15 köbméter fát szavaz meg.

-1930. május 25:

Ferenczi Péter, Elekes Józsa Albert, Ferenczi András, özvegy Újlaki Alajosné és Ferenczi János építkezés céljaira 8-8 köbméter fagesztélyben részesültek a legelőkön erdős területről, illetve a széldöntött fákból.

-1930. december 6:

Építkezésre alkalmas fát kérnek a következő közbirtokosok: Solyom János, Dénes Péter, Egyed József, Gergely József, Solyom János Imréné, György Antal, Bodó Ferenc, Máté Ignác, Péter Miklós, Elekes István, Elekes Antal József, Erszény János Andráse, Elekes D. Márton, Bajkó István, Kovács Lajos, Nagy Máté és Erszény István. A közgyűlés határozata értelmében Egyed József és Dénes Péter tűzkárosultaknak 30-30 köbméter fát adományoznak, a többi kérelmezőt azonban fa hiányában elutasítják.

-1932. március 31:

a.) A római katolikus egyház iskolaépítés céljaira 150 köbméter építkezésre alkalmas fát kapott a Fehérfenyésen a legelő táblán felül és Kovács T. István kertjén alul lévő erdőrészből.

b.) Újfalú előjárósága 62 köbméter fát kölcsönként kapott a közbirtokoságtól ugyancsak iskolaépítés céljaiból, ugyancsak a Fehérfenyési táblából.

-1932. december 4:

Rácz Vince plébános kérte: „*a helybeli római katolikus egyház azért, mert a gyergyói bankokban betétképpen elhelyezett több mint egy millió lejt kitevő készpénze benne szorult, nagyon szorongatott helyzetbe került, mert a megrendelt harang árát fizetni nem tudja és a felekezeti iskoláknál működő tanítóknak már egy éve fizetést adni nem tud, s ezért kéri a közgyűlést arra, hogy a római katolikus egyház kérésében foglalt 2000 köbméter fát kölcsönként szavazza meg.*” A határozat elmarad mivel hiányzott a döntéshez szükséges 2/3-os arányilletmény. Az 1933 január 8-i közgyűlésen a feltételek már biztosítva voltak a 2000 köbméter fa kölcsönadására, s a tagság megszavazta a segílyt.

-1939. április 23:

a.) A politikai községnek a közbirtokosság 700 köbméter fát adományoz a községi hidak, utak javítására.

b.) Gergely János 20 köbméter fát kér és kap a községtől.

c.) Gábor Gheorghe főszolgabíró 20 köbméter faadományban részesül.

d.) Serban Ioan községi bíró 30 köbméter faadományban részesül.

e.) Dobrea Augustin községi jegyző 30 köbméter fát kér és kap a közbirtokosságtól.

f.) A központi iskola és a római katolikus iskola 100-100 köbméter fát kaptak segélyképpen és a szegény gyerekek segélyezésére.

A gyergyóújfalvi közbirtokosság legnagyobb megvalósítása a székház, a jelenlegi kultúrház felépítése volt. Az épület felhúzásának a szükségesége az 1928. május 21-i közgyűlésen fogalmazódott meg konkrétan. *„A közbirtokosságnak semmiféle épülete nincsen ahol a közbirtokossági iroda elhelyeztetnék, vagy a közbirtokossági közgyűlések megtarthatnának - valotta Molnár Lajos a közgyűlésen. A közbirtokossági elnök tudunkra adja, hogy a helybeli fogyasztási szövetkezet tulajdonát képező 1 bolt helyséből, 1 raktárból, 4 szoba és pincéből álló faépület házát, a hozzá tartozó belsőséggel és a rajta lévő melléképületekkel együtt a közbirtokosságnak 220.000 lej vételárban megvételre felkínálta.”*⁴¹ A közgyűlés tagjai egyhangúlag a vásárlás mellett döntöttek. Az építkezésre a határozat a szeptember 16-i közgyűlésen született meg. *„A közbirtokosság - olvashatjuk Molnár Lajos elnök előterjesztésében - a helybeli fogyasztási szövetkezettől megvásárolt telekre építtessen egy kultúrházat egy nagyteremmel és a közbirtokossági hivatal részére szükséges szobákban, amelyekben közbirtokossági közgyűléseket lehessen tartani és egyúttal kulturális célt is szolgálni.”*⁴² Az építkezéshez a telek azonban igen kicsi volt, s ezért a közgyűlés utasította az igazgatóságot, hogy a szomszédos telekből méltányos áron, a közgyűlés utólagos hozzájárulásával egy vagy több parcellát vásároljon. Az építési munkálatok irányítására bizottságot hoztak létre Bányász Sándor Sándoré, Szántó Ádám, Laczkó János, Bajkó Péter Andrásé, Deák György és Szabó Márton birtokossági tagok részvételével.⁴³ A székház és kultúrház felépítéséhez szükséges pénz biztosításához a közbirtokosok az 1929. november 4-i közgyűlésen építési alapot hoztak létre *„a rendkívüli kitermelésekből befolyó jövedelmekből, úgy mint a széltörések és száraz fák értékéből.”*⁴⁴ Mivel 1931. február 20-ig az építkezéssel megbízott csoport nem hajtotta végre vállalását, az építési alapot sem hozták létre, a közbirtokossági tagok kéréseikkel sürgették a vezetőséget a székház felépítésére.⁴⁵ Az igazgatóság beleegyezésével egy újabb építkezési bizottságot hoztak létre, melynek elnökévé Szántó Ádám kántortanítót választották. Ettől az időszaktól, az épület felhúzásával kapcsolatos munkálatok felgyorsultak, olyannyira, hogy az 1931 évi november 16-i közgyűlésen Szántó Ádám már az építkezés történetét magyarázta: *„Kérdőíveket bocsátott ki, hogy ki-ki hány iga vagy kézi napszámot ajánl az építkezéshez, s egyben megtudja állapítani a közóhajt is. Pár nap múlva a*

⁴¹ Uo.

⁴² Uo.

⁴³ Uo.

⁴⁴ Uo.

⁴⁵ Uo.

kérdőívek visszaérkeztek megterhelve 800 fuvar és 300 kézi napszámmal. Ezen önkéntes közmunkát felajánló tömeg rövid idő alatt összehordta a meszet, fát, homokot, míg a fundamentumhoz szükséges követ a község ingyen bocsátotta az építkezés céljaira. Kijelenti az építkezési bizottsági elnök, hogy örömmel tett eleget mindenki vállalt kötelezettségeinek és teljesítették a felajánlott közmunkát. Kijelenti, hogy ezen építkezésnél illegitim keresethez senki sem jutott, s egyetlen lej céltalanul el nem költetett.” A közgyűlésen megköszönték az építkezési bizottság elnökének lelkes munkáját. „Gergely Ambrus indítványára - olvashatjuk a jegyzőkönyvben - Szántó Ádám építkezési bizottsági elnöknek az építkezés körül tett önzetlen munkájáért és fáradhatatlan tevékenységéért elismerését és dicséretét fejezi ki, s elrendeli, hogy az építkezés körül tett érdemei jegyzőkönyvileg örökíttessenek meg, s egyúttal halásan köszönetet mond nevezett Szántó Ádám építkezési bizottsági elnöknek.”⁴⁶

A közösség László Antal gyergyószentmiklósi mérnök munkálatait is nagyra értékelte. Ezzel kapcsolatban az 1932. december 4-i közgyűlés jegyzőkönyvében a következőket olvashatjuk: „László Antal mérnök úrnak a közbirtokossági székház felépítésénél való tevékenységéért, rajzok készítéséért, fáradozásáért ... 20.000 lej munkadíjat állapít meg.”⁴⁷ Az épület funkcionalitásának a pontosítására az 1934. március 5-i közgyűlésen került sor, amikor is „Szántó Ádám indítványozza, hogy a közgyűlés bízza meg az igazgatóságot és terembizottságot arra, hogy készítsenek egy szabályzatot, amelyben állapíttassék meg a módszer a nagyterem használatára vonatkozólag.”⁴⁸

A gyergyóújfalvi közbirtokosságra vonatkozó adataink igen hiányosak. Az „elvtársias gondolkozásmód”, a hagyományaink megőrzésével kapcsolatos tiltások kritériuma, sajnos Gyergyóújfaluban is éreztette hatását. Talán ezzel magyarázható, hogy egy-egy felelőtlen ember felmérhetetlen károkat okozott a közösségnek, a közbirtokossági jegyzőkönyvek egy részének az elpusztításával. Szerencsére a falu felelős emberei megmentették a két Egyezség, illetve az 1928-1940 közötti közgyűlések jegyzőkönyvét, mely lehetővé tette számunkra a helyi közbirtokosság társadalomrajzának a megszerkesztését.

⁴⁶ Uo.

⁴⁷ Uo.

⁴⁸ Uo.

Gyergyóújfalvi hagyományok, szokások

A Székelyföld, vagy Székelyország – mert ez a föld a maga nemében igazi ország – különös adománya az Istennek. Úgy tetszik jó kedvében teremtette, mert olyan gyönyörű tájakat, vidékeket varázsolt elénk, melyeknek párját nem találni széles e világon.

Azok a mélyzöld zúgó fenyvesek, sziklás bércek, de a fenyvesek koszorúzza fennsíkok és medencék, az ezüstszalagos csillogó folyók, a kristálytisza hús források mind-mind az isteni csodáról, jókedvéről regélnek.

Az Isten gondoskodott szorgalmas, becsületes, hazáját szerető népről is, mely benépesítse, s mely ezerszáz éven át kitarson itt, ezen a rögös, göröngyös földön. A Jóisten útjai azonban kiszámíthatatlanok, kifürkészhetetlenek, úgy döntött, hogy az öröm, a jókedv, a mindennapi munka mellé bánatot is, szenvedést, ádáz harcokat és küzdelmet is adjon.

Szinte nem volt olyan időszak, mikor a székelységnek nem kellett volna harcolnia létéért, családjáért, földjéért, népe megmaradásáért... Csattogó kemény fagyban, perzselő hőségben, esőben, viharban állta a harcot, a dúló csatákat becsülettel, emberséggel. Tengernyi vér folyt, rengeteg áldozat esett, de ez a föld megmaradt itt, Isten szabad ege alatt székelynek – magyarnak.

És a temetőben a halott ősök, a csatatereken a jelöletlen sírokban nyugvó harcosok hozzánk küldik intő szellem-szavukat, hogy az ők hősi áldozatuk, vagy békésen befejezett kitartó nehéz munkájuk biztosítsa számukra a folytatást, az életet, a mindennap megújuló drága reményt.

Íme mit ír erről a Székelyföld igaz fia, tehetséges nagy írója, Nyíró József: „*Régi idők öreg kopjafái alatt alussza álmát az én népem mohos temetőben, vadvirággal takart padmalyos sírokban szép madárszó mellett. Itt járok közöttük, beszélgetek velük, költögetem őket, mert nem igaz, hogy négy szál hitvány deszkával vége van mindennek. A sorsok nem múlnak el. Minden holttest letett ruha, melybe a gyermek öltözik. A temető a soha ki nem alvó élet álarca csak.*

Egy az élet a föld fölött és a föld alatt. Fekete porból piros virág nyílik, eltemetett gyászból új búbánat fakad.

A süppedt, néma halmok öreg balladáit lenn a kis falvakban tovább is jajgatják. Az eke szarván csak kezét váltottunk.

A Holddal, Nappal, csillagokkal csudás virágokkal ékesített koporsókkal együtt nem temették el a mi nehéz sorsunkat. A nagy székely ravatal árnyékában élünk.”

Igaza van Nyírónek. A nagy székely ravatal árnyékában élünk, de az a székely ravatal a halott ősök üzenete a mának, népünk ma élő fiainak

és a jövőendő nemzedéknek. Ez a biztató, éltető táplálék az idők végtelenjében.

S a sok vihart, megpróbáltatást ért székely nép éltető ereje az ősök üzenetén túl még csodás szépségű nyelve, az izes székely kifejezésekkel, nyelvi fordulatokkal átszótt, csiszolt drága magyar nyelv. Aki ennek birtokosa, bizton nézhet a megtartó jövőendő elébe.

Egy újabb, bizton megtartó tényező a székely nép életében a sok-sok ősi hagyomány és szokás. Elszakíthatatlanul, kitörülhetetlenül élnek lelük mélyén. Életünk szerves részévé váltak, azokat követjük minden napjainkban, kedves ünnepeinken, hétköznapi munkánkban. Így született emlékeztetőül ez az írás, mely csupán apró helyzetvétel a mai zűrzavaros, rohanó, gyűlölettel teli világunkban.

HATÁRKERÜLÉS

Húsvét napján délelőtt a férfiak lóháton székely viseletben. (fehér harisnya, fehér ing, fekete lajbi, fekete rövid kabát, bokrétás fekete kalap, a lábukon keményszárú fényes fekete bőrcsizma) megjelentek a templom előtti téren. A lovak szerszámjain, kantárán kb. félméteres színes pántlikák lobogtak, sörényük befonva apró szalagokkal. A nők, fiatal lányok, asszonyok általában „szóttesben” voltak, fejükön kendővel, hátukon hárszkendővel. Keresztek hoztak ki a templomból, azt az elől lévő lovasok vitték. A lovascsoport mögött ment a plébános úr és a kántor, azután rendezett sorokban a hívek. Megindult a menet, vallásos énekeket énekeltek. Minden évben más határrészen találkoztak a szomszéd községek híveivel. Óráltak (ora latinul imádkozz). Istenhez fohászkodtak, hogy a határt őrizze meg elemi csapástól. Szép időben ment a „keresztalja”: nők, férfiak, gyerekek, a plébános úr, a kántor. A hívek váltották az olvasót és énekeltek is: „Feltámadt Krisztus e napon”. Ha szép idő volt, a pap beszédet mondott a hármass határnál (Zenkében) az „Óraló keresztfánál”.

Elmentek Csomafalvára is a templom melletti utcán, úgy mentek ki a határba. Itt jelen volt Csomafalva, Újfalva, Alfalu, Gyergyószentmiklós, Tekerőpatak, Kilyénfalva. Ha Kilyénfalvára mentek, a temető melletti úton, ki a vaslábi útra a négyes találkozású erdőlő útig.

A határban elvégzett szertartás után ugyanilyen sorrendben jöttek vissza. Az újfalvi templom elé érve, a Hősök emlékművénél bementek, megkerülték a templomot. A lovasok a parókia elől indultak haza. A híveknek kezdődött az ünnepi mise.

PÜNKÖSDI BÚCSÚ

Pünkösöd a Szentlélek eljövételének ünnepe, egyik legelesebb nap a kereszténység, s különösen a katolikusok számára. Húsvét utáni hatodik hét vasárnapján van. Ezen a napon a világon szerte búcsúkat szerveznek, zarándokok, búcsúsok sokasága rója le kegyeletét a Szentlélek-Istennek. Csíksomlyó a Székelyföld hírneves búcsújáró helye. Itt található a híres kéttornyú Szűzmaria kegytemplom, mely évszázadok óta a búcsújáró tömegek zarándokhelye. A csodatevő Máriához évente Pünkösöd szombatján, vasárnapján százezrek zarándokoltak és zarándokolnak nemcsak a Székelyföldről, hanem az ország minden részéből, sőt külföldről is.

Ezt a gyönyörű hagyományt, szokást tartották és tartják most is gyergyóújfalvi emberek. Az újfalvi búcsúsok pénteken, mise után indulnak a templom elől. Gyalog mentek, elől vitték a keresztet és a templomi zászlókat. A legények csengettek. Elöl a plébános és a kántor, s utána a hívek mentek. (Rácz Vince plébános úr gyakran mezitláb ment, így vezekelve). Végigmentek a Csíkutcán, kiértek a vaslábi útra. Vasláb utolsó házainál eltértek, Csíkmagasán a hegyen mentek át, estére beértek Dánfalvára. Itt a csűrökben megháltak. A csűrök két oldalán van az „odor” (szénatartó). Az egyik odorban a szénán a nők aludtak, a másik odorban a férfiak. Reggel a tarisznyából ettek, faltak. Az élelmiszereket, borvizet, a tartalékruházatot a „somaghordó” szekerek vitték utánuk. Innen szombaton reggel indultak tovább Csíksomlyóra (ahogy ők mondták Somojóra). Csíksomlyón meghatározott sorrend szerint megtelepedve, a közösségek búcsúsai misét hallgattak. A mise után estig ki-ki szabad program szerint vásárolt búcsúfiát ott helyben, vagy Csíkszeredában. Estig aztán elszállásoltak. Az újfalviak általában csoportosan meghatározott házaknál aludtak. Reggel a megadott időpontban a csengettyűsök ébresztették a búcsúsokat. Mindenki megkereste a saját „keresztalját”, úgy indultak négyes sorban. Más helységek búcsúsaival együtt megkerülték – imádkozva, énekelve – Jézus hágóját. A templom előtt misét hallgattak, s dél előtt indultak is haza. Estére Madéfalvára értek. Ott megháltak. Hétfőn hajnalban indultak vissza Csíkmagasán keresztül. Az oldalba érve nyírágakat vágtak és hoztak haza. (A hagyomány szerint annyi imát kell elmondani pár napon belül, ahány nyírfalevél található a hozott ágakon: annyi Miatyánkot, Üdvözlégyet). Vasláb túlsó falurészén van a Marosnak egy szakasza, ott mindenki tisztálkodott. (Elnevezték „Mosdópatakknak”). Dél előtt 10-11 órára értek a „Katorzsai emlékműhöz”. Oda elébük ment a *honnmaradt* keresztalja. Így, kísérettel érkeztek haza, a templomba mentek, misét hallgattak. Utána mindenki hazament, várta az ünnepi ebéd.

Megjegyzés. Ma már nem gyalog, hanem járművekkel mennek. Sok a személygépkocsi, akinek pedig nincs, azok autóbustt rendelnek, azzal utaznak. A búcsú időtartalma megrövidült: reggel mennek, estére itthon vannak. (Somlyóra érve azonban a „Jézus-hágóját” rendezett sorokban járnak végig.) Egy nagyon szép szokás honosodott meg a községben. Pünkösd hétfőjén délután 3 órára gyülekeznek a hívek a marosfalvi iskolánál. Onnan mennek fel a Fenyés utcán, rendezett sorokban, elől viszik a keresztekét és a templomi zászlókat, elől megy a plébános, a kántor, utánuk a hívek. Az egyháztanács teljes létszámban jelen. A búcsúsok mennek szekérral, személygépkocsival, kerékpárral és gyalog. Végigmennek a Fenyés utcán, fel a „Város” tetejére. Ott közadakozásból épült egy oltár, ahol a plébános úr misét mond. Utána a sokaság szétszéled a környező füves területen. Ki-ki kipakol, s a hozott pünkösd-i finomságokból mindenki jóízűen falatozik. A férfiaknál előkerül egy kis itóka is, de vigyáznak arra, hogy ezen a „szent napon” egészen el ne ázzanak. Természetesen a nők is megkóstolják az italokat, mert ez, módjával fogyasztva, jókedvre derít mindenkit. Estefelé (de még világosságban) megindulnak a „Város” tetejéről hazafelé. A központiak sorokban, a szakaszok elején csengetve, indulnak ki a központra. A templomhoz érve szétszélednek, azelőtt a zászlókat, keresztekét, csengőket beviszik a templomba és a parókiára. Teszik ezt azért, ha valaki nem tudott elmenni Csíksomlyóra, itt is áldozhasson Máriának, legyen része a somlyói búcsú áldásában, megtartó szent erejében.

AZ ÚJFALVI FARSANG

Községünk távol esik a nagyvárosoktól, nem zavarta azok közelsége, így hamisítatlan népi gyökereikben érvényesülhettek a régi, falusi székely szokások, hagyományok. Újfalú régi lakói földműveléssel, állattenyésztéssel, fakitermeléssel foglalkoztak. Ennek köszönhetően a szokások, hagyományok apáról fiúra, nemzedékről nemzedékre szállhattak. Volt egy időszak, a második világháborút követően, amikor tüzeltel-vasal próbálták a hivatalos (kommunista) szervek, főleg a magyar és székely vidékeken, akadályozni a kultúra, a hagyományok, a szokások megőrzését. Nézzük meg mégis, melyek azok a népszokások, amelyek még ma is élnek, ha időközökben változásokon mentek is át.

Az egyik legkedveltebb népszokás a farsangolás volt, és ma is él, ha módosított formájában is. Farsáng, így hívták és hívják ma is, legfennebb az ékezeteket hagyjuk el „farsang”. A farsangolás Vízkeresztkor (január 6.) kezdődött és február végén, esetleg március elején ért véget, attól függött, mikor kezdődött Húsvét ünnepe. Előtte hat hétig böjt volt. Néha

hat, néha kilenc hétig is tartott a Farsang. A farsangi idő alatt szervezte az ifjúság a különböző szórakozásokat, mulatságokat. A vasárnapi táncok kimondottan délutánokon voltak. Sötét előtt minden lánynak otthon kellett lennie. A táncok vasárnap 3-tól este 7-ig tartottak. Délután 2 óra után már kezdődött. A fiúkra természetesen nem vonatkozott az időbeni hazamenetel kötelessége. A táncokat kiöregedett házakban, nagyobb csűrökben, majd a kultúrház megépítése után (1931) ebben tartották. Mivel a faluban több helyen szerveztek táncokat, egy-egy zenész szolgáltatott zenét, hogy mindenhová jusson muzsikaszó. Rendszerint citera, cimbalom volt a hangszerük. Csak később vonult be a hegedű, melyet bőgő és kontrás kísért. A házasemberek is szerveztek táncokat, de olyan helyen, ahol legalább két-három szoba volt. Egy-kettőben táncoltak, a harmadikban szalma volt leterítve, ha valaki elfáradt, (idősebb lévén) ott pihenhesse ki magát. A kultúrház felépítése után majdnem mindig ott rendezték a táncokat, bálakat: iparosbál, tűzoltóbál, gazdabál, Katalinbál, Farsang-záró bál. (az utóbbi időkben szülők bálja, sportbál). Ezek rendszerint kosarasok voltak, ami azt jelenti, hogy akik bálba mentek, kosarakban ételt-italt vittek, amit éjfélkor fogyasztottak el. Ilyenkor leállt a tánczene, és csak hallgatókat húztak. A legnagyobb közönséget a gazdabál vonzotta, ahová székely (újfalvi) népviseletbe felöltözve mentek, a nők szöttesben, a férfiak fehér harisnyában. Itt szeretnének megjegyezni, hogy a fiatalabb asszonyok, menyecskék 2-3 csipkés alsószojnyát vettek fel a szöttes szoknya alá, hogy tánc közben, forgásnál, jobban kivillanjon, kellemesebb legyen a szemnek, jobban vonzza a férfitekinteteket.

Ezek a bálók reggelig tartottak, a férfiak néha megtoldották pár órával a kocsmában. Az iskolás gyerekek és serdülők is szerveztek táncokat a csűrökben, hogy ott tanuljanak táncolni. Legtöbb esetben egy zeneértő édesanya vagy édesapa ingyen citerázott, a nagymamák is szívesen elmentek és segítettek a táncok betanulásában. Ezeket a táncokat a felnőttek „serketáncnak, borstörőnek” nevezték, ami néha bosszantotta a gyerekeket, nem mindig vették jó néven. Ha nem akadt ingyen muzsikusz, 1-1 lej volt a belépti díj, vagy ennek megfelelője más pénznemben. Aki ezt a pénzt sem tudta fizetni, gombokkal fizetett, amivel aztán „nyerőztek” a táncrendezőket.

Farsang idején keltek egybe a fiatalok. Ilyenkor az egyik lakodalom a másikat érte. Ezek sokszor 2-3 napig is eltartottak, 4-5, néha többtagú zenekar húzta a talp alá valót. A lakodalmakból nem hiányzott a mókázás sem. Itt a „maszkurák” játszották a főszerepet. Különben a maszkurák farsang utolsó hetén szerepeltek, valósággal „tomboltak”. Kezdődik húslhagyó hétfőjén. Egyes ügyes, arra rátermett ifjak már jó előre elkészítették az öltözékeket, előszedték a zörgőket, amiket a nadrágjuk szájára

kötöztek, az álarcokat magukra szedték, pattogós ostorokkal a kezükben elindultak toborozni a fiatalokat. Beosztották egymást, ki melyik falurészen ébreszt. Kezdték Marosfalva házáinál, Felszeg, Alszeg legtávolabbi részein, betoppanva minden házhoz, ahol fiatalok laktak. A maszkurák megvárták, míg a fiatalok gyorsan öltöznek, az udvaron nagyokat csattogtattak (harsogtattak), majd maguk előtt terelték a fiatalokat a központ felé, számuk nőttön-nőtt. A három irányból érkező fiatalok a falu központjában találkoztak. Itt a zenészek egy talpalávalót húztak, amire már mindenki nagyon vágyott. Ezután a maszkurák hangos ostorcsattogatások közepette sorba állították az ünneplőket és muzsikaszó kíséretében a templom udvarára vonultak. Útközben a gyermekek csatlakoztak a maszkurák közé, és hogy bosszantsák őket, kiabálták:

„Süldő, maszulé, kerüld meg a kemencét,
Csókold meg a menyecskét!”

Vagy: „Maszkurának fáj a hasa,
Mogyorófa meggyógyítja!”

Más: „Maszkurának petye van,
Kondorított hegye van.”
Südő! Südő!

Erre, persze, a maszkurák megharagudtak, és kergetni kezdték a gyermekeket. Futott, ki merre látott.

A templom udvarán ismét táncoltak, egy „kopogást”. Utána szentmisét hallgattak. Mise után sorban visszamentek a központba, és éjfélig mulattak, táncoltak a kultúrházban. Ez volt tehát a „húshagyó hétfő”. A következő napon ugyanez volt a program. Az idősebbek sütöttek-főztek, rokon, baráti látogatásra mentek. Szomszédok, barátok, pár család összegyűlt egyikük házáinál, mulattak, farsangoltak, házi mulatságot rendeztek. Éjfélkor véget ért a mulatozás, mert kezdődött „Hamvazószerda”. A kultúrházban is a zenészek lehúzták az utolsó párt és ment mindenki haza. Reggel készültek „hamvazkodásra”. Szentmisére mentek, ahol a pap hamut hintett a fejükre, mondván: „Emlékezzél meg ember, hogy porból lettél és porrá válsz!” A szerdai napot követte a „tisztítócsütörtök”. Ekkor elfogyasztották a farsangról megmaradt zsíros ételeket, ételmaradékokat. Kimosták, kifőzték az edényeket, hogy az elkövetkező böjt idején testben és lélekben megtisztuljanak.

1989 után ismét láttunk maszkurákat, (tudniillik a Ceaușescu-rendszerben tiltották) de az már nem az igazi önfeledt szórakozásért van, hanem öncélú pénzügyítésről van szó. Egyes ifjak, néha idősebbek is, beöltöznek maszkuráknak, az utcán járva megállítják a járókelőket és pénzt követelnek tőlük, nem is kevés összeget. Hogy aztán betérve a kocsmába, idejekorán részegre igyák magukat.

TOLLFOSZTÁS

Gyönyörűek voltak a téli esték Gyergyó-szerte. Miközben kint a fehér hó csillogott, bent az emberek arcán megnyugvás az eredményesen végzett munka után. Az asszonyok fontak, kézimunkáztak, a nagymamák meséssel altatták unokáikat, a férfiak, ha éppen akadt olvasnivaló, olvastak vagy meséltek fiatal életükről. Meggyújtották a kétágú „pillancsot” (kis olajmécset), az asztal közepére tették, hogy nagyobb fényt árásszon. Amikor csak az asszony nép volt ébren, eloltották a pillancs egyik ágát, hiszen drága volt az olaj, takarékoskodni kellett. Olyan lakás is akadt, ahol csak a tűz világánál dolgoztak késő éjszakáig. Ezeket a téli estéket tette hangulatossá a „tollfosztó kaláka”. Az újfalvi asszonyok sok libát tartottak, hiszen tartásuk akkor, egész nyáron át, szinte semmibe sem került. A Maros mentén végig, azonkívül a patakok partján ingyenes legelő és fürdővíz kínálkozott a libáknak. A községben a földek egy részét parlagon hagyták (évente cserélték a bevetett földeket, a parlagoikat nyomásnak nevezték – más szóval „váltóhatár” (forgóhatár) rendszernek is nevezték. Ezeken a parlagokon legeltek a libák is. Reggel kihajtották az állatokat, este pedig haza. Ősz elején rekesztették meg a libákat, pár hétig tömték, hogy levágásra puhák, zsírosak legyenek. Tollukat összegyűjtötték és téli estéken „kalákában” fosztották. Ezek a kalákák külön élményt jelentettek annak, aki ezeken részt vett. Az, aki tollfosztó kalákát hívott, kiüresített egy szobát, hosszú asztalokra kitétték, kiborították a tollut. Kétoldalt padokon és székeken ültek az asszonyok, s a maguk hozta tálba tették a már lefosztott pihéket. Az asszonyok még bele sem ízlelődtek a munkába, s már ott voltak a férfiak is, akik a szoba egyik sarkába húzódva nagyszerűen érezték magukat. Viccelődtek, élcelődtek az asszonyokkal. Ha látták, hogy egyik-másik asszony elméláz, nem figyel a munkájára, gyorsan egy-egy marék fosztatlan tollat tettek a tájába, melyben már tollpihék, fosztott tollak voltak. Nagy volt a felháborodás, hiszen újra kellett válogatni a tollat. Aztán nevetés lett a vége ennek is. Az ügyes háziasszony, mikor a fosztani valót rakta ki az asztalra, betett a toll közé egy karika cérnát, annak egyik végét elrejtette az asztal valamelyik végén. Amikor a legjobban nevetgéltek, szórakoztak, el kezdte húzni, letekerni a cérnaszálat. Amint a cérnakarika megmozdult, mind tovább és tovább gurult a toll alatt, az asszonyok felugráltak helyeikről, kiáltoztak, sikítottak, hogy égér van a toll között! Csak akkor ültek vissza a helyükre, amikor a cérnakarika kibújt az asztal végén.

Míg a férfiak elfoglalták magukat azzal, hogy nevetik az asszonyok ijedelmét, egy-egy mókakedvelő asszony a férfiak háta mögé somfordált

egy marék fosztatlan tollúval, s valamelyik férfi ingét megtöltötte vele, begyömészölte a nyakánál. A „tollasférfi” segítséget kért a nőktől, hogy kiszedjék a tollat az inge nyakából, a ha akadt olyan asszony, aki odaállt segíteni neki, az alaposan megjárta, mert a férfiak elkapták, s szoknyája alatt töltötték meg tollszárazakkal, amit már az asszonyok lefosztottak. Sokat énekeltek ezeken az estéken. Fákó Jánosné, Trézsi néni volt az első, aki elkezdett énekelni:

„Ludaim, ludaim tizenketten voltak,
Mind a tizenketten hófejérek voltak...”

Erre aztán mindenki rázendített, és szebbnél szebb nótákat daloltak. Amikor elfogyott a fosztanivaló, gyorsan kiüresítették a tollakat egy zsákba, vagy párnahéjba, letörölték az asztalokat. A háziasszony 15-20 literes fazékban hozta a cukrozott főtt kukoricát. Mindenkinek mértek egy-egy kis tálkával, a megéhezett jelenlévők nem győztek eleget enni. Sokszor haza is küldtek belőle egy-egy kis tálkával azoknak az időseknek, akik nem tudtak jelen lenni a kalákában. Ha olyan férfi volt, aki valamilyen hangszeren tudott játszani, még egy-két nótát is húzott, amire búcsúzóul táncoltak. A felszegei részen, az út és a patak között, volt egy jókora domb, ahol a gyermekek csúszkáltak. Ezt a fiúk minden téli este leöntötték vízzel, olyan volt, mint a tükör. A tollfosztó odacsalta a legényeket is, de bemenni nem mertek. Csak kívülről mustrálgattak. Amikor a tollfosztóból az asszonyok indultak haza, a legények megbújta a kapun kívül, s ahogy az asszonyok gyanútlanul mentek, elkapták őket, és vitték fel a dombra. A sikoltozásra segítségükre siettek azok is, akiket nem fogtak el. Így szinte mindenki a dombon volt. Az elfogott nőket beindították a dombon, a segítségükre sietőket utánuk nyomták. Egyesek felborultak, a következők rájuk estek. Csaknem egy „boglya” képződött belőlük. Ezek aztán csak nagy nehezen tudtak „kikuszálódni”. S mert abban az időben az asszonyok bugyit nem hordtak, sokan csóré fenékkal bújta ki a csomóból. Egy-egy ilyen estén aztán hetekig elszórakoztak. Sokan azon törték a fejüket, hogy is adják vissza ezt a legényeknek. Gondoljuk nem is maradtak sokáig adósok...

MOSÓKALÁKA

Tudott dolog, hogy a közösen végzett munka eredményesebb, gyorsabb, szórakoztatóbb, mintha valaki egymagában, egyedül dolgozik. Ezért az újfalvi emberek sok alkalmat kihasználnak, hogy egymás segítségére legyenek. Többek között, a mosást (a nagymosást) is közösen végezték. Sokszor több család rakta össze a mosnivalót, mindenik egy-egy nagy kádba, máskor egy családban került egy kalákára való szennyes.

Heteken át gyűlt össze a mosnivaló. Alsólepedőket, párnahuzatokat, törülközőket, törölköket, alsóneműt stb... Ezek mind lenből és kenderből készültek és alapos munka kellett, hogy megtisztuljanak. Aki mosáshoz készült, vett egy nagy kádat, amit egy háromlábú állványra tett, s ez alatt egy teknő volt. A kád csapja a teknő fölélt volt. Mialatt ezt elrendezte, 2-3 üst hamulúgot főzött finom, bükkfa hamuból. A mosni való ruhát beáztatta, és elkezdte rakni a szapulót. Alul a szennyesebb és vastagabb holmikát tette, feljebb a vékonyabbakat és a kevésbé szennyeseket, piszkosakat. Amikor a kád megtelt, kezdte mérni rá a megtisztult lúgot. Egészen teletöltötte a kádat. A lúg lassan átítatta a ruhákat és rétegről-rétegre ereszkedett alá. Amikor a kád aljára ért, kihúzták a csapot és a lúg lassan-lassan csepegett ki a teknőbe. Nagyon sok idő kellett ahhoz, hogy egyszer is leforrizza a ruhát a tetejétől az aljáig. Ezt a műveletet kétszer-háromszor megismételték. Mindig forró lúggal öntötték fel a kádat. Végül letakarták, hagyták másnapig, hogy a lúg alaposan átjárja a ruhát, jól megtisztuljon, oldja fel a szennyet. Reggelre meghívták a szomszédokat, esetleg a közeli rokonokat sulykolni. Jöttek az asszonyok, magukkal hozva a mosódeszkát, sulykot. Egymástól annyi távolságra helyezkedtek el, hogy egymást ne akadályozzák a sulykolásban. Áttették a deszkákat a patakon. A háziasszony kosarakban hozta ki a ruhát, amit mosni kellett. Téli időben a gyermekek hozták a melegvizet, hogy ha a sulykoló asszonyok keze megfázott, melegítsenek vele. A ruhát mosó asszonyok kedve mindig magasra hágott, hiszen itt jól kibeszélhették, kipletykálhatták magukat. Jókedvük, hangos beszédük jó messzire elhallatszott. A kisulykolt, jól elhabart (jól kitisztált) ruhát aztán 2-3 asszony vitte be, terítette ki fagyni, száradni. Munka végeztével a deszkákat, sulykokat ki-ki hazavitte, száraz ruhába öltözött és ment a házhoz enni. Az étel, amit a háziasszony készített, tejbegríz volt fahajas cukorral és költés palacsinta (köttes). Előtte és evés közben 2-3 pohárka mézes-köménymagos pálinkát ittak. Módosabb helyeken a tejbegríz előtt borsó-vagy szemespaszuly-levest is főztek. A mosókalákák akkor mentek ki „divatból”, mikor az üzletekben nagyobb mennyiségben kezdtek árusítani a textil-anyagokat és nem volt olyan probléma a mosószappan.

KENDERES KALÁKÁK

Községünkben évszázadokon át az asszonyok maguk készítették az ágyneműt, fehérneműt, ruházatot. Ehhez szükség volt a kender-, és a len termesztésére. A len- és kender termesztése a férfiak dolga volt, a többi az asszonyok dolga. A megnőtt kenderből először a virágos kendent nyűtték ki, majd amikor beérett a kender és len, azt is kinyűtték. Kévébe

kötötték és a csűrökben kiverték cséphadaróval a magvakat, s a kévét utána vitték áztatni. A falu határában lévő agyagásdó (Agyagastó) vizébe, a Marosba és a Visszafolyó patakba cölöpök közé rakták ázni ezeket, kövel megnyomtatva. 2-3 hétig is ott tartották, közben mustrát vettek, hogy jól kiázott-e? Ha jól megázott, kiázott, kiszedték onnan, alaposan kihabarták és otthon a kerítés mellé állították száradni. Miután jól megszáradt, következett a vagdalás. Vagdaláskor letöredezett a pozdorja nagy része. Ez még így nem volt elég. Fejekbe csavarták, sütés után betették a még jó meleg kemencébe. Miután innen kivették, egy keskenyebb lyukú (nyílású) vagdalón, a „tilón”, kitilolták. Ezt is általában kalákával, segítségekkel végezték, hogy a még meleg kender- vagy lenfejek könnyebben kitilolódjanak. Erre a munkára rendszerint nem hívásra mentek a segítségek, hanem mindenki önként, amikor meghallotta a szomszédban a tiló csattogását. Így szép, tiszta fejeket nyertek, amelyeket utána még gerebeltek, léheltek, hogy szöszös ne maradjon a szál. Azután fonták, szótták. Tiloló kalákák végeztével murokkal édesített borsólevessel és hígpalcintával kínálgodtak.

CSÉPELÉS

Ez többnyire férfimunka volt, mivel nagyobb erőt igényelt, de a nők is kivették belőle a részüket. A gazda, miután learatta a szalmástermését, a kalászosokat, behordta a csűrjébe vagy a csűrkertjébe és egy nagy asztagba rakta, külön a rozsot, búzát, árpát, zabot stb.-t. Itt Gyergyó vidékén azért volt szükség erre, mivel kora ősszel már nagyon lehül a levegő, elromlik az időjárás, pedig minden szem termést óvni, védelmezni kellett. Az volt az „élet”. A cséplőgép-tulajdonosok házról házra járva csépeltek. A szomszédok mindannyian ott voltak, ahol a gép csépelte, készségesen segítettek egymásnak. Beosztották egymást a munkába: kévehányás, törektakarítás, szalmahordás, szalmakazalba rakás, kévevágás, etetés, zsákolás. Az idősebb férfiak általában a kazalt rakták, mert ez nagyobb tapasztalatot igényelt. (Ne ázzon be, a szél ne vigye el a kazalt stb.). Az asszonyok a zsákokat rendezték, cserélték a cséplőgépen. A zsákokat bekötötték, esetleg a mérlegre tették. A zsákok elhordása (zsákolás) az erősebb, fiatalabb férfiakra tarozott. A kévevágó általában fiatal nő volt, az etető mindig férfi, aki egyébként a gép műszaki személyzetéhez tartozott. A törekhez rendszerint gyermekeket tettek, de ez volt talán a legnehezebb munka, mivel rengeteg port „nyeltek”.

A háziasszonynak sok dolga volt, főzéssel, pálinkakészítéssel, palacsinta- és pánkósütéssel foglalkozott. Minden háznál általában hizott, kifejlett bárányt vagy juhot vágtak. Ebből pityókástokányt (krumpli-

tokányt) készítettek, vagy esetenként húslevest főztek. Evés előtt bőven töltötték a köménymagos pálinkát. Utána palacsinta volt vagy fánk. Amíg az ebéd tartott, a cséplőgépet átköltöztették a következő gazda udvarára, hogy minden percet kihasználjanak (sürgetett az idő). A gépet ökrökkel, tehenekkel, esetleg lovakkal vontatták. Nem sok idő volt a pihenésre a kalákásoknak, mert amint felzúgott a cséplőgép, indulni kellett a csépléshez. Ha több olyan szomszéd is volt, akiknek kevés volt a cséplőnivalója, 3-4 gazdánál is cséplelt a gép, ilyen esetben annyiszor ittak-ettek, naponta. Abban az esetben ha hosszabb ideig cséplelt a gép egyetlen gazdánál, akkor többször is ettek. A cséplőkalákákban sem maradt el a nótázás estéknél. A férfiak el-elkaptak egy-egy nőt, s megtöltötték a kebelét, vagy a szoknyája alját töredékekkel. Nagy vidámság, nevetés közepette végezték a műveleteket. Ez a házaknál való cséplés addig tartott, míg meg nem jelentek az arató-cséplőgépek (kombájnok). Azután csak szalmahordásra, rakásra hívtak segítséget. Megjegyzendő, hogy a kommunista rendszer időszakában, már az 50-es évek végén, arra kényszerítették a falu gazdaközösségét, hogy termését ne az udvarára, a csűrökbe hordja, hanem az ún. szérűkre. Ezzel vége is szakadt, talán örökre, az udvarokon történő cséplésnek, habár ebben az esetben is kalákával oldották meg a cséplést, de most már sokszoros nehézség árán, mert mindennemű cséplési terméket utólag a szérűről haza kellett fuvarozniuk, ami sok fölösleges, ésszerűtlen munkával járt.

JUHNYIRÉS (nyírás)

Gyergyóújfalu határa hegyes vidék, sok legelője van. Évszázadokon át az állattartás volt a gyergyóújfalvi gazdák fő bevételi forrása. A juhok gyapjából a falusi gazdák felső ruházata került ki: házilag szőtték a nadrágnak, kabátnak való posztót, gyapjúkesztyűket, botosokat (lábbelire való harisnyákat), kapcákat stb. Abból készült, ványolással, a fehér székelly harisnya. Ugyancsak ebből készültek az ágyterítők, takarók, vagy csergék (gyapjúlepedő), falvédők stb.

Az újfalvi gazda a juhok után járó túró, sajt, orda bevételéből is hasznot húzott. A túró, sajt, orda egyik bevételi forrása volt, gyakran a gyergyószentmiklósi piacon értékesítette, „pénzt csinált” belőle. Július, augusztusban az erdei kaszálás, aratás idején mindennapi étel volt a reggeli túróspuliszka. Tehát a juhtartásnak meglehetősen jó sikere volt, gazdaságilag kifizetődött.

A juhnyírás (nyírás) ősi újfalvi szokás. Április végén, általában Szent György napkor, kihajtották a juhokat az esztenára, a juhásztoroknak számba adták. Pünkösöd harmadnapján (kedden) került sor a juhnyírásra.

Ősi tavaszi ünnepség ez, mely évről-évre megismétlődött. A község egyik legvidámabb ünnepei közé tartozott. A gazdák befogtak jókor reggel a lovasszekérbe, hiszen a juhlegelő elég messzire esett a községtől, (15-20 km-re is), idejében oda kellett érni az esztenához, ha azt akarták, hogy még napvilág a juhokat megnyírják. Akinek nem volt lovasfogata, megkérte a szomszédját, hogy vitesse el az esztenára. Miután kiértek az esztenához, megittak 1-2 pohár pálinkát, falatoztak a tarisznyából, aztán megkezdődött a nyírás. A gazdák kiválasztották a nyájból a juhokat, egyenként került sor a nyírásra. Általában az asszonyok nyírták a juhokat, de a férfiak is végezték ezt a műveletet. Versenyeztek, ki nyírja szebben az állatokról a gyapjút (anélkül, hogy belevágna az állat bőrébe), ki nyírja egyenletesebben, és ki nyír meg több juhot.

Ha elfáradtak, időközben pihenőt tartottak és játszottak is. A férfiak mindig valami csínytevésen törték a fejüket: megfogtak egy-egy nőt, behúzták a domboldalon, „megszánkáztatták a fűvön”. Vagy fenyőágat vágtak, megcsiklandozták azokkal a nők nyakát, esetleg szoknyájuk alatt is. Zenész is ment az esztenára, általában egy-egy tangóharmonikás, vagy egy szál hegedűs, nyírás ideje alatt húzta a nótákat, a szünetekben, játék közben, táncnótákat is húzott és táncolt idős, fiatal. Ez természetes volt, hiszen a juhnyírásra minden háztól ment a család apraja-nagyja.

Aki hamarabb elvégezte a nyírást, mert kevesebb volt az állatállománya, vagy gyorsabban nyírt, segített az ismerőseinek, barátoknak, vagy rokonoknak.

Délután, még jókor elvégezte mindenki a nyírást. Akkor kezdődött az evés-ivás, szórakozás! Minden család elővette a hazuról hozott elemózsiát, italt, és vígan falatoztak. Ruháikat terítették a gyepre, arra telepedtek. Általában 3-4 család ült le egy karimába, egymást kínálták étellel-itallal. Most már kezdett mind fesztelenebb lenni a hangulat. Evés után énekszóra került sor. A férfiak kezdtek mind „pityókásak lenni”. A nők sem maradtak nagyon le, jó kedvük kerekedett, viccelődtek, élcelődtek egymással. Végül ismét táncra perdültek. Aztán a férfiak elmentek „vadburuslányt” hozni (vadboroslán, vadorgona). Feldiszítették az ágakkal a lovak szerszámaikat, a szekereket, még a kalapok mellé és a nők ruhájára is jutott a kisebb ágakból.

A multság végén szekérre szálltak, a gyapjúval megtöltött zsákokat felrakták, azokra telepedtek, úgy hajtottak haza, hangos énekszó közepette.

Igyekeztek, hogy még napszállta előtt otthon legyenek, hiszen az otthon maradt állatokat el kellett látniuk, s még inkább azért, hogy az otthon maradt falutársak lássák jókedvüket, ünneplésüket...

TRÁGYÁZÓ- ÉS TRÁGYALOPÓ KALÁKA

A községben időközben megszüntették a nyomásos rendszert, mert a népszaporulattal a föld egyre inkább kellett, mind nagyobb szükség volt a szántóföldekre.

Ezért mind több trágyára volt szükség, a földeket trágyázni kellett.

Akinek sok trágyája gyűlt össze, már nem fért az udvaron, a trágyarakásokban, elhívta a rokonokat, barátokat trágyahordó kalákába. Jöttek is szekerekkel, és reggeltől estig hordták a kijelölt parcellákra. Indulás előtt kaptak 1-2 pohár pálinkát, rá egy szelet kenyeret. Délben szintén 1-2 pohár pálinkát, hideg ebédet, kenyeret, szalonnát, túrót, hagymát, így dolgoztak estig. Este aztán két-három fogásos vacsora várta a kalákásokat. Általában füstölt disznóhúsból leves laskával, hús rántott ptyókával, valamilyen savanyúság, s a végén íróspalacsinta, pánkó, csöröge.

A legtöbb kalákás a kaláka befejeztével állatait hazahajtotta, bekötötte, nem sietett a vacsoráról haza, jókat ettek-ittak.

Voltak gazdák, akiknek sok földje volt, de kevés állata, így trágyájuk nem volt elegendő, „trágyalopó” kalákát szerveztek. Ezek meghívták barátait, rokonaikat kalákába. Ebben az esetben a meghívott saját udvaráról vitt egy vagy két szekér trágyát, s ezért kapott aztán vacsorát. Este, egy megadott időpontra voltak híva a kalákások. Ilyenkor nagyon kített magáért a gazdasszony. Polyékalevest főzött, ami az újfalviaknak szinte „nemzeti eledelük” volt. A marhahúst szeletekre vágta, mindkét felüket zsírban megpirították. Onnan kivették, forró vízbe tették. Jól bezöldségelve főzték babérlevelesen, gyúrt tésztaból kiszaggatott málnaszemekkel adták fel, a levesből nem hiányozhatott az aszalt szilva sem. Ez egytálétel volt, benne zöldség, tészta, hús. Evés (vacsora) előtt pálinkára kalácsperecet kínáltak, evés után fánkkal kínálkodtak.

Szokás volt a falopó kaláka is. Ezt inkább szegényebb emberek hívták, akiknek nem volt állatuk, amivel fát hozni. Ez nem egy nap alatt zajlott le. Ki, mikor tudta, és ideje engedte, akkor vitte a szekér fát. Természetesen 1-2 hét alatt azért lezajlott ez is. Amikor minden megszólított kalákás elvitte a fát, akkor egy este csinálták a közös vacsorát.

Ezen kívül szokás volt házépítés alkalmával is kalákázni: a fedést és léceztést feltétlen kalákában végezték. A házbontást is, természetesen.

Nem volt ritka a kaszálókaláka sem.

Ezek a kalákák jó hatással voltak a falu társadalmi életére. Erősítették a rokonszeretetet, szorosabbra fűzték a barátságot, közelebb hozták a szomszédokat egymáshoz.

Most, hogy az erdők, földek visszakerülnek egyéni tulajdonba, reméljük felelevenednek a régi jó szokások, és újra a régi faluközösségi hangulatot hozzák a község életébe.

REZUMAT

De la statutul obștii până la composesorat

Titlul cărții ne indică specificul evoluției societății secuiești între secolele XVI-XX, prin prisma istoriei comunei Suseni. Așezarea de pe malul râului Mureș este una din cele mai vechi localități din bazinul Giurgeului. Cu toate acestea, cu denumirea concretă a localității Suseni ne întâlnim pentru prima oară cu ocazia conscrierii fiscale din anul 1567. Locuitorii acestei așezări sunt cei care au redactat statutul obștii sătești în anul 1581, primul document de acest gen în spațiul spiritual al secuimii, care se referă atât la relațiile interpersonale ale comunității, cât și la muncile agricole și organizarea pășunatului. Izvoarele istorice amintite sunt completate cu lustrele militare din secolul al XVII-lea, care ne promite o imagine despre evoluția demografică, socială și politică a așezării.

În secolul al XVIII-lea, după participarea celor din Suseni la răscoala antihabsburgică condusă de către II. Rákóczi Ferenc, ei își pierd statutul lor militar până-n anul 1763, când și ei vor fi cooptați în regimentele grănicerești. În carte se face referire la participarea grănicerilor din Suseni la războaiele antiotomane și antifranceze din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea. Prin prelucrarea registrelor stării civile avem o imagine concretă despre structura demografică a populației. Capitolele referitoare la revoluția din anii 1848-1849, cât și la evoluția burgheză a societății locale, ne indică procesul de transformare a societății secuiești. Transformările vieții socio-economice au fost influențate și de efectele reformei agrare din anul 1921, al cărei lucrări sunt prezentate cronologic. Capitol special se ocupă cu istoria, organizarea și funcționarea composesoratului.

Lucrarea de față se încheie cu studii legate de tradițiile etnografice ale localității, obiceiuri străvechi, care îmbogățesc paleta civilizației locale.

Zusammenfassung

Von dem Dorfgesetz bis zum Kompossessorat

Der Titel des Buchs weist auf das Spezifikum der Entwicklung der szeklerischen Gesellschaft zwischen den XVI-XX. Jahrhunderten hin, durch die Geschichte des Dorfs Suseni (Neudorf). Die Siedlung am Ufer des Flußes Mieresch, ist eine der ältesten Ortschaften aus dem Becken Giurgen. Trotzdem kommt der konkrete Name der Ortschaft Suseni (Neudorf) zum ersten Mal in der fiskalischen Konskriptionen aus dem Jahr 1567 vor.

Die Bewohner dieser Siedlung haben im Jahr 1581, das Gesetz der Dorfgemeinschaft ausgegeben, die erste solche Urkunde aus dem geistlichen Bereich der Szekler, die sich genauso auf die interpersönlichen Beziehungen der Gemeinschaft wie auf die landwirtschaftlichen Arbeiten und auf das Organisieren des Weidens bezieht. Die erwähnten historischen Quellen sind mit den militärischen Lustren aus dem XVII. Jahrhundert ergänzt. Diese Quellen geben uns ein Bild über die demographische, soziale und politische Entwicklung der Siedlung.

Im XVIII. Jahrhundert, nachdem die Bewohner aus Suseni (Neudorf) an der von Rákóczi Ferenc II. geführten Revolution teilnahmen, verlieren ihr militärisches Gesetz bis 1763, als sie in die Grenzregimente ausgehoben.

Im Buch finden wir Beziehungen auf die Teilnahme der Grenzsoldaten aus Neudorf in den Kriegen gegen die Türken und die Franzosen, in der zweiten helfte des XVIII. und am Anfang des XIX. Jahrhunderts. Durch die Bearbeitung des Standesamtregisters haben wir ein konkretes Bild über die demographische Stuktur der Bevölkerung. Die Abschnitte über die Revolution 1848-1849, und die bürgerliche Entwicklung der örtlichen Gemeinschaft zeigen uns den Umwandlungsprozeß der szeklerischen Gemeinschaft. Die Änderungen des sozial-ökonomischen Lebens wurden auch von den Wirkungen der Agrarreform aus dem Jahr 1921, beeinflußt, deren Arbeit kronologisch vorgezeigt ist. Der soziale Abschnitt beschäftigt sich mit der Geschichte, mit dem Organisieren und mit der Funktion des Kompossessorates.

Diese Arbeit endet mit Studien im Zusammenhang mit den ethnographischen Bräuchen der Siedlung, mit den uralten Sitten, die die Palette der örtlichen zivilisation bereichern.

Resume

From village law to communal propriety

The present work treats the development of the Szekler society during the XVI-XX centuries, by analysing the evolution of the common law, and mainly of the law on propriety which existed in Suseni/Gyergyóújfalu village, one of the most ancient settlements in the Giurgeu-basin.

The name of the village is first mentioned by the fiscal conscription of 1567. The inhabitants of the village were the first Szeklers to enact a statute of the local community in 1581, the first document of this kind enacted in the Szeklerland and which is still available to us. This document contains regulations referring to the interpersonal relations among the members of the local community, being this way a trues code of cohabitation, as well as regulations in the field- of agriculture, animal breeding and so on. Besides the aforesaid sources, data on the organisation of the local community and the rules that were governing it are also provided for us by the military conscriptions of the XVII. Century. These also give us a complex image at the village's demographical, social, economical and political development.

In the XVIII. century, as reprisals for participating at the Anti-Hapsburgic Liberation War, the Hapsburg authorities stripped the inhabitants of Suseni/Gyergyóújfalu of their traditional military status, that was returned to them only in 1763, when they were also conscripted by the Szekler Borderers Regiment. Similarly, in this work there is analysed the participation of the Szekler Borderers in the anti-Turkish and anti-French wars of the XVIII and XIX centuries. In this period there also appear the registries of personal status, thus offering us important data on the dynamics of the local society.

In latter chapters, two important periods are discussed, namely the time of the 1848-1849 Revolution and the post-World War I era. In the first period importance is given to the way the local community adapted herself to the realities of the bourgeois society as well as to the effect of the revolution and the issuing repression of the inhabitants of the village. The other period is given special interest as it was characterised by two events that deeply and radically changed the life of the local community: the First World War and the subsequent peace treaties and the agrarian reform of 1921.

Finally, the last chapter explains in detail the history, organisation and activity of the communal propriety.

Translated by Miklós A. Lovász

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	3
Gyergyóújfalu földrajzi környezete	5
Gyergyóújfalu története a megalakulástól 1703-ig	15
Kuruckori „Romlás” Gyergyóújfaluban	42
Gyergyóújfalu története 1724-1760 között	58
Gyergyóújfalu története 1760-1810 között	71
Gyergyóújfalu 1810-1848 között	107
Az 1848-49-es polgári - demokratikus forradalom	125
Az 1848-49-es szabadságharc gyergyóújfalvi résztvevői	149
Gyergyóújfalu története 1849-1940 között	157
Gyergyóújfalu története a két világháború közötti időszakban	186
A közbirtokosság	195
Gyergyóújfalvi hagyományok, népszokások	266
Rezumat	280
Zusammenfassung	281
Resume	282
Tartalomjegyzék	283

A Gyergyóújfalu földrajzi környezete című fejezetet Páll Vilmos,
a gyergyóújfalvi hagyományok, népszokások című fejezetet
Szilágyi Miklós és Szilágyi Rozália írták.

Kiadja a Státus Könyvkiadó
Felelős kiadó: Birtók József igazgató
Korrektor: Szabó Katalin

Műszaki vezető: Burus Endre,
a Pro-Print Nyomda igazgatója
A megjelenés éve: 1998
Nyomdai ívek száma: 17,75 Pédányszám: 1000
Papír: famentes 70g/m²
Szedés, tördelés: STÁTUS
Csíkszereda, Majláth Gusztáv Károly tér 4/A/8

Nyomtatta a csíkszeredai Pro-Print Nyomda

Tiparul executat sub comanda nr.1865/1998
la Pro-Print S.A., Miercurea-Ciuc

ISBN 973-97445-8-3